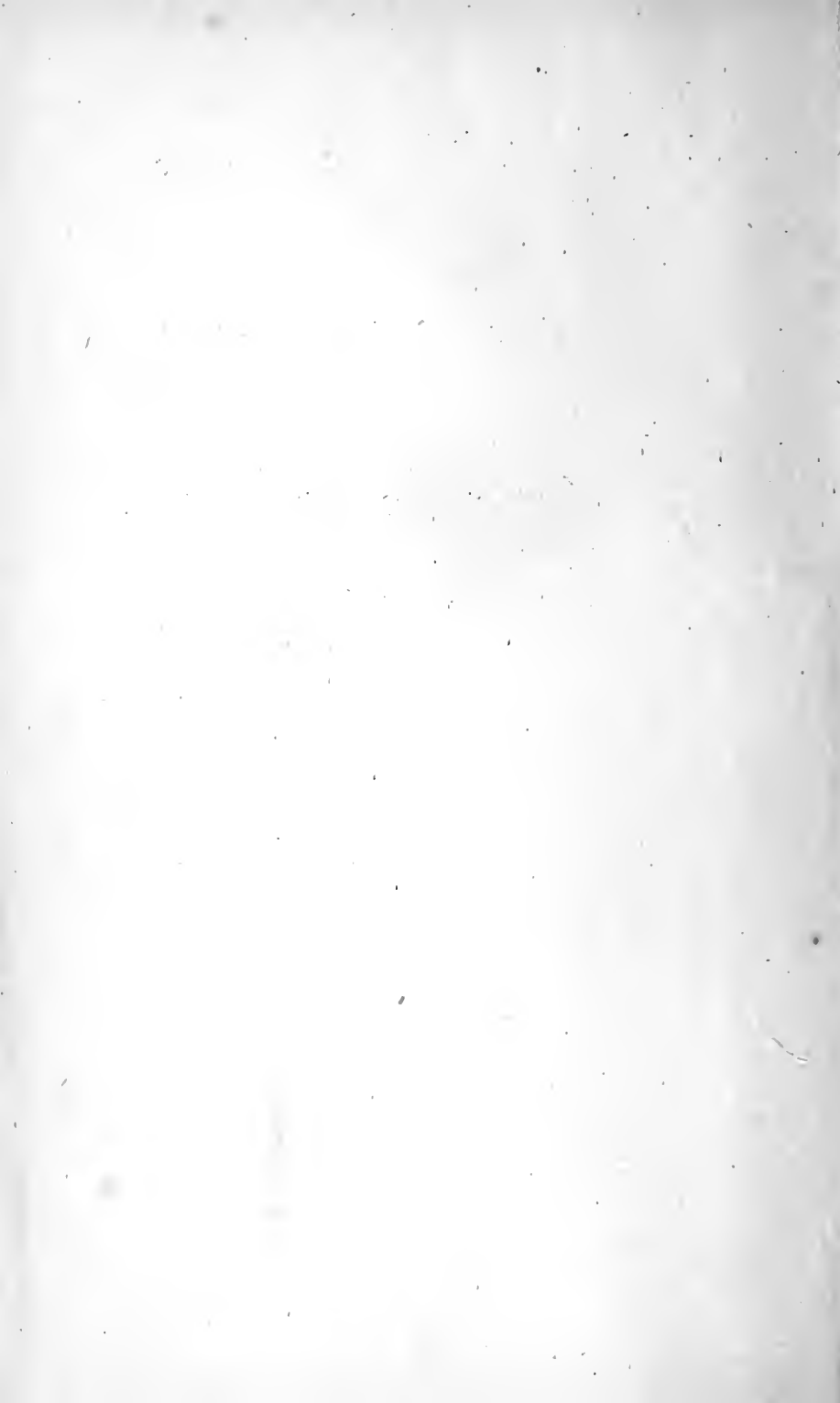

3 1761 07976276 1

LL
A6557asE

Lucius Apuleius

APVLEII

METAMORPHOSEON

LIBRI XI

FRANCISCVS EYSSENHARDT

RECENSUIT

BEROLINI MDCCCLXVIII

I. GVTTENTAG

4816

17/87⁹⁰

6

MICHAELI · CAIETANO · SERMONETAE · DVCI

FRANCISCVS · EYSSENHARDT

ROMAE · MEMOR · DONVM · DEDIT

PRAEFATIO

Codicem Laurentianum solum adhibendum esse ad Apuleii uerba emendanda et Henricus Keilius luculentissime demonstrauit et Ottoni Iahnio ita persuasit ut eam Metamorphoseon particulam quae ad Cupidinis et Psyche amoros spectat inde egregia arte restitueret. requirebatur ut tandem aliquando reliqua Metamorphoseon pars ad eundem codicem exacta cum hominibus doctis communicaretur. qua in re quo modo uersatus sim iam ex hoc meo exemplo apparebit. superest ut nobilissimae membranae quamquam a multis descriptae quales mihi uisae sint breuiter declarem.

Codex Florentinus bibliothecae Laurentianae plutei 68, 2 scriptus est in membranarum formae quadratae maioris saeculo undecimo. constat foliis centum nonaginta uno. columnae singularum paginarum sunt binae, uersiculi triceni quini. Metamorphoseon initium est in folio 126 post Apologiam, finis in folio 183. secuntur Florida. hic codex duplicem calamitatem expertus est. nam praeter emendationes primae manus quae tantum non omnes leuissimi momenti sunt, altera. eaque sequioris aevi litteras quasdam erasit aut quae nitido tenuique ductu prima pinxerat ea crassis lineis superpositis deleuit ut haud raro nisi alio adiumento uti posses, uix quid primitus fuerit expiscari ualeres. deinde quaedam partes siue aqua infusa siue quae fuit alia perniciosa ita euauerunt ut atramentum magnam partem non amplius compareat. hae tamen quotquot integrae relictae sunt, ueram labem nullam contraxerunt; quod si folium ita collocaueris ut lumine transuerso illuminetur, uel tenuissima siue litterula siue uirgula plene apparebit, quia membrana ubi atramentum non retinuit, seruauit locum ubi atramentum fuerat et uestigium litterae olim exaratae satis manifestum. sed idem ille homo, qui postea suas emendationes in-

terdum primariae scripturae obtrusit, a se impetrare non potuit ut hos locos omnes intactos relinqueret; saepe — et aliquotiens integras columnas — ita reffinxit ut suo nigriore atramento et ductibus ut dixi multo crassioribus primariam scripturam reuocaret quidem sed reuocaret saepenumero emendatam uel potius interpolatam. his locis ut recte interpretareris quid primitus scriptum fuerit summa cum utilitate codice Laurentiano plutei 29, 2 uteris, quippe qui quamquam saepissime interpolatus tamen et ab alio homine quam primarius ille interpolatus sit et innumeris locis quid ante quam barbarus ille saeuebat in archetypo extiterit siue ipse indicet siue ut in illo legere possis te adiuuet.

Alter ille Laurentianus plutei 29, 2 continet Apologiam Metamorphoses Florida. constat foliis membranaceis septuaginta nouem. saeculo duodecimo scriptus est. columnae paginarum sunt binae uersiculorum quadragenorum singulorum. huius ubi plene quid in altero scriptum sit dignosci licet quamquam nulla prorsus auctoritas est, tamen saepius quid in eo extat adscripsi, nequis utili aliquo instrumento me uti noluisse suspicetur.

E primario codice plenam praeter ae et e elementa commutata adscripsi lectionis uarietatem rasuras et emendationes quantum et alterius codicis adiumento et intenta oculorum acie fieri potuit et persecutus et interpretatus; non notauit locos quibus ueterem scripturam paullo euanidam reffinxit manus secunda eandem, aut quibus — id quod factum est sexcenties — erasa est non littera sed hypostigme aut punctum. itidem non notauit minusculam litteram initialem sicubi recentior manus in maiusculam mutauit. ubi non notauit secunda an prima manus primariam scripturam emendauerit, me hoc distinguere non potuisse sciendum est: multis locis ubi secundae emendationem notauit primae uideri posse, aut secundae ubi primam uix est quod moneam. — unum addam, lectionem codicis dudum emendatam ubi Apuleii uerbis inserui, saepissime a quo emendatio profecta sit me non indicasse: hoc enim fieri nec accurate potuit nisi collatis corruptis codicibus et factum mihi quidem uix ullam utilitatem habiturum esse uisum est.

APVLEII METAMORPHOSEON

LIBRI XI

- F* = codex Laurentianus plutei 69, 2 plene collatus
f = codex *F* a secunda manu emendatus
γ = codex Laurentianus plutei 29, 2 praeter locos ubi diserte
de eo traditur non inspectus
F'γ' = lectio codicum ante secundae manus emendationem
• = litterula erasa

LIBER I

- [102] At ego tibi sermone isto Milesio uarias fabulas conseram I
 auresque tuas beniuolas lepto susurro permulceam, modo si
 papyrum Aegyptia argutia Nilotici calami inscriptam non
 spreueris inspicere: figuras fortunasque hominum in alias ima-
 5 gines conuersas et in se rursus mutuo nexu refectas ut mire-
 ris exordior. quis ille paucis accipe. Hymettos Atticā et Isth-
 mos Ephyraea et Taenaros Spartiaca, glebae felices aeternum
 libris felicioribus conditae, mea uetus prosapia est. ibi linguam
 Attidem primis pueritiae stipendiis merui, mox in urbe Latia
 10 aduena studiorum Quiritium indigenam sermonem aerumnabili
 labore nullo magistro praeuente aggressus excolui. en ecce
 praefamur ueniam, siquid exotici ac forensis sermonis rudis
 locutor offendero. iam haec equidem ipsa uocis immutatio desul-
 toriae scientiae stilo quem accessimus respondit. fabulam
 15 Graecanicam incipimus. lector intende: laetaberis.
- [3] Thessaliam — nam et illic originis maternae nostrae fun- II
 damenta a Plutarcho illo inclito ac mox Sexto philosopho ne-
 pote eius prodita gloriam nobis faciunt — eam Thessaliam ex
 negotio petebam. postquam ardua montium et lubrica uallium
 20 et roscida cespitem et glebosa camporum emersi, me equo indi-

APVLEI PLATONICI MADAVREN||SIS. PROSÆ. DE MAGIA LIB. II. (xpl. | ego
 salustiuf. em̄dauī rome felix *inscriptum in F* 1 posterior a in fa-
 bulaf *partim in ras.* (uidetur librarius scripturus fuisse fabuhf), *add. in*
marginē at F, fabulaf φ 3 papirū *F* egyptia om. *F'* 4 ymaginef
F 6 post accipe *supra lineam k. add. F* Ymettof *F* 6 isthomof
 epyrea & tenērof *F* 9 atidē *F* me-|rui (*in ras. uid. fuisse r, pro*
ru uid. fuisse h uel b in F, i merui add. f, merui φ 12 siq̄ forensi
F, forensif φ 17 phi *in philosopho corr. ex Uo in F, phi|lōsopho φ* 18
 gla *Fφ* 18 * *ex F*

gena peralbo uehens iam eo quoque admodum fesso, ut ipse etiam fatigationem sedentariam incessus uegetatione discuterem, in pedes desilio, equi sudorem frontem curiose exfrico, auris remulceo, frenos detraho, in gradum lenem sensim proueho quoad lassitudinis incommodum alui solitum ac naturale praesidium eliquaret. ac dum is ientaculum ambulatorium prae-
 5
 praetaque ore in latus detorto pronus adfectat, duobus comitum qui forte paululum processerant, tertium me facio. ac dum ausculto quid sermonis agitent, alter exerto cachipno 'parce' inquit 'in uerba ista haec tam absurda tamque immania men-
 10
 tiendo.'

Isto accepto sititor alioquin nouitatis 'immo uero' inquam 'impertite sermones non quidem curioso sed qui uelim scire uel cuncta uel certe plurima: simul iugi quod insurgimus aspitudinem fabularum lepida incunditas leuigabit.'

III At ille qui coeperat 'nae' inquit 'istud mendacium tam uerum est quam siquis uelit dicere magico susurramine amnes agiles reuerti, mare pigrum conligari, uentos inanimes exspirare, solem inhiberi, lunam despumari, stellas euelli, diem tolli, noctem teneri.'

Tunc ego in uerba fidentior 'heus tu' inquam 'qui sermonem ieceris priorem, ne pigeat te uel taedeat reliqua per-
 15
 texere' et ad alium 'tu uero crassis auribus et obstinato corde respuis quae forsitan uere perhibeantur. minus Hercule calles prauissimis opinionibus ea putari mendacia quae uel
 25
 auditu noua uel uisu rudia uel certe supra captum cogitationis ardua uideantur; quae si paulo accuratius exploraris, non modo compertu euidencia uerum etiam factu facilia senties.

III Ego denique uespera dum polentae caseatae modico secus offulam grandiozem in conuiuas aemulus contruncare gestio, 30
 mollitie cibi glutinosi faucibus inhaerentis et mea gula spiritus

2 discuterem F, discuterem f 3 aures f 4 detraho F 6 post praetaque add. pterit supra lineam manus prima in F 7 adfectat Iuntina: ad|lectat F 9 auscultat F 10 mqd F 13 curiosu F 14 cuncta. (in ras. fuit lineola in significans) F, cuncta q 15 post incunditas linea transuersa inductum te in F, (om. q) leuigant F 16 ceperat. ne mqd F 18 agiles F 29 castrate F 30 effula F emulof F

distinentis minimo minus interii. et tamen Athenis proximo
 et ante Poecilen porticum isto gemino obtutu circulatorum
 aspexi equestrem spatham praecutam mucrone infesto deuorasse ac mox eundem inuitamento exiguae stipis uenatoriam
 5 lanceam, qua parte minatur exitium, in ima uiscera condidisse.
 [104] et ecce pone lanceae ferrum, qua baccillum inuersi teli ad occipitium per ingluem subit, puer in mollitiem decorus insurgit
 inque flexibus tortuosis eneruam et exossam saltationem explicat cum omnium qui aderamus admiratione. diceres dei medici
 10 baculo, quod ramulis semiampulatis nodosum gerit, serpentem generosum lubricis amplexibus inhaerere. sed iam cedo, tu sodes qui coeperas fabulam remetire. ego tibi solus haec pro isto credam et quod ingressui primum fuerit stabulum, prandio participabo. haec tibi merces deposita est.⁷
 15 At ille 'istud quidem quod polliceris aequi bonique facio, V
 uerum quod inchoaueram porro exordiar. sed tibi prius dererabo solem istum uidentem deum me uera comperta memorare, nec uos ulterius dubitabitis si Thessaliam proximam ciuitatem perueneritis, quod ibidem passim per ora populi sermo
 20 iactetur quae palam gesta sunt. sed ut prius noritis cuiatis sim quine, sum Aeginensis; audite et quo quaestu me teneam: melle uel caseo et huiusce modi cauponiorum mercibus per Thessaliam Aetoliam Boeotiam ultro citro discurrens. comperto itaque Hypate, quae ciuitas cunctae Thessaliae antepollet, caseum recens et sciti saporis admodum commodo pretio
 25 distrahi, festinus adcurri id omne praestinaturus. sed ut fieri adsolet sinistro pede profectum me spes compendii frustrata est. omne enim pridie Lupus negotiator magnarius coemerat. ergo igitur inefficaci celeritate fatigatus commodum
 30 uespera oriente ad balneas processeram.

2 poetilen F 5 minarē F 7 ingruuē F S e. | neruā (num ras. re uera sit dubites; si fuit, crasa est x) F. 10 femēputatū F' 12 ceperat F 14 merces deposita scripsi: mercede posita F. 16 degerabo F 18 Nequal corr. in Necuol F, necuol f in marg., necuol q
 20 cuatū sim. q sim. aegienis F, emendauit Hildebrandius 21 que- stū & enēā F 22 cauponiorum Hildebrandius: cau|ponoꝝ F 23 boe- etiam F utro F' 24 hypate sic F 25 commodo . (potest fuisse commodat) F, commodo q

VI Ecce Socraten contubernalem meum conspicio. humi sedebat scissili palliastro semiamictus paene alius lurore ad miseram maciem deformatus qualia solent fortunae deterrima stipes in triuiis erogare. hunc talem quamquam necessarium et summe cognitum tamen dubia mente propius accessi. 'hem' inquam 5
'mi Socrates quid istud? quae facies? quod flagitium? at uero domi tuae iam defletus et conclamatus es, liberis tuis tutores iuridici prouincialis decreto dati, uxor persolutis feralibus officiis luctu et maerore diuturno deformata difletis paene ad extremam captiuitatem oculis suis domus infortunium nouarum 10
nuptiarum gaudiis a suis sibi parentibus hilarare compellitur. at tu hic laruale simulacrum cum summo dedecore nostro uiseris.'

'Aristomene' inquit 'nae tu fortunarum lubricas ambages et instabiles incursiones et reciprocas uicissitudines ignoras?' 15
et cum dicto sutili centunculo faciem suam iam dudum puni-
cantem prae pudore obtexit ita ut ab umbilico pubetenus cetera corporis renudaret. nec denique perpressus ego tam miserum aerumnae spectaculum iniecta manu ut adsurgat enitor.

VII At ille ut erat capite uelato 'sine sine' inquit 'fruatur 20
diutius tropaeo Fortuna quod fixit ipsa.'

Effeci sequatur et simul unam e duabus laciniis meis exuo eumque propere uestio dicam an contego, et ilico lauacro trado, quod unctui quod tersui ipse praeministro, sordium enormem eluiem operose effrico, probe curato ad hospitium lassus ipse 5
fatigatum aegerrime sustinens perduco, lectulo refoueo, cibo satio, poculo mitigo, fabulis permulceo. iam adlubentia procliuis est sermonis et ioci [et] scitum [et] cauillum, iam dicacitas tinnula, cum ille imo de pectore cruciabilem suspirium ducens dextra saeuiente frontem replaudens 'me miserum' inquit 'qui 3
dum uoluptatem gladiatorii spectaculi satis famigerabilis con-

2 scissili F 8 prouinciales F persolutis feralibus; F 10 ad dom;
add. al. temū f 14 inqđ ne F 17 umbilico corr. in unbilico ut uid. in
F 19 lū in spectaculū in ras. scriptum a sec. man. in F 20 inqđ F'
21 tropaeo F 24 tñui. ipse (potest fuisse l) F 25 eluuiē sic F, illuuiem
uulgo 28 et bis seclusi (posteriore loco est uulgo) tinnula Oudendorpius: tūmda F, tumida uulgo

sector, in has aerumnas incidi. nam ut scis optime, secundum
 quaestum Macedonia profectus dum mense decimo ibidem
 attentus nummator reuortor, modico prius quam Larissam acce-
 derem, per transitum spectaculum obiturus in quadam auia et
 5 lacunosa conualli a uastissimis latronibus obsessus atque om-
 nibus priuatus tandem euado et utpote ultime adfectus ad quan-
 dam cauponam Meroen, anum sed admodum scitulam deuorto
 eique causas et peregrinationis diurnae et domuitionis anxiae
 et spoliationis [diurnae et dum] miserae refero: quae me
 10 magis quam humane tractare adorta cenae gratae atque gra-
 tuitae ac mox urigine percita cubili suo adplicat. et statim miser
 ut cum illa adqueui, ab unico congressu anus noxam pestilentem
 contraho et ipsas etiam lacinias, quas boni latrones contegendo
 mihi concesserant, in eam contuli, operulas etiam, quas adhuc
 15 uegetus saccariam faciens merebam, quoad me ad istam faciem
 quam paulo ante uidisti bona uxor et mala fortuna perduxit.’

‘Pol quidem tu dignus’ inquam ‘es extrema sustinere si- VIII
 quid est tamen nouissimo extremius, qui uoluptatem Veneriam
 et scortum scorteum Lari et liberis praetulisti.’ at ille digitum
 a pollice proximum ori suo admouens et in stuporem attonitus
 20 ‘tace tace’ inquit et circumspiciens tutamenta sermonis ‘parce’
 inquit ‘in feminam diuinam, nequam tibi lingua intemperante
 noxam contrahas.’

‘Ain tandem?’ inquam ‘potens illa et regina caupona quid
 mulieris est?’

06] 25 ‘Saga’ inquit ‘et diuina, potens caelum deponere, terram
 suspendere, fontes durare, montes diluere, manes sublimare, deos
 infirmare, sidera extinguere, Tartarum ipsum inluminare.’

‘Oro te’ inquam ‘aulaeum tragicum dimoueto et siparium
 scaenicum complicato et cedo uerbis communibus.’

1 ^{na} n̄ (uid. fuisse n̄) F, Nā φ ut se if optime F. 9 dūm̄ne & dum
 seclusi misere F 9 quae me magis scripsi: quę em̄ huf (h̄ inducta) F
 12 cum corr. ex tum in F 12 anus noxam pestilentem contraho Linden-
 brogius: annofā. | ac pestilentē c̄ contraho F, annofā ac pestilentē (uirgulam f
 significantem add. manus secunda) c̄* cōtraho φ 15 quoad] qđ F 27
 fidere F, sidera f φ

'Vis' inquit 'unum uel alterum immo plurima eius audire facta? nam ut se ament effietim non modo incolae uerum etiam Indi uel Aethiopes utrique uel ipsi Antichthones, folia sunt artis et nugae merae. sed quod in conspectu plurium perpe-
trauit, audi.

5

VIII

Amatorem suum quod ui aliam temerasset, unico uerbo mutauit in feram castorem, quod ea bestia captiuitatis metuens ab insequentibus se praecisione genitalium liberat, ut illi quoque simile, quod Venerem habuit in aliam, proueniret. cauponem quoque uicinum atque ob id aemulum deformauit in ranam
et nunc senex ille dolium innatans uini sui aduatores pristinos in faece submissus officiosis ronchis raucus appellat. alium de foro quod aduersus eam loentus esset, in arietem deformauit et nunc aries ille causas agit. eadem amatoris sui uxorem quod in eam dicaeule probrum dixerat, iam in sarcina
praegnationis obsaepto utero et repigrato fetu perpetua praegnatione damnauit et ut cuncti numerant iam octo annorum onere misella illa uelut elephantum paritura distenditur.

X

Quae cum subinde ac multis noceret, publicitus indignatio pererebuit statutumque ut in eam die altera seuerissime sa-
xorum iaculationibus uindicaretur. quod consilium uirtutibus cantionum anteuortit et ut illa Medea unius dieculae a Creonte impetratis induciis totam eius domum filiamque cum ipso sene flammis coronalibus deusserat, sic haec deuotionibus sepulera-
libus in scrobem procuratis, ut mihi temulenta narrauit pro-
xime, cunctos in suis sibi domibus tanta numinum uolentia clausit ut toto biduo non claustra perfringi non fores euelli non denique parietes ipsi quierint perforari, quoad mutua hor-
tatione consone clamitarent quam sanctissime decierantes sese neque ei manus admolituros et siquis aliud cogitarit, salutare

25

30

3 ethopel F antichthones F 4 nuga[emere] (add. f) F 6 u] in Fg
8 insequentibus; F 10 emulū. (uid. fuisse f) F 12 submissus F rontis F
16 obfeno Fg (sed no in F fere euauerunt) repignato F, repugnato g
17 numerantia F 19 ac multis noceret scripsi: ac multi nocerent F
21 iaculationis F, iaculationibus; g 22 diecule - a creone (posterior e
in diecule a manu sec. picta) E, diecule a creone (e a in ras.) g 24
sepulchralibus; F 25 ipi. (fuit f) F, ipsi g

laturus subsidium. et sic illa propitiata totam ciuitatem ab-
 soluit. at uero coetus illius auctorem nocte intempesta cum
 tota domo id est parietibus et ipso solo et omni fundamento
 ut erat clausa ad centesimum lapidem in aliam ciuitatem
 5 summo uertice montis exasperati sitam et ob id ad aquas steri-
 [107] lem transtulit. et quoniam densa inhabitantium aedificia locum
 nouo hospiti non dabant, ante portam proiecta domo discessit.’

‘Mira’ inquam ‘nec minus saeua mi Socrates memoras. XI
 denique mihi quoque non paruam incussisti sollicitudinem
 10 immo uero formidinem, iniecto non scrupulo sed lancea, nequo
 numinis ministerio similiter usa sermones istos nostros anus
 illa cognoscat. itaque maturius quieti nos reponamus et somno
 lenata lassitudine noctis antelucio aufugiamus istinc quam puta
 longissime.’

15 Haec adhuc me suadente insolita uiolentia ac diurna
 fatigatione pertemptatus bonus Socrates iam sopitus stertebat
 altius. ego uero adducta fore pessulisque firmatis grabatulo
 etiam pone cardines supposito et probe adgesto super eum
 me recipio. ac primum prae metu aliquantisper uigilo, dein
 20 circa tertiam ferme uigiliam paululum coniuco. commodum
 quieueram et repente impulsu maiore quam ut latrones cre-
 deres ianuae reserantur, immo uero fractis et euolsis funditus
 cardinibus prosternuntur. grabatulus alioquin breuiculus et
 uno pede mutilus ac putris impetus tanti uiolentia prosternitur,
 25 me quoque euolutum atque excussum humi recidens [in] inuer-
 sum cooperit ac tegit.

Tunc ego sensi naturalitus quosdam affectus in contrarium XII
 prouenire. nam ut lacrimae saepicule de gaudio prodeunt ita
 et in illo nimio pauore risum nequiu continere de Aristomene

2 cet; F intempesta .F, intempesta q 6 inhabitantiū F' 7 plectaf
 F' 8 ante nec erasum et in F. et nec q 11 nōmim F, numim q
 13 re.ponamuf (fuit p) F 13 in antelucio est 1 et sinistra litterae o pars
 in ras. scripta (potest fuisse antelucio) in F, añlucī q . istinc (fuit h) F,
 istinc q 15 infota F', infolta q 16 pertentatuf (F) 15 cardine Fq
 20 coniuco (ueo in ras.) q: conhibeo F cōmodo dū qeueram F 25 in
 deleui inūfum F: unuerfum uulgo, sed cf. p. 8, 18 sq. 'grabatuluf . . .
 super dorsum meum' 26 cooperit F 27 naturalit; F

testudo factus. ac dum infimum deiectus obliquo aspectu quid rei sit grabatuli sollertia munitus opperior, uideo mulieres duas altioris aetatis. lucernam lucidam gerebat una, spongiam et nudum gladium altera. hoc habitu Socratem bene quietum circumstetere. inquit illa cum gladio 'hic est, soror Panthia, carus 5 Endymion, hic Catamitus meus qui diebus ac noctibus inludit aetatulam meam, hic qui meis amoribus subterhabitis non solum me diffamat probris, uerum fugam instruit. at ego scilicet Vlixī astu deserta uice Calypsonis aeternam solitudinem flebo.' et porrecta dextera meque Panthiae suae demonstrato 'at hic 10 bonus' inquit 'consiliator Aristomenes, qui fugae huius auctor fuit et nunc morti proximus iam humi prostratus grabatulo subcubans iacet et haec omnia conspicit, impune relaturum meas contumelias putat. faxo eum sero, immo statim, immo uero iam nunc ut et praecedentis dicacitatis et instantis curiositatis 15 paeniteat.'

XIII Haec ego ut accepi, sudore frigido miser perfluo, tremore [108] uiscera quatuor ut grabatulus etiam succussus et inquietus super dorsum meum palpitando saltaret. at bona Panthia 'quin igitur' inquit 'soror, hunc primum bacchatim discerpimus uel 20 membris eius destinatis uirilia desecamus.'

Ad haec Meroe — sic enim reapse nomen eius tunc fabulis Socratis conuenire sentiebam — 'immo' ait 'supersit hic saltem qui miselli huius corpus paruo contumulet humo' et capite Socratis in alterum dimoto latus per iugulum sinistrum 25 capulo tenus gladium totum ei demergit et sanguinis eruptionem utriculo admoto excipit diligenter ut nulla stilla compareret usquam. haec ego meis oculis aspexi. nam etiam nequid

1 facta F', factus q 5 panthia (uid. fuisse n) F, panthia q 0
 6 Endymion Beroaldus: endymion (d corr. in o) F, enofmion q 7 sup̄
 habi . . | tif (fuit ta) F, sub̄habitif q 9 uice Calypsonis Iuntina:
 uite & alipsonif F, uita | & calipsonif (sed primitus fuit ut & calipsonif) q
 11 inq d F 12 grauatulo F' 13 se ante relaturum om. Fq (nam in
 q supra lin. addit manus quae scholia scripsit) 18 grauatuluf F' post
 succussuf del. ū in F 22 re abse F 25 latuf corr. ex lata in F,
 latuf q p corr. ex q in F 26 eruptione F 27 u in utriculo in ras.
 in F a moto (m in ras.) F 27 ut corr. ex & in F

demutaret credo a uictimae religione, immissa dextera per uulnus illud ad uiscera penitus cor miseri contubernalis mei Meroe bona scrutata protulit, cum ille impetu teli praesecata gula uocem, immo stridorem incertum per uulnus effunderet et
 5 spiritum rebulliret. quod uulnus quam maxime patebat spongia offulciens Panthia 'heus tu' inquit 'spongia caue in mari nata per fluuium transeas.' his editis atque una remoto grabatulo uaricus super faciem meam residentes uesicam exonerant quoad me urinae spurcissimae madore perluerent.

10 Commodum limen euaserant et fores ad pristinum statum XIII
 integrae resurgunt, cardines ad foramina resident, postes ad repagula redeunt, ad claustra pessuli recurrunt. at ego ut eram etiam nunc humi proiectus inanimis nudus et frigidus et lotio perlitus quasi recens utero matris editus immo uero semimor-
 15 tuus uerum etiam ipse mihi superuiuens et postumus uel certe destinatae iam cruci candidatus 'quid' inquam 'de me fiet ubi iste iugulatus mane paruerit? cui uidebor ueri similia dicere proferens uera? proclamares saltem suppetiatum si resistere uir natus mulieri nequibas: sub oculis tuis homo iugulatur et
 20 siles? cur autem te simile latrocinium non peremit? cur saeua crudelitas uel propter indicium sceleris arbitro pepercit? ergo quoniam euasisti mortem, nunc illo redi.'

Haec identidem mecum replicabam et nox ibat in diem. optimum itaque factu uisum est anteluculo furtim euadere et
 25 uiam licet trepido uestigio capessere. sumo sarcinulam meam, subdita clauis pessulos reduco. at illae probae et fideles ianuae, quae sua sponte reseratae nocte fuerant, uix tandem et aegerime tunc clauis suae crebra immissione patefiunt.

3] 'Et heus tu ubi es?' inquam 'ualuas stabuli absolue, ante- XV

1 emissa F 2 1 in mei in ras. in F, mei q 5 spongia F
 7 per q: p̄ F atque una Oudendorpius: ab-una F, abeuna q grauatto, lo F
 8 ex|honerant F 11 refident F, refident q 13 lotio F 16 denate
 (tamen uix n est sed n) F, denate (sti add. manus sec.) q de add.
 man. secunda in F, om. q, in quo glossa margini addita 1. de me fiet
 19 natus Brantius: tantul F 22 illo sic F 25 facinulam F, far-
 cinulam q

lucio uolo ire.' ianitor pone stabuli ostium humi cubitans et iam nunc semisomnus 'quid tu' inquit 'ignoras latronibus infestari uias qui hoc noctis iter incipis? nempe etsi tu alicuius facinoris tibi conscius scilicet mori cupis, nos cucurbitae caput non habemus ut pro te moriamur.' 'non longe' inquam 'lux 5 abest. et praeterea quid uiatori de summa pauperie latrones auferre possunt? an ignoras, inepte, nudum nec a decem palaestritis despoliari posse?' ad haec ille marcidus et semisopitus in alterum latus euolutus 'unde autem' inquit 'scio an conuectore illo tuo, cum quo sero deuorteras, iugulato fugae 10 mandes praesidium? illud horae memini me terra dehiscente ima Tartara inque his canem Cerberum prorsus esurientem me prospexisse.'

XVI Ac recordabar profecto bonam Meroen non misericordia iugulo meo pepercisse sed saeuitia cruci me reseruasse. in 15 cubiculum itaque reuersus de genere tumultuario mortis deliberabam. sed cum nullum aliud telum mortiferum Fortuna quam solum mihi grabatulum subministraret 'iam iam grabattule' inquam 'animo meo carissime, qui mecum tot aerumnas exantlasti conscius et arbiter quae nocte gesta sunt, quem 20 solum in meo reatu testem innocentiae citare possum, tu mihi ad inferos festinanti subministra telum salutare' et cum dicto restim qua erat intextus adgredior expedire ac tigillo quod fenestrae subditum altrinsecus prominebat iniecta atque obdita 25 parte funiculi et altera firmiter in nodum coacta ascenso grabatulo ad exitium sublimatus demisso capite laqueum induo. sed dum pede altero fulcimentum quo sustinebar repello, ut ponderis deductu restis ad ingluuiem adstricta spiritus officia discluderet, repente patris alioquin et uetus fumis dirumpitur

1 ostium F h in humi partim in ras. in F 3 incipit F: incipit
 (corr. in incipit) q nempe scripsi: Nem F, Ne|m q 11 dehiscente F,
 dehyfcente q 12 yma F prfu F 14 bona F^{sub} n̄ mia iugulo F
 15 pepercisse (prior p corr. in p) F 18 grabattulū m̄m̄strat̄ F 18
 grabattule F 20 exantlasti (c in ras., corr. c̄ t) F 22 fūm̄m̄stra F
 25 grabattulo F 26 demisso scripsi: & m̄ffo F (et demisso Coluius)
 28 officio F 29 finis corr. a sec. manu in funis in F, fumis q

atque ego de alto recidens Socraten — nam iuxta me
iacebat — superruo cumque eo in terram deuoluor. et ecce XVII
in ipso momento ianitor introrumpit exerte clamitans ‘ubi
es tu qui alta nocte inmodice festinabas et nunc stertis in-
5 uolutus?’

Ad haec nescio an casu nostro an illius absono clamore
experrectus Socrates exurgit prior et ‘nae’ inquit ‘inmerito
stabularios hos omnes hospites detestantur. nam iste curiosus
dum inportune irrumpit — credo studio rapiendi aliquid —
10 clamore uasto marcidum alioquin me altissimo somno excussit.’

Emergo laetus atque alacer insperato gaudio perfusus et
‘ecce ianitor fidelissime comes et pater meus et frater meus,
[110] quem nocte ebrius occisum a me calumniabaris’ et cum dicto
Socraten deoscularar amplexus. at ille odore alioquin spurcis-
15 simi humoris percussus, quo me Lamiae illae infecerant, uehe-
menter aspernatur ‘apage te’ inquit ‘factorem extremae latri-
nae’ et causas coepit huius odoris comiter inquirere. at ego
miser adficto ex tempore absurdo ioco in alium sermonem inten-
tionem eius denuo deriuo et iniecta dextra ‘quin imus’ inquam
20 ‘et itineris matutini gratiam capimus.’

Sumo sarcinulam et pretio mansionis stabulario persoluto
capessimus uiam.

Aliquantum processeramus et iam iubaris exortu cuncta XVIII
conlustrantur et ego curiose sedulo arbitrabar iugulum comitis,
25 qua parte gladium delapsum uideram, et mecum ‘uesane’ aio
‘quin poculis et uino sepultus extrema somniasti. ecce Socrates
integer sanus incolumis. ubi uulnus? spongia ubi? postremum
ciatrix tam alta tam recens?’ et ad illum ‘nae’ inquam ‘im-
merito medici fidi cibo et crapula distentos saeua et grauias
30 somniare autumant. mihi denique quod poculis uesperis minus
temperauit, nox acerba diras et truces imagines optulit ut ad-
huc me credam cruore humano aspersum atque impiatum.’

7 ne F S detestant̄ . F, detestant̄ q 9 inportune F 15 humo-
rif corr. in humores in F 16 fetore F 17 cepit F comiter] obiter
Burmansius, ociter Hildebrandius 25 ad me add. cũ man. sec. in F,
mecū q 28 ne F 31 ymagines F

Ad haec ille subridens 'at tu' inquit 'non sanguine sed lotio perfusus es, uerum tamen et ipse per somnium iugulari uisus sum. nihil non et iugulum istum dolui et cor ipsum mihi auelli putauit et nunc etiam spiritu deficior et genua quatuor et gradu titubo et aliquid cibus refouendo spiritu desidero.' 5

'En' inquam 'paratum tibi adest ientaculum' et cum dicto mantica mea umeros exuo, caseum cum pane propere ei porrigo et 'inxta platanum istam residamus' aio.

VIII

Quo facto et ipse aliquid indidem sumo eumque auide esitantem aspiciens aliquanto intentior macie atque pallore 10 buxio deficientem uideo. sic denique eum uitalis color turbauerat ut mihi prae metu nocturnas etiam Furias illas imaginanti frustulum panis quod primum sumpseram, quamuis admodum modicum mediis faucibus inhaereret ac neque deorsum demere neque sursum remere posset. nam et crebritas ipsa 15 commeantium metum mihi cumulabat. quis enim de duobus comitum alterum sine alterius noxa peremptum crederet? uerum ille ut satis detruncauerat cibum, sitire impatienter coeperat. nam et optimi casei bonam partem auide denorauerat et haud ita longe radices platani lenis fluuius in speciem placidae pa- 20 ludis ignauus ibat argento uel uitro aemulus in colorem. 'en' [111] inquam 'explere laticis fontis lacteo.' assurgit ille et oppertus paululum planiorem ripae marginem complicitus in genua adpronat se audis adfectans poculum. nec dum satis extremis labiis summum aquae rorem attigerat, et iugulo eius uulnus 25 dehiscit in profundum patorem et illa spongia de eo repente deuoluitur eamque paruus admodum comitatur cruor. denique corpus exanimatum in flumen paene cernuat nisi ego altero eius pede retento uix et aegre ad ripam superiorem adtraxi, ubi defletum pro tempore comitem misillum arenosa humo in anni uiciua sempiterna contexi. ipse trepidus et eximie metuens 30

3 nichil nã & F 7 humero F 10 intentior macie *Oudendorpius*: intenteore'acie F 13 sũpferat F 14 facib; F 15 fursũ sic F,
 rursum *uulgo* crebritas *Oudendorpius*: breuitat F 16 comãntũ | F
 17 feretũ F 18 ceperat F 20 *tertia* u in fluuius in ras. in F,
 fluuius q 22 ille *deletum* in F, non *deletum* in q 26 deiscit F
 30 arenose F 31 contexi . | Fq (*potest fuisse* muf)

mihi per diuersas et auias solitudines aufugi et quasi conscius mihi caedis humanae relicta patria et lare ultroneum exilium amplexus nunc Aetoliam nouo contracto matrimonio colo.'

Haec Aristomenes. at ille comes eius, qui statim initio XX
 5 obstinata incredulitate sermonem eius respuebat 'nihil' inquit 'haec fabula fabulosius, nihil isto mendacio absurdus' et ad me conuersus 'tu autem' inquit 'uir ut habitus et habitudo demonstrat ornatus, accedis huic fabulae?'

'Ego uero' inquam 'nihil impossibile arbitror sed utcum-
 10 que fata decreuerint ita cuncta mortalibus prouenire: nam et mihi et tibi et cunctis hominibus multa usu uenire mira et paene infecta quae tamen ignaro relata fidem perdant. sed ego huic et credo Hercules et gratas gratias memini quod le-
 15 pidae fabulae festiuitate nos auocauit, asperam denique ac prolixam uiam sine labore ac taedio euasi. quod beneficium etiam illum uectorem meum credo laetari sine fatigatione sui me usque ad istam ciuitatis portam non dorso illius sed meis auribus prouecto.'

Is finis nobis et sermonis et itineris communis fuit. nam XXI
 20 comites utrique ad uillulam proximam laeuorsum abierunt. ego uero quod primum ingressus stabulum conspicatus sum, accessi et de quadam anu caupona ilico percontor 'estne' inquam 'Hypata haec ciuitas?' adnuit. 'nostine Milonem quendam e primoribus?' adrisit et 'uere' inquit 'primus istic perhibetur Milo
 25 qui extra pomerium et urbem totam colit.'

'Remoto inquam 'ioco, parens optima, dic oro et cuiatis sit et quibus deuersetur aedibus?'

'Videsne' inquit 'extremas fenestras quae foris urbem prop-
 30 spiciunt et altrinsecus fores proximum respicientes angiportum? inibi iste Milo deuersatur ampliter nummatus et longe opul-
 [112] lentus, uerum extremae auaritiae et sordis infimae infamis homo, foenus denique copiosum sub arrabone auri et argenti crebriter exercens, exiguo Lare inclusus et aerugini semper intentus cum

3 aetolia F' 5 inqt nichil F 6 nichil F 9 nichil F 15
 etiâ om. F' 20 uûq; comites (sed punctis superpositis uocabulorum or-
 dinem inuertendum esse significatum) F' leuorsû F' 22 inqua F' 25
 extrema F' 32 fqn; F'

uxorem etiam calamitatis suae comitem habeat. neque praeter unicam pascit ancillulam et habitu mendicantis semper incedit.’

Ad haec ego risum subicio ‘benigne’ inquam ‘et prospicue Demeas meus in me consuluit qui peregrinaturum tali uiro conciliauit in cuius hospitio nec fumi nec nidoris nebulam uererer’⁵

CXII et cum dicto modico secus progressus ostium accedo et ianuam firmiter oppessulatam pulsare uocaliter incipio. tandem adulescentula quaedam procedens ‘heus tu’ inquit ‘qui tam fortiter fores uerberasti, sub qua specie mutuari cupis? an tu solus ignoras praeter aurum argentumque nullum nos pignus¹⁰ admittere.’

‘Meliora’ inquam ‘ominare et potius responde an intra aedes erum tuum offenderim.’

‘Plane’ inquit ‘sed quae causa quaestionis huius?’

‘Litteras ei a Corinthio Demea scriptas ad eum reddo.’¹⁵

CXIII ‘Dum annuntio’ inquit ‘hic ibidem me opperimino’ et cum dicto rursus foribus oppessulatis intro facessit. modico deinde regressa patefactis foribus ‘rogat te’ inquit. intuli me eumque accubantem exiguo admodum grabatulo et commodum cenare incipientem inuenio. assidebat pedes uxor et mensa uacua posita, cuius monstratu ‘en’ inquit ‘hospitium.’ ‘bene’ ego et ilico ei litteras Demeae trado.’ quibus properiter lectis ‘amo’ inquit ‘meum Demean, qui mihi tantum conciliauit hospitem’ et cum dicto iubet uxorem decedere utque in eius locum

1 habeat (1 habitat *supra* addidit man. altera sed eiusdem aetatis) F, habitat φ 2 ancillā F' mendicantis Bertinianns: m̄dico ... hif F, m̄dico hif (*supra* hif add. ∴ et in margine ∴. c. 1f) φ 3 risū . (fuit l) F inqua F' 4 peregrinat̄ cū tali F φ (*sed in φ in marg. add. ∴. c. pegnatu* tali) t̄cha|uit F, cōcilia|uit φ 5 nebulā, *sed rursus erasum, E, nebulā* φ 6 modicū ut uid. F', modico φ hospitū F . 7 oppessulatā F, oppēfulatā (*sed è in ras.*) φ uocalit̄ (l corr. ex c, n̄ fallor) F uocabilit̄ φ 9 fo in fortit̄ corr. ex fi, *supra* add. firm in F, fortit̄ φ 12 nominare F, n̄ominare φ 16 operimino F: operimino (r a m. recentiore add.) φ 17 oppessulatuf F' faceffit Oudendorpius: capessū F φ 19 xi in exiguo in ras. in F, exiguo φ grabattulo (b corr. ex u) F 22 eis corr. in ei in F, eis φ properiter Hildebrandius: p̄perit̄ F φ

adsidam iubet meque etiam nunc uerecundia cunctantem arrepta lacinia detrahens 'adside' inquit 'istic. nam prae metu latronum nulla sessibula ac ne sufficientem supellectilem parare nobis licet.'

5 Feci: et sic 'ego te' inquit 'etiam de ista corporis speciosa habitudine deque hac uirginali prorsus uerecundia generosa stirpe proditum et recte conicerem. sed et meus Demeas eadem litteris pronuntiat. ergo breuitatem gurgustioli nostri ne spernas peto. erit tibi adiacens et ecce illud cubiculum

10 honestum receptaculum. fac libenter deuerseris in nostro. nam et maiorem domum dignatione tua feceris et tibi specimen gloriosum adrogaris, si contentus Lare paruulo Thesei illius cognominis patris tui uirtutes aemulaueris, qui non est aspernatus

[113] 15 'sarcinulas hospitis susceptas cum fide conde in illud cubiculum ac simul ex promptuario oleum unctui et lintea tersui et cetera haec eidem usui profer ociter et hospitem meum prode ad proximas balneas: satis arduo itinere atque prolixo fatigatus est.'

20 His ego auditis mores atque parsimoniam ratiocinans Milon^{XXII}is uolensque me artius ei conciliare 'nihil' inquam 'rerum istarum, quae itineris ubique nos comitantur, indigemus. sed et balneas facile percontabimur. plane quod est mihi summe precipuum, equo qui me strenue peruexit, faenum atque ordeum

25 acceptis istis nummulis tu Fotis emitō.'

His actis et rebus meis in illo cubiculo conditis pergens ipse ad balneas, ut prius aliquid nobis cibatum prospicerem, forum cupidinis peto inque eo piscatum opiparem expositum uideo et percontato pretio, quod centum nummis indicaret,

30 aspernatus uiginti denarios praestinaui. inde me commodum

1 a

```
pta Fφ 3 sessibula Beroaldus: efefi|bula (c corr. ut uid. ex  
o) F, eficibu|la φ ac ne Oudendorpius: anne Fφ 6 ac F, hac φ 7  
8 eade F', eade φ gurgustioli - F, gurgu|stioh φ 11 glofū - (uid.  
fuisse φ) F, glofū φ 14 Hecalef] alef Fφ 17 haec Beroaldus: hoc  
Fφ pferf Fφ 20 hui corr. in huf in F, huf φ ratiocinaf F' 21  
ei om. F' Nichl F 24 ordeū sic F 25 Fotif corr. in Photif in F,  
photif φ
```

egredientem continuatur Pythias condiscipulus apud Athenas Atticas meus, qui me post aliquantum multum temporis amanter agnitum inuadit amplexusque ac comiter deoseculatus 'mi Luci' ait 'sat pol diu est quod interuisimus te, at Hercules exinde cum ex asty a magistro digressi sumus. quae autem tibi causa 5 peregrinationis huius?' 'crastino die scies' inquam 'sed quid istud? uoti gaudeo. nam et lixas et uirgas et habitum prorsus magistratui congruentem in te uideo.' 'annonam curamus' ait 'et aedilem gerimus et siquid obsonare cupis utique commodabimus.' abnuebam: quippe qui iam cenae affatim piscatum 10 prospexeramus. sed enim Pythias uisa sportula succussisque in aspectum planiorem piscibus 'at has quisquillas quanti parasti?' 'uix' inquam 'piscatori extorsimus accipere uiginti denarios.'

XXV Quo audito statim adrepta dextera postliminio me in forum 15 cupidinis reducens 'et a quo' inquit 'istorum nugamenta haec comparasti?' demonstro seniculum: in angulo sedebat. quem confestim pro aedilitatis imperio uoce asperissima increpans 'iam iam' inquit 'nec amicis quidem nostris uel omnino ullis hospitibus parcitis, quod tam magnis pretiis pisces friuolos indicatis 20 et florem Thessalicae regionis ad instar solitudinis et scopuli edulium caritate deducitis? sed non impune. iam enim faxo scias quem ad modum sub meo magisterio mali debent coerceri' et profusa in medium sportula iubet officialem suum insuper pisces inscendere ac pedibus suis totos obterere. qua 25 contentus morum seueritudine meus Pythias ac mihi ut abirem [114] suadens 'sufficit mihi o Luci' inquit 'seniculi tanta haec contumelia.'

His actis consternatus ac prorsus obstupidus ad balneas me refero, prudentis condiscipuli ualido consilio et nummis 30 simul priuatus et cena lautusque ad hospitium Milonis ac dehinc cubiculum me reporto.

1 c̄tinā (u supra a *add. man. recentior*) F φ 5 ex asty a *Stewechius*:
 adftio F φ 12 ad F 14 denariol φ : deneriũ F 15 abrepta F ν ,
 arrepta φ 20 paccitf F ν , partif φ' friuolif F ν , fribolol F 23
 coherceri F, cohercere φ 26 habirem F φ' 27 o om. F ν φ'

Et ecce Fotis ancilla 'rogat te' inquit 'hospes.' at ego XXVI
iam inde Milonis abstinentiae cognitor excusauī comiter quod
uiaē uexationem non cibo sed somno censerem diluendam. isto
ācepto pergit ipse et iniecta dextera clementer me trahere
5 adoritur. ac dum cunctor, dum modeste renitor 'non prius'
inquit 'discedam quam me sequaris' et dictum iure iurando
secutus iam obstinationis suae me ingratis oboedientem per-
ducit ad illum suum grabatulum et residenti 'quam salue agit'
inquit 'Demeas noster? quid uxor? quid liberi? quid uerna-
10 culi? narro singula. percontatur accuratius causas etiam pere-
grinationis meae. quas ubi probe protuli, iam et de patria
nostra et eius primoribus ac denique de ipso praeside scrupu-
losissime explorans ubi me post itineris tam saeui uexationem
sensit fabularum quoque serie fatigatum, in uerba media som-
15 nolentum desinere ac nec quicquam defectum iam incerta uer-
borum salebra balbutire, tandem patitur cubitum concederem.
euasi aliquando rancidi senis loquax et famelicum conuiuium
sōmno non cibo grauatus, cenatus solis fabulis et in cubiculum
reuersus optatae me quieti reddidi.

LIBER II

20 Vt primum nocte discussa sol nouus diem fecit et somno I
simul emersus et lectulo, anxius alioquin et nimis cupidus co-
gnoscendi quae rara miraque sunt, reputansque me media Thes-
saliae loca tenere, quo artis magicæ natiua cantamina totius
orbis consono ore celebrentur, fabulamque illam optimi comitis
25 Aristomenis de situ ciuitatis huius exortam, suspensus alioquin
et uoto simul et studio curiose singula considerabam. nec fuit
in illa ciuitate quod aspiciens id esse crederem quod esset sed
omnia prorsus ferali murmure in aliam effigiem translata, ut
et lapides quos offenderem de homine duratos et aues quas

1 photif (p corr. ut uid. ex F) F, photif q 5 pol F 7 obfti-
nationi F' obedientē F S I in gra|battulū in ras. in F 19 sub-
scriptum METHAMORPHOSEON. LIB. I. (xpl. | INCĪP. II. FELICITER. in F

audirem indidem plumatas et arbores quae pomerium am- [115]
birent similiter foliatas et fontanos latices de corporibus hu-
manis fluxos crederem. iam statuas et imagines incessuras,
parietes locuturos, boues et id genus pecua dicturas praesa-
gium, de ipso uero caelo et iubaris orbe subito uenturum 5
oraculum.

II Sic attonitus, immo uero cruciabili desiderio stupidus nullo
quidem initio uel omnino uestigio cupidinis meae reperto cuncta
circumibam. tamen dum in luxu nepotali simul ostiatim sin-
gula pererro, repente me nescium forum cupidinis intuli. et 10
ecce mulierem quampiam frequenti stipatam famulitione ibidem
gradientem adcelerato uestigio comprehendo. aurum in gem-
mis et in tunicis ibi inflexum. hic intextum matronam pro-
fecto confitebatur. huius adherebat lateri senex iam grauis in
annis, qui ut primum me conspexit 'est' inquit 'Hercules, Lu- 15
cius' et offert osculum et statim incertum quidnam in aurem
mulieris obgannit 'quin' inquit 'etiam ipse parentem tuam
accedis et salutas?' 'ueeor' inquam 'ignotae mihi feminae'
et statim rubore suffusus reiecto capite restiti. at illa optutum
in me conuersa 'en' inquit 'sanctissimae Saluiae matris gene- 20
rosa probitas, sed et cetera corporis execrabiliter ad regulam
[qua diligenter aliquid adfingunt] sunt congruentia: inenormis
proceritas, succulenta gracilitas, rubor temperatus, flauum et
inadfectatum capillitium, oculi caesii quidem sed uigiles et in
aspectu micantes prorsus aquilini, os quoquouersum floridum, 25
speciosus et immeditatus incessus.'

III Et adiecit 'ego te o Luci meis istis manibus educaui, quidni
parentis tuae non modo sanguinis uerum alimoniarum etiam
socia. nam et familia Plutarchi ambae prognatae sumus et

1 ambire *ante emendat. secundae manus F*, abirent *q* 8 incio *F*
reporto *F'* 9 in luxu nepotali simul ostiatim *uulgo*: in luxu nepotalē
simil hostiati *Fq* (lixae coniecit *Scaliger*) 12 gemmis *sic Fq*, gemis
Bertinianus, comis *Hildebrandius* 13 inflexum *Fq*, implexum *Lipsius*
14 adherebat (*prima e deleta*) *F* 17 ipse *corr. ut uid. ex ipso (supra*
add. a man. altera Δ ipse) in *F*, ipse *q* 22 sunt] si' *F*, si' (*supra add.*
suū) *q* 24 ceci | siqde *F et similiter q* 25 aquilini os] aquinos *sic Fq*
27 o *om. F'* 29 socia *q*: focia *F*

eandem nutricem simul bibimus et in nexu germanitatis una coaluimus. nec aliud nos quam dignitas discernit quod illa clarissimas, ego priuatas nuptias fecerimus. ego sum Byrrhaena illa, cuius forte saepicule nomen inter tuos educatores
 5 frequentatum retines. accede itaque hospitium fiducia, immo uero iam tuum proprium Larem.’

Ad haec ego iam sermonis ipsius mora rubore digesto ‘absit’ inquam ‘parens, ut Milonem hospitem sine ulla querela deseram sed plane quod officiis integris potest effici curabo
 10 sedulo. quotiens itineris huius ratio nascetur numquam erit ut non apud te deuertar.’

Dum hunc et huius modi sermonem altercamur, paucis admodum confectis passibus ad domum Byrrhaenae peruenimus.

116] Atria longe pulcherrima columnis quadrifariam per sin- IIII
 15 gulos angulos stantibus adtolerabant statuas palmaris deae. facies quattuor pinnis explicitis ingressu pilae uolubilis instabile uestigium plantis roscidis decitantes nec ut maneant inhaerent et iam uolare creduntur. ecce lapis Parius in Dianam factus tenet librata totius loci medietatem. signum perfecte
 20 luculentum, ueste reflatum, procurso uegetum, introeuntibus obuium et maiestate numinis uenerabile. canes utrimquesecus deae latera muniunt, qui canes et ipsi lapis erant. his oculi minantur, auris rigent, nares hiant, ora saeuunt et sicunde de proximo latratus ingruerit, eum putabis de faucibus lapidis
 25 exire, et in quo summum specimen operae fabrilis egregius ille signifex prodidit, sublatis canibus in pectus arduis pedes imi resistunt, currunt priores. pone tergum deae saxum insurgit in speluncae modum muscis et herbis et foliis et uirgulis et sicubi pampinis et arbusculis alibi de lapide florentibus. splen-

3 byrrhena F 4 frequentatū educatores F 5 hospiciū F 10
 quoties (ē *lincolan add. man. recentior*) F, quotiens q 13 byrrhena F
 15 adtolerabant *corr. ut uid. ex* adtolerabant in F 16 quattuor *scripsi:*
 que F, q̄ q, quagna (*uel* faciem quae) *Oudendorpius*, *utraque Hildebrandi-*
us ingressu Hildebrandius: sine | greffu (ante f deleta q) F, sin greffu q
 17 dehbantel *coniecit Coluius* 21 canes Fq' 22 hi . (*fuit f*) F, hi,
add. in marg c. huf q 25 opera F, ope (e *corr. ex a*) q 26 signi-
 flex *Oudendorpius: signifex Fq* 28 multal Fq

det intus umbra signi de nitore lapidis. sub extrema saxi margine poma et uuae faberrime politae dependent, quas ars aemula naturae ueritati similes explicuit. putes ad cibum inde quaedam, cum mustulentus auctumnus maturum colorem adflauerit, posse decerpi. etsi fontes, qui deae uestigio discurrentes in lenem 5 uibrantur undam, pronus aspexeris, credes illos ut uere pendentes racemos inter cetera ueritatis nec agitationis officio carere. inter medias frondes lapidis Actaeon simulacrum curioso optutu in deam uersum proiectus, iam in ceruum ferinus et in saxo simul et in fonte loturam Dianam opperiens uisitur. 10

V Dum haec identidem rimabundus eximie delector 'tua sunt' ait Byrrhaena 'cuncta quae uides' et cum dicto ceteros omnes sermonis secreto decedere praecipit. quibus dispulsis omnibus 'per hanc' inquit 'deam o Luci carissime, ut anxie tibi metuo et ut pote pignori meo longe prouisum cupio, caue tibi sed 15 caue fortiter a malis artibus et facinorosis illecebris Pamphiles illius quae cum Milone isto quem dicis hospitem nupta est. maga primi nominis et omnis carminis sepulchralis magistra creditur, quae surculis et lapillis et id genus friuolis inhalatis omnem istam lucem mundi sideralis imis Tartari et in uetustum chaos submergere nouit. nam simul quemque conspexerit speciosae formae iuuenem, uenustate eius sumitur et ilico in eum et oculum et animum detorquet. serit blanditias, inuadit spiritum, amoris profundi pedicis aeternis alligat. tunc minus [117] morigeros et uiles fastidio in saxa et in pecua et quoduis animal puncto reformat, alios uero prorsus extinguit. haec tibi 25 trepido excauenda censeo. nam et illa urit perpetuum et tu per aetatem et pulchritudinem capax eius es.'

1 extrema * (fuit l) F 5 fontel q: fonte (ē. uirgulam add. manus recentior) F, fontel coniecit Scioppius discurrent q, discurrent F 6 ut uere Brantius: ut rure Fq, superne Hildebrandius, ut rupe Putschius
9 optutum ut uid. F' q' deam uersum coniecit Oudendorpius; deā τῆ F, dām fū (add. in marg. ū) q 11 identidem (posterior n corr. in m) F
12 byrrena F 13 sermonis Oudendorpius: sermones Fq 14 inqd F
o om. F' 18 et ante primi om. Fq sepulchralis F 25 uihf q (et post corr.) F 27 excauenda F: cauenda q illa q: illā F

Haec mecum Byrrhaena satis anxia.

At ego curiosus alioquin ut primum artis magicae semper VI
optatum nomen audiui, tantum a cautela Pamphiles abfui ut
etiam ultro gestirem tali magisterio me uolens ampla cum mer-
5 cede tradere et prorsus in ipsum barathrum saltu concito prae-
cipitare. festinus denique et uecors animi manu eius uelut
catena quadam memet expedio et 'salue' prope addito ad
Milonis hospitium perneciter euolo. ac dum amenti similis
celero uestigium 'age' inquam 'o Luci, euigila et tecum esto.
10 habes exoptatam occasionem: ex uoto diutino poteris fabulis
miseris explere pectus. aufer formidines pueriles, cominus cum
re ipsa nauiter congregere et a nexu quidem uenerio hospitis
tuae tempera et probi Milonis genialem torum religiosus sus-
pice: uerum enim uero Fotis famula petatur enixe. nam et
15 forma scitula et moribus ludiera et prorsus argutula est. ne-
speri quoque cum somno concederes, et in cubiculum te de-
duxit comiter et blande lectulo collocauit et satis amanter coo-
peruit et osculato tuo capite quam inuita discederet uultu pro-
didit, denique saepe retrorsa respiciens substitit. quod bonum
20 felix et faustum itaque licet salutare non erit, Fotis illa
temptetur.'

Haec mecum ipse disputans fores Milonis accedo et quod VII
aiunt pedibus in sententiam meam uado. nec tamen domi
Milonem uel uxorem eius offendo sed tantum caram meam
25 Fotidem: suis parabat uiscum fartim concisum et pulpam fru-
stafim consectam et abacum pascua, iurulentae et quod naribus
iam inde ariolabar, tucetum perquam sapidissimum. ipsa linea

1 byrrena *F* in anxia posterior a in ras. in *F*, anxia φ 2 at om.
F 3 a φ : ad sed inducta d *F* affui *F* (et corr. in aufui) φ 4
ἀπλά *F*, ἀπλα φ . 5 baratrū *F* 7 addita *F*, adito φ 9 o om. *F*
10 ex *Burmannus*: & *F* 11 miseris sic *F* φ , miris coniecit *Oudendorpius*,
Milesii Beroaldus aufer φ : aufer *F* 13 religiof *F* 14 ueroj puero
(p corr. ex b) *F*, • (fuit p) uero φ , an uespero scribendum? 20 photif *F*
25 suif φ : sui (uirgulam addidit manus recentior) *F* domimf ante parabat
add. uulgo, om. *F* φ uiscū *F*, uiscū φ : isicum coniecit *Vossius* 26 am-
bacupascue iurulenta *F*, ambacu pascue iurulenta φ : quod posui partim
uet. edd. exhibent

tunica mundule amicta et russea fasceola praenitente altiusecule sub ipsas papillas succinctula illud cibarium uasculum floridis palmulis rotabat in circulum et in orbis flexibus crebra succutiens et simul membra sua leniter inlubricans lumbis sensim uibrantibus spinam mobilem quatiens placide, decenter undabat. 5 isto aspectu defixus obstupui et mirabundus steti, steterunt et membra, quae iacebant ante. et tandem ad illam 'quam pulchre quamque festiue' inquam 'Fotis mea, ollulam istam cum natibus intorques? quam mellitum pulmentum apparatus? felix [118] et certo certius beatus cui permiseris illuc digitum intingere!' 10

Tunc illa lepida alioquin et dicacula puella 'discede' inquit 'miselle quam procul a meo foculo, discede. nam si te uel modice meus igniculus afflauerit, ureris intime nec ullus extinguet ardorem tuum nisi ego quae dulce condiens et ollam et lectulum suaue quaterere noui.' 15

VIII

Haec dicens in me respexit et risit. nec tamen ego prius inde discessi quam diligenter omnem eius explorassem habitudinem. uel quid ego de ceteris aio cum semper mihi unica cura fuerit caput capillumque sedulo et publice prius intueri et domi postea perfrui, sitque iudicii huius apud me certa et 20 statuta ratio uel quod praecipua pars ista corporis in aperto et perspicuo posita prima nostris luminibus occurrit et quod in ceteris membris floridae uestis hilaris color hoc in capite nitor natiuus operatur. denique pleraeque indolem gratiamque suam probaturae lacinias omnes exuunt, amicuula dimouent, 25 nudam pulchritudinem suam praebere se gestiunt magis de entis roscio rubore quam de uestis aureo colore placiturae. at uero — quod nefas dicere neque sit ullum huius rei tam dirum exemplum — si cuiuslibet eximiae pulcherrimaeque feminae

1 & rursus se a fasceola F, & rurs; se a fasciœola q S mea (sed a superior pars in ras.; nescio quid fuerit) F, mea q 10 certo addidit Oudendorpius prior f in pmiserit in ras. in F pmiserit q 12 a me. o foculo Fq (sed in q postea corr. in a meo foculo) 19 puphce F 20 pfrui q: pfrui F aput F, apud q 21 ratio. l q: ratione ul F 24 pleraq; Fq 25 pbatura* (primitus fuit à, deinde ae sed e rursus erasa) F, probaturam corr. in probaturae q 25 neque Oudendorpius: nec qd Fq

caput capillo spoliaueris et faciem natiua specie nudaueris, licet illa caelo deiecta, mari edita, fluctibus educata, licet inquam Venus ipsa fuerit, licet omni Gratiarum choro stipata et toto Cupidinum populo comitata et balteo suo cincta, cin-
 5 nama fragrans et balsama rorans calua processerit, placere non poterit nec Vulcano suo.

Quid cum capillis color gratus et nitor splendidus inlucet VIII
 et contra solis aciem uegetus fulgurat uel placidus reuiget aut in contrariam gratiam uariat aspectum et nunc aurum coru-
 10 scans in lenem mellis deprimitur umbram, nunc coruina nigredine caerulos columbarum collis flosculos aemulatur uel cum guttis Arabicis obunctus et pectinis arguti dente tenui discriminatur et pone uersum coactus amatoris oculis occurrens ad instar speculi reddit imaginem gratiorem? quid cum frequenti
 15 sobole spissus cumulat uerticem uel proluxa serie porrectus dorsa permanat? tanta denique est capillamenti dignitas ut quamuis auro ueste gemmis omnique cetero mundo exornata mulier incedat, tamen nisi capillum distinxerit, ornata non possit audire.

20
 119] Sed in mea Fotide non operosus sed inordinatus ornatus addebat gratiam. uberes enim crines leniter remissos et ceruice dependulos ac dein per colla dispositos sensimque sinuato patagio residentes, paulisper ad finem conglobatos in summum uerticem nodus adstrinxerat.

25 Nec diutius quiui tantum cruciatum uoluptatis eximiae su- X
 stinere sed pronus in eam qua sine summum cacumen capillus ascendit, mellitissimum illud sauium impressi. tum illa cerui-

1 capillo . (fuit f) F, capillo q 2 deiectâ F deiecta q 5 fragranf F, fragranf q 7 cum] tunc Fq 8 aut Groslotius: at Fq 10 lenē (— add. manus recentior) q: leue F 11 ceruluf (in ras. fuit e; in marg. rursus scriptum ceruluf) F, ceruleuf q collif sic Fq ul cū guttaf sic Fq
 13 amatorif sic Fq occurrent Fq 15 sobole corr. in sobole F, sobole q
 17 f in gemf in ras. in F, gemf q 19 . adire (a in ras.; corr. ut uid. ex u; supra hoc uocabulum aliud a secunda manu scriptum sed erasum) F uderi q
 21 remiffof Hildebrandius: emiffof Fq, demiffof Pricaeus
 23 ūglouatof F' 24 adtraxerat, addito in margine adstrinxerat F, adtraxerat, supra addito † adstrin̄xat x 27 fabiū f, fauū q

cem intorsit et ad me conuersa limis et morsitantibus oculis
 'heus tu, scholastice' ait 'dulce et amarum gustulum carpis.
 caue ne nimia mellis dulcedine diutinam bilis amaritudinem
 contrahas.'

'Quid istic' inquam 'est, mea festiuitas, cum sim paratus 5
 uel uno sauiolo interim recreatus super istum ignem porrectus
 assari' et cum dicto artius eam complexus coepi sauiari. iamque
 aemula libidine in amoris parilitatem congermanescenti
 mecum iam patentis oris inhalatu cinnameo et occursantis lin-
 guae inlisu nectareo prona cupidine adlibescente 'pereo' in- 10
 quam 'immo iam dudum perii nisi tu propitiaris.' ad haec illa
 rursus me deosculato 'bono animo esto' inquit. 'nam ego tibi
 mutua uoluntate mancipiata sum nec uoluptas nostra differetur
 ulterius sed prima face cubiculum tuum adero. abi ergo ac te
 compara, tota enim nocte fortiter et ex animo proeliabor.' 15

XI His et talibus obgannitis sermonibus inter nos discessum
 est. commodum meridies accesserat et mittit mihi Byrrhaena
 xeniola porcum opimum et quinque gallinulas et uini cadum
 in aetate pretiosi. tunc ego uocata Fotide 'ecce' inquam 'Veneris
 hortator et armiger Liber aduenit ultro. uinum istud hodie sor- 20
 bamus omne, quod nobis restinguat pudoris ignauiam et alacrem
 uigorem libidinis incutiat. haec enim sitarchia nauigium Veneris
 indiget sola ut in nocte peruigili et oleo lucerna et uino calix
 abundet.'

Diem ceterum lauacro ac dein cenae dedimus. nam Milonis 25
 boni concinnaticiam mensulam rogatus adcubueram quam pote tu-
 tus ab uxoris eius aspectu, Byrrhaenae monitorum memor et perinde
 in eius faciem oculos meos ac si in Auernum lacum formidans
 deieceram. sed adsidue respiciens praeministrantem Fotidem
 inibi reereabar animi cum ecce iam uespera lucernam intuens 30

2 scolaſtice F 6 fabio]lo F, fabiolo 'corr. in ſauiole q 7 cepi F
 f in fabiari in ras. (ſed uid. fuiſſe ipſa ſ) et b corr. ex u in F, ſauari q
 10 adhueſcente F 13 mancipiata ſic Fq 15 p̄labor F 17 byrrēna F
 18 p̄ ortū F, p̄ ortū, ſed inductum et ſupra ſcriptum porcū q optimū Fq
 19 fotide corr. a ſec. manu ex fotidif in F, fotide corr. ex fotidi in q 22
 ut in incutiat hodie non comparat in F, incutiat q hęc ſic F, h q 24
 habund& F 25 cete]rū . . . lauacro . E, (nulla nec lacuna nec raſura
 in q) 27 byrrhenę F

Pamphile 'quam largus' inquit 'imber aderit crastino' et percontanti marito qui comperisset istud, respondit sibi lucernam praedicere. quod dictum ipsius Milo risu secutus 'grandem' 120] inquit 'istam lucernam Sibyllam pascimus quae cuncta caeli 5 negotia et solem ipsum de specula candelabri contuetur.'

Ad haec ego subiciens 'sunt' aio 'prima huiusce diuina- XII
tionis experimenta nec mirum licet modicum istum igniculum et manibus humanis laboratum, memorem tamen illius maioris et caelestis ignis uelut sui parentis quid esset editurus in
10 aetheris uertice diuino praesagio et ipsum scire et nobis enuntiare. nam et Corinthi nunc apud nos passim Chaldaeus quidam hospes miris totam ciuitatem responsis turbulentat et arcana fatorum stipibus emerendis edicit in uulgus. qui dies copulas nuptiales adfirmet, qui fundamenta moenium perpetuet,
15 qui negotiatori commodus, qui uiatori celebris, qui nauigiis oportunos; mihi denique prouentum huius peregrinationis inquirenti multa respondit et oppido mira et satis uaria. nunc enim gloriam satis floridam, nunc historiam magnam et incredundam fabulam et libros me futurum.

20 Ad haec renidens Milo 'qua' inquit 'corporis habitudine XIII
praeditus quoue nomine nuncupatus hic iste Chaldaeus est?'

'Procerus' inquam 'et suffusculus, Diophanes nomine.'

'Ipse est' ait 'nec ullus alius. nam et hic apud nos multa multis similiter effatus non paruas stipes immo uero mercedes
25 opimas iam consecutus fortunam scaeuam an saeuam uerius dixerim miser incidit. nam die quadam cum frequentis populi circulo consaeptus coronae circumstantium fata donaret, Cerdo quidam

4 e in⁴ lucerne scripta a secunda manu et corr. nisi fallor ex o in F, lucerno q 7 istud (d librarius uidetur deleturus fuisse) F, istū . q 9 qf F 11 chaldeus F 12 turbulenta & archana Fq 14 les in nuptiales scriptum a secunda manu (fuit ut uid. nuptia2) in F, nuptialf q fundamenta . Fq (in F uid. fuisse l) memū F 19 futurū a sec. manu corr. ut uid. ex futurū in F, futurū q 21 chaldeus F 22 suffulculus F, suffulculus (ff corr. ut uid. ex n aut u) q dyophanes F 25 opimas Iacobus de Rhoer (feriae Dauentrienses p. 226): opimas Fq scaeuam] seua (l in ras. a secunda manu scripta) F, seuā q, deinde an seuā | uerius dixerī inducta in F, non inducta in q 27 consaeptus F

nomine negotiator accessit diem commodum peregrinationi cupiens. quem cum electum destinasset ille, iam deposita crumena iam profusis nummulis iam dinumeratis centum denarium quos mercedem diuinationis auferret, ecce quidam de nobilibus adulescentulus a tergo adrepens eum lacinia prendit 5 et conuersum amplexus exosculatur artissime. at ille ubi primum consauuiatus eum iuxtim se ut adsidat effecit, attonitus et repentinae uisionis stupore et praesentis negotii quod gerebat oblitus infit ad eum 'quam olim equidem exoptatus nobis aduenis?' respondit ad haec ille alius 'commodum uespera oriente. 10 sed uicissim tu quoque, frater, mihi memora quem ad modum exinde ut de Euboea insula festinus enauigasti, et maris et uiae confeceris iter.'

XIII Ad haec Diophanes ille Chaldaeus egregius mente uiduus necdum suus 'hostes' inquit 'et omnes inimici nostri tam diram 15 immo uero Vlixeam peregrinationem incidant. nam et nauis ipsa qua uehebamur, uariis turbinibus procellarum quassata, [121] utroque regimine amisso aegre ad ulterioris ripae marginem detrusa praeceps demersa est et nos omnibus amissis uix enatauimus. quodeunque uel ignotorum miseratione uel amicorum 20 beniuolentia contraximus id omne latrocinialis inuasit manus, quorum audaciae repugnans etiam Arignotus unicus frater meus sub istis oculis miser iugulatus est.'

Haec eo adhuc narrante maesto Cerdo ille negotiator correptis nummulis suis quos diuinationis mercedi destinauerat, 25 protinus aufugit. ac dehinc tunc demum Diophanes expurgitus sensit imprudentiae suae labem, cum etiam nos omnis circumsecus adstantes in clarum eachinnum uideret effusos. sed tibi

1 ante diè deletum eū in F, eū supra addito eo (quod tamen ut uid. deletum) q 3 crumina corr. a sec. manu in crumena in Fq dmumeratuf q: mmumeratuf ut uid. F' 4 auferret q: auferret a sec. manu corr. in afferret in F 7 c̄fauur; (u corr. in b) F, c̄fauuatuf q 8 negoti . (fuit l) F, negoti q 14 chaldeuf F 17 in qua om. Fq qua add. manus secundu in q 22 etiā arifnotuf Fq (addito nomē in marg. F, τρισνοτ' in marg. q 26 diofanef F 27 lauē F', labē q oif F, omif q

plane, Luci domine, soli omnium Chaldaeus ille uera dixerit, sisque felix et iter dexterum porrigas.¹

Haec Milone diutine sermocinante tacitus ingemiscebam XV
 mihi que non mediocriter suscensebam quod ultro inducta serie
 5 inoportunarum fabularum partem bonam uesperae eiusque
 gratissimum fructum amitterem. et tandem denique deuorato
 pudore ad Milonem aio 'ferat suam Diophanes ille fortunam
 et spolia populorum rursus conferat mari pariter ac terrae,
 mihi uero fatigationis hesternae etiam nunc saucio da ueniam
 10 maturius concedam cubitum' et cum dicto facesso et cubiculum
 meum contendo atque illic deprehendo epularum dispositiones
 satis concinnas. nam et pueris extra limen, credo ut arbitrio
 nocturni gannitus ablegarentur, humi quam procul distratum
 fuerat et grabatulum meum adstitit mensula cenae totius hone-
 15 stas reliquias tolerans et calices boni iam infuso latice semi-
 pleni solam temperiem sustinentes et laguena iuxta orificio
 caesim dehiscente patescens facilis hauritu, prorsus gladiatoriae
 Veneris antecenia.

Commodum cubueram et ecce Fotis mea iam domina eu- XVI
 20 bitum reddita [iacta] proximat rosae sarta et rosa soluta in
 sinu tuberante. ac me pressim deosculato et corollis reuincto
 ac flore persperso adripit poculum ac desuper aqua calida in-
 iecta porrigit bibam, idque modico prius quam totum exsorbe-
 rem clementer inuadit ac relictum pullulatum labellis minuens
 25 meque respiciens sorbillat dulciter, sequens et tertium inter nos
 uicissim et frequens alternat poculum. cum ego iam uino ma-
 dens nec animo tantum uerum etiam corpore ipso ad libidinem

1 chaldeus F 3 diutine sic F ingemiscebam Fg 5 uespera Fg
 13 διτρατ . . . (posterior littera uid. u fuisse; uirgulam add. manus secunda) F, διτρακτῦ (c certe non comparet in F) γ 14 grauatulū corr. in grabattulū F ἠμφυλῆ F 16 languena γ 17 cef sic F, cefi γ deascento (in partim erasa) F, deascento γ auritu Fg (manus recens add. h in γ) 20 iacta Fg; glossam deleui, lecto coniecit Hildebrandius, tacita Schikeradius, iuxta Oudendorpius, iactu nescio quis 23 modico Brantius: modicū F 24 pullulatī sic Fg: pollulatum Coluius, paululatum uulgo minunf F' 25 foruilla corr. in forbilla F, forbilla (r corr. ut uid. ex l) γ

inquiens alioquin et petulans, etiam saucius paulisper inguinum fine, lacinia remota inpatientiam Veneris Fotidi meae monstrans 'miserere' inquam 'et subueni maturius. nam ut uides [122] proelio, quod nobis sine fetiali officio indixeras, iam proximate uehementer intentus ubi primam sagittam saeui Cupi- 5 dinis in ima praecordia mea delapsam excepi, arcum meum et ipse uigor attetendit et oppido formido ne neruus rigoris nimietate rumpatur. sed ut mihi morem plenius gesseris, in effusum laxa crinem et capillo fluente undanter ede complexus amabiles.' 10

XVII Nec mora cum omnibus illis cibariis uasculis raptim remotis laciniis eunctis suis renudata crinibus quam dissolutis ad hilarem lasciuam in speciem Veneris, quae marinos fluctus subit, pulchre reformata paulisper etiam glabellum feminal rosea palmula potius obumbrans de industria quam tegens 15 uerecundia 'proeliare' inquit 'et fortiter proeliare, nec enim tibi cedam nec terga uortam. comminus in aspectum si uir es, dirige et grassare nauiter et occide moriturus. hodierna pugna non habet missionem.' haec simul dicens in seenso grabatulo super me sensim residens ac crebra subsiliens lubricisque 20 gestibus mobilem spinam quatiens pendulae Veneris fructu me satiauit usque dum lassis animis et marcidis artubus defatigati simul ambo corruimus inter mutuos amplexus animas anhelantes. his et huius modi conluctationibus ad confinia lucis usque peruigiles egimus poculis interdum lassitudinem refouentes 25

1 inquit *coniecit Oudendorpius*, incient uel inliant *Coluius* inguinum
 sanie *coniecit Lipsius* 9 ū in ineffuū in ras. (uid. fuisse a) in F,
 ieffuū q fluen̄ undan̄ F et add. in margine c. fluēte q 12 re-
 nu|data q: renudata F 14 subit. (fuit a) Fq pulchre sic Fq gla-
 uellū femina ul F, glabellū (b corr. ut uid. ex u) femina l addito in mar-
 gine c femine diminutuum ē. | glabellū. et paulo inferius c. glabellū
 feminal. i. albū cūnū. seu uuluā. | sine pihf. q 15 obumbran̄ q:
 obumbrat F' 16 phare bis Fq 18 dirige Fq 19 grabattulo Fq
 20 crebra. (fuit f) F, crebra q 22 artib; q: artib; F defetigati
 ni fallor F', defatigati q 23 hanelantef F 25 fo in refouentef corr.
 ut uid. ex tu in F, refouentef q

et libidinem incitantes et uoluptatem integrantes. ad cuius noctis exemplar similes adstruximus alias pluseulas.

Forte quadam die de me magno opere Byrrhaena contēdit apud eam cenulae suae interessem et cum impendio excusarem, negauit ueniam. ergo igitur Fotis erat adeunda deque nutu eius consilium uelut auspiciū petendum. quae quamquam inuita quod a se ungue latius digrederer, tamen comiter amatoriae militiae breuem commeatum indulsit. 'sed heus tu' inquit 'caue regrediare cena maturius. nam uesana factio nobilissimorum iuuenum pacem publicam infestat, passim trucidatos per medias plateas uidebis iacere, nec praesidis auxilia longinqua leuare ciuitatem tanta clade possunt. tibi uero fortunae splendor insidias, contemptus etiam peregrinationis poterit adferre.'

'Fac sine cura' inquam 'sis, Fotis mea. nam praeter quod epulis alienis uoluptates meas anteferrem, metū etiam istum tibi demam maturata regressione. nec tamen incomitatus ibo. nam gladiolo solito cinctus altrinsecus ipse salutis meae praesidia gestabo.'

Sic paratus cenae me committo.

[123] Frequens ibi numerus epulorum et utpote apud primatem feminam flos ipse ciuitatis. opipares citro et ebore nitentes lecti aureis uestibus intecti, ampli calices uariae quidem gratiae sed pretiositatis unius. hic uirum fabre sigillatum, ibi erustallum inpunctum, argentum alibi clarum et aurum fulgurans et sucinum mire cauatum et lapides ut bibas et quicquid fieri non potest ibi est. diribitores plusculi splendide amicti ferula copiosa scitule subministrare, pueri calamistrati pulchre

1 incitantel corr. ut uid. ex incitata in F, incitantel q 3 quā
corr. in quadā in F, quadā q byrrhena F 4 cenulae suae scripsi:
cenulae Fq 6 t in uelut corr. ex a; etiam uirgula supra a, ut uid.
m significans, erasa in F 6 quāquā sic F 19 infestat Or dendor-
pius: infecta Fq 17 demā F, demā in ras. in q maturante F', matu-
rata (posterior a in ras.) q 22 ciuitatū opiparef q: ciuitatū opiparef F
24 crustallū F, cristallū q 26 capidel coniecit Gruterus 2 dirui-
tores Fq plusculi . (fuit t) F, plusculi q 28 copiosa . scitule . (f
non uidentur crasae esse) F, copiosa scitule q

indusiati gemmas formatas in pocula uini uetusti frequenter offerre. iam inlatis luminibus epularis sermo percrebruit, iam risus adfluens et ioci liberales et cauillus hinc inde. tum infit ad me Byrrhaena

‘Quam commode uersaris in nostra patria? quod sciam 5 templis et lauacris et ceteris operibus longe cunctas ciuitates antecellimus, utensilium praeterea pollemus adfatim. certe libertas otioso et negotioso quidem aduenae Romana frequentia, modesto uero hospiti quies uillatica: omni denique prouinciae uoluptarii secessus sumus.’ 10

XX Ad haec ego subiciens ‘uera memoras nec usquam gentium magis me liberum quam hic fuisse credidi. sed oppido formido caecas et ineuitabiles latebras magicae disciplinae. nam ne mortuorum quidem sepulera tuta dicuntur sed et bustis et rogis reliquiae quaedam et cadauerum praesegmina ad exitia- 15 biles uiuentium fortunas petuntur. et cantatrices anus in ipso momento choragii funeris praepeti celeritate alienam sepulturam anteuertunt.’

His meis addidit alius ‘immo uero istae nec uiuentibus quidem ullis parcitur. et nescio qui simile passus ore undique 20 omnifariam deformato truncatus est.’

Inter haec conuiuium totum in licentiosos cachinnos effunditur omniumque ora et optutus in unum quempiam angulo secubantem conferuntur. qui cunctorum obstinatione confusus indigna murmurabundus cum uellet exurgere ‘immo mi Thely- 25 phron’ Byrrhaena inquit ‘et subsiste paulisper et more tuae

1 gēmma (f. *add. manus secunda*) formataf. (fuit f) in pocula F, gema formataf in pocula (in *corr. ex m*), *add. in marg. c.* gēma^cf for|mataf i pocula
 2 perebruit q: perebruit F 3 affluent F'q cabillus F', cauillus q
 4 byrrhena F 7 affatī F 8 otioso *Beroaldus*: otiosa Fq 14 ne
 (duci *glossa supra addita in q*) 17 choragii *Iuntina*: choro agj Fq
 licentiosof cachinnof *Oudendorpius*:
 licentiosof chachinn; F et q (*sed in q ti in licentios; in ras.*) 24 cfe-
 run^t Fq 25 murmurabundaf F et addito (*sed in margine*) dul q exur-
 gere F 25 theliron F 26 byrrhena F

urbanitatis fabulam illam tuam remetire ut et filius meus iste Lucius lepidi sermonis tui perfruatur comitate.’

At ille ‘tu quidem domina’ ait ‘in officio mones sanctae tuae bonitatis sed ferenda non est quorundam insolentia. sic
5 ille commotus. sed instantia Byrrhaenae, quae eum adiuratione suae salutis ingratis cogebat effari, perfecit ut uellet.

Ac sic aggeratis in cumulum stragulis et effultis in cubi- XXI
[124] tum suberectusque in torum porrigit dexteram et ad instar
oratorum conformat articulum duobusque infimis conclusis di-
10 gitis ceteros eminus porrigit et infesto pollice elementer subridens infit Thelyphron

‘Pupillus ego Mileto profectus ad spectaculum Olympicum cum haec etiam loca prouinciae famigerabilis adire cuperem, peragrata cuncta Thessalia fuscis anibus Larissam accessi. ac
15 dum singula pererrans tenuato admodum uiatico paupertati meae fomenta conquirō, conspicio medio foro procerum quendam senem. insistebat lapidem claraque uoce praedicabat si- qui mortuum seruare uellet, de pretio liceretur. et ad quempiam praetereuntium ‘quid hoc’ inquam ‘comperior? hicine mortui
20 solent aufugere?’

‘Tace’ respondit ille. ‘nam oppido puer et satis peregrinus es meritoque ignoras Thessaliae te consistere, ubi sagae mulieres ora mortuorum passim demorsitant, eaque sunt illis artis magicae supplementa.’

Contra ego ‘et quae, tu’ inquam ‘dic sodes, custodela illa XXII
feralis?’ ‘iam primum’ respondit ille ‘perpetem noctem eximie uigilandum est exertis et inconiuis oculis semper in cadauer intentis nec acies usquam deuertenda, immo ne obliquanda quidem. quippe cum deterrimae uersipelles in quoduis
30 animal ore conuerso latenter adrepant, ut ipsos etiam oculos

2 lepidi q: lepidi F 3 manet conicit Beroaldus 5 byrrhenae F
7 cumu|lū sic F 10 eminent F et addito in margine c. emm' q por-
rigit corr. ut uid. ex porriget in F, porrigent q 10 subrigent F q,
subringent conicit Hildebrandius, subrident Guelferbytani 11 thlefron
Fq 13 Tū F' q 15 pāpta|ti F 18 se pretio locaret conicit Hil-
debrandius, de pretio diceret Oudendorpius 23 illh corr. ut uid. ex illo
in F, illh q

Solis et Iustitiae facile frustrentur. nam et aues et rursum canes et mures, immo uero etiam muscas induunt. tunc diris cantaminibus somno custodes obruunt. nec satis quisquam definire poterit quantas latebras nequissimae mulieres pro libidine sua comminiscuntur. nec tamen huius tam exitiabilis 5 operae merces amplior quam quaterni uel seni ferme offeruntur aurei. ehem et quod paene praeterieram, siqui non integrum corpus mane restituerit, quidquid inde decerptum deminutumque fuerit, id omne de facie sua desecto sarcire compellitur.⁷

10

XXIII His cognitis animum meum conmasculo et ilico accedens praeconem ‘clamare’ inquam ‘iam desine. adest custos paratus, cedo praemium.’

‘Mille’ inquit ‘nummum deponentur tibi. sed heus iuuenis caue diligenter principum ciuitatis filii cadauer a malis Harpyiis probe custodias.’ 15

‘Ineptias’ inquam ‘mihi narras et nugas meras. uides hominem ferreum et insomnem, certe perspicaciorem ipso Lynceo uel Argo et oculeum totum.’

Vix finieram et ilico me perducit ad domum quampiam, 20 cuius ipsis foribus obsaepitis per quandam breuem posticulam intro uocat me ad conclaue quoddam obseratis luminibus um- [125] brosum, demonstrat matronam flebilem fusca ueste contectam, quam propter adsistens ‘hic’ inquit ‘auctoratus ad custodiam mariti tui fidenter accessit.’ at illa erinibus antependulis hinc 25 inde demotis etiam in macrore luculentam proferens faciem meque respectans ‘uide oro’ inquit ‘quam expergite munus obeas.’

‘Sine cura sis’ inquam ‘modo corollarium idoneum compara.’

XXIII Sic placito ocus surrexit et ad aliud me cubiculum in-

15 harpyi F 18 p^{ca}spiciorè F, p^{cio}spicare q 21 obseptis F
 22 ad Hildebrandius: & Fq 24 pper F, ppe q hinc F' q 26
 demotus F: motus q 27 respectans post corr. in F (quid primitus fuerit
 propter rasuras dispici non potest), respiciens q 28 coparas F,
 copas q, deinde le Fq (compara Scaliger, sic Hildebrandius) 30 ocus]
 oem F, oem corr. in ocus q

ducit. ibi corpus splendidibus linteis coopertum introductis quibusdam septem testibus manu reuelat et diutino uisu perfleto obtestata fide praesentium singula demonstrat anxie, uerba concepta de industria quodam tabulis praenotante. 'ecce'

5 inquit 'nasus integer, incolumes oculi, saluae aures, inlibatae labiae, mentum solidum. uos in hanc rem, boni Quirites, testimonium perhibetote' et cum dicto consignatis illis tabulis facessit.

At ego 'iube' inquam 'domina cuncta quae sunt usui necessaria nobis exhiberi.'

10 'At quae' inquit 'ista sunt?'

'Lucerna' aio 'praegrandis et oleum ad lucem luci sufficiens et calida cum oenophoris et calice cenarumque reliquiis discus ornatus.'

Tunc illa capite quassato 'abi' inquit 'fatue qui in domo
15 funesta cenas et partes requiris in qua tot iugis iam diebus ne fumus quidem uisus est ullus. an istic comisatum te uenisse credis? quin sumis potius loco congruentes luctus et lacrimas?' haec simul dicens respexit ancillulam et 'Myrrhine' inquit 'lucernam et oleum trade confestim et incluso custode cubiculo
20 protinus facesse.'

Sic desolatus ad cadaueris solacium perfrectis oculis et
obarmatis ad uigilias animum meum permulcebam cantationibus. cum ecce crepusculum et nox prouecta et nox altior et dein concubia altiora et iam nox intempesta, mihi que oppido for-
25 mido cumulatio quidem, cum repente introrepens mustela contra me constitit optutumque acerrimum in me destituit ut tantillula animalis prae nimia sui fiducia mihi turbarit animum. denique sic ad illam 'quin abis' inquam 'inpurata bestia teque ad tui similes musculos recondis antequam nostri uim praesentariam experiaris? quin abis?'

30

2 septem *seclusit Womerus* diutine sic *Fq* uisu *Oudendorpius*:
ufu *Fq* 3 fidē (fuit uirgula m significans) *F*, fidē *q* 14 ato in quassato in ras. (add. in marg. fanti) *F*, quassato *q* 16 comisatū. (fuit l) *F*
comelatū *q* 18 myrrhene *F* 21 sit *Fq* pfrictisculi. sed *F*, pfrictisculi f; supra addito frigidus uf, et in margine pfrictisculi | c. pfricat: f
oculif *q* 24 altiora etiā sic *F* 29 ad] ac *Fq* maculos corr. in
mosculos in *F*, mafculof *q*

Terga uortit et cubiculo protinus exterminatur. nec mōra cum me somnus profundus in inum barathrum repente demergit ut ne deus quidem Delphicus ipse facile discerneret duobus nobis iacentibus quis esset magis mortuus. sic inanimis et indigens alio custode paene ibi non eram.

XXVI

Commodum noctis inducias cantus perstrepebat cristatae cohortis. tandem expergitus et nimio pauore perterritus cadauer accuro et admoto lumine reuelataque eius facie rimabar singula, quae cuncta conuenerant. ecce uxor misella flens cum hesternis testibus introrumpit anxia et statim corpori superuens multumque ac diu deosculata sub arbitrio luminis recognoscit omnia. et conuersa Philodespotum requirit actorem, ei praecipit bono custodi redderet sine mora praemium. et oblato statim 'summas' inquit 'tibi iuuenis gratias agimus et Hercules ob sedulum istud ministerium inter ceteros familiares dehinc numerabimus.'

Ad haec ego insperato lucro diffusus in gaudium et in aureos refulgentes quos identidem manu mea uentilabam attonitus 'immo' inquam 'domina de famulis tuis unum putato et quotiens operam nostram desiderabis, fidenter impera.'

Vix efflatum me statim familiares omnes nefarium execrati raptis cuiusque modi telis insecuntur. pugnis ille malas offendere, scapulas alius cubitis impingere, palmis infestis hic latera suffodere, calcibus insultare, capillos distrahere, uestem discindere. sic in modum superbi iuuenis Aonii uel mystae uatis Pioletis laceratus atque discerptus domo proturbor.

XXVII

Ac dum in proxima platea refouens animum infausti atque inprouidi sermonis mei sero reminiscor dignumque me pluribus

3 delphicus *F* 8 accuro ^r *q*: accuro *F* d amoto *q*: amoto *F* 10
 ex̄t̄n̄is *Fq*, sed ^c hesternis *add. in marg. q* 11 ac *corr. ut uid. ex at*
 in *F*, ac *q* 16 numeruum; *corr. in numerabim; F, numerabim; q*
 21 execrati. (*fuit* *l*) *F*, execrati *q* 25 adoni ul musteuat̄¹ pioletis
 (*post multe non l est sed l ut saepe in hoc codice longius deducta; post*
ua est t sed lineola infra addita, quae possit significare l; tamen t ita
*picta est ut etiam to significare possit) *F*, adoni ul musteuat̄¹ pioletis *q*
 quae aperte ex illis conficta sunt, Aonii Salmasius, mystae *C. Dilthey**

etiam uerberibus fuisse merito consentio, ecce iam ultimum
 defletus atque conclamatus processerat mortuus ritumque patrio
 utpote unus de optimatibus pompa funeris publici ductabatur
 per forum. occurrit *ad latus* quidam maestus in lacrimis genia-
 5 lem canitiem reuellens senex et manibus ambabus inuadens
 torum uoce contenta quidem sed adsiduis singultibus impedita
 'per fidem uestram' inquit 'Quirites, per pietatem publicam
 perempto ciui subsistite et extremum facinus in nefariam scele-
 stamque istam feminam seueriter uindicate. haec enim nec
 10 ullus alius miserum adulescentem, sororis meae filium in adul-
 teri gratiam et ob praedam hereditariam extinxit ueneno.'

Sic ille senior lamentabiles questus singulis instrepebat.
 saeuire uulgi interdum et facti ueri similitudine ad criminis
 credulitatem impelli. conclamant ignem, requirunt saxa, par-
 15 uulos ad exitum mulieris hortantur. emeditatis ad haec illa
 fletibus quamque sanctissime poterat adiurans cuncta numina
 tantum scelus abnuebat.

27] Ergo igitur senex ille 'ueritatis arbitrium in diuinam pro- XXVIII
 uidentiam reponamus. Zatchlas adest Aegyptius propheta pri-
 20 marius qui mecum iam dudum grandi praemio pepigit reducere
 paulisper ab inferis spiritum corpusque istud postlimino mortis
 animare' et cum dicto iuuenem quempiam linteis amiculis
 iniectum pedesque palmeis baxeis inductum et adusque deraso
 capite producit in medium. huius diu manus deosculatus et
 25 ipsa genua contingens 'miserere' ait 'sacerdos, miserere per
 caelestia sidera, per inferna numina, per naturalia elementa,
 per nocturna silentia et adyta Coptica et per incrementa Nilo-
 tica et arcana Memphitica et sistra Phariaca. da breuem solis

4 ad latus] adhsatus Fq, atratus coniecit Hildebrandius, an adgnatus
 scribendum? 7 puphca F' q 9 reuerter corr. a sec. manu in feue-
 riter in F, a pr. manu in q 14 crudelitate Fq 19 Zatchlaf sic F,
 Zacha^s (add. in marg. Tachaf) q, Tachos coniecit Salmasius ppha F
 24 posterior l in deosculatus in ras. in F, deosculatus q 27 et adyta
 Coptica Scaliger: & adepta (sed t uix est) coeptitica F, & adepa
 sed pa lineola iuncta sunt fortasse i significante) coeptitica (supra ad-
 dito .l. cotatica copita .i. laudabiliha .l. epidictica docuimta) q 28 me-
 fitica F fariaca F

usuram et in aeternum conditis oculis modicam lucem infunde. non obnitimur nec terrae rem suam denegamus sed ad ultionis solacium exiguum uitae spatium deprecamur.’

Propheta sic propitiatus herbulam quamquam ob os corporis et aliam pectori eius imponit. tunc orientem obuersus 5 incrementa solis augusti tacitus imprecatus uenerabilis scaenae facie studia praesentium ad miraculum tantum certatim adrexit.

XXVIII. Immitto me turbae socium et pone ipsum lectulum editionem quendam lapidem insistens cuncta curiosis oculis arbitrabar. iam tumore pectus extolli, iam salubris uena pulsari, 10 iam spiritu corpus impleri et adsurgit cadauer et profatur adulescens

‘Quid oro me post Lethaea pocula iam Stygiis paludibus innatantem ad momentariae uitae reducit officia? desine iam, precor, desine ac me in meam quietem permitte.’ 15

Haec audita uox de corpore sed aliquanto propheta commotior ‘quin refers’ ait ‘populo singula tuaeque mortis illuminas arcana? an non putas deuotionibus meis posse Diras inuocari, posse tibi membra lassa torqueri?’

Suscipit ille de lectulo et uno contextu populum sic adorat 20 ‘malis nouae nuptae peremptus artibus et addictus noxio poculo torum tepentem adultero mancipauit.’

Tunc uxor egregia capit praesentem audaciam et mente sacrilega coarguenti marito resistens altercat. populus aestuat diuersa tendentes. hi pessimam feminam uiuentem statim cum 25 corpore mariti sepeliendam, alii mendacio cadaueris fidem non habendam.

XXX Sed hanc cunctationem sequens adulescentis sermo distinxit. nam rursus altius ingemiscens ‘dabo’ inquit ‘dabo uobis intemeratae ueritatis documenta. perlucide quod prorsus 30

6 scaenae F 7 facie *Oudendorpius*: facies F φ 13 lethea F scignf F
 14 officia F 17 illuminā ., (fuit ζ ; quid uirgula supra posita significet ignoro, certe m non significat) F, illuminat φ 20 uno contextu *Steuvechius*: imo cōgestu F φ imo cum gemitu *Wouerus*, imo cum questu *Hildebrandius* 22 tepentē φ : tepente F 24 poplof F φ (sed posterior o in ras. in φ) 25 hu F 29 ingemescenf F φ

alius nemo cognouerit indicabo,¹ tunc digito me demonstrans
 'nam cum corporis mei custos hic sagacissimus exertam mihi
 28] teneret uigiliam, cantatrices anus exuuiis meis imminentes at-
 que ob id reformatae frustra saepius cum industriam sedulam
 5 eius fallere nequiissent, postremum iniecta somni nebula co-
 que in profundam quietem sepulto me nomine ciere non prius
 desierunt quam dum hebetes artus et membra frigida pigris
 conatibus ad artis magicae nituntur obsequia. hic utpote uiuus
 quidem sed tantum sopore mortuus quod eodem mecum uoca-
 10 bulo nuncupatur ad suum nomen ignarus exsurgit et in exa-
 nimis umbrae modum ultroneus gradiens quamquam foribus
 cubiculi diligenter obclusis per quoddam foramen prosectis naso
 prius ac mox auribus uicariam pro me lanienam susceptauit.
 utque fallaciae reliqua conuenirent, ceram in modum prose-
 15 ctarum formatam aurium ei adplicant examussim nasoque ipsius
 similem comparant. et nunc adsistit miser hic praemium non
 industriae sed debilitationis consecutus.'

His dictis perterritus temptare fortunam adgredior. iniecta
 manu nasum prehendo, sequitur — aures pertracto, deruunt.
 20 ac dum directis digitis et detortis nutibus praesentium denotor,
 dum risus ebullit, inter pedes circumstantium frigido sudore
 diffuens euado. nec postea debilis ac sic ridiculus Lari me
 patrio reddere potui sed capillis hinc inde laterum deiectis
 aurium uulnera celauit, nasi uero dedecus linteolo isto pressim
 25 adglutinato decenter obtexi.'

XXXI

Cum primum Thelyphron hanc fabulam posuit, compotores
 uino madidi rursum cachinnum integrant. dumque bibere so-
 lita Risui postulant, sic ad me Byrrhena

'Solemnis' inquit 'dies a primis cunabulis huius urbis con-
 30 ditus crastinus aduenit quo die soli mortalium sanctissimum

1 cognouerit *uulgo*: cognominant *Fq* 2 mei. (*fuit* $\bar{\iota}$) *F*, mei *q*
 3 exubuit *F* et ante *corr.* *q* 10 exurgit *F'* 11 quãquã sic *F'* 13
 lamena fufcitauit *Fq* 14 euenissent *corr.* in conuenirent in *F*. euenif-
 sent *q* 15 tentare *F'* tẽptare *q* 21 euullit *F'* *q'* 22 diffuens
Heinsius: defluens *Fq* 26 thelyphron *F* 27 biberef | (*sed* $\bar{\iota}$ *add.* *ni*
fallor manus secunda) solitaria postulant *F*, bibere solitaria postulant *q*
emendauit Lipsius 28 byrrhena *F'*

deum Risum hilaro atque gaudiali ritu propitiamus. hunc tua praesentia nobis efficies gratiorem. atque utinam aliquid de proprio lepore laetificum honorando deo comminiscaris quo magis pleniusque tanto numini litemus.'

'Bene' inquam 'et fiet ut iubes. et uellem Hercules materiam repperire aliquam quam deus tantus affluenter indueret.' post haec monitu famuli mei, qui noctis admonebat, iam et ipse crapula distentus protinus exsurgo et appellata propere Byrrhaena titubante uestigio domuitionem capesso.

XXXII

Sed cum primam plateam uadimus, nento repente lumen quo nitebamur extinguitur ut uix inprouidae noctis caligine liberati digitis pedum detunsis ob lapides hospitium defessi rediremus. dumque iam iunctim proximamus, ecce tres quidam uegetos et uastulis corporibus fores nostras ex summis uiribus [12] inruentes ac ne praesentia quidem nostra tantillum conterriti 15 sed magis cum aemulatione uirium crebrius insultantes ut nobis ac mihi potissimum non immerito latrones esse et quidem saeuissimi uiderentur. statim denique gladium, quem ueste mea contectum ad hos usus extuleram, sinu liberatum adripio. nec eunctatus medios latrones inuolo ac singulis ut quemque con- 20 luctantem offenderam, altissime demergo quoad tandem ante ipsa uestigia mea uastis et crebris perforati uulneribus spiritus efflauerint. sic proeliatus iam tumultu eo Fotide suscitata patefactis aedibus anhelans et sudore perlutus inrepro meque statim utpote pugnacium latronum in uicem Geryoneae caedis fati- 25 gatum, lecto simul et somno tradidi.

S propere *Beroaldus*: p̄spere *F*, p̄spe *q* 9 byrrena *F* 14 uegetol *uulgo*: uegetel *Fq*, uegentes *coniecit Hildebrandius* ex] & *F*, om. *q*
 15 posterior 1 in c̄territi in ras. in *F*, c̄tr̄riti *q* 16 magis . . *F*, ma|gr̄sq̄
 (*man. secunda add. gr̄[ma]*) *q* 19 hof *corr. ex hoc F*, hoc *q* 20
 if in singulis in ras. in *F*, singulis *q* 21 quo at *F*, qad (d *corr ex t*) *q*
 22 posterior 1 in sp̄l *corr. ut uid. ex 1 in F*, spirital *q* 23 efflauerunt
corr. in efflauerunt in F, efflauerunt *q* p̄har; *F* tumultū (*sed uirgula
 rursus deleta*) *F*, tumultu *q* 25 pugnariū *Fq* ger|foneę *F* 26 sub-
 scriptum METHAMORPHOSEON . LIB . II . EXPLĪC | INCIPIT LIBER . III in *F*

LIBER III

Commodum puniantibus phaleris Aurora roscum quatiens I
 lacertum caelum inequitabat et me securae quieti reuulsum
 nox diei reddidit. aestus inuadit animum uesperni recorda-
 5 tione facinoris, complicitis denique pedibus ac palmulis in al-
 ternas digitorum uicissitudines super genua conexas sic gra-
 batum cossim insidens ubertim flebam, iam forum et iudicia,
 iam sententiam, ipsum denique carnificem imaginabundus. an
 mihi quisquam tam mitis tamque beniuolus iudex obtinget qui
 10 me trinae caedis cruore perlitum et tot ciuium sanguine deli-
 butum innocentem pronuntiare poterit? hanc illam mihi glo-
 riosam peregrinationem fore Chaldaeus Diophanes obstinate
 praedicabat. haec identidem mecum replicans fortunas meas
 eiulabam. quati fores interdum et frequenti clamore ianuae
 15 nostrae perstrepi.

Nec mora cum magna inruptione patefactis aedibus magi- II
 stratibus eorumque ministris et turbae miscellaneae cuncta com-
 pleta statimque lictores duo de iussu magistratum immissa
 manu trahere me sane non renitentem occipiunt. ac dum pri-
 20 mum angiportum insistimus, statim ciuitas omnis in populum
 effusa mira densitate nos insequitur. et quamquam capite in
 terram, immo ad ipsos Inferos iam deiecto maestus incederem,
 30] obliquato tamen aspectu rem admirationis maximae conspicio.
 nam inter tot milia populi circumsedentis nemo prorsum qui
 25 non risu dirumperetur aderat. tandem pererratis plateis om-
 nibus et in modum eorum, qui lustralibus piamentis minas
 portentorum hostiis circumforaneis expiant, circumductus angula-

2 poniantibus *F*, puniantibus; *q* 6 cōnexis (*lineolam add. man. re-*
centior) *F* 6 grabattū *F* 7 colli sic *Fq* 12 chaldeus *F* 14 heulaqā
F (*sed cf. 43, 18*) 24 circumsedentis (*uirgula tantum erasa*) *F*, circumse-
 dentis *q*, circumfrequentis *coniecit Coluius*, circumfluentis *Pricaeus*, circum-
 cedentis *Wassius*, circumfidentis *Oudendorpius*, circumstrepentis *Hildebran-*
dus 25 *rr in pererratis in ras. et corr. in F, pererratis q* 26 qui
Hildebrandius: qb; Fq

tim forum mediumque tribunal adstituor. iamque sublimò suggestu magistratibus residentibus, iam praecone publico silentium clamante repente cuncti consona uoce flagitant propter coetus multitudinem, quae pressurae nimia densitate periclitaretur, iudicium tantum theatro redderetur. nec mora cum passim populus pro- 5
currens caueae consaeptum mira celeritate compleuit, aditus et teetum omne fartim stipauerant. plerique columnis implexi, alii statuis dependuli, non nulli per fenestras et lacunaria semiconspicui, miro tamen omnes studio uisendi pericula salutis neclegebant. tunc me per proscaenium medium 10
III uelut quandam uictimam publica ministeria perducunt et orchestrae mediae sistunt. sic rursus praeconis amplo boatu citatus accusator quidam senior exurgit et ad dicendi spatium uasculo quodam in uicem coli graciliter fistulato ac per hoc guttatim defluo infusa aqua populum sic adorat 15

‘Neque parua res ac praecipue pacem ciuitatis cunctae respiciens et exemplo serio profutura tractatur, Quirites sanctissimi. quare magis congruit sedulo singulos atque uniuersos uos pro dignitate publica prouidere ne nefarius homicida tot caedium lanienam quam cruenter exercuit, inpune commiserit. 20
nec me putetis priuatis simultatibus instinctum odio proprio saeuire. sum namque nocturnae custodiae praefectus nec in hodiernum credo quemquam peruigilem diligentiam meam culpae posse. rem denique ipsam et quae nocte gesta sunt cum fide proferam. nam cum fere iam tertia uigilia scrupulosa di- 25
ligentia cunctae ciuitatis ostiatim singula considerans circum- irem, conspicio istum crudelissimum iuuenem mucrone de-

1 mediumque *scripsi*: enusque *F*, et usque *coniecit Scioppius*, usque *Steweckius*, reus atque *Heinsius* sublimo *sic F* 1 fugigetu (*prior g corr. ex b; supra u crasa lineola m significans*) *F*, suggestu *q* 3 cēt; *F* 5 cum] cō *Fq* 6 consaeptū *F* 8 lacubaria *ut uid. F*, lacunaria *q* 10 salutaris *Fq*, salutaria *coniecit Hildebrandius in pfcemū uidetur q primitus fuisse in F*, pfcemum *q* 11 pducunt *Fq* 14 balculo *f* 19 tot caedium *Beroaldus*: totā edū *F*, totā edū *q* 20 cōmmiserit *F* 25 pferā *q*: pferā *F* 26 cuncte ciuitatis *sic F*, cuncte ciuitatis *q* ostiatim *sic F* 27 c in mucrone *corr. ex f in F*, mucrone *q* districto *F*, destrecto *q*

stricto passim caedibus operantem iamque tris numero saeuitia
 eius interemptos ante pedes ipsius spirantes adhuc corporibus
 in multo sanguine palpitantes. et ipse quidem conscientia
 tanti acmoris merito permotus statim profugit et in domum
 5 quendam praesidio tenebrarum elapsus perpetem noctem deli-
 tuit. sed prouidentia deum, quae nihil impunitum nocentibus
 permittit, priusquam iste clandestinis itineribus elaboretur,
 131] mane praestolatus ad grauissimum iudicii uestri sacramentum
 eum curauit perducere. habetis itaque reum tot caedibus im-
 10 piatum, reum coram deprensus, reum peregrinum. constanter
 itaque in hominem alienum ferte sententias de eo crimine quod
 etiam in uestrum ciuem seueriter uindicaretis.

: Sic profatus accusator acerrimus immanem uocem repres- III
 sit. ac me statim praeco, siquid ad ea respondere uellem, iu-
 15 bebat incipere. at ego nihil tunc temporis amplius quam flere
 poteram non tam Hercules truculentam accusationem intuens
 quam meam miseram conscientiam. sed tamen oborta diuinitus
 audacia sic ad illa

‘Nec ipse ignoro quam sit arduum trinis ciuium corporibus
 20 expositis eum qui caedis arguatur quamuis uera dicat et de
 facto confiteatur ultro, tamen tantae multitudini quod sit inno-
 cens persuadere. sed si paulisper audientiam publicam mihi
 tribuerit humanitas, facile uos edocebo me discrimen capitis
 non meo merito sed rationabilis indignationis euentu fortuito
 25 tantam criminis inuidiam frustra sustinere.

Nam cum a cena me serius aliquanto reciperem potulentus V
 alioquin, quod plane uerum crimen meum non diffitebor, ante
 ipsas fores hospitii — ad bonum autem Milonem ciuem ue-
 strum deuorto — uideo quosdam saeuissimos latrones aditum
 30 temptantes et domus ianuas cardinibus obtortis euellere ge-
 stientes claustrisque omnibus, quae accuratissime adfixa fuerant,
 uiolenter euulsis secum iam de inhabitantium exitio deliberantes.
 unus denique et manu promptior et corpore uastior his adfa-

6 nichil F 9 pducere sic Fq 13 pphat; F accessum; Fq 15
 nichil F 22 pfua/deref ea si Fq 24 merita ut uid. F, merito q
 euentu. (fortasse fuit f) F, euentu q 26 cena F

tibus et ceteros incitabat 'heus pueri, quam maribus animis et uiribus alacribus dormientes adgrediamur. omnis cunctatio, ignauia omnis facesset e pectore: stricto mucrone per totam domum caedes ambulet. qui sopitus iacebit, trucidetur; qui repugnare temptauerit, feriat. sic salui recedemus si saluum 5 in domo neminem reliquerimus.' fateor, Quirites, exterminare latrones boni cuius officium arbitratus, simul et eximie metuens et hospitibus meis et mihi, gladiolo qui me propter huius modi pericula comitabatur, armatus fugare atque proterrire eos adgressus sum. at illi barbari prorsus et immanes homines ne- 10 que fugam capessunt et cum me uiderent in ferro, tamen audaciter resistunt.

VI Dirigitur proeliaris acies. ipse denique dux et signifer ceterorum ualidis me uiribus adgressus ilico manibus ambabus capillo arreptum ac retro reflexum effigere lapide gestit. quem 15 dum sibi porrigi flagitat, certa manu percussum feliciter prosterno. ac mox alium pedibus meis mordicus inhaerentem per scapulas ictu temperato, tertiumque inprouide occurrentem pectore offenso peremo. sic pace uindicata domoque hospitem ac salute communi protecta, non tam impunem me uerum etiam 20 laudabilem publice credebam fore, qui ne tantillo quidem umquam crimine postulatus sed probe spectatus apud meos semper innocentiam commodis cunctis antetuleram. nec possum repperire cur iustae ultionis, qua contra latrones deterrimos commotus sum, nunc istum reatum sustineam, cum nemo pos- 25 sit monstrare uel proprias inter nos inimicitias praecessisse ac ne omnino mihi notos illos latrones usquam fuisse. uel certe ulla praeda monstretur cuius cupidine tantum flagitium credatur admissum.

VII Haec profatus rursus lacrimis obortis porrectisque in pre- 30

1 et om. *q* 1 in pueri in ras. trium litterarum in *F*, pueri *q*
 5 si saluum in ras. scripta in *F*, sic saluū *q* 6 exterminare scripsi:
 extremos *F* 7 arbitrat; (fuit uirgula ut significans; add. manus
 recentior) *F*, arbitrat *q* 10 p̄sul om. *F* 11 in homines in ras. in
F, homines *q* 13 p̄laris *F* 15 abreptū . *F*, abreptū *q* 18 sca-
 pulam ut uid. *F*, scapulas *q* 20 tā sic *Fq*

ces manibus per publicam misericordiam, per pignorum caritatem maestus tunc hos tunc illos deprecabar. cumque iam humanitate commotos, misericordia fletuum adfectos omnis satis crederem, Solis et Iustitiae testatus oculum casumque praesentem meum commendans deum providentiae, paulo altius aspectu relato conspicio prorsus totum populum: risu cachinnabili diffuebant, nec secus illum bonum hospitem parentemque meum Milonem risu maximo dissolutum. at tunc sic tacitus mecum 'en fides' inquam 'en conscientia: ego quidem pro hospitis salute et homicida sum et reus capitis inducor, at ille non contentus quod mihi nec adsistendi solacium perhibuit, insuper exitium meum cachinnat.'

Inter haec quaedam mulier per medium theatrum lacrimosa et flebilis atra ueste contexta paruulum quendam sinu tolerans decurrit ac pone eam anus alia pannis horridis obsita paribusque maesta fletibus ramos oleagineos utraeque quaticientes, quae circumfusae lectulum, quo peremptorum cadauera contexta fuerant, plangore sublato se lugubriter eiulantes 'per publicam misericordiam, per commune ius humanitatis' aiunt 'miseremini indigne caesorum iuuenum nostraeque uiduitati ac solitudini de uindicta solacium date. certe paruuli huius in primis annis destituti fortunis succurrite et de latronis huius sanguine legibus uestris et disciplinae publicae litate.'

Post haec magistratus qui natu maior, adsurgit et ad populum talia 'de scelere quidem, quod serio uindicandum est, nec ipse qui commisit potest diffiteri sed una tantum subsidua sollicitudo nobis relicta est ut ceteros socios tanti facinoris requiramus. nec enim ueri simile est hominem solitarium tres tam ualidos euitasse iuuenes. prohinc tormentis ueritas eruenda. nam et qui comitabatur eum puer clanculo profugit et res ad hoc deducta est ut per quaestionem sceleris sui par-

1 publicū ut uid. F', publicā φ 3 oñf (lineolām add. man. recentior)
 F, oñf φ 4 oculuf ni fallor F', oculū φ 15 decuffit Fφ 18
 .planguore. (post e fuit f; pro p librarius scripturus fuit l) F. plāgore φ
 22 succurrite F, succurrite φ 23 publice F', publice φ' 27 sollicitudo φ: sollicitudo F

ticipes indicet ut tam dirae factionis funditus formido pere-
matur.³

VIII Nec mora cum ritu Graeciensi ignis et rota tum omne
flagrorum genus inferuntur. augetur oppido, immo duplicatur
mihi maestitia quod integro saltem mori non licuerit. sed anus 5
illa, quae fletibus cuncta turbauerat 'prius' inquit 'optimi ciues,
quam latronem istum miserorum pignorum meorum perem-
ptorem cruci adfigatis, permittite corpora necatorum reuelari ut
et formae simul et aetatis contemplatione magis magisque ad
iustam indignationem arrecti pro modo facinoris saeuatis.' 10

His dictis adplauditur et ilico me magistratus ipsum iubet
corpora, quae lectulo fuerant posita, mea manu detegere. lu-
ctantem me ac diu renuentem praecedens facinus instaurare
noua ostensione lictores iussu magistratuum quam instantissime
'compellunt, manum denique ipsam e regione lateris tundentes 15
in exitium suum super ipsa cadauera porrigunt. euictus tan-
dem necessitate succumbo et ingratis licet arrepto pallio retexi
corpora. di boni, quae facies rei? quod monstrum? quae for-
tunarum mearum repentina mutatio? quamquam enim iam in
peculio Proserpinae et Orei familia numeratus subito in con- 20
trariam faciem obstupefactus haesi nec possum nouae illius
imaginis rationem idoneis uerbis expedire. nam cadauera illa
iugulorum hominum erant tres utres inflati uariisque secti
foraminibus et ut uespertinum proelium meum recordabar, his
locis hiantes quibus latrones illos uulneraueram. 25

X Tunc ille quorundam astu paulisper cohibitus risus libere
iam exarsit in plebem. hi gaudii nimietate gratulari, illi dolo-
rem uentris manuum compressione sedare. et certe laetitia
delibuti meque respectantes cuncti theatro facessunt. at ego
ut primum illam laciniam prenderam, fixus in lapide steti 30

3 tum] cū F_q 4 flagrorum *uulgo*: flagicorū¹ F, flagitiorum *q*, fla-
gellorum *conicit Hildebrandus* 10 arrecti (x *add. man. recentior*) F,
arrecti *q* 12 posterior l in lectulo *corr. ex c ut uid. in F*, lectulo *q*
13 rennuentē F 17 abrepto F_q 18 dū F 19 quā enī (quā *add.*
manus prima) F 20 pserpineae torci (*sed postea recte distincta*) F
24 plū F 27 hū F 27 dolerē F, dolerē *q*

gelidus nihil secus quam una de ceteris theatri statuis uel
 columnis. nec prius ab inferis emersi quam Milo hospes ac-
 cessit et iniecta manu me renitentem lacrimisque rursum pro-
 micantibus crebra singultientem clementi uolentia secum ad-
 [134] ⁵traxit et obseruatis uiae solitudinibus per quosdam anfractus
 domum suam perduxit maestumque me atque etiam tunc tre-
 pidum uariis solatur affatibus. nec tamen indignationem in-
 iuriae quae inhaeserat altius meo pectori, ullo modo permul-
 cere quiiit. ecce ilico etiam ipsi magistratus cum suis insi- XI
 10 gnibus domum nostram ingressi talibus me monitis delenire
 gestiunt

‘Neque tuae dignitatis uel etiam prosapiae tuorum ignari
 sunus, Luci domine. nam et prouinciam totam inclitae uestrae
 familiae nobilitas complectitur. ac ne istud quod uehementer
 15 ingemiscis, contumeliae causa perpressus es. omnem itaque de
 tuo pectore praesentem tristitudinem mitte et angorem animi
 depelle. nam lusus iste, quem publice gratissimo deo Risui
 per annua reuerticula sollemniter celebramus, semper com-
 menti nouitate florescit. iste deus et auctorem suum propitius
 20 ubique comitabitur amanter nec unquam patietur ut ex animo
 doleas sed frontem tuam serena uenustate laetabit adsidue. ac
 tibi ciuitas omnis pro ista gratia honores egregios obtulit. nam
 et patronum scripsit et ut in aere stet imago tua decreuit.’

Ad haec dicta sermonis uicem refero ‘tibi quidem’ inquam
 25 ‘splendidissima et unica Thessaliae ciuitas, honorum talium
 parem gratiam meruisti. uerum statuas et imagines dignioribus
 meique maioribus reseruare suadeo.’

Sic pudenter allocutus et paulisper hilario uultu renidens XII
 quantumque poteram laetiozem me refingens comiter abeuntes
 30 magistratus appello. et ecce quidam intro currens famulus

1 nichil *F* unā *F*, unā (*sed lineola rursus deleta*) *q* 2 milon (*n*
in ras. add. man. recentior) *F*, milo *q* 4 singultientel *F* *q*’ 5 ob-
 seruati fuit *a manu recentiore corr. in obseruatis* uel *in F*, obseruatis *q*
 15 ingemiscit *Fq* 17 dō risui *F*, derisui *q* 19 post auctore deleta
 & tōre *in F*, sed leguntur & auctore *in q* 23 scripsit *corr. in scripsit in*
F .ere (*potuit esse h*) *F*, e.re (*fuit a*) *q*

'rogat te' ait 'tua parens Byrrhaena et conuiuii cui te sero desponderas iam adpropinquantis admonet.' ad haec ego formidans et procul perhorrescens etiam ipsam domum eius 'quam uellem' inquam '[parens] iussis tuis obsequium commodare si per fidem liceret id facere. hospes enim meus Milo per hodierni diei praesentissimum numen adiurans effecit ut eius hodiernae cenae pignerarer nec ipse discedit nec me digredi patitur. prohinc epulare uadimonium differamus.'

Haec adhuc me loquente manu firmiter iniecta Milo iussis balnearibus adsequi producit ad lauacrum proximum. at ego uitans oculos omnium et, quem ipse fabricaueram risum obuiorum declinans lateri eius adambulabam obtectus. nec qui lauerim, qui terserim, qui domum rursum reuerterim prae rubore memini. sic omnium oculis nutibus ac denique manibus denotatus inpos animi stupebam.

XIII Raptim denique paupertina Milonis cenula perfunctus causatusque capitis acrem dolorem, quem mihi lacrimarum adsiduitas incusserat, concedo cubitum uenia facile tributa et abiectus in lectulo meo quae gesta fuerant singula maestus recordabar, quoad tandem Fotis mea dominae suae cubitu procurato sui longe dissimilis aduenit nolens nec laeta facie nec sermone dicaculo sed uultuosam frontem rugis insurgentibus adseuerabat. cunctanter ac timide denique sermone prolato 'ego' inquit 'ipsa confiteor ultro ego tibi huius molestiae causa fui' et cum dicto lorum quempiam sinu suo depromit mihi que porrigens 'cape' inquit 'oro te, de perfida muliere uindictam, immo uero licet maius quoduis supplicium sume. nec tamen me putes, oro, sponte angorem istum tibi concinnasse. di

1 parent *ni fallor corr. ex potent in F*, parent *q* byrrhaena *F*
 4 parens *deleui*, parentis iussis piis *conicit Oudendorpius* 5 milon *Fq*
 7 . nec me (*pro n uid. fuisse m*) *F* 9 milo . (*fuit n*) *F*, milon *q*
 18 cubitū uenia facile tributa *cedo F* 21 nolens nec laeta *scripsi*:
 Nonenſ laeta, *add. in. marg. .l. F*, nōleta *q* 24 (*post prolato*) . ego
 (*potest fuisse a aut &*) *F*, ego *q* 25 causa *om. Fq*, *add. uulgo* 26
 de *uulgo*: & *Fq* 28 di] dū *Fq* (*sed in F scriptura primaria delitescens*
a secunda manu reficta et ab eadem ni fallor lincola addita est)

mibi melius quam ut mei causa uel tantillum scrupulum pati-
tiare. ac siquid aduersi tuum caput respicit id omne protinus
meo luatur sanguine. sed quod alterius rei causa facere iussa
sum, mala quadam mea sorte in tuam recidit iniuriam.'

5 Tunc ego familiaris curiositatis admonitus factique causam XIII
delitescens nudari gestiens suscipio 'omnium quidem nequis-
simus audacissimusque lorus iste quem tibi uerberandae desti-
nasti, prius a me concisus atque laceratus interibit ipse quam
tuam plumeam lacteamque contingat cutem. sed mihi cum fide
10 memora quod tuum factum scaeuitas consecuta in meum con-
uertit exitium. adiuro enim tuum mihi carissimum caput nulli
me prorsus ac ne tibi quidem ipsi adseueranti posse credere
quod tu quicquam in meam cogitaueris perniciem. porro me-
ditatus innoxios casus incertus uel etiam aduersus culpae non
15 potest addicere.'

Cum isto fine sermonis oculos Fotidis meae udos ac tre-
mulos et prona libidine marcidos iam iamque semiadopertulos
adnixis et sorbillantibus sauuis sitienter hauriebam.

Sic illa laetitia recreata 'patere' inquit 'oro, prius fores XV
20 cubiculi diligenter obeludam ne sermonis elapsi profana petu-
lantia committam grande flagitium' et cum dicto pessulis in-
iectis et uncino firmiter immisso sic ad me reuersa colloque
meo manibus ambabus inplexa uoce tenui et admodum demi-
[136]nuta 'pauco' inquit 'et formido solide domus huius operta de-
25 tegere et arcana dominae meae reuelare secreta. sed melius
de te doctrinaque tua praesumo, qui praeter generosam nata-
lium dignitatem, praeter sublime ingenium sacris pluribus ini-
tiatus profecto nosti sanctam silentii fidem. quaecumque ita-
que commiserit huius religiosi pectoris tui penetralibus, semper
30 haec intra consaeptum clausa custodias oro et simplicitatem
relationis meae tenacitate taciturnitatis tuae remunerare. nam
me, quae sola mortalium noui, uis amoris quo tibi teneor, in-

6 suscipio Fg 10 scēbitat corr. in scēntat in F, scēntat q 15
addicere Scriuerius: adicere Fg 15 sorbillantib; fabnf Fg audiebam
F', hauriebam q 20 pphana F 23 dū in diminuta a rec. manu
ueteri scripturae obtrusa in F: memuta q, et hoc ipsum in F fuit 30
conseptū F

dicare compellit. iam scies omnem domus nostrae statum, iam scies erae meae miranda secreta, quibus obaudiunt manes, turbantur sidera, coguntur numina, seruiunt elementa. nec unquam magis artis huius uiolentia nititur quam cum scitulae formulae iuuenem quempiam libenter aspexit, quod quidem ei 5 solet crebriter euenire.

XVI Nunc etiam adulescentem quendam Boeotium summe decorum efflictim deperit totasque artis manus, machinas omnes ardenter exercet. audiui uesperī, meis his, inquam, auribus audiui, quod non celerius sol caelo ruisset noctique ad exer- 10 cendas inlecebras magiae maturius cessisset, ipsi Soli nubilam caliginem et perpetuas tenebras comminantem. hunc iuuenem cum e balneis rediret ipsa, tonstrinae residentem hesternā die forte conspexit ac me capillos eius qui iam caede cultrorum humi diiacebant, clanculo praecipitauit ferre. quos 15 me sedulo furtimque colligentem tonsor inuenit et quod alioquin publicitus maleficae disciplinae perinfames sumus, adreptam inclementer increpat 'tunc ūltima non cessas subinde lectorum iuuenum capillamenta surripere? quod scelus nisi tandem desines, magistratibus te constanter obiciam.' et uerbum 20 facto secutus immissa manu scrutatus e mediis papillis meis iam capillos absconditos iratus abripuit. quo gesto grauiter adfecta mecumque reputans dominae meae mores, quod huius modi repulsa satis acriter commoueri meque uerberare saeuissime consueuit, iam de fuga consilium tenebam sed istud qui- 25 dem tui contemplatione abieci statim.

XVII Verum cum tristis inde discederem, ne prorsus uacuis ma-

2 - ere^e (in ras. non fuit h) F, here η 4 utitur ed. princeps 6
 crebrī F, crebrī η 7 boeotiū F, boetiū η 9 meis huf (sed priorem
 f add. manus recentior, h in ras.) η : mei fi if F 13 ualneif ante corr.
 secundae manus F. balneif η 15 humidi iacebant (a recentiore manu
 distincta humi duacebant) F, humi iacebant η π rcipitau^r (τ add. manus
 recentior; in ras. potest fuisse l) F. π rcipitauit η 20 cēstan^r F η , incon-
 stanter coniecit Beroaldus 21 prior f in immissa a recent. manu in
 rasura scripta in F, imissa η medif¹ (τ add. manus recentior) F, meduf
 η 22 arripuit F η , abripit¹ add. in marg. F 23 hui; di (mo add.
 man. rec.) F. huuf di η 26 tu | tu F, tu tui. η

nibus redirem, conspicio quendam forficulis adtondentem caprinos utres. quos cum probe constrictos inflatosque et iam pendentes cernerem, capillos eorum humi iacentes flavos ac per hoc illi Boeotio iuveni consimiles plusculos aufero eosque
 5 dominae meae dissimulata ueritate trado. sic noctis initio priusquam cena te reciperes, Pamphile mea iam uecors animi tectum scandulare conscendit, quod altrinsecus aedium patore perflabili nudatum ad oras orientales ceterosque aspectus peruium maxime his artibus suis commodatum secreto colit.
 10 priusque apparatu solito instruit feralem officinam, omne genus aromatis et ignorabiliter lamminis litteratis et infelicium nauium durantibus damnis, defletorum, sepulorum etiam cadauerum expositis multis admodum membris. hic nares et digiti, illic carnosae clauae pendentium, alibi trucidatorum
 15 seruatus cruor et extorta dentibus ferarum trunca caluaria. tunc decantatis spirantibus fibris litat uario lactice, nunc rore fontano, nunc lacte uaccino, nunc melle montano, libat et mulsa. sic illos capillos in mutuos nexos obditos atque nodatos cum multis odoribus dat uiuis carbonibus adolendos
 20 tunc protinus inexpugnabili magicæ disciplinae potestate et caeca numinum coactorum uolentia illa corpora, quorum fumabant stridentes capilli, spiritum mutantur [humanum] et sentiunt et audiunt et ambulant et qua nidor suarum ducebat exuiarum ueniunt et pro illo iuene Boeotio aditum gestientes
 25 fores insiliunt. cum ecce crapula madens et inprudens noctis deceptus caligine audacter mucrone destrecto in insani modum Aiace armatus non ut ille uiuis pecoribus infestus tota lanauit armenta sed longe fortius, qui tres inflatos caprinos utres ex-

XVIII

1 actondentē ut uid. F' 4 . . aufero F 7 scandulare sic Fg
 patore (litterulae fere euanidae crassis ductibus reflectae sunt) ut uid. F,
 patere q S perflabili (b corr. ut uid. ex u a rec. manu) F, pflatili q
 oraf Oudendorpius: oēf F, om̄f q 15 mulsa . (fuit t̄ ut uid.) F, mulsa
 q immutuof F, imutuof q 21 ante numinū inducta numi in F, nu-
 minū etiam q 22 capilli . (fuit f) F, capilli q [p̄ūm (uī, hoc enim
 primitus fuisse uidetur, corr. in m) F humanum deleui 24 ex-
 ubiarū F

nimasti, ut ego te prostratis hostibus sine macula sanguinis non homicidam nunc sed utricidam amplecterer.'

XVIII

At sic lepido sermone Fotidis et in nicem cauillatus 'ergo igitur iam et ipse possum' inquam 'mihi primam istam uirtutis adorem ad exemplum duodeni laboris Hærculei numerare 5 uel trigemino corpori Geryonis uel triplici formæ Cerberi totidem peremptos utres coequando. sed ut ex animo tibi uolens omne delictum quo me tantis angoribus implicasti, remittam, præsta quod summis uotis exoptulo et dominam tuam cum aliquid huius diuinæ disciplinæ molitur, ostende cum deos 10 inuocat; certe cum reformatur uideam. sum namque coram magiæ noscendæ ardentissimus cupitor, quamquam mihi nec ipsa tu uideare rerum rudis uel expers. scio istud et plane sentio cum semper alioquin spretorem matronalium amplexuum sic tuis istis micantibus oculis et rubentibus bucculis et reni- 15 dentibus crinibus et hiantibus osculis et flagrantibus papillis [13] in seruilem modum addictum atque mancipatum teneas nolentem. iam denique nec larem requiro nec domuitionem paro et nocte ista nihil antepono.'

XX

'Quam uellem' respondit illa 'præstare tibi, Lúci, quod 20 cupis, sed propter inuidos mores in solitudinem semper abstrusa et omnium præsentia uiduata solet huius modi secreta perficere. sed tuum postulatum præponam periculo meo idque obseruatis opportunis temporibus sedulo perficiam, modo, ut initio præfata sum, rei tantæ fidem silentiumque tribue.' 25

Sic nobis gannientibus libido mutua et animos simul et membra suscitât. omnibus abiectis amiculis iacemus denique

2 àplectere ref. At *F* et (*sed* et *rursus* *erasa*) *q* 3 *fi* *Fq* 4 michi *F* 5 adorâ *Fq* 6 *gerfom* *F* triplici *Fq*, tricipiti *add. in marg. F* 11 cum reformatur *scripsi*: cũ *ref* ornatu *Fq*, eam reformatam uideam *Coluius* 12 quâquâ *sic F* 16 fragrantib; *F*, flagrantib; (*r corr. ut uid. ex l*) *q* 18 necdũ uitionè *corr. a sec. manu in nec domuitionè F* 19 nichil *F* 20 ante respondit *add. inqt Fq (sed in q* respondit *in textu onissum et in margine additum)*, inqt responfu *uel* inquit respondit *coniecit Oudendorpius* 21 propter] *p̄* *Fq* 26 ga . . . entib; (*in ras. a secunda manu scriptum* - *ni*) *F*, garrantib; *q* animò (*add. manus secunda*) *F*, aiōf *q* 27 iacemus *scripsi*: acten; *F*

intecti, atque nudati bacchamur in Venerem, cum quidem mihi iam fatigato de propria liberalitate Fotis puerilis obtulit corollarium iamque luminibus nostris uigilia marcidis infusus sopor etiam in alium diem nos attinuit.

5 Ad hunc modum transactis uoluptarie paucis noctibus qua- XXI
dam die percita Fotis ac satis trepida me accurrit indicatque
dominam suam quod nihil etiam tunc in suos amores ceteris
artibus promoueret, nocte proxima in auem sese plumaturam
atque ad suum cupitum sic deuolaturam; proin memet ad rei
10 tantae speculamen caute praepararem. iamque circa primam
noctis uigiliam ad illud superius cubiculum suspenso et insono
uestigio me perducit ipsaque per rimam ostiorum quampiam
iubet arbitrari, quae sic gesta sunt. iam primum omnibus la-
ciniis se deuestit Pamphile et arcula quadam reclusa pyxides
15 plusculas inde depromit, de quis unius operculo remoto atque
indidem egesta unguedine diuque palmulis suis adfricata ab
imis unguibus sese totam adusque summos capillos perlinit
multumque cum lucerna secreto conlocuta membra tremulo suc-
cussu quatit. quis leniter fluctuantibus promicant molles plu-
20 mulae, crescunt et fortes pinnulae, duratur nasus incuruus, co-
guntur ungues adunci. fit hobo Pamphile. sic edito stridore
querulo iam sui periclitabunda paulatim terra resultat, mox in
altum sublimata forinsecus totis alis euolat.

Et illa quidem magicis suis artibus uolens reformatur, at XXII
25 ego nullo decantatus carmine praesentis tantum facti stupore
defixus quiduis aliud magis uidebar esse quam Lucius. sic
exterminatus animi, attonitus in amentiam uigilans somniabar;
defrictis adeo diu pupulis an uigilarem scire quaerebam. tan-
dem denique reuersus ad sensum praesentium adrepta manu
30 Fotidis et admota meis luminibus 'patere, oro te' inquam 'dum
dictat occasio, magno et singularis me adfectionis tuae fructu
39] perfrui et impartire nobis unctulum indidem per istas tuas

2 puerih sic F, puerle uulgo 7 nichil F 9 ad] a F, ad add.
manus altera in q 10 speculamen Oudendorpius: speculâ Fq 12
ipfap que F, ipfa p q hostiorú F 19 lenit sic Fq 26 quif F

papillas, mea mellitula, tuumque mancipium inremunerabili beneficio sic tibi perpetuo pignera ac iam perfee ut meae Veneri Cupido pinnatus adsistam tibi.’

‘Ain’ inquit ‘uulpinaris amasio, meque sponte asceam erubus meis inlidere compellis, sicine uix a lupulis conseruo 5 Thessalis, hunc alitem factum ubi quaeram, uidebo quando?’

XXIII

‘At mihi scelus istud depellant caelites’ inquam ‘ut ego quamuis ipsius aquilae sublimis uolatibus toto caelo peruius et supremi Iouis certus nuntius uel laetus armiger tamen non ad meum nidulum post illam pinnarum dignitatem subinde de- 10 uolem? adiuro per dulcem istum capilli tui nodulum, quo meum uinxisti spiritum, me nullam aliam mea Fotide malle. tunc etiam istud meis cogitationibus occurrit cum semel auem talem perunctus induero, domus omnis procul me uitare debere. quam pulehro enim quamque festiuo matronae perfruentur 15 amatore bubone? quid quod istas nocturnas aues cum penetrauerint larem quempiam, sollicite prehensas foribus uidemus adfigi ut, quod infaustis uolatibus familiae minantur exitium, suis luant cruciatibus. sed quod seiscitari paene praeteriui, quo dicto factoue rursus exutis pinnulis illis ad meum redibo 20 Lucium?’

‘Bono animo es quod ad huius rei curam pertinet’ ait. ‘nam mihi domina singula monstrauit, quae possunt rursus in facies hominum tales figuras reformare. nec istud factum putes ulla beniuolentia sed ut ei redeunti medela salubri possem sub- 25 sistere. specta denique quam paruis quamque futilibus tanta res procuretur herbulis anethi modicum cum lauri foliis immistum rore fontano datur lauacrum et poculum.’

XXIII

Haec identidem adseuerans summa cum trepidatione inreperit cubiculum et pyxidem depromit arcula. quam ego am- 30 plexus ac deosculatus prius utque mihi prosperis faueret uola-

3 prior n in pinnatuf in ras. in F, pinnat' φ. 4 d in inqd corr. ex t in F 5 ficiner me uix F, sic me me uix φ 7 at] aut Fφ 9 suppm F 10 pignarū F^c 12 fotidi Fφ 13 istud . . meis F, nihil erasum in φ 16 noctnal F 26 futlib; F 27 herbuli Lip- sius: herculi Fφ 27 immistum ed. princeps: immiffū F, immiffū φ 28 in fontano post a deleta a in F, fon|tano φ

tibus deprecatus abiectis propere laciniis totis auide manus
immersi et haurito plusculo uncto corporis mei membra per-
fricui. iamque alternis conatibus libratis brachiis in auem si-
mitem gestiebam: nec ullae plumulae nec usquam pinnulae sed
5 plane pili mei crassantur in setas, sed cutis tenella duratur in
corium et in extimis palmulis perdito numero toti digiti co-
guntur in singulas ungulas et de spinae meae termino grandis
40] cauda procedit. iam facies enormis et os prolixum et nares
hiantes et labiae pendulae. sic et aures inmodicis horripilant
10 auctibus. nec ullum miserae reformationis uideo solacium nisi
quod mihi iam nequeunti tenere Fotidem natura crescebat.
ac dum salutis inopia cuncta corporis mei considerans XXV
non auem me sed asinum uideo querens de facto Fotidis sed
iam humano gestu simul et uoce priuatus, quod solum poteram
15 postrema deiecta labia, umidis tamen oculis oblicum respiciens
ad illam tacitus expostulabam. quae ubi primum me talem
aspexit, percussit faciem suam manibus infestis et ‘occisa sum
misera’ clamauit. ‘me trepidatio simul et festinatio fefellit et
pyxidum similitudo decepit. sed bene quod facilior reforma-
20 tionis huius medela suppeditat. nam rosis tantum demorsitatis
exibis asinum statimque in meum Lucium postliminio redibis.
atque utinam uesperis de more nobis parassem corollas aliquas
ne moram talem patereris uel noctis unius. sed primo dilu-
culo remedium festinabitur tibi.’

25 Sic illa maerebat, ego uero quamquam perfectus asinus et XXVI
pro Lucio iumentum sensum tamen retinebam humanum. diu
denique ac multum mecum ipse deliberaui an nequissimam
facinorosissimamque feminam illam spissis calcibus feriens et
mordicus adpetens necare deberem. sed ab incepto temerario
30 melior me sententia reuocauit ne morte multata Fotide salu-
tares mihi suppetias rursus extinguerem. deiecto itaque et
quassanti capite ac demussata temporali contumelia durissimo
casui meo seruiens ad equum illum uectorem meum probis-

2 uncta *F*^v, uncto *q* 5 seta (f *add. ut uid. man. secunda*) *q*: seta *F*
19 reformationis *ut uid.* *F*^v 20 huius *F*, h' *q* 25 quaquã *sic F*
25 facinorosissimãq' *q* 31 michi *F*

simum in stabulum concedo ubi alium etiam Milonis quondam hospitis mei asinum stabulantem inueni. atque ego rebar si quod inesset mutis animalibus tacitum ac naturale sacramentum, agnitione ac miseratione quadam inductum equum illum meum hospitium ac loca lauta mihi praebiturum. sed pro Iuppiter 5 hospitalis et Fidei secreta numina! praeclarus ille uector meus cum asino capita conferunt in meamque perniciem ilico consentiunt et uerentes scilicet eibariis suis uix me praesepio uidere proximantem, deiectis auribus iam furentes infestis calcibus insecuntur. et abigor quam procul ab ordeo quod 10 adposueram uesperis meis manibus illi gratissimo famulo. sic adfectus atque in solitudinem relegatus angulo stabuli concesseram. dumque de insolentia collegarum meorum mecum cogito atque in alterum diem auxilio rosario Lucius denuo [14] futurus equi perfidi uindictam meditor, respicio pilae mediae, 15 quae stabuli trabes sustinebat, in ipso fere meditullio Eponae deae simulacrum, residens aediculae quod accurate corollis roseis equidem recentibus fuerat ornatum. denique agnito salutaris praesidio pronus spei quantum extensis prioribus pedibus adniti poteram, insurgo ualide et ceruice proluxa nimiumque 20 porrectis labis quanto maxime nisu poteram corollas adpetebam. quod me pessima scilicet sorte conantem seruulus meus cui semper equi cura mandata fuerat, repente conspiciens indignatus exurgit et 'quo usque tandem' inquit 'cantherium patiemur istum paulo ante eibariis iumentorum, nunc etiam simulacris 25 deorum infestum? quin iam ego istum sacrilegum debilem claudumque reddam' et statim telum aliquod quaeritans temere fascem lignorum positum offendit rimatusque frondosum fustem cunctis uastiolem non prius miserum me tundere desiit quam sonitu uehementi et largo strepitu percussis ianuis, trepido 30 etiam rumore uiciniae conclamatis latronibus profugit territus.

1 u in ahū in ras. in F. ahū q 2 mei . (uid. fuisse l) F. mei q
 10 ordeo sic F 18 et quidem coniecit Hildebrandus agnito F,
 agnito q 26 quoniam iam paene prorsus euauerunt in F, quoniam iam q 27
 querit anse emere (sed an fere euauida) F, quoniam emere (ita primitus fuisse
 uidetur) corr. in quoniam emere in q 30 strepitu q: strepitu F 31
 uicine F, uicine q

nec mora cum ui patefactis aedibus globus latronum in- XXVIII
 uadit omnia et singula domus membra cingit armata factio et
 auxiliis hinc inde conuolantibus obsistit discursus hostilis.
 cuncti gladiis et facibus instructi noctem illuminant, coruscant
 5 in modum ortiui solis ignis et mucro. tunc horreum quoddam
 satis ualidis claustris obsaeptum obseratumque, quod mediis ae-
 dibus constitutum gazis Milonis fuerat refertum, securibus ua-
 lidis adgressi diffundunt. quo passim recluso totas opes uehunt
 raptimque constrictis sarcinis singuli partiuntur. sed gesta-
 10 minum modus numerum gerulorum excedit. tunc opulentiae
 nimiae nimio ad extremas metas deducti nos duos asinos et
 equum meum productos e stabulo quantum potest grauioribus
 sarcinis onerant et domo iam uacua minantes baculis exigunt
 unoque de sociis ad specularandum, qui de facinoris inquisitione
 15 nuntiaret, relicto nos crebra tundentes per auia montium du-
 cunt concitos.

Iamque rerum tantarum pondere et montis ardui uertice XXVIII
 et prolixo satis itinere nihil a mortuo differebam. sed mihi
 sero quidem, serio tamen subuenit ad auxilium ciuile decurrere
 20 et interposito uenerabili principis nomine tot aerumnis me liberare.
 cum denique iam luce clarissima uicem quempiam frequentem et
 nudinis celebrem praeteriremus, inter ipsas turbelas Graecorum
 142] genuino sermone nomen augustum Caesaris inuocare temptaui
 et O quidem tantum disertum ac ualidum clamitauit, reliquum
 25 autem Caesaris nomen enuntiare non potui. aspernati latrones
 clamorem absonum meum, caedentes hinc inde miserum corium
 nec cribris iam idoneum relinquunt. sed tandem mihi inopi-
 natam salutem Iuppiter ille tribuit. nam cum multas uillu-
 las et casas amplas praeterimus, hortulum quendam prospexi
 30 satis amoenum, in quo praeter ceteras gratas herbulas rosae
 uirgines matutino rore florebant. his inhians et spe salutis

5 ortiui *F*ϕ 6 obseptū *F* 9 patiuntur *F*. partiuntur ϕ 10
 gerulorum *uulgo* 11 nimie nimio *sic F* 18 nichil *F* 19 serio *F*,
 sedulo *add. F in marg.*, sedulo ϕ ciuile] cubile *F*ϕ 22 turbelas *sic F*ϕ
 23 augustū ϕ: angustū *F* 30 herbafal *ut uid. F*, herbulaf ϕ

alacer ac laetus propius accessi. dumque iam labiis undantibus adfecto, consilium me subit longe salubrius, ne si rursus asino remoto prodirem in Lucium, euidens exitium inter manus latronum offenderem uel artis magicæ suspicionem uel indicium futuri criminis. tunc igitur a rosis et quidem necessario temperaui et casum praesentem tolerans in asini faciem frenam rodebam.

LIBER III

- I Diem ferme circa medium cum iam flagrantia solis cale-
retur, in pago quodam apud notos ac familiares latronibus
senes deuertimus. sic enim primus aditus et sermo prolixus
et oscula mutua quamuis asino sentire praestabant. nam et
rebus eos quibusdam dorso meo depromptis munerabantur et
secretis gannitibus quo essent latrocinio partae uidebantur in-
dicare. iamque nos omni sarcina leuigatos in pratum proxi-
mum passim libero pastui tradidere nec me cum asino uel equo
meo conpascuus coetus attinere potuit adhuc insolitum alioquin
prandere faenum. sed plane pone stabulum prospectum hor-
tulum iam fame perditus fidenter inuado et quamuis crudis
holeribus, adfatim tamen uentrem sagino deosque comprecatus
omnes cuncta prospectabam loca sicubi forte conterminis in
hortulis candens repperirem rosarium. nam et ipsa solitudo
iam mihi bonam fiduciam tribuebat si deuius et fructectis ab-
seonditus sumpto remedio de iumentum quadripedis incuruo gra-
du rursus erectus in hominem inspectante nullo resurgerem.
- II Ergo igitur cum in isto cogitationis salo fluctuarem, ali-

1 ppruif F 3 pdire *lincolam supra e add. manus recentior*) in luci-
hu (*lincolam supra u add. man. recentior*) F, pdire in lucihū q, c. pdirem
i luciu add. *[in marg. q* 4 suspectione sic Fq 5 futuri] furti
codices interpolati 6 frena *Oudendorpius: foena F, fena q* 7
subscriptum METAMORPHIOSEON. | LIB. III. EXPLIC. INCIP. LIB. III. in F 13
eo4 corr. in eol in F, eol q 14 quo scripsi: qd F, quod q 17 cę-
tul F 18 fenū sic F 21 loca F, loca q 22 ortulif F . candent
(uid. fuisse l) F 23 fructectis *Iuntina: ptectul Fq*

quanto longius uideo frondosi nemoris conuallem umbrosam,
 cuius inter uarias herbulas et lactissima uirecta fulgentium
 rosarum mineus color renidebat. iamque apud mea non usque-
 5 quaque ferina praecordia Veneris et Gratiarum lucum illum
 arbitrabar, cuius inter opaca secreta floris genialis regius nitor
 relucebat. tunc inuocato hilaro atque prospero Euentu cursu
 me concito proripio ut Hercule ipse sentirem non asinum me
 uerum etiam equum currulem nimia uelocitate reffectum. sed
 agilis atque praeclarus ille conatus fortunae meae scaeuitatem
 10 auteire non potuit. iam enim loco proximus non illas rosas
 teneras et amoenas madidas diuini roris et nectaris, quas rubi
 felices beatae spinae generant, ac ne conuallem quidem us-
 quam nisi tantum ripae fluuialis marginem densis arboribus
 saeptam uideo. haec arbores in lauri faciem prolixae foliatae
 15 pariunt in modium floris odori porrectos caliculos modice pu-
 nicantes, quos equidem fragrantis minime rurestri uocabulo
 uulgis indoctum rosas laureas appellant quarumque cuncto pecori
 cibus letalis est. talibus fatis implicitus etiam ipsam salutem recu- III
 sans sponte illud uenenum rosarium sumere gestiebam. sed dum
 cunctanter accedo decerpere, iuuenis quidem ut mihi uidebatur
 20 hortulanus, cuius omnia prorsus holera uastaueram, tanto
 damno cognito cum grandi baculo furens decurrit arreptumque
 me totum plagis obtundit ad usque uitae ipsius periculum nisi
 tandem sapienter alioquin ipse mihi tulisset auxilium. nam
 lumbis eleuatis in altum, pedum posterioribus calcibus iactatis
 25 in eum crebriter, iam mulcato grauiter atque iacente contra
 procliue montis attigui fuga me liberaui. sed ilico mulier quae-
 piam, uxor eius scilicet, simul cum prostratum et semianimem
 ex edito despexit, eiulabili cum plangore ad eum statim pro-

6 euento *F'* 8 currulè *sic Fq* nimio uelocitati *F'* 9 me^e (e
add. man. recentior) *F*, me *q* 11 amena^f *F* 12 at ne *Fq* 14
 septà *F'* 15 punica^{tis} *ni fallor F'* fragrantis *F et. (sed corr. in*
fragrantis) *q* 16 ruresti *F'* uocabulo . (fuit *l)* *F*, uocabulo *q* 18 *l*
in fati in ras. in Fq 21 . cur; (*uid. fuisse l)* *F*, cur; *q* 22 naculo
F' abreptuq; *Fq* 23 *N in Nisi corr. ut uid. ex M in F*, *Nisi q* 26
 mulcato a *secunda manu corr. in multato in F*, mulcato *q*

silit ut sui uidelicet miseratione mihi praesens crearet exitium. cuncti enim pagani fletibus eius exciti statim conclamant canes utque ad me laniandum rabie perciti ferrent impetum passim cohortantur. tunc igitur procul dubio iam morti proximus cum uiderem canes et modo magnos et numero multos et ursis ac 5 leonibus ad conpugnandum idoneos in me conuocatos exasperari, e re nata capto consilio fugam destino ac me retrorsus celeri gradu rursus in stabulum quo deuerteramus recipio. at illi canibus iam aegre cohibitis adreptum me loro quam ualido ad ansulam quandam destinatum rursus caedendo con- 10 fecissent profecto, nisi dolore plagarum alius artata crudisque illis holeribus abundans et lubrico fluxu saucia fimo fistulatim excusso quosdam extremi liquoris aspergine, alios putore ni- 144

III Nec mora cum iam in meridiem prono iubare rursus nos 15 ac praecipue me longe grauius onustum producunt illi latrones stabulo. iamque confecta bona parte itineris et uiae spatio defectus et sarcinae pondere depressus icibusque fustium fati- gatus atque etiam unguis exiritis iam claudus et titubans ri- 20 uulum quendam serpentis leniter aquae propter insistens sub- tilem occasionem feliciter nactus cogitabam totum memet flexis seite cruribus pronum abicere certus atque obstinatus nullis uerberibus ad ingrediendum exurgere, immo etiam paratus non fusti tantum sed machaera perfossus occumbere. rebar enim 25 iam me prorsus exanimatum ac debilem mereri causariam missio- nem, certe latrones partim inpatientia morae partim studio festina- tae fugae dorsi mei sarcinam duobus ceteris iumentis distributuros meque in altioris uindictae uicem lupis et uulturis praedam reli- 30 cturos. sed tam bellum consilium meum praeuertit sors deterrima.

3 utque *cod. interpolati*: atq; F nt in ferrent erasum in F 7
 capta F^q cum filio *corr. a secunda manu in cōsilio in F cū filio q*
 defino F, defino (t *add. man. secunda*) q 11 ū in alū a *sec. manu in*
rasura scriptum (uid. fuisse b) in F, alb; q 12 olerib; F 14 fetidi sic F
 15 Ne (c *add. man. secunda*) F, Nec q 23 etiā iterat F' 29 uellū
 F et (sed u *corr. in b*) q

namque ille alius asinus diuinato et antecapto meo cogitatu
 statim ementita lassitudine cum rebus totis offunditur iacensque
 in mortuum non fustibus non stimulis ac ne cauda et auribus
 eruribusque undique uersum eleuatis temptauit exurgere quoad
 5 tandem postumae spei fatigati secumque conlocuti ne tam diu
 mortuo immo uero lapideo asino seruientes fugam morarentur,
 sarcinis eius mihi equoque distributis districto gladio poplites
 eius totos amputant. ac paululum a uia retractum per altis-
 simum praeceps in uallem proximam etiam nunc spirantem
 10 praecipitant. tunc ego miseri commilitonis fortunam cogitans
 statui iam dolis abiectis et fraudibus asinum me bonae frugi
 dominis exhibere. nam et secum eos animaduertentem conlo-
 quentes quod in proximo nobis esset habenda mansio et totius
 uiae finis quieta eorumque esset sedes illa et habitatio. ele-
 15 menti denique transmissio cliuulo peruenimus ad locum desti-
 natum, ubi rebus totis exsolutis atque intus conditis iam pon-
 dere liberatus lassitudinem uice lauacri pulueris uolutatibus
 digerebam.

[45] Res ac tempus ipsum locorum speluncaeque illius quam VI
 20 latrones inhabitant, descriptionem exponere flagitat. nam et
 meum simul periclitabor ingenium, et faxo uos quoque an
 mente etiam sensuque fuerim asinus sedulo sentiatis. mons
 horridus siluestribusque frondibus umbrosus et in primis altus
 fuit. huius per obliqua deuexa qua saxis asperrimis et ob id
 25 inaccessis cingitur, conualles lacunosae cauaeque nimium spi-
 netis aggeratae et quaqua uersus repositae naturalem tutelam
 praebentes ambiebant. de summo uertice fons affluens bullis
 ingentibus scaturibat perque prona delapsus euomebat undas
 argenteas iamque riulis pluribus dispersus ac ualles illas ag-
 30 minibus stagnantibus inrigans in modum stipati maris uel ig-
 nauis fluminis cuncta cohibebat. insurgit speluncae qua mar-

2 statim semita Fq, statim scilicet ementita coniecit Oudendorpius
 offundit F, offundit q 3 mortuum f: mortui Fq 4 exurgere F, ex-
 surgere q 7 sarcinis F, sarcinis q 9 proxima Fq 15 cliuulo uid.
 fuisse o F, cliuulo q 19 quam om. F, add. f sed rursus deletum: om.
 q. in cuius marg. add. c. qua 27 affluens q: affluens F

gines montanae desinunt, turris ardua caulae firma solidis
 cratibus, ouili stabulatione commoda, porrectis undique lateri-
 bus. ante fores exigui tramites uice structi parietis attenduntur.
 ea tu bono certe meo periculo latronum dixeris atria. nec
 iuxta quicquam quam parua casula cannulis temere contacta 5
 quo speculatores e numero latronum ut postea comperi sorte
 ducti noctibus exeubabant.

VII Ibi cum singuli derepsissent, stipatis artubus nobis ante
 ipsas fores loro ualido destinatis anum quandam curuatam
 graui senio, cui soli salus atque tutela tot numero iuuenum 10
 commissa uidebatur, sic infesti compellant 'etiamne tu, busti
 cadauer extremum et uitae dedecus primum et Orci fastidium
 solum, sic nobis otiosa domi residens lusitabis nec nostris tam
 magnis tamque periculosis laboribus solacium de tam sera re-
 fectione tribues? quae diebus ac noctibus nil quicquam rei 15
 quam merum saeuienti uentri tuo soles auuiditer ingurgitare.'

Tremens ad haec et stridenti uocula pauida sic anus 'at
 uobis, fortissimi fidelissimique mei hospitatores iuuenes, ad-
 fatim cuncta suauis sapore percocta pulmenta praesto sunt,
 panis numerosus, uinum probe calicibus ecfricatis affluenter 20
 immissum et ex more calida tumultuario lauacro uestro prae-
 parata.'

In fine sermonis huius statim sese deuestiunt nudatque
 et flammae largissimae uapore recreati calidaque perfusi et
 oleo peruncti mensas dapibus largiter instructas accumbunt. 25

VIII commodum cubuerant et ecce quidem longe plures numero
 iuuenes adueniunt alii quos incunctanter adaeque latrones ar-
 bitrarere. nam et ipsi praedas aureorum argentariorumque
 nummorum ac uasculorum uestisque sericae et intextae filis

1 caule firmat Fq 4 me (sed o uidetur euanuisse) F, meo q 6
 f ante e deleta in F, e q 8 direpsissent F 12 post cadauer deleta
 ut uid. f in F, cadauer q 16 seuenti (1 add. man. secunda) F, seuenti q
 17 Ad F, At q 18 fidelissimiq; (1 add. manus secunda) F, fidelissimiq;
 q mei . . hospitatores (uid. fuisse si) F, mei | hospitatores q, mei ho-
 spitatores codices interpolati 21 inmistum coniecit de Roos spicilegii p. 42
 26 cubuerant F, cubuerant q 28 argentariorū Fq

aureis inuehebant. hi simili lauacro refoti inter toros sociorum
 46] sese reponunt, tunc sorte ducti ministerium faciunt. estur ac
 potatur incondite pulmentis aceruatim, panibus aggeratim, po-
 culis agminatim ingestis. clamore ludunt, strepitu cantillant,
 5 conuiciis iocantur ac iam cetera semiferis Lapithis debacchantur
 Centaurisque similia. tunc inter eos unus qui robore ceteros
 antistabat 'nos quidem' inquit 'Milonis Hypatini domum for-
 titer expugnauimus. praeter tantam fortunae copiam, quam
 nostra uirtute nacti sumus, et incolumi numero castra nostra
 10 petiuimus et siquid ad rem facit, octo pedibus auctiores reme-
 auimus. at uos qui Boeotias urbes adpetistis, ipso duce uestro
 fortissimo Lamacho deminuti debilem numerum reduxistis,
 cuius salutem merito sarcinis istis quas aduexistis omnibus
 antetulerim. sed illum quidem utcumque nimia uirtus sua
 15 peremit. inter inclitos reges ac duces proeliorum tanti uiri
 memoria celebrabitur. enim uos bonae frugi latrones inter
 furta parua atque seruilia timidule per balneas et aniles cel-
 lulas reptantes scrutariam facitis.'

Suscipit unus ex illo posteriore numero 'tunc solus ignoras VIII
 20 longe faciliores ad expugnandum domus esse maiores? quippe
 quod licet numerosa familia latis deuersetur aedibus, tamen
 quisque magis suae saluti quam domini consulat opibus. frugi
 autem et solitarii homines fortunam paruam uel certe satis
 amplam dissimulanter obtectam protegunt acrius et sanguinis
 25 sui periculo muniunt. res ipsa denique fidem sermoni meo
 dabit. uix enim Thebas heptapylos accessimus, quod est huic

1 hu F 3 inēdite inductum in F (estur ac potat̄ icōdite pulmēt̄
 add. in marg. q) 4 cantillant Fq 5 debacchantur Centaurisque scripsi:
 tebanib; (si litteras fere euanidas recte interpretor; teban̄ certa uidentur)
 . . . taurisq; F; teban̄mb; centaurisq' q, et bibonibus Centauris coniecit Hil-
 debrandius, et Thracibus C. Cohuius, et Thebanis C. Horidus, Lapithis Tita-
 nibus Centaurisque (uel infamibus, inmanibus, Telchinibus, Laeftrygonibus,
 Leontinis, euantibus) Oudendorpius 9 inter nra et uirtute ne lineola
 quidem comparet in Fq 10 ad F et (corr. ex ατ) q 12 lamatho Fq
 14 ante natetuleri deletum ante in F (nihil tale in q comparet) 15 ph-
 orū F 16 uof f q; bof F 26 theba septapylos (manus secunda in
 utroque rectius distinxit) Fq

disciplinae primarium studium, sedulo fortunas inquirebamus popularis nec nos denique latuit Chryseros quidam nummularius copiosae pecuniae dominus, qui metu officiorum ac munerum publicorum magnis artibus magnam dissimulabat opulentiam. denique solus ac solitarius parua sed satis munita⁵ domuncula contentus, pannosus alioquin ac sordidus aureos folles incubabat. ergo placuit ad hunc primum ferremus aditum ut concepta pugna manus uniceae nullo negotio eunctis opibus otiose
X potiremur. nec mora cum noctis initio foribus eius praestolamur, quas neque subleuare neque dimouere ac ne perfringere quidem¹⁰ nobis uidebatur, ne ualuarum sonus eunctam uiciniam nostro suscitaret exitio. tunc itaque sublimis ille uexillarius noster Lamachus spectatae uirtutis suae fiducia, qua clauis immittendae foramen patebat sensim inmissa manu claustrum euellere gestiebat. sed dudum scilicet omnium bipedum nequissimus Chry-¹⁵seros uigilans et singula rerum sentiens, lenem gradum et ob-^[147]nixum silentium tolerans paulatim adrepat grandique clauo manum ducis nostri repente nisu fortissimo ad ostii tabulam offigit et exitiabili nexu patibulum relinquens gurgustoli sui tectum ascendit atque inde contentissima uoce clami-²⁰taus rogansque uicinos et unum quemque proprio nomine ciens et salutis communis admonens diffamat incendio repentino domum suam possideri. sic unus quisque proximi periculi confinio territus suppetiatum decurrunt anxii.
XI tunc nos in ancipiti periculo constituti uel opprimendi²⁵ nostri uel deserendi socii remedium e re nata ualidum eo uolente comminiscimus. antesignani nostri partem qua manus unnerum subit, ictu per articulum medium temperato prorsus abscidimus atque ibi brachio relicto multis laciniis offulto uul-

1 sedulo] sed dū sedulo Fq lectum sedulo coniecit Gruterus 2
populareis Hildebrandius: populari Fq 5 sed] se Fq 9 poti-
retur Fq 9 preftolatif (tis a secunda manu scripta, primitus fuisse
uidetur m) F, preftolatif q 13 lamathuf Fq spectata . F, spectatatae q
18 hostu F 20 patibulatum coniecit Scaliger 28 tempe-
rato uulgo: temerato Fq

nere, ne stillae sanguinis uestigium proderent, ceterum Lamachus raptim reportamus. ac tum trepidi regionis urgemur graui tumultu et instantis periculi metu terremur ad fugam nec uel sequi propere uel remanere tuto potest uir sublimis animi
 5 uirtutisque praecipuus multis nos adfatibus multisque precibus querens adhortatur per dexteram Martis, per fidem sacramenti bonum commilitonem cruciatu simul et captiuitate liberaremus. cur enim manu quae rapere et iuuare sola posset, fortem latronem superuiuere? sat se beatum qui manu socia uolens oc-
 10 cumberet. cumque nulli nostrum spontale parricidium suadens persuadere posset, manu reliqua sumptum gladium suum diu- que deoseulatum per medium pectus ictu fortissimo transadigit. tunc nos magnanimi ducis uigore uenerato corpus reliquum uestitum linteo diligenter conuolutum mari celandum commi-
 15 simus. et nunc iacet noster Lamachus elemento toto sepultus.

Et ille quidem dignum uirtutibus suis uitae terminum po-
 suit. enim uero Alcimus sollertibus coeptis secundum secum XII
 fortunae nutum non potuit adducere. qui cum dormientis anus perfracto tuguriolo conscendisset cubiculum superius iamque
 20 protinus obliis fauceibus interstinguere eam debuisset, prius maluit rerum singula per latiore fenestram forinsecus nobis scilicet rapienda dispergere. cumque iam cuncta rerum nauiter emolitus nec toro quidem aniculae quiescentis parcere uellet, eaque lectulo suo deuoluta uestem stragulam subduetam sci-
 25 licet iactare similiter destinaret, genibus eius profusa sic ne-
 48] quissima illa deprecatur 'quid oro, fili, paupertinas pannosas- que rescilas miserrimae anus donas uicinis diuitibus, quorum haec fenestra domum prospicit?' quo sermone callido dece-
 ptus astu et uera quae dicta sunt credens Alcimus, uerens sci-
 30 licet ne et ea, quae prius miserat quaeque postea missurus

1 lamathū F 2 religionē F urgem̄ F 8 iuuare f: iuuare F, iugulare q
 14 ū in uestitū a secunda manu scriptum in F, uestite q
 lintea Fq 15 lamathuf F 17 Alcimus scripsi: alcimū F ceptis F
 secundum scripsi: eū Fq fecū q: scū F 18 nutū sic Fq ad-
 ducere sic Fq 22 scilicet sic F 30 misurus (s add. manus secunda)
 F, misurus q

foret, non sociis suis sed in alienos lares iam certus erroris abiceret, suspendit se fenestra sagaciter perspecturus omnia praesertim domus attiguae, ut dixerat illa, fortunas arbitraturus. quod eum strenue quidem et satis inprouide conantem senile illud facinus quanquam inualido repentino tamen et inopinato pulsu nutantem ac pendulum et in prospectu alioquin attonitum praeceps inegit. qui praeter altitudinem nimiam super quendam etiam uastissimum lapidem propter iacentem recidens perfracta diffusaque crate costarum riuos sanguinis uomens imitus narratisque nobis quae gesta sunt non diu cruciatus uitam euasit. quem prioris exemplo sepulturae traditum bonum secutorem Lamacho dedimus.

XIII Tunc orbitatis duplici plaga petiti iamque Thebanis conatibus abnuentes Plataeas proximam conscendimus ciuitatem. ibi famam celebrem super quodam Demochare munus edituro gladiatoriumprehendimus. nam uir et genere primarius et opibus pluribus et liberalitate praecipuus digno fortunae suae splendore publicas uoluptates instruebat. quis tantus ingenii, quis facundiae qui singulas species apparatus multiugi uerbis idoneis posset explicare? gladiatores isti famosae manus, uenatores illi probatae pernecitatis, alibi noxii perdita securitate suis epulis bestiarum saginas instruentes. confixilis machinae sublicae turres tabularum nexibus ad instar circumforaneae domus, floridae picturae, decora futurae uenationis receptacula. qui praeterea numerus, quae facies ferarum? nam praecipuo studio forensi etiam aduexerat generosa illa damnatorum capitum funera. sed praeter ceteram speciosi muneris supellectilem totis utcumque patrimonii uiribus immanis ursae comparabat numerum copiosum. nam praeter domesticis uenationibus captas praeter largis emptionibus partas amicorum etiam donationibus uariis certatim oblatas tutela sumptuosa sollicite nutriebat.

2 p̄specturuf sic Fφ 3 ae in attiguae paene prorsus euauit in F, at|ting& q 8 propter Iuntina: p̄r Fφ 12 lamacho sic Fφ 13 orbitati Fφ, c. tit add. marg. q 13 petiti—plateaf inducta in F 19 q facundię Fφ 23 ſtabulaꝝ q: ſtabularũ F 26 forensif Fφ, forinfecus coniecit Heinsius 28 ſuppellectilẽ F 31 oblata Fφ 32 nutriebant Fφ

nec ille tam clarus tamque splendidus publicae uoluptatis XIII
 apparatus Inuidiae noxios effugit oculos. nam diutina captiui-
 tate fatigatae simul et aestiua flagrantia maceratae, pigra etiam
 9] sessione languidae repentina correptae pestilentia paene ad
 5 nullum reducere numerum. passim per plateas plurimas eer-
 neres iacere semiuiuorum corporum ferina naufragia. tunc
 uulgus ignobile quos inculta pauperies sine delectu ciborum
 tenuato uentri cogit sordentia supplementa et dapes gratuitas
 conquirere, passim iacentes epulas accurrunt. tunc e re nata
 0 suptile consilium ego et iste baculus tale comminiscimur. unam
 quae ceteris sarcina corporis praeualebat quasi cibo parandam
 portamus ad nostrum receptaculum eiusque probe nudatum
 carnibus corium seruatis sollerter totis unguibus, ipso etiam
 bestiae capite ad usque confinium ceruicis solido relicto tergus
 5 omne rasura studiosa tenuamus et minuto cinere perspersum
 soli siccandum tradimus. ac dum caelestis uaporis flammis
 examurgatur, nos interdum pulpis eius ualenter saginantes sic
 instanti militiae disponimus sacramentum ut unus e numero
 nostro non qui corporis adeo sed animi robore ceteris anti-
 0 staret atque is in primis uoluntarius pelle illa contactus ursae
 subiret effigiem domunque Democharis inlatus per oppor-
 tuna noctis silentia nobis ianuae faciles praestaret aditus.
 nec paucos fortissimi collegii sollers species ad munus XV
 obeundum adreixerat. quorum prae ceteris Thrasyleon factionis
 5 optione delectus ancipitis machinae subiuit aleam. iamque ha-
 bili corio et mollitie tractabili uultu sereno sese recondit. tunc
 tenui sarcimine summas oras eius adaequamus et iuncturae

3 flagratia ⁿ F 10 baculus scripsi: latronem enim qui haec narrat
 solum illud consilium excogitasse apparet ex eis quae secuntur, cum prae-
 sertim Thrasyleon ad periculum subeundum postea demum 'factionis optione
 delectus' sit (u. 24 sq.): babulus Fq, bubalus coniecit Coluius, bardulus Beroal-
 dus, baburus Sopingius, balbulus uel balbillus Oudendorpius 11 reualebat
 Fq 13 ū in ūguib; a secunda manu in ras. scriptum (uid. fuisse In) in F,
 Inguib; q, c. unguib; add. marg. q 17 examurgat; (hoc est examurgatus)
 Fq 20 huf F 21 illat; f 22 notif ^c F 24 obediendū F thra-
 fileon F 26 corio (uid. fuisse p) F, corio q 27 tenuif arcimine (sed
 postea rectius distincta) Fq

rimam licet gracilem setae circumfluentis densitate saepimus, ad ipsum confinium gulae, qua ceruix bestiae fuerat execta, Thrasyleonis caput subire cogimus paruisque respiratui circa nares et oculos datis foraminibus fortissimum socium nostrum prorsus bestiam factum inmittimus caueaè modico praedestinatae pretio, quam constanti uigore festinus inrepsit ipse. ad hunc modum prioribus inchoatis sic ad reliqua fallaciae per-

XVI gimus. sciscitati nomen cuiusdam Nicanoris qui genere Thracio proditus ius amicitiae summum cum illo Demochare colebat, litteras adfigimus ut uenationis suae primitias bonus amicis uideretur ornando muneri dedicasse. iamque prouecta uespera abusi praesidio tenebrarum Thrasyleonis caueam Demochari cum litteris illis adulterinis offerimus qui miratus bestiae magnitudinem sui que contubernalis opportuna liberalitate laetatus iubet nobis protinus gaudii sui gerulis decem aureos e suis oculis adnumerari. tunc ut nouitas consueuit ad repentinas uisiones animos hominum pellere, multi numero mirabundi bestiam confluebant, quorum satis callenter curiosos aspectus Thrasyleon noster impetu minaci frequenter inhibebat consonaque ciuium uoce satis felix ac beatus Demochares ille saepe celebratus quod post tantam cladem ferarum nouo prouentu quoquo modo fortunae resisteret. iubet noualibus suis confestim bestiam ire, iubet summa cum diligentia reportari, sed suscipiens ego

XVII 'Caueas' inquam 'domine, flagrantia solis et itineris spatium fatigatam coctui multarum et ut audio non recte ualentium committere ferarum. quin potius domus tuae patulum ac perflabilem locum, inmo et lacu aliquo conterminum refrigerantemque prospicis? an ignoras hoc genus bestiae lucos consitos et specus roridos et fontes amoenos semper incubare?'

Talibus monitis Demochares perterritus numerumque per-

1 sepm; sic F, sepm; q 5 p̄sul F, p̄sul q 10 affigim; q 11
muneris F, munere q 12 thrasileon̄ F 15 post aureos inducta ut
ipse habebat in F 19 thrasileon F nr̄ . F, nr̄ q 23 ire . (aut t
aut nt fuit) F, ar& corr. in ire q iubet — reportari debebat Ouden-
dorpius 25 flagrantia q: fraglantia F 26 cētum F

ditorum secum recensens non difficulter adsensus ut ex arbitrio nostro caueam locaremus facile permisit. 'sed et nos' inquam 'ipsi parati sumus hic ibidem pro cauea ista excubare noctes ut aestus et uexationis incommodo bestiae fatigatae et
5 cibum tempestiuum et potum solitum accuratius offeramus.'

'Nihil indigemus labore isto uestro' respondit ille 'iam paene tota familia per diutinam consuetudinem nutriendis ur-
sis exercitata est.'

Post haec uale facto discessimus et portam ciuitatis egressi XVIII
10 monumentum quoddam conspicamur procul a uia remoto et ab-
dito loco positum. ibi capulos carie et uetustate semitectos
quis inhabitabant pulueri et iam cinerosi mortui, passim ad
futuræ praedae receptacula reseramus et ex disciplina sectae
seruato noctis inlunio tempore, quo somnus obuius impetu primo
15 corda mortalium ualidius inuadit ac premit, cohortem nostram
gladiis armatam ante ipsas fores Democharis uelut expilationis
uadimonium sistimus. nec setius Thrasyleon examussim capto
noctis latrocinali momento prorepit cauea statimque custodes qui
propter sopiti quiescebant omnes ad unum, mox etiam ianitorem
20 ipsum gladio conficit clauisque subtracta fores ianuae repandit nobis-
que prompte conuolantibus et domus alueo receptis demonstrat
horreum, ubi uespera sagaciter argentum copiosum recondi
uiderat. quo protinus perfracto confertae manus uiolentia iu-
beo singulos commilitonum asportare quantum quisque poterat
25 auri uel argenti et in illis aedibus fidelissimorum mortuorum
occultare prope rursusque concito gradu recurrentes sarcinas
iterare. quod enim ex usu foret omnium, me solum resistentem
pro domus limine cuncta rerum exploraturum sollicitè dum
redirent. nam et facies ursae mediis aedibus discurrentis ad
30 proterendos siqui de familia forte euigilassent, uidebatur oppor-

6 Nihil F 9 . hec F, h q 11 posito F, positū q 14 quo .
(fuit l) F, qua q 16 uelud f 17 thrasyleon F examussim Fq
capto . (fuit l) F, capto q 21 albeo F^v 23 cōfarte Fq 25 prior
r in mortuo² in ras. in F, mortuo² q 26 recurrenti F (et corr. ex
recurrentes) q 28 hmne . F, hmne q 29 ac in facies in ras. in F,
facies q deurrentis Fq, c. tis add. marg. q 30 siqd e F euigil-
lassent Stewechius: uigilassent F

tuna. quis enim quamuis fortis et intrepidus immani forma
 tantae bestiae noctu praesertim uisitata non se ad fugam sta-
 tim concitaret, non obdito cellae pessulo pauens et trepidus sese
 XVIII cohiberet? his omnibus salubri consilio recte dispositis occurrit
 scaeuus euentus. namque dum reduces socios nostros sus- 5
 pensus opperior, quidam seruulum [strepitu scilicet] diuinitus
 inquietus proserpit leniter uisaeque bestia, quae libere discurs-
 rens totis aedibus commeabat, premens obnixum silentium ue-
 stigium suum replicat et utcumque cunctis in domo uisa pronun-
 tiat. nec mora cum numerosae familiae frequentia domus tota 10
 complectitur. taedis lucernis cereis sebaciis et ceteris nocturni
 luminis instrumentis clarescunt tenebrae. nec inermis quisquam
 de tanta copia processit sed singuli fustibus lanceis dextris
 denique gladiis muniunt aditus. nec secus canes etiam uena-
 ticos auritos illos et horricomes ad comprimendam bestiam 15
 XX cohortantur. tunc ego sensim gliscente adhuc illo tumultu re-
 trogradi fuga domo facesso sed plane Thrasyleonem mire can-
 nibus repugnantem latens pone ianuam ipse prospicio. quam-
 quam enim uitae metas ultimas obiret, non tamen sui nostri-
 que uel pristinae uirtutis oblitus iam faucibus ipsis hiantis 20
 Cerberi reluctabat. scaenam denique quam sponte sumpserat,
 cum anima retinens nunc fugiens nunc resistens uariis corporis
 sui schemis ac motibus tandem domo prolapsus est. nec
 tamen quamuis publica potitus libertate salutem fuga quaerere
 potuit. quippe cuncti caues de proximo angiportu satis feri 25
 satisque copiosi uenaticis illis, qui commodum domo similiter
 insequentes processerant, se obmiserunt agminatim. miserum
 funestumque spectamen aspexi Thrasyleonem nostrum cateruis
 canum saeuientium cinctum atque obsessum multisque numero

2 e in tante in ras. in F, tanta q 6 strepit; scilicet (supra te add.
 a manu secunda r uel simile aliquid) inducta in F, strepit9 scilicet q, quae
 seclusi 14 aditit Fq (in q supra add. c. tul fecul Fq: setiul f
 15 post & inducta a in F 16 gliscentè (l corr. ex c; 'erasum) F, glis-
 cente q 17 domo (pro m librarius scripturus fuisse uidetur l) F, domo q
 thrasyleonè F 20 facib; Fq 26 cunth F', simlhter q 27 te. (fuit
 d) F, sese q ommisscent F, ommisscent q, c. 9misscent add. q in marg.
 28 Thrasyleonè F

morsibus laniatum. denique tanti doloris impatiens populi circumfluentis turbelis immisceor et in quo solo poteram celatum auxilium bono ferre commilitoni, sic indaginis principes dehortabar 'o grande' inquam 'et extremum flagitium, magnam et uere pretiosam perdimus bestiam.' nec tamen nostri sermonis artes infelicissimo profuerunt iuueni, quippe quidam procurrrens e domo procerus et ualidus incunctanter lanceam mediis iniecit ursae praecordiis nec secus alius et ecce plurimi iam timore discusso certatim gladios etiam de proximo congerunt. enim uero Thrasyleon egregium decus nostrae factionis tandem immortalitate digno illo spiritu expugnato magis quam patientia neque clamore ac ne ululatu quidem fidem sacramenti prodidit sed iam morsibus laceratus ferroque laniatus obnixo mugitu et ferino fremitu praesentem casum generoso uigore tolerans gloriam sibi reseruauit, uitam fato reddidit. tanto tamen terrore tantaque formidine coetum illum turbauerat ut usque diluculum, immo et in multum diem nemo quisquam fuerit ausus quamuis iacentem bestiam uel digito contingere, nisi tandem pigre ac timide quidam lanus paulo fidentior utero bestiae resecto [ursae] magnificum despoliauit latronem. sic etiam Thrasyleon nobis periuit sed a gloria non periuit. confestim itaque constrictis sarcinis illis, quas nobis seruauerant fideles mortui, Plataeae terminos concito gradu deserentes istud apud nostros animos identidem reputabamus merito nullam fidem in uita nostra repperiri quod ad manes iam et mortuos odio perfidiae nostrae demigrarit. sic onere uecturae simul et asperae uiae toti fatigati tribus comitum deserti istas quas uidetis praedas adueximus.

9 gladios *F'*, gladios *q* cōgerunt (π add. manus secunda) | rit (rit rursus deleta) *F*, cōgerunt *q* 12 secunda u in ululatu in ras. in *F*, ululatu *q* 14 casū (uirgulam add. man. secunda) *F*, casū *q* 16 cetū *F* 19 lanus a sec. manu corr. ut uid. ex lam in *F*, lanus *q* 20 ursae del. Iant. magnificum *fq*: magnifico ut uid. *F* 23 platee *F* 25 manus *F*, manus *q* 28 deserti scripsi (defecti Oudendorpius): ferti in desertis a manu secunda scriptum (uidetur tamen idem fuisse) in *F*. desideratis. addito in margine c. desertis, *q*

- XXII Post istum sermonis terminum poculis aureis memoriae defunctorum commilitonum uino mero libant, dehinc canticis quibusdam Marti deo blanditi paululum conquiescunt. at nobis anus illa recens ordeum adfatim et sine ulla mensura largita est, ut equus quidem meus tanta copia et quidem solus potitus 5 salie se cenasse crederet. ego uero numquam alias ordeum cibatus ni minutatum et diutina coquitatione iurulentum [semper eserim] rimatus angulum quo panis reliquiae totius multitudinis congestae fuerant, fauces diutina fame saucias et araneantes ualenter exerceo. et ecce nocte promoti latrones expurgiti 10 castra commouent instructique uarie, partim gladiis armati, in Lemures reformati concito se gradu proripiunt. nec me tamen instanter ac fortiter manducantem uel somnus imminens impedire potuit. et quamquam prius cum essem Lucius, unico uel secundo 15 pane contentus mensa decedere[m], tunc uentri tam profundo [153] seruiens iam ferme tertium qualum rumigabam. huic me operi
- XXIII attonitum clara lux oppressit. tandem itaque asinali uerecundia ductus aegerrime tamen digrediens riuulo proximo sitim lenio. nec mora cum latrones ultra anxii atque solliciti remeant, nullam quidem prorsus sarcinam uel omnino licet uilem 20 laciniam ferentes sed tantum gladiis, totis manibus immo factionis suae eunctis uiribus unicam uirginem filo liberalem et ut matronatus eius indicabat summam regionis, puellam me Hereules et asino tali concupiscendam maerentem et crines cum ueste sua lacerantem aduehebant. eam simul intra spe- 25 luncam uerbisque quae dolebat minora facientes sic adloquuntur

3 at in ras. f (quid primitus fuerit non dispicio), eni q 6 falie se Salmasius: fahef F, fahef. add. in marg. Salico q, falias se coniecit Oudendorpius 6 hordeo cibatus summutati | & (sed o ciba a manu secunda scripta, nihil tamen antea deletum nisi quod o etiam primitus fuisse sed euauisse uidetur) F, orde (cui manus recentior affixit um, correctum ex τo) ul lu mmutat i & (inter o et ul primitus fuit lacuna triom fere litterarum) q mi scripsi. minutatum Hild., semp. ef. deleui) diutina coquitatione Oudendorpius: diutina cogitatione F, diutina cogitatione q 8 efferim rima|tus F. esse | rimaτ9 q panes F. panes q 12 in lemuref | reformati inducta in F se om. F' 14 qua^{qua} F 22 filio Fq 23 religionis Fq

‘tu quidem salutis et pudicitiae secura breuem patientiam nostro compendio tribue quos ad istam sectam paupertatis necessitas adegit. parentes autem tui de tanto suarum diuitiarum cumulo quamquam satis cupidi tamen sine mora parabunt scilicet idoneam sui sanguinis redemptionem.’

His et his similibus blateratis nequiquam dolor sedatur puellae. quidni? quae inter genua sua deposito capite sine modo flebat. at illi introuocatae anui praecipunt adsidens eam blando quantum posset solaretur alloquio, seque ad sectae sueta
 10 conferunt. nec tamen puella quiuit ullis aniculae sermonibus ab inceptis fletibus auocari sed altius eiulans sese et assiduis singultibus ilia quatiens mihi etiam lacrimas excussit. ac sic ‘an ego’ inquit ‘misera, tali domo tanta familia tam caris uer-
 15 et mancipium effecta inque isto saxeo carcere seruiliter clausa et omnibus deliciis, quis innata atque innutrita sum, priuata sub incerta salutis et carnificinae laniena inter tot ac tales latrones et horrendum gladiatorum populum uel fletum desinere uel omnino uiuere potero?’

Lamentata sic et animi dolore et faucium tundore et corporis lassitudine iam fatigata marcentes oculos demisit ad soporem. iam commodum coniuerat nec diu cum repente lymphatico
 20 ritu somno recussa longeque uehementius adflictare sese et pectus etiam palmis infestis tundere et faciem illam luculenter uerberare incipit et aniculae quamquam instantissime causas
 25 noui et instaurati maeroris requirenti sic adsuspirans altius infit ‘em nunc certe nunc maxime funditus perii nunc spei salutiferae renuntiaui. laqueus aut gladius aut certe praecipitium procul dubio capessendum est.’

30 Ad haec anus iratior dicere eam saeuire iam uulto iube-

6 necq^{cu}q̄ (qq corr. ex uu) F, nequiquam q 7 puellā ut uid. F^u
 8 introuocatae F^u, introuocate q 9 suae post sectae nec in F nec in q
 est 11 - emlanf (fuit li) F 12 ilia F^u, ilia q 13 caris (f add. man.
 secunda) F, caris q 16 quibus f, qf (supra add. p qb;) q f^u Fq
 17 lanigena (g deleta) Fq 20 t in tundore in ras. in F, tēdore q
 21 dimisit Fq 22 - lymphatico (crasa l ut uid) F, lymphatico q

bat quid malum fieret uel quid repente postliminio pressae quietis lamentationes licentiosas replicaret. 'nimirum' inquit 'tanto compendio tuae redemptionis defraudare iuuenes meos destinas? quod si pergis ulterius, iam faxo lacrimis istis, quas parui pendere latrones consuerunt, insuper habitis uiua ex-
urare.'

XXVI Tali puella sermone deterrita manūque eius exosculata 'parce' inquit 'mi parens et durissimo casui meo pietatis humanae memor subsiste paululum. nec enim, ut reor, aeuo longiore maturatae tibi in ista sancta canitie miseratio prorsus exaruit. specta denique scaenam meae calamitatis. speciosus adulescens inter suos principalis, quem filium publicum omnis sibi ciuitas cooptauit, meus alioquin consobrinus, tantulo triennio maior in aetate, qui mecum primis ab annis nutritus et adultus indiuiduo contubernio domusculae, immo uero cubiculi tori-
que sanctae caritatis adfectione mutuo mihi pigneratus uotis-
que nuptialibus pacto iugali pridem destinatus, consensu parentum tabulis etiam maritus nuncupatus ad nuptias officio frequenti cognatorum et adfinium stipatus templis et aedibus publicis uictimas immolabat. domus tota lauris obsita, taedis lucida
constrepebat hymenaeum. tunc me gremio suo mater infelix tolerans mundo nuptiali decenter ornabat mellitisque sauiis crebriter ingestis iam spem futuram liberorum uotis anxiis propagabat, cum inruptionis subitae gladiatorum impetus ad belli
faciem saeuens nudis et infestis mucronibus coruscans non
caedi, non rapinae manus adferunt sed denso conglobatoque
cuneo cubiculum nostrum inuadunt protinus. nec ullo de familiaribus nostris repugnante ac ne tantillum quidem resistente miseram exanimem saeuo pauore trepido de medio matris

5 . . . | isup (fuit m) F, isup q 7 manūq; (add. manus secunda)
F, manūq; q 10 matratoꝝ praeter ma et uirgulam e additam in ras. a
manu secunda scripta in F 11 scenā F 12 adolefcent Fq principalef Fq
21 hūme|neū F 22 fabul F 23 spem futuram Pri-
caeus: spe futura F, spē futā q 25 infestis Wowerus: infertif F, in-
certis Steuechius, infertis Beroaldus 26 conglouatoq; F' 29 miserā
f: misera Fq

gremio rapuere. sic ad instar Athracidis uel Protesilai dispesta
 disturbataeque nuptiae. sed ecce saeuissimo somnio mihi nunc XXVII
 etiam redintegratur immo uero cumulatur infortunium meum:
 nam uisa sum mihi de domo de thalamo de cubiculo de toro
 5 denique ipso uiolenter extracta per solitudines auias infortuna-
 tissimi mariti nomen inuocare eumque ut primum meis ample-
 xibus uiduatus est, adhuc unguentis madidum, coronis floridum
 consequi uestigio me pedibus fugientem alienis. utque clamore
 [155] percito formonsae raptum uxoris conquerens populi testatur
 10 auxilium, quidam de latronibus importunae persecutionis indi-
 gnatione permotus saxo grandi pro pedibus arrepto misellum
 iuuenem maritum meum percussum interemit. talis aspectus
 atrocitate perterrita somno funesto pauens excussa sum.¹

Tunc fletibus eius adsuspirans anus sic incipit 'bono ani-
 15 mo esto mi erilis, nec uanis somniorum figmentis terreare.
 nam praeter quod diurnae quietis imagines falsae perhibentur
 tunc etiam nocturnae uisiones contrarios euentus non nunquam
 pronuntiant. denique flere et uapulare et non nunquam iu-
 20 gulari luerosum prosperumque prouentum nuntiant, contra ri-
 dere et mellitis dulciolis uentrem saginare uel in uoluptatem
 ueneriam conuenire, tristitie animi languore corporis damnis-
 que ceteris anxiatum iri praedicabant. sed ego te narrationibus
 lepidis anilibusque fabulis protinus auocabo' et incipit

'Erant in quadam ciuitate rex et regina. hi tres numero XXVIII
 25 filias forma conspicuas habuere sed maiores quidem natu quam-
 uis gratissima specie, idonee tamen celebrari posse laudibus
 humanis credebantur, at uero puellae iunioris tam praecipua
 tam praeclara pulchritudo nec exprimi ac ne sufficienter qui-
 dem laudari sermonis humani penuria poterat. multi denique

1 Athracidis *Beroaldus*: attidif F Protesilai] Pirithoi coniecit *Beroul-*
us dispesta *Bertinianus*: dispecte, F 2 leuissimo * (fuit t) F, leuissimo q
 7 ungentif F 10 indignatione *fy*: indignationif ut uid. F 11 abrepto F
 14 an; * F; an; q 21 tristitie F languori F, langori q 22 ceterif
 ut axatū (et 1 add. manus secunda) ceteri I axatū q praedicunt pro-
 bat *Oudendorpius* te . et (t in ras. scripsit manus secunda) rationib; F,
 tener rationib; (add. in marg. te narrationib;) q 23 fabulif *fy*: fauuhf F
 24 hn F

ciuium et aduenae copiosi, quos eximii spectaculi rumor studiosa celebritate congregabat, inaccessae formositatis admiratione stupidi et admouentes oribus suis dexteram primore digito in erectum pollicem residente ut ipsam prorsus deam Venerem religiosis adorationibus iamque proximas 5
 ciuitates et attiguas regiones fama peruaserat deam, quam caeruleum profundum pelagi peperit et ros spumantium fluctuum edueauit, iam numinis sui passim tributa uenia in mediis conuersari populi coetibus, uel certe rursum nouo caelestium stillarum germine non maria sed terras Venerem aliam uirginali 10
 XVIII flore praeditam pullulasse. sic immensum procedit in dies opinio, sic insulas iam proximas et terrae plusculum prouinciasque plurimas fama porrecta peruagatur. iam multi mortali-
 um longis itineribus atque altissimis maris meatibus ad saeculi specimen gloriosum confluebant. Paphon nemo, Cnidon 15
 nemo ac ne ipsa quidem Cythera ad conspectum deae Veneris nauigabant. sacra diae praetereuntur, templa deformantur, puluinaria perteruntur, caerimoniae negleguntur, incoronata simulacra et arae uiduae frigido cinere foedatae. puellae supplicatur et in humanis uultibus deae tantae numina placantur, 20
 et in matutino progressu uirginis uictimis et epulis Veneris [156]
 absentis numen propitiatur, iamque per plateas commeantem populi frequenter floribus sertis et solutis adprecantur.

Haec honorum caelestium ad puellae mortalis cultum inmodica translatio uerae Veneris uehementer incendit animos 25
 et inpatiens indignationis capite quassanti fremens altius sic
 XXX secum disserit 'en rerum naturae prisca parens, en elementorum origo initialis, en orbis totius alma Venus [quae] cum mortali puella partiaro maiestatis honore tractor et nomen

3 priore F_g 4 residente. (fuit uirgula in significans) γ: residente F
 5 uenerē • religioſiſ (̄ add. manus secunda) F: uenerē religioſiſ γ ante
 iāq; add. credēnt manus recentissima in F, nihil in γ 9 cetib; F noua F¹ γ
 stillarum Iahnus: stellarū F_g 11 im̄fū corr. a sec. in manu in im̄fū in F,
 im̄fū γ 14 ſech F 16 cithera F 17 praetereuntur Hildebrandius: p̄fe-
 run|tur F deformant F_g 18 perteruntur Hildebrandius: p̄ferunt F
 cerimoniae F 19 foedat; F 23 frequēnt̄ (hoc est frequenter) sic F_p
 28 quae delcuit Oudendorpius

meum caelo conditum terrenis sordibus profanatur! nimirum
 communi numinis piamento uicariae uenerationis incertum sus-
 tinebo et imaginem meam circumferet puella moritura. fru-
 stra me pastor ille, cuius iustitiam fidemque magnus compro-
 5 haurit Iuppiter, ob eximiam speciem tantis praetulit deabus.
 sed non adeo gaudens ista, quaecumque est, meos honores
 usurpauerit: iam faxo huius eam ipsius illicitae formonsitatis
 paeniteat.’

Et uocat confestim puerum suum pinnatum illum et satis
 10 temerarium, qui malis suis moribus contempta disciplina pu-
 blica flammis et sagittis armatus per alienas domos nocte dis-
 currens et omnium matrimonia corrumpens impune committit
 tanta flagitia et nihil prorsus boni facit. hunc quamquam ge-
 nuina licentia procacem uerbis quoque insuper stimulat et per-
 15 ducit ad illam ciuitatem et Psychen — hoc enim nomine puella
 nuncupabatur — coram ostendit et tota illa perlata de formonsi- XXXI
 tatis aemulatione fabula gemens ac fremens indignatione ‘per
 ego te’ inquit ‘maternae caritatis foedera deprecor, per tuae
 sagittae dulcia uulnera, per flammae istius mellitas uredines,
 20 uindictam tuae parenti sed plenam tribue et in pulchritudinem
 contumacem reuerenter uindica idque unum et pro omnibus
 unicum uolens effici: uirgo ista amore flagrantissimo teneatur
 hominis extremi quem et dignitatis et patrimonii simul et in-
 columitatis ipsius fortuna damnauit, tamque infirmi ut per
 25 totum orbem non inueniat miseriae suae comparem.’

Sic effata et oseulis hiantibus filium diu ac pressule sa-
 uiata proximas oras refluui litoris petit plantisque roseis uibranti-
 um fluctuum summo rore calcato ecce iam profundi maris

2 sustubo ^{ne} F, sustinebo q 3 circumferre * (fuit l) F, circumferre q
 puellā (~ add. manus secunda) F, puellā q moriturā (~ add. manus se-
 cunda) F, moritā q 4 ille * (fuit l) F, ille q 6 horel F, honorel q
 7 usurpauerit *Oudemorpheus*: usurpauit Fq eam *Iahnus*: etiam Fq 13
 nichil F 18 foedera F 22 effice uulgo fragrantissimo F 24 a in
 fortuna in ras. a recentiore manu scripta (fuit ae) in F, fortunē q in-
 firmi uulgo 26 oculi Fq sauiata Fq, sabiata f 28 calcato | .
 ecce (o et e in ras. a manu secunda scripta, pro o primitus fuit ae) F, cal-
 catū ecce q profundum coniecit *Koehlerus Musci Rhenani* 1864 p. 152

sudo resedit uertice, et ipsum quod incipit uelle, ei statim quasi pridem praeceperit non moratur marinum obsequium. adsunt Nerei filiae chorum canentes et Portunus caeruleis bar- [157] bis hispidus et grauis piscoso sinu Salacia et auriga paruulus delphini Palaemon. iam passim maria persultantes Tritonum 5 cateruae hic concha sonaci leniter bucinat, ille serico tegmine flagrantiae solis obsistit inimici, alius sub oculis dominae speculum progerit, currus biuges alii subnatant. talis ad Oceanum pergentem Venerem comitatur exercitus.

XII Interea Psyche cum sua sibi perspicua pulchritudine nul- 10 lum decoris sui fructum percipit. spectatur ab omnibus, laudatur ab omnibus, nec quisquam, non rex, non regius, nec de plebe saltem cupiens eius nuptiarum petitor accedit. mirantur quidem diuinam speciem sed ut simulacrum fabre politum mirantur omnes. olim duae maiores sorores, quarum tempera- 15 tam formonsitatem nulli diffamarant populi, procis regibus desponsae iam beatas nuptias sunt adeptae sed Psyche uirgo. uidua domi residens deflet desertam suam solitudinem aegra corporis, animi saucia et quamuis gentibus totis complacitam odit in se suam formonsitatem. sed infortunatissimae filiae miser- 20 rimus pater suspectatis caelestibus odiis et irae superum metuens dei Milesii uetustissimum percontatur oraculum et tanto numine precibus et uictimis ingratae uirgini petit nuptias et maritum. sed Apollo quamquam Graecus et Ionicus propter Milesiae conditorem sic Latina sorte respondit 25

1 ei *Iahnus*: & *Fq*, en *Oudendorpius* 3 . nerei (*in initio fuit m*; *r a manu prima corr. ex d*) *F*, nerei *corr. ex medei q* 4 *piscofu ut uid. F' piscofo q* ^a *salacia & F* 5 *delfini F* *palemon F* 7 *post obsistit inductum mimici in F, non inductum in q* 9 | * *pergentem F, pergentem q* 17 *funt aute adeptae non est in Fq, fuerant man. sec. supra lineam add. in q* 15 *defertā sic F, defertā q* 19 *animis audacia Fq* 20 *fed] sic Fq* 22 *milesni F* a tanto numine *coniecit Pricaeus, litato uel placato n. Iahnus, tentato n. Hertzius (Philologi 1861 p. 178), salutato n. de Rooy spicilegii p. 42, tanta numina Oudendorpius* 24 *quam F* ^p *p̄t F, pp q*

montis in excelsi scopulo tu siste puellam
 ornatam mundo funerei thalami,
 nec speres generum mortali stirpe creatum
 sed saeuum atque ferum uipereumque malum,
 5 qui pinnis uolitans super aethera cuncta fatigat
 flammaque et ferro singula debilitat.
 cui tremit ipse Iouis, quo numina terrificantur
 fluminaque horrescunt et Stygiae tenebrae.

rex olim beatus affatu sanctae uaticinationis accepto pigens
 10 tristisque retro domum pergit suaeque coniugi praecepta sortis
 enodat infaustae. maeretur fletur lamentatur diebus pluseulis.
 sed dirae sortis iam urget taeter effectus. iam feralium nup-
 tiarum miserrimae uirgini choragium struitur, iam taedae lumen
 atrae fuliginis cinere marcescit, et sonus tibiae zygiae mutatur
 15 in querulum Lydium modum cantusque laetus hymenaei lugu-
 bri finitur ululatu et puella nuptura deterget laerimas ipso suo
 flammeo. sic adfectae domus triste fatum cuncta etiam eiuitas
 congemebat luctuque publico confestim congruens edicetur iu-
 [156] stitium.

20 Sed monitis caelestibus parendi necessitas misellam Psy- XXXI
 chen ad destinatum poenam efflagitabat. perfectis igitur feralis
 thalami cum summo maerore sollempnibus toto prosequente
 populo uiuum producitur funus et lacrimosa Psyche comitatur
 non nuptias sed exequias suas. ac dum maesti parentes et
 25 tanto malo pereiti nefarium facinus perficere cunctantur, ipsa
 illa filia talibus eos adhortatur uocibus

'Quid infelicem senectam fletu diutino cruciatis? quid
 spiritum uestrum, qui magis meus est, crebris eiulatus fati-
 gatis? quid lacrimis inefficacibus ora mihi ueneranda foedatis?
 30 quid laceratis in uestris oculis mea lumina? quid canitiem

1 tu siste *Iahnus*: . . . iste (subl. in ras. add. manus secunda)
 F, existe *q* 3 spe|r& *q*: spe|r& F marcali F et (corr. in mortali) *q*
 5 Q in ras. in F, q *q* 7 quoi *Iahnus*: quod F*q* 8 ftigie F 9
 pig . . (in ras. scripsit ex manus secunda) F*q*: in *q* primitus fuit pigent
 14 cinere arcescit F zygiae *Beroaldus*: gygie F, gige *q* 15 quelu F,
 q̄rulū *q* ludu modum primitus fuit, hinc secunda manus fecit ludu
 et induxit modum in F. ludu|modū *q* hmenaei F 21 penā F 26
 adortatur F*q* 29 fēdatif F

scinditis? quid pectora quid ubera sancta funditis? haec erunt uobis egregiae formositatis meae praeclara praemia. inuidiae nefariae letali plaga percussi sero sentitis. cum gentes et populi celebrarent nos diuinis honoribus, cum nouam me Venerem ore consono nuncuparent, tunc dolere tunc flere tunc me iam ⁵ quasi peremptam lugere debuistis. iam sentio iam uideo solo me nomine Veneris perisse. ducite me et cui sors addixit scopulo sistite. festino felices istas nuptias obire, festino generosum illum maritum meum uidere. quid differo, quid detrecto uenientem qui totius orbis exitio **natus** est? ¹⁰

XXV

Sic profata uirgo conticuit ingressuque iam ualido pompae populi prosequentis sese miscuit. itur ad constitutum scopulum montis ardui, cuius in summo cacumine statutam puellam cuncti deserunt, taedasque nuptiales quibus praeluxerant ibidem lacrimis suis extinctas relinquentes deiectis capitibus domuitionem ¹⁵ parant. et miseri quidem parentes eius tanta clade defessi clausae domus abstrusi tenebris perpetuae nocti sese dedidere. Psychen autem pauentem ac trepidantem et in ipso scopuli uertice deflentem mitis aura molliter spirantis Zephyri uibratis hinc inde laciniis et reflato sinu sensim leuatam solo tranquillo ²⁰ spiritu uehens paulatim per deuexa rupis excelsae, uallis subditae florentis cespitis gremio leniter delapsam reclinat.

1 sunt coniecit Iahnus 3 gentes sic Fq (sed in F posterior e corr. a prima manu ex f) 10 q * (q a prima manu, lineola transfixit secunda; in ras. fuit d) totius (t et tuis scripsit secunda manus) orbi * * * F, qd (d corr. ut uid. in t) otioforbis q 11 ingrefuq; F' pōpē (= add. manus secunda ut uid.) F, pōpe q 15 extintat sic F, extie|tal q 17 noctif fefe Fq 18 trepidā, uirgula rursus erasa et add. (sed a manu prima) ntē sed primitus librarius solam m additurus erat F, τ | pīdā q 19 zephyri F uibrantif Fq. sed c. uibrant | librant add. in marg. q 20 sino F, siū q solo Iahnus: sino F 21 uehement F, uehent sed f in ras. (fuit mīf) q 22 subscriptum ego fallistmf legi & emīdam rome. felix. | METHAMORPHOSEON LIB. III. EXPLIC. | INCIPIIT. V. FELICITER. in F

LIBER V

[159] Psyche teneris et herbosis locis in ipso toro roseidi gra-
 minis suaue recubans tanta mentis perturbatione sedata dulce
 conqueiuit. iamque sufficienti recreata somno placido resurgit
 5 animo. uidet lucum proceris et uastis arboribus consitum,
 uidet fontem uitreo latice perlucidum medio luci meditullio.
 prope fontis adlapsum domus regia est, aedificata non humanis
 manibus sed diuinis artibus. iam scies ab introitu primo dei
 cuiuspian luculentum et amoenum uidere te diuersorium. nam
 10 summa laquearia citro et ebore curiose cauata subeunt aureae
 columnae, parietes omnes argenteo caelamine conteguntur be-
 stiis et setigeris pecudibus occurrentibus ob os introeuntium.
 mirus prorsum homo immo semideus uel certe deus qui magnae
 artis suptilitate tantum efferauit argentum. enim uero pau-
 15 menta ipsa lapide pretioso caesim deminuto in uaria picturae
 genera discriminantur. uehementer iterum ac saepius beatos
 illos qui super gemmas et monilia calcant! iam ceterae partes
 longe lateque dispositae domus sine pretio pretiosae totique
 parietes solidati massis aureis splendore proprio coruscant ut
 20 diem suum sibi domus faciat licet sole nolente: sic cubicula sic
 porticus sic ipsae balneae fulgurant. nec setius opes ceterae
 maiestati domus respondent ut equidem illud recte uideatur ad
 conuersionem humanam magno Ioui fabricatum caeleste pa-
 latium.

25 Inuitata Psyche talium locorum oblectatione propius ac-
 cessit et paulo fidentior intra limen sese facit, mox prolectante
 studio pulcherrimae uisionis miratur singula et altrinsecus ae-
 dium horrea sublimi fabrica perfecta magnisque congesta gazis
 conspicit. nec est quicquam quod ibi non est. sed praeter
 30 ceteram tantarum diuitiarum admirationem hoc erat praecipue

9 amēnū F uidere . (fuit l) Fq diuerforia F' 10 curiose .
 cauata (fuit a) F, curiose cauata q 12 et fetigeris Iahnus: & id gen;
 Fq 13 prfū magne artif homo Fq 20 faciant Fq 21 ualuae
 uulgo 22 magestati F 30 admrationē (lineolam add. man. secunda)
 F, admrationēf (l add. man. sec.) q

mirificum quod nullo uineulo, nullo claustro, nullo custode totius orbis thesaurus ille munebatur. haec ei summa cum uoluptate uisenti offert sese uox quaedam corporis sui nuda et 'quid' inquit 'domina tantis obstupescis opibus? tua sunt haec omnia. prohinc cubiculo te refer et lectulo lassitudinem 5 refoue et ex arbitrio lauacrum pete. nos quarum uoces accipis, tuae famulae sedulo tibi praeministrabimus nec corporis curatae tibi regales epulae morabuntur.'

- III Sensit Psyche diuinae prouidentiae beatitudinem monitus- [160] que uoces informes audiens et prius somno et mox lauacro 10 fatigationem sui diluit, uisoque statim proximo semirotundo suggestu propter instrumentum cenatorium rata refectui suo commodum libens accumbit. et ilico uini nectarei eduliumque uariorum fereula copiosa nullo seruiante sed tantum spiritu quodam impulsa subministrantur. nec quemquam tamen illa 15 uidere poterat sed uerba tantum audiebat excidentia et solas uoces famulas habebat. post opimas dapes quidam introcessit et cantauit inuisus et alius citharam pulsauit quae uidebatur nec ipsa. tunc modulatae multitudinis conferta uox aures eius affertur ut, quamuis hominum nemo pareret, chorus tamen esse 20 pateret. finitis uoluptatibus uespera suadente concedit Psyche cubitum. iamque prouecta nocte clemens quidam sonus aures eius accedit. tunc uirginitati suae pro tanta solitudine metuens pauet et horrescit et quouis malo plus timet quod ignorat. iamque aderat ignobilis maritus et torum inscenderat et uxorem 25 sibi Psychen fecerat et ante lucis exortum propere discesserat. statim uoces cubiculo praestolatae nouam nuptam interfectae uirginitatis curant. haec diutino tempore sic agebantur. atque

2 tenfaurul *F* 3 uisenti (1 in *ras. fuitne* a?) *F*, uisenti *q* 11 femrotundo (*prior o in u corr. a sec. manu*) *F* 12 cenato *F*. cenatorum *q* 14 nulla *F*, nullo *q* 16 accidentia coniecit *Heinsius*, an excitantia scribendum? 18 cithara ut uid. *F*, citharam *q* que uidebat nec ipsa sic *Fq* 19 modulate *Fq*: i modū *f* aures *q*: aur . . *F*, auribus *f* 20 ut a sec. manu corr. in at, deinde in et in *F*, ut *q* 22 demens *Fq*, c. clemens *add. in marg. q* 23 metuens ex parte euauit, sed non uidetur metuent esse in *F*

ut est natura redditum, nouitas per assiduam consuetudinem
delectationem ei commendarat et sonus uocis incertae solitudinis
erat solacium. interea parentes eius indefesso luctu atque maerore
consenescebant, latiusque porrecta fama sorores illae maiores
5 cuncta cognorant propereque maestae atque lugubres deserto lare
certatim ad parentum suorum conspectum adfatumque perre-
xerant. ea nocte ad suam Psychem sic infit maritus — namque V
praeter oculos et manibus et auribus iste Nihil sentiebatur —

‘Psyche dulcissima et cara uxor, exitiabile tibi periculum
10 minatur fortuna saeuior quod obseruandum pressiore cautela
censeo. sorores iam tuae mortis opinione turbatae tuumque
uestigium requirentes scopulum istum protinus aderunt quarum
siquas forte lamentationes acceperis, neque respondeas, immo
nec prospicias omnino; ceterum mihi quidem grauissimum do-
15 lorem, tibi uere summum creabis exitium.’

Adnuit et ex arbitrio mariti se facturam spondit sed eo
[161] simul cum nocte dilapso diem totum lacrimis ac plangoribus
misella consumit, se nunc maxime prorsus perisse iterans,
quae beati carceris custodia saepta et humanae conuersationis
20 colloquio uiduata nec sororibus quidem suis de se maerentibus
opem salutarem ferre ac ne uidere eas quidem omnino posset.
nec lauacro nec cibo nec ulla denique refectione recreata flens
ubertim decessit ad somnum. nec mora cum paulo maturius VI
lectum maritus accubans eamque etiam nunc lacrimantem com-
25 plexus sic expostulat

‘Haecine mihi pollicebare, Psyche mea? quid iam de te
tuus maritus expecto, quid spero? et perdia et pernox nec
inter amplexus coniugales desinis cruciatum. age iam nunc ut
uoles et animo tuo damnosa poscenti pareto! tantum memineris
30 meae seriae monitionis cum coeperis sero paenitere.’

Tunc illa precibus et dum se morituram comminatur extor-
quet a marito cupitis adnuat ut sorores uideat, luctus mulceat,

S iste Nihil scripsi: huf (corr. a secunda manu in ille) nichil (sed neque
ulla deinde rasura neque nichil iteratur) F, tuf nichil φ (non est illuf in φ)

13 respondet F, respondet φ 16 annuit F 19 septa F 20 nec sic
Fφ 21 posse Fφ 27 pfida Fφ 30 ceperit F

ora conferat. sic ille nouae nuptae precibus ueniam tribuit et insuper quibuscumque uellet eas auri uel monilium donare concessit sed identidem monuit ac saepe terruit nequando sororum pernicioso consilio suasa de forma mariti quaerat neue se sacrilega curiositate de tanto fortunarum suggestu pessum 5 deiciat nec suum postea contingat amplexum. gratias egit marito iamque laetior animo 'sed prius' inquit 'centies moriar quam tuo isto dulcissimo conubio caream. amo enim et efflictim te, quicumque es, diligo atque ut meum spiritum, nec ipsi Cupidini comparo. sed istud etiam meis precibus, oro, largire 10 et illi tuo famulo Zephyro praecepe simili uectura sorores hic mihi sistat' et imprimens oscula suasoria et ingerens uerba mulcentia et iungens membra cohibentia haec etiam blanditiis astruit 'mi mellite, mi marite, tuae Psychae dulcis anima.' ui ac potestate Veneris usurus inuitus succubuit maritus et cuncta 15 se facturum spondit atque iam luce proxumante de manibus uxoris euanuit.

VII At illae sorores percontatae scopulum locumque illum, quo fuerat Psyche deserta, festinanter adueniunt ibique deflebant oculos et plangebant ubera, quoad crebris ea- 20 rum heulatribus saxa cautesque parilem sonum resultarent. iamque nomine proprio sororem miseram ciebant quoad sono penetrabili uocis ululabilis per prona delapso amens et trepida Psyche procurrit e domo et 'quid' inquit 'uos miseris lamen- [162] tationibus nequiquam effligitis? quam lugetis, adsum. lugubres 25 uoces desinite et diutinis lacrimis madentes genas siccate tandem, quippe cum iam possitis quam plangebatis amplecti.'

Tunc uocatum Zephyrum praecepti maritalis admonet. nec mora cum ille parens imperio statim elementissimis flatibus

5 pensû F φ 13 iungens] ingerens F φ co. entia a sec. manu corr. in cōbentia sed in marg. add. prima manus cohibentia in F, cohibentia φ
 14 pŷche F 15 urŷus coniecit Brantius 16 fa. | turû (fuit c) F
 iam] etiam F φ 21 cautefq; om. F' 24 miseris (f add. man. secunda) F, miseris φ 25 nec quicquam F, neququam φ 28 zephyrû F
 p̄cepti . (fuit l) F, p̄ceptis φ 29 morâ (uirgula rursus crasa) F, mora φ

innoxia uectura deportat illas: iam mutuis amplexibus et festinantibus sauiis sese perfruuntur et illae sedatae lacrimae postliminio redeunt prolectante gaudio. 'sed et tectum' inquit 'et larem nostrum laetae succedite et affictas animas cum Psyche
 5 uestra recreate.' sic allocuta summas opes domus aureae uocum- VIII
 que seruientium populosam familiam demonstrat auribus earum lauacroque pulcherrimo et inhumanae mensae lautitiis eas opipare reficit ut illarum prorsus caelestium diuitiarum copiis affluentibus satiatae iam praecordiis penitus nutrent inuidiam.
 10 denique altera earum satis scrupulose curioseque percontari non desinit quis illarum caelestium rerum dominus, quisue uel qualis ipsius sit maritus. nec tamen Psyche coniugale illud praeceptum ullo pacto temerat uel pectoris arcanis exigit sed e re nata confingit esse iuuenem quendam et speciosum et
 15 commodum lanoso barbitio genas inumbrantem plerumque rurestribus ac montanis uenatibus occupatum, et nequa sermonis procedentis labe consilium tacitum proderetur, auro facto gemmosisque monilibus onustas eas statim uocato Zephyro tradit reportandas.

20 Quo protenus perpetrato sorores egregiae domum redeuntes iamque gliscentis inuidiae felle flagrantes multa secum sermonibus mutuis perstrepebant. sic denique infit altera VIII
 'En orba et saeua et iniqua Fortuna! hocine tibi complacuit ut utroque parente prognatae diuersam sortem sustinere-
 25 mus? et nos quidem, quae natu maiores sumus, maritis aduenis ancillae deditae, extorres et lare et ipsa patria degamus longe parentum uelut exulantes, haec autem nouissima quam fetu satiante postremus partus effudit, tantis opibus et deo marito potita sit, quae nec uti recte tanta bonorum copia nouit? uidisti,
 30 soror, quanta in domo iacent et qualia monilia, quae praenitent uestes, quae splendent gemmae, quantum praeterea

2 fabul F 3 & prius om. F' 5 locumq; Fφ 8 reficitur ut uid.
 F' 9 pent; hoc est pentul sic Fφ 13 archam F 14 & ante
 comodū non comparet in F, legitur in φ 17 pcedentif (sed primitus fuit
 p) F, pcedentif φ 21 fellę fragrantef F 23 . . hocine (fuit ho) F
 25 natu . . (fuit ra) F, natu φ

passim calcatur aurum. quod si maritum etiam tam formosum tenet ut affirmat, nulla nunc in orbe toto felicior uiuit. fortassis tamen procedente consuetudine et adfectione roborata deam quoque illam deus maritus efficiet. sic est Hercules, sic se gerebat ferebatque. iam iam sursum respicit et deam spirat 5 mulier, quae uoces ancillas habet et uentis ipsis imperitat. at ego misera primum patre meo seniore[m] maritum sortita sum, dein cucurbita caluiorem et quouis puero pusillio[re]m, cunctam domum seris et catenis obditam custodientem.¹

X Suscipit alia ego uero maritum articulari etiam morbo 10 complicatum curuatumque ac per hoc rarissimo uenerem meam recolentem sustineo, plerumque detortos et duratos in lapide[m] digitos eius perficans, fomentis olidis et pannis sordidis et faetid[is] cataplasmatibus manus tam delicatas istas adurens nec uxoris officiosam faciem sed medicae laboriosam personam 15 sustinens. et tu quidem soror uideris quam patienti uel potius seruili — dicam enim libere quod sentio — haec perferas animo. enim uero ego nequeo sustinere ulterius tam beatam fortunam conlapsam indignae. recordare enim quam superbe, quam adroganter nobiscum egerit et ipsa iactatione inmodicae 20 ostentationis tumentem suum prodiderit animum deque tantis diuitiis exigua nobis inuita proiecerit confestimque praesentia nostra grauata propelli et efflari exhibilarique nos iusserit. nec sum mulier nec omnino spiro nisi eam pessum de tantis opibus deiecero. ac si tibi etiam, ut par est, inacuit nostra con- 25 tumelia, consilium ualidum requiramus ambae. iamque ista, quae ferimus, non parentibus nostris ac nec ulli monstremus alii, immo nec omnino quicquam de eius salute norimus. sat

1 n in formosum deleta in F 3 roborata (add. manus secunda) F, roborata q dea (e corr. ex 1, erasa lineola ~) F, da q 6 imperitat (non imperat, quosdam litterarum ductus tantum refinxit manus eadem), add. in marg. rat F, impat q 9 ferris F, ferris q 10 etiam del. in F 13 pd|dis corr. a prima manu in sordidis in F, sordidis q 14 fetidis F 15 medice . . (post. e in ras. scripsit manus secunda) F, medicam (lineolam — add. manus secunda) q 18 beata (fuit a) F 24 pessum F, pessum q

est quod ipsae uidimus quae uidisse paenituit nedum ut genitoribus et omnibus populis tam beatum eius differamus praeconium. nec sunt enim beati quorum diuitias nemo nouit. sciet se non ancillas sed sorores habere maiores. et nunc quidem concedamus ad maritos et lares pauperes nostros sed plane sobrios reuisamus donique cogitationibus pressioribus instructae ad superbiam poeniendam firmiores.²

Placet pro bono duabus malis malum consilium totisque XI
illis tam pretiosis muneribus absconditis comam trahentes et
10 proinde ut merebantur ora lacerantes simulatos redintegrant
fletus. ac sic parentes quoque redulcerato prorsum dolore raptim
deserentes uesania turgidae domus suas contendunt dolum scelestum, immo uero parricidium struentes contra sororem insontem.

Interea Psyche maritus ille quem nescit rursus suis
15 illis nocturnis sermonibus sic commonet 'uidesne quantum tibi
[164] periculum uelitur Fortuna eminus? ac nisi longe firmiter
praecaues, mox comminus congregietur. perfidae lupulae magnis conatibus nefarias insidias tibi comparant, quarum summa est ut te suadeant meos explorare uultus, quos, ut tibi saepe
20 praedixi, non uidebis si uideris. ergo igitur si posthac pessimae illae lamiae noxiis animis armatae uenerint — uenient autem scio — neque omnino sermonem conferas et si id tolerare pro genuina simplicitate proque animi tui teneritudine non potueris, certe de marito nil quicquam uel audias uel respondeas.
25 nam et familiam nostram iam propagabimus et hic adhuc in fantilis uterus gestat nobis infantem alium, si texeris nostra secreta silentio, diuinum — si profanaueris, mortalem.

Nuntio Psyche laeta florebat et diuinae subolis solacio XII
plaudebat et futuri pignoris gloria gestiebat et materni nominis dignitate gaudebat. crescentes dies et menses exeuntes
30

1 penituit Fg, in margine F additum penit (non penituit) needú F,
nedú g 6 donique Iahnus: duq; (non denique) Fg 11 prfú sic
F, prfú g 12 de'trentef Fg 15 illef F' 23 genuina. (fuit ni
fallor &) F, genuina g 25 & priorem om. F' 27 pphanaue|rif F
mortalè ante mortalè deletum in F, mortalè post mortalè deletum in g 28
fobohf fg

anxia numerat et sarcinae nesciae rudimento miratur de breui punctulo tantum incrementulum locupletis uteri. sed iam pestes illae taeterrimaeque furiae anhelantes uipereum uirus et festinantes impia celeritate nauigabant. tunc sic iterum momentarius maritus suam Psychem admonet 'dies ultima et casus extremus et sexus infestus et sanguis inimicus iam sumpsit arma et castra commouit et aciem direxit et classicum personauit. iam mucrone dstricto iugulum tuum nefariae tuae sorores petunt. heu quantis urguemur cladibus, Psyche dulcissima! tui nostrique miserere religiosaque continentia domum maritum teque et istum paruulum nostrum imminentis ruinae infortunio libera. nec illas scelestas feminas, quas tibi post internecium odium et calcata sanguinis foedera sorores appellare non licet, uel uideas uel audias cum in morem Sirenum scopulo prominentes funestis uocibus saxa personabunt.'

XIII

Suscipit Psyche singultu lacrimoso sermonem incertans 'iam dudum, quod sciam, fidei atque parciloquio meo perpendisti documenta nec eo setius adprobabitur tibi nunc etiam firmitas animi mei. tu modo Zephyro nostro rursus praecipe fungatur obsequio et in uicem denegatae sacrosanctae imaginis tuae redde saltem conspectum sororum per istos cinnameos et undique pendulos crines tuos, per teneras et teretes et meis similes genas, per pectus nescio quo calore feruidum! sic in hoc saltem paruulo cognoscam faciem tuam: supplicis anxiae piis precibus erogatus germani complexus indulge fructum et tibi denotae Psychae animam gaudio recrea. nec quicquam amplius in tuo uultu requiro, iam nil officiant mihi uel ipsae nocturnae tenebrae: teneo te meum lumen.'

His uerbis et amplexibus mollibus decantatus maritus la-

1 nefcia *uulgo* rudimenta *uulgo* 5 extremus est . sexus coniecit *Iahnus* 6 sangul¹ *F* 9 dulcissima . (fuit *f*) *F*, dulcissima *q*
 10 m-ritū (fuit *e*) *F*, maritū *q* 13 federa *F* apellare *F* 14 cū in more *F*,^o cū in | morē *q* 21 cynnameos *F* 22 teretif *F*, teretif *q*
 26 post deuote^o *erasae quinque uel sex litterulae (mihī uidebatur ipsum deuote^o erasum esse, nam dedicate^oque nusquam comparet) in F, careq; q*
 psyche *F*

crimasque ei suis crinibus detergens facturum spondit et praeuertit statim lumen nascentis diei.

Iugum sororium conspousae factionis ne parentibus quidem XIII
uisis recta de nauibus scopulum petunt illum praecipiti cum
5 uelocitate nec uenti ferentis oppertae praesentiam licentiosa
cum temeritate prosiliunt in altum. nec immemor Zephyrus
regalis edicti quamuis inuitus susceptas eas gremio spirantis
aurae solo reddidit. at illae incunctatae statim conferto uestigio
domum penetrant complexaeque praedam suam sorores nomine
10 mentientes thensaurumque penitus abditae fraudis uultu laeto
tegentes sic adulant

‘Psyche non ita ut pridie paruula et ipsa iam mater es!
quantum putas boni nobis in ista geris perula! quantis gaudiis
totam domum nostram hilarabis! o nos beatas quas infantis
15 aurei nutrimenta laetabunt! qui si parentum ut oportet pul-
chritudini responderit, prorsus Cupido nascetur.’

Sic adfectione simulata paulatim sororis inuadunt ani- XV
mum. statimque eas lassitudine uiae sedilibus refotas et bal-
nearum uaporosis fontibus curatas pulcherrimo triclinio mirisque
20 illis et beatis edulibus atque tucetis oblectat. iubet citharam
loqui: psallitur; tibias agere: sonatur; choros canere: cantatur.
quae cuncta nullo praesente dulcissimis modulis animos audien-
tium remulcebant. nec tamen scelestarum feminarum nequitia
uel ipsa mellita cantus dulcedine mollita conquieuit sed ad
25 destinatum fraudium pedicam sermonem conferentes dissimu-
lanter occipiunt seiscitari qualis ei maritus et unde, natalium
secta cui proueniret. tunc illa simplicitate nimia pristini ser-
monis oblita nouum commentum instruit atque maritum suum
de prouincia proxima magnis pecuniis negotiantem iam me-
30 dium cursum aetatis agere, interspersum rara canitie. nec in

1 faturú (c add. manus secunda) F, factū sic q 10 n in thenfau-
rūq; deleta in F 12 p̄die (ie in ras. scripta a manu secunda), pridem
in marg. add. manus recentissima in F, p̄dē q tu pridem coniecit lah-
nius 14 intantif F, i|tantif q 18 uē F 19 uaporo|rosif (media o
a manu secunda mutata in e) F, uaporosif q 20 cytharā F 30 agere
(g corr. ex l, add. in marg. ge) F

sermone isto tantillum morata rursus opiparis muneribus eas onustas uentoso uehiculo reddidit.

XVI Sed dum Zephyri tranquillo spiritu sublimatae domum redeunt, sic secum altercantes 'quid, soror, dicimus de tam monstruoso fatuae illius mendacio? tunc adulescens modo florenti lanugine 5 barbam instruens, nunc aetatemedia candenti canitie lucidus. quis [166] ille quem temporis modici spatium repentina senecta reformauit? nil aliud repperies, mi soror, quam uel mendacium istam pessimam feminam confingere uel formam mariti sui nescire. quorum utrum uerum est, opibus istis quam primum exterminanda est. quod si uiri 10 sui faciem ignorat, deo profecto denupsit et deum nobis praegnatione ista gerit. certe si diuini puelli — quod absit — haec mater audierit, statim me laqueo nexili suspendam. ergo interim ad parentes nostros redeamus et exordio sermonis huius quam concolores fallacias adtexamus.' 15

XVII Sic inflammatae parentibus fastidienter appellatis et nocte turbatis uigiliis, perditae matutino scopulum peruolant et inde soliti uenti praesidio uehentes deuolant lacrimisque pressura palpebrarum coactis hoc astu puellam appellant 'tu quidem felix et ipsa tanti mali ignorantia beata sedes incuriosa periculi tui, nos autem, quae 20 peruigili cura rebus tuis excubamus, cladibus tuis misere cruciamur. pro uero namque comperimus nec te, sociae scilicet doloris casusque tui, celare possumus immanem colubrum multinodis uoluminibus serpentem, ueneno noxio colla sanguinantem hiantemque ingluuie profunda tecum noctibus latenter 25 adquiescere. nunc recordare sortis Pythicae quae te trucis bestiae nuptiis destinata esse clamauit. et multi coloni quique circumsecus uenantur et accolae plurimi uiderunt eum uespera redeuntem e pastu proximique fluminis uadis innatantem. nec

3 zephyri F 5 adulescent F S mendacio Fq 10 | .quod F, quod q 13 . adherit (in ras. uid. fuisse a et deinde a ut uid. correctae ex u) F, audierit q 15 colores (add. in marg. ucolores) F, ucolores q fallacia (h. e. fallaciam) F, fallacia q 15 uehentes scripsi: uehemē Fq pfura F 25 ingluuie (b corr. in u manus secunda) F pfunde F, pfunde q 26 te|trucif sic nisi quod fortasse t corr. ex p) F, te p^{tru}rucif q (sed linea sub p delendae litterae causa posita) 29 pastu . (uid. fuisse f) F, pastu q

diu blandis alimoniarum obsequiis te saginaturum omnes adfirmant sed cum primum praegnationem tuam plenus maturauerit uterus, opimior fructu praeditam deuoraturum. ad haec iam tua esto existimatio utrum sororibus pro tua cara salute
 5 sollicitis adsentiri uelis et declinata morte nobiscum securi periculi uiuere an saeuissimae bestiae sepeliri uisceribus. quod si te ruris huius uocalis solitudo uel clandestinae ueneris factidi periculosique concubitus et uenenati serpentis amplexus delectant, certe piaes sorores nostrum fecerimus.²

10 Tunc Psyche misella utpote simplex et animi tenella rapitur uerborum tam tristium formidine: extra terminum mentis suae posita prorsus omnium mariti monitionum suarumque promissionum memoriam effudit et in profundum calamitatis sese praecipitauit tremensque et exanguis colore lurida tertiata
 15 uerba semihianti uoce substrepens sic ad illas ait

[167] 'Vos quidem carissimae sorores, ut par erat, in officio XVIII
 uestrae pietatis permanetis, uerum et illi qui talia uobis adfirmant non uidentur mihi mendacium fingere. nec enim unquam uiri mei uidi faciem uel omnino cuiatis sit noui sed
 20 tantum nocturnis subaudiens uocibus maritum incerti status et prorsus lucifugam tolero bestiamque aliquam recte dicentibus uobis merito consentio. meque magnopere semper a suis terret aspectibus malumque grande de uultus curiositate praeminatur. nunc siquam salutarem opem periclitanti sorori uestrae po-
 25 testis adferre, iam nunc subsistite; ceterum incuria sequens prioris prouidentiae beneficia conrumpit.'

Tunc nactae iam portis patentibus nudatum sororis animum facinerosae mulieres omissis tectae machinae latibulis dstrictis gladiis fraudium simplicis puellae pauentes cogitationes inuadunt. sic denique altera 'quoniam nos originis nexus XX

1 fagnarū (^{tu} *add. in F manus secunda*) Fq 2 p̄gnatione in tuā
 'rursus crasum) F, p̄gnationē !? | tuā q 3 fruc^{ru} F 4 esto
scripsi: est F 15 femilanti (1 *post fem add. manus secunda, eadem*
scripsit in rasura 171) F, femanti^{thy} q 21 lufugā (c1 *add. manus secunda*)
 F 22 merito] marito Fq namque magnopere me *coniecit Iahnus*
 27 hunc Fq

pro tua incolumitate periculum quidem nullum ante oculos habere compellit, uiam qua sola deducit iter ad salutem diu diuque cogitatum monstrabimus tibi. nouaculam praeacutam adpulsu etiam palmulae lenientis exasperatam tori qua parte cubare consuesti latenter absconde lucernamque concinnem 5 completam oleo claro lumine. praemicantem subde aliquo claudentis aululae tegmine omnique isto apparatu tenacissime dissimulato postquam sulcatos intrahens gressus cubile solitum conscenderit iamque porrectus et exordio somni prementis implicitus altum soporem flare coeperit, toro delapsa nudoque 10 uestigio pensilem gradum paullulatim minuens caecae tenebrae custodia liberata lucerna praeclari tui facinoris opportunitatem de luminis consilio mutuare et ancipiti telo illo audaciter prius dextera sursum elata nisu quam ualido noxii serpentis nodum ceruicis et capitis abseinde. nec nostrum tibi deerit subsidium 15 sed cum primum illius morte salutem tibi feceris, anxiae praestolabimus cunctisque istis ocuis tecum relatis uotiuus nuptiis hominem te iungemus homini.’

XXI

Tali uerborum incendio flammata uiscera sororis iam prorsus ardentis. deserentes ipsam protinus, tanti mali confinium 20 sibi etiam eximie metuentes, flatus alitis impulsu solito porrectae super scopulum ilico pernici se fuga proripiunt statimque conscensis nauibus abeunt.

At Psyche relicta sola nisi quod infestis furiis agitata sola non est, aestu pelagi simile maerendo fluctuat et quamuis statuto con- 25 silio et obstinato animo, iam tamen facinori suas manus admouens adhuc incerta consilii titubat multisque calamitatis suae distrahitur [168] affectibus. festinat differt audet trepidat diffidit irascitur et, quod est ultimum, in eodem corpore odit bestiam, diligit maritum. uespera tamen iam noctem trahente praecipiti festina- 30

1 incolumitate. *F*, incolumitate *g* ullū *Fg* 2 qua *Iahnus*: que *F*
 5 cubare sic *Fg* 7 aulule ut uid. *F*, tabule *f*, tabule *marginis*. *F*, aulule *g*
 8 fulcato *F* et ante corr. *g* 9 porre-|tus (erasa ut uid. t) *F* 10
 efflare coniecit *Iahnus* ceperit *F* 11 pullulatī *Fg* 17 ocuis]
 focus *Fg* 20 ipsa *F*, ipā *g* 30 noctē (in ras. add. manus secun-
 da, sed erasa fuerat uirgula) *F* trahente . (fuerat m) *F*

tione nefarii sceleris instruit apparatus. nox aderat et mari-
 tus aderat protinusque ueneris procliis uelitatus altum soporem
 descenderat. tunc Psyche et corporis et animi alioquin infirma, XXII
 fati tamen saeuitia subministrante uiribus roboratur et prolata
 5 lucerna et adrepta nouacula sexum audacia mutauit. sed cum
 primum luminis oblatione tori secreta claruerunt, uidet omnium
 ferarum mitissimam duleissimamque bestiam, ipsum illum Cu-
 pidinem formosum deum formonse cubantem, cuius aspectu
 lucernae quoque lumen hilaratum increbruit et acuminis sacri-
 10 legi nouacula praenitebat. at uero Psyche tanto aspectu deter-
 rita et impos animi, marcido pallore defecta tremensque desedit
 in imos poplites et ferrum quaerit abscondere sed in suo pe-
 ctore. quod profecto fecisset nisi ferrum timore tanti flagitii
 manibus temerariis delapsum euolasset. iamque lassa, salute
 15 defecta dum saepius diuini uultus intuetur pulchritudinem, re-
 creatur animi. uidet capitis aurei genialem caesariem ambrosia
 temulentam, ceruices lacteas genasque purpureas pererrantes
 crinium globos decoriter impeditos, alios antependulos, alios
 retropendulos quorum splendore nimio fulgurante iam et ipsum
 20 lumen lucernae uacillabat. per umeros uolatilis dei pinnae
 rosidae micanti flore candicant et quamuis alis quiescentibus
 extimae plumulae tenellae ac delicatae tremule resultantes in-
 quieta lasciuunt. ceterum corpus glabellum atque luculentum
 et quale peperisse Venerem non paeniteret. ante lectuli pedes
 25 iacebat arcus et pharetra et sagittae, magni dei propitia tela.
 quae dum insatiabili animo Psyche satis et curiosa rimatur XXIII
 atque pertrectat et mariti sui miratur arma, depromit unam de
 pharetra sagittam et puncto pollicis extremam aciem pericli-
 tabunda trementis etiam nunc articuli nisu fortiore pupugit
 30 altius, ut per summam cutem rorauerint paruulae sanguinis rosei

2 protinusque *Iahnius*: p̄m;q; Fg p̄luf F 5 ut in mutauit in
ras. a manu secunda in F, mutatū q, ^{mutauit} mutatur *coniecit Iahnius* 8 for-
 mosū f 11 defedit sic Fg 14 temerariū corr. a secunda manu in
 temerariū in F, temerariū q 16 ābrofiā Fg 20 bacillabat F
 21 aluf F 22 tremulē F 23 lasciuant corr. in lasciuunt, ⁿ add. in
margin. ut F 25 faretra F 30 rorauerit F

guttae. sic ignara Psyche sponte in Amoris incidit amorem. tunc magis magisque cupidine flagrans Cupidinis prona in eum effictim inhians patulis ac petulantibus sauiis festinanter ingestis de somni mensura metuebat. sed dum bono tanto per-⁵ cita saucia mente fluctuat, lucerna illa siue perfidia pessima [169] siue inuidia noxia siue quod tale corpus contingere et quasi basiare et ipsa gestiebat, euomuit de summa luminis sui stillam feruentis olei super umerum dei dexterum. hem audax et temeraria lucerna et amoris uile ministerium ipsum ignis totius dominum aduris, cum te scilicet amator aliquis ut diutius eu-¹⁰ pitis etiam nocte potiretur primus inuenerit. sic inustus exiliit deus uisaeque defectae fidei colluue prorsus ex oculis et mani-
 XIII bus infelicissimae coniugis tacitus auolauit. at Psyche statim resurgentis eius crure dextero manibus ambabus adrepto sub-¹⁵ blimis euectionis adpendix miseranda et per nubilas plagas penduli comitatus extrema consequia tandem fessa delabitur solo.

Nec deus amator humi iacentem deserens inoulauiit proxima cupressum deque eius alto cacumine sic eam grauitur commotus adfatur ²⁰

‘Ego quidem, simplicissima Psyche, parentis meae Veneris praeceptorum immemor, quae te miseri extremique hominis deuinctam cupidine infimo matrimonio addici iusserat, ipse potius amator aduolauit tibi. sed hoc feci leuiter, scio, et praeclarus ille sagittarius ipse me telo meo percussi teque coniu-²⁵ gem meam feci ut bestia scilicet tibi uiderer et ferro caput excideres meum, quod istos amatores tuos oculos gerit! haec tibi identidem semper cauenda censebam, haec beniuole remonebam. sed illae quidem consiliatrices egregiae tuae tam perniciosi magisterii dabunt actutum mihi poenas, te uero tan-³⁰ tum fuga mea puniuero’ et cum termino sermonis pinnis in altum se proripuit.

2 fragrant *F* 3 labuf *F* 10 dñm. (fuit *l* ut uid.) *F*, dñm q̄ adurif a manu secunda in ras. scriptum in *F* 12 defectae Iahnus: detecte *F*q̄ collubię *F* 14 abrepto *F*q̄ 18 amatam coniecit Iahnus 25 p̄cuffi. (fuit ni fallor *t*) *F*, p̄cuffi *q*. 27 excideret *q* et ut uid. *f*: excidit *F* 28 te monebam coniecit Scioppius 30 michi penaf *F*

Psyche uero humi prostrata et quantum uisu poterat uola- XXV
 tus mariti prospiciens extremis affligebat lamentationibus ani-
 mum. sed ubi remigio plumae raptum maritum proceritas spatii
 fecerat alienum, per proximi fluminis marginem praecipitem
 5 sese dedit. sed mitis fluuius in honorem dei scilicet, qui et
 ipsas aquas urere consueuit, metuens sibi confestim eam in-
 noxio uolumine super ripam florentem herbis exposuit. tunc
 forte Pan deus rusticus iuxta supercilium annis sedebat com-
 plexus Echo montanam deam eamque uoculas omnimodas edo-
 10 cens recinere; proxime ripam uago pastu lasciuiunt comam
 fluuii tondentes capellae. hireuosus deus sauciam Psychen atque
 defectam utcumque casus eius non inscius elementer ad se
 uocatam sic permulect uerbis lenientibus

15 Puella scitula, sum quidem rusticanus et upilio sed sene-
 ctutis prolixae beneficio multis experimentis instructus. uerum
 [170] si recte coniecto, quod profecto prudentes uiri diuinationem
 autumant, ab isto titubante et saepius uacillante uestigio deque
 nimio pallore corporis et assiduo suspiratu, immo et ipsis
 maerentibus oculis tuis, amore nimio laboras. ergo mihi
 20 ausculta nec te rursus praecipitio uel ullo mortis accersito te
 genere perimas. luetum desine et pone maerorem precibusque
 potius Cupidinem deorum maximum percole et utpote adule-
 scentem delicatum luxuriosumque blandis obsequiis promerere.⁷

Sic locuto deo pastore nulloque sermone reddito sed ado- XXVI
 25 rato tantum numine salutari Psyche pergit ire. sed . . . ali-
 quam multum uiae laboranti uestigio pererrasset, inscio quodam
 tramite iam die labente accedit quandam ciuitatem, in qua
 regnum maritus unius sororis eius optinebat. qua re cognita
 Psyche nuntiari praesentiam suam sorori desiderat, mox in-

t uifu φ : uifi F 9 Echo montanam *Iahnus*: hęc homo canã F
 omnimedaf F φ (nemaf *supra add. in φ*) 10 comã (fuit \backslash) F 11 hyr-
 cuofuf F 16 ^{pru}pdentef F 22 adolescentẽ F 25 nomine F φ , c. nu
supra add. in φ a..quã (in ras. manus secunda primum scripsit h, deinde
 hoc mutauit in ñ) F, alquã φ , cum aliquam coniecit Gronouius, ubi aliquam
 Wassius 27 die labente *Barthius*: delabente F, ðlabente φ

ducta mutuis amplexibus alternae salutationis expletis percontanti causas aduentus sui sic incipit

‘Meministi consilium uestrum, scilicet quo mihi suasistis ut bestiam, quae mariti mentito nomine mecum quiescebat, prius quam ingluuie uoraci me misellam hauriret, ancipiti nouacula 5 perimerem. sed cum primum, ut aequae placuerat, conscio lumine uultus eius aspexi, uideo mirum diuinumque prorsus spectaculum, ipsum illum deae Veneris filium, ipsum inquam Cupidinem leni quiete sopitum. ac dum tanti boni spectaculo percita et nimia uoluptatis copia turbata fruendi laborarem 10 inopia, casu scilicet pessumo lucerna feruens oleum rebulliuit in eius umerum. quo dolore statim somno recussus ubi me ferro et igni conspexit armatam ‘tu quidem’ inquit ‘ob istud tam dirum facinus confestim toro meo diuorte tibi que res tuas habeto, ego uero sororem tuam — et nomen quo tu censeris 15 aiebat — ‘iam mihi confarreatis nuptiis coniugabo’ et statim Zephyro praecipit ultra terminos me domus eius efflaret.’

XXVII

Necdum sermonem Psyche finierat, at illa uesanae libidinis et inuidiae noxiae stimulis agitata, uafre concinnato mendacio fallens maritum quasi de morte parentum aliquid conperisset, 20 statim nauem ascendit et ad illum scopulum protinus pergit et quamuis alio flante uento, caeca spe tamen inhians ‘accipe me’ dicens ‘Cupido, dignam te coniugem et tu, Zephyre, suscipe dominam!’ saltu se maximo praecipitem dedit. nec tamen ad illum locum uel saltem mortua peruenire potuit. nam per 25 saxa cautium membris iactatis atque dissipatis et proinde ut [171] merebatur laceratis uisceribus suis alitibus bestiisque obuium ferens pabulum interiit.

Nec uindictae sequentis poena tardauit. nam Psyche rur-

1 àplexib; sic Fq 6 pimerè f: pimerè F. pimerè q 10 uoluntatif F, uoluntatif q
 11 pessumo non mutatum in F u primam in reuullunt mutauit in b manus secunda in F 13 ob] ubi F, u q 14 diuerte f
 16 iam (sic, non iam, longa i) m cefeti arreat] hif praeter hif inducta in F: emendauit Mercerus 18 at addidit Iahnus 19 uafre concinnato Hertzius Philologi 1861 p. 178: | freconcinnato F, e re concinnato coniecit Iahnus 25 pabulù fq: pauulù F

sus errabundo gradu peruenit ad ciuitatem aliam in qua pari modo soror morabatur alia. nec setius et ipsa fallacie germanitatis inducta et in sororis sceleratas nuptias aemula festinauit ad scopulum inque simile mortis exitium cecidit.

5 Interim dum Psyche quaesitioni Cupidinis intenta populos XXVIII circumibat, at ille uulnere lucernae dolens in ipso thalamo matris iacens ingemebat. tunc auis peralba illa gauia, quae super fluctus marinos pinnis natat, demergit sese prope ad Oceani profundum gremium. ibi commodum Venerem lauantem
10 natantemque propter assistens indicat adustum filium eius graui uulneris dolore maerentem, dubium salutis iacere iamque per cunctorum ora populorum rumoribus conuiciisque uariis omnem Veneris familiam male audire, quod ille quidem montano scortatu, tu uero marino natatu secesseritis ac per hoc
15 non uoluptas ulla, non gratia, non lepos sed incompta et agrestia et horrida cuncta sint, non nuptiae coniugales, non amicitiae sociales, non liberum caritates sed enormis conluuies et squalentium foederum insuaue fastidium. haec illa uerbosa et satis curiosa auis in auribus Veneris filii lacerans existimationem ganniebat. at Venus irata solidum exclamat repente
20 'ergo iam ille bonus filius meus habet amicam aliquam? prae aedum, quae sola mihi seruis amanter, nomen eius quae puerum ingenuum et inuestem sollicitauit siue illa de Nympharum populo seu de Horarum numero seu de Musarum
25 choro uel de mearum Gratiarum ministerio.'

Nec loquax illa contieuit auis sed 'nescio' inquit 'domina: puto puellam — si probe memini, Psyches nomine dicitur — efflicte cupere.'

Tunc indignata Venus exclamauit uel maxime 'Psychem

5 quaesitioni sic F, q̄sitionem q̄ 12 cunctorū ff: cunctorū F 17
conluuies Iahnus: ūghuuef (scd i a manu secunda) F, gluuef q̄ 18
fēderū F 19 filii F, filiū q̄ 21 o in ergo corr. a prima manu
ex a in F bon; om. F' p̄me aedū (a in ras.) q̄: p̄meo gedu F 22
que sola m̄ feruif aman̄ nom emf inducta in F 23 ingenū Fq' n̄i-
pharū F 26 a in domina a secunda manu in ras. scripta in F, do-
mina q̄ 29 uel Fq: per f

ille meae formae succubam, mei nominis aemulam uere diligit. nimirum illud incrementum lenam me putauit cuius monstratu puellam illam cognosceret.²

XXVIII Haec quiritans properiter emergit e mari suumque protinus aureum thalamum petit et reperto, sicut audierat, aegroto puero 5 iam inde a foribus quam maxime boans 'honesta' inquit 'haec et natalibus nostris bonaeque tuae frugi congruentia? ut primum quidem tuae parentis, immo dominae praecepta calcas nec sordidis amoribus inimicam meam cruciases uerum etiam hoc aetatis puer tuis licentiosis et immaturis iungeres ample- 10 xibus, ut ego nunc scilicet tolerarem inimicam? sed utique praesumis nugo et corruptor et inamabilis te solum generosum nec me iam per aetatem posse conciperē. uelim ergo scias multo te meliorem filium alium genituram, immo ut contume- 15 liam magis sentias, aliquem de meis adoptaturam uernulis eique donaturam istas pinnas et flammās et arcum et ipsas sagittas et omnem meam supellectilem, quam tibi non ad hos usus dederam. nec enim de patris tui bonis ad instructionem istam quicquam concessum est. sed male prima pueritia indu- 20 ctus es et acutas manus habes et maiores tuos irreuerenter pulsasti totiens et ipsam matrem tuam, me, inquam, ipsam parricida denudas cotidie et percussisti saepius et quasi uiduam utique contemnis nec uitricum tuum fortissimum illum maximumque bellatorem metuis. quidni! cui saepius in angorem mei paelicatus puellas propinare consuesti. sed iam faxo te 25 lusus huius paeniteat et sentias acidas et amaras istas nuptias. — sed nunc inrisui habita quid agam? quo me conferam? quibus modis stelionem istum cohibeam? petanne auxilium ab inimica mea Sobrietate, quam propter huius ipsius luxuriam offendi saepius? at rusticae squalentis- 30 que feminae colloquium adhibendum est. horresco. nec tamen

1 succubā (in ras. fuit ³) F ante uere deletum si in F 7 tu
(nihil supra scriptum) F, tuae q S tuae F, tuae q 12 u in 'generosū
a secunda manu in ras. scripta in F, generosū q 14 meliorē (uirgulam
add. manus secunda) F, meliorē q 15 sentias . F uernulis f_hq: uer-
nulā ut uid. F 16 qq; a prima manu corr. in ei; in F 20 abef F
25 pehcatus sic F 30 at Iahnus: aut Fq 31 adhibenda sic F

uindictae solacium undeunde spernendum est. illa mihi prorsus adhibenda est nec ulla alia quae castiget asperrime nugonem istum, pharetram explicet et sagittas dearmet, arcum enodet, taedam deflammet, immo et ipsum corpus eius acrioribus remediis coherceat. tunc iniuriae meae litatum crediderim cum eius comas, quas istis manibus meis subinde aureo nitore perstrinxi, deraserit, pinnas, quas meo gremio nectarei fontis infeci, praetotonderit.²

Sic effata foras sese proripit infesta et stomachata biles XXXI
 10 Venerias. sed eam protinus Ceres et Iuno continuantur uisamque uultu tumido quaesiere cur truci supercilio tantam uenustatem micantium oculorum coerceret. at illa 'opportune' inquit 'ardenti prorsus isto meo pectori uolentiam scilicet perpetraturae uenitis. sed totis, oro, uestris uiribus Psychen illam fugitiuam uolaticam mihi requirite. nec enim uos utique domus meae famosa fabula et non dicendi filii mei facta latuerunt.'

Tunc illae ignarae, quae gesta sunt, palpare Veneris iram saeuientem sic adortae 'quid tale, domina, deliquit tuus filius
 [173] ut animo peruicaci uoluptates illius impugnes et quam ille
 20 diligit tu quoque perdere gestias? quod autem, oramus, isti crimen si puellae lepidae libenter adrisit? an ignoras eum masculum et iuuenem esse uel certe iam quot sit annorum oblita es? an quod aetatem portat bellule, puer tibi semper uidetur? mater autem tu et praeterea cordata mulier filii tui
 25 lusus semper explorabis curiose et in eo luxuriam culpabis et amores reuinces et tuas artes tuasque delicias in formosio filio reprehendes? quis autem te deum, quis hominum patietur passim cupidines populis disseminantem cum tuae domus amores amare coerceas et uitiorum muliebrium publicam praecludas
 30 officinam?'

3 faretrâ F 5 lita|tatû F 10 .t uno, manus secunda mutauit
 t in & et addidit I ante uno, in marg. add. ceref et iuno, F unq, add.
 in marg. ceref et iuno φ 11 timido Fφ 12 oportune F
 uolentiam Marklandus: uolentiâ F, uolentia φ 16 fabuba · F, fa-
 mulâ φ 17 gnarae coniecit Beroaldus 18 deliqd F 21 arrisit f
 23 uellule F, uellule φ 24 co.data (fuit r) F 26 formosio F 29
 f in coherceat in ras. a prima manu ex t corr. in F, coherceat φ

Sic illae metu sagittarum patrociniō gratioso Cupidini quamuis absenti blandiebantur. sed Venus indignata ridicule tractari suas iniurias praeuersis illis altrorsus concito gradu pelago uiam capessit.

LIBER VI

5

I Interea Psyche uariis iactabatur discursibus, dies noctesque mariti uestigationibus inquieta animo, tanto eupidior iratum mulcere et, si non uxoriis blanditiis lenire, certe seruilibus precibus propitiare. et prospecto templo quodam in ardui montis uertice ‘unde autem’ inquit ‘scio an istic meus degat 10 dominus?’ et ilico dirigit citatum gradum, quem defectum prorsus adsiduis laboribus spes incitabat et uotum. iamque nauiter emensis celsioribus iugis puluinaribus sese proximam intulit. uidet spicas frumentarias in aceruo et alias flexiles in corona et spicas hordei uidet. erant et falces et opera messoriae mundus omnis sed cuncta passim iacentia et incuria confusa et ut solet aestu laborantium manibus proiecta. haec 15 singula Psyche curiose diuidit et discretim remota rite componit rata scilicet nullius dei fana ac caerimonias neglegere se debere sed omnium beniuolam misericordiam corrogare. 20

II Haec eam sollicite seduloque curantem Ceres alma apprehendit et longum exclamat protinus ‘a, tu Psyche miseranda! totum per orbem Venus anxia disquisitione tuum uestigium [174] furens animi requirit teque at extremum supplicium expetit et totis numinis sui uiribus ultionem flagitat. tu uero rerum mearum 25 tutelam nunc geris et aliud quicquam cogitas nisi de tua salute?’

3 alte rursus Fq 4 capessit (c add. manus secunda) F sub-
scriptum ego saluatiui legi & em̄daūi rome | felix. | METHAMORPHOSEON LIB.
V. EXPLICIT. INCIP. LIB. VI. FELICITER. in F S mulcere et Iahnus: he& |
Fq 13 proximans conicit Elmenhorstius 14 acerbo F 15 falces .
& (fuit e) F 19 ac addidit Hildebrandius caerimoniae F neglegere
f: nec lege Fq, c. neglegere add. in marg. q 20 m.ā (erasum i) F,
mia? q 21 curantē - F 22 a tu] Iahnus: an Fq

Tunc Psyche pedes eius aduoluta et uberi fletu rigans
 deae uestigia humumque uerrens crinibus suis multiugis pre-
 cibus editis ueniam postulabat 'per ego te frugiferam tuam
 dexteram istam deprecor, per laetificas messium caerimonias,
 5 per tacita secreta cistarum et per famulorum tuorum draconum
 pinnata curricula et glebae Siculae sulcamina et currum ra-
 pacem et terram tenacem et inluminarum Proserpinae nubtia-
 rum demeacula et luminosarum filiae inuentionum remeacula
 et cetera quae silentio tegit Eleusinis Atticae sacrarium, mise-
 10 randae Psyche animae, supplicis tuae, subsiste. inter istam
 spicarum congeriem patere uel pauculos dies delitescam quod
 deae tantae sacuiens ira spatio temporis mitigetur uel certe
 meae uires diutino labore fessae quietis interuallo leniantur.'

Suscipit Ceres 'tuis quidem lacrimosis precibus et com- III
 15 moueor et opitulari cupio sed cognatae meae, cum qua etiam
 foedus antiquum amicitiae colo, bonae praeterea feminae malam
 gratiam subire nequeo. decede itaque de istis aedibus protinus
 et quod a me retenta custoditaque non fueris optimi consule.'

Contra spem suam repulsa Psyche et afflicta duplici mae-
 20 stitia iter retrorsum porrigens inter subsitae conuallis subluci-
 dum lueum prospicit fanum sollerti fabrica structum nec ullam
 uel dubiam spei melioris uiam uolens omittere sed adire
 cuiuscumque dei ueniam, saceratis foribus proximat. uidet
 dona pretiosa et lacinias auro litteratas ramis arborum posti-
 25 busque suffixas, quae cum gratia facti nomen deae cui fuerant
 dicata testabantur. tunc genu nixa et manibus aram tepentem
 amplexa deteris ante lacrimis sic adprecatur

'Magni Iouis germana et coniuga siue tu Sami, quae ge- IIII
 30 delubra — siue celsae Carthaginis quae te uirginem uectura

9 eleuf mhf F, eleuf i hnf q sacrarũ miscrandę *inducta in F* 11
 deh.tescam (*uid. f̄ deleta esse*) F 13 mee.·| ref F, mee ref q 16
 feduf F 17 grã (̄ *add. manus secunda*) F de deletum in F, om. q
 1S optime Fq 22 cõmittere *deleto* cõ F 24 hęc a prima (*ut uid.*)
manu corr. in et F, h̄ q 25 fati F 28 quae gerula *Iahnus: que-*
 rula F, q̄rula q

leonis caelo commeantem percolit, beatas sedes frequentas —
 siue prope ripas Inachi qui te iam nuptam Tonantis et regi-
 nam dearum memorat, inclitis Argiuorum praesides moenibus
 — quam cunctus oriens Zygiam ueneratur et omnis occidens
 Lucinam appellat: sis meis extremis casibus Iuno Sospita ⁵
 meque in tantis exantlatis laboribus defessam imminentis peri-
 culi metu libera. quod sciam soles praegnatibus periclitantibus ^[175]
 ultro subuenire.’

Ad istum modum supplicanti statim sese Iuno cum totius
 sui numinis augusta dignitate praesentat et protinus ‘quam ¹⁰
 uellem’ inquit ‘per fidem nutum meum precibus tuis accom-
 modare! sed contra uoluntatem Veneris, nurus meae, quam
 filiae semper dilexi loco, praestare me pudor non sinit. tunc
 etiam legibus, quae seruos alienos perfugas inuitis dominis
 uetant suscipi, prohibeor.’ ¹⁵

V Isto quoque fortunae naufragio Psyche perterrita nec in-
 dipisei iam maritum uolatilem quiens tota spe salutis deposita
 sic ipsa suas cogitationes consuluit ‘iam quae possunt alia
 meis aerumnis temptari uel adhiberi subsidia cui nec dearum
 quidem quamquam uolentium potuerunt prodesse suffragia? ²⁰
 quorsum itaque tantis laqueis inclusa uestigium porrigam qui-
 busque tectis uel etiam tenebris abscondita magnae Veneris
 ineuitabiles oculos effugiam? quin igitur masculum tandem
 sumis animum et cassae speculae renuntias fortiter et ultro-
 neam te dominae tuae reddis et uel sera modestia saeuientes ²⁵
 impetus eius mitigas? qui scias an etiam, quem diu quaeritas,
 illic in domo matris repperies?’ sic ad dubium obsequium,
 immo ad certum exitum praeparata principium futurae secum
 meditabatur obsecrationis.

VI At Venus terrenis remediis inquisitionis abnuens caelum ³⁰
 petit. iubet construi currum, quem ei Vulcanus aurifex subtili
 fabrica studiose poliuerat et ante thalami rudimentum nuptiale
 munus obtulerat, limae tenuantis detrimento conspicuum et

2 feuef *F*, feuefⁱ *φ* 3 menibus *F* 4 zīgā *F* 7 p̄gnatib; sic *F*,
 p̄gnantib; *φ* 19 adiberi *F*, a^hdiberi *φ* nec sic *Fφ* 20 quanquam *F*
 21 quorsum *Mercerus*: quo sū *F* 27 illuc *Fφ* 31 cōstrui sic *F*, cōstrui *φ*

ipsius auri damno pretiosum. de multis quae circa cubiculum
dominae stabulant procedunt quattuor candidae columbae et
hilaris incessibus picta colla torquentes iugum gemmeum sub-
eunt susceptaque domina laetae subuolant. currum deae pro-
5 sequentes gannitu constrepenti lasciui ut passeret et ceterae
quae dulces cantant aues melleis modulis suaue resonantes
aduentum deae pronuntiant. cedunt nubes et Caelum filiae
panditur et summus aether eum gaudio suscipit deam. nec
obuias aquilas uel accipitres rapaces pertimescit magnae Ve-
10 neris canora familia.

Tunc se protinus ad Iouis regias arces dirigit et petitu VII
superbo Mercurii, dei uocalis, operae necessarium usuram
postulat. nec rennuit Iouis caerulum supercilium. tunc ouans
ilico comitante etiam Mercurio Venus caelo demeat eique sol-
15 licite serit uerba 'frater Arcas scis nempe sororem tuam Ve-
[176] nerem sine Mercurii praesentia nil umquam fecisse nec te
praeterit utique quanto iam tempore delitescerem ancillam
nequiuerm repperire. nil ergo superest quam tuo praeconio
praemium inuestigationis publicitus edicere. fac ergo mandatum
20 matures meum et indicia qui possit agnosci, manifeste designes,
ne siquis occultationis illicitae crimen subierit, ignorantiae se
possit excusatione defendere' et simul dicens libellum ei por-
rigit ubi Psyches nomen continebatur et cetera. quo facto pro-
tinus domum secessit.

25 Nec Mercurius omisit obsequium. nam per omnium ora VIII
populorum passim discurrens sic mandatae praedicationis mu-
nus exequabatur 'siquis a fuga retrahere uel occultam demon-
strare poterit fugitiuam regis filiam, Veneris ancillam, nomine
Psychem, conueniat retro metas Murtias Mercurium praedica-
30 torem accepturus indicinae nomine ab ipsa Venere septem
sauia suauia et unum blandientis adpulsu linguae longe mel-
litum.'

12 et 16 mercuri (1 add. manus recentior) F 13 iouif fq: iouef F
o in ouanf corr. ut uid. ex l in F, ouanf q 15 arca|dhfcif Fq 16
unqua F 28 fugitiua (3 add. manus secunda) F 30 indicinae F, in-
dicinae q 31 fabia F

Ad hunc modum pronuntiante Mercurio tanti praemii cupido certatim omnium mortalium studium adreberat. quae res nunc uel maxime sustulit Psyche omnem cunctationem. iamque fores eius dominae proximanti occurrit una de famulitio Veneris nomine Consuetudo statimque quantum maxime potuit 5 exclamat 'tandem ancilla nequissima, dominam habere te scire coepisti? an pro cetera morum tuorum temeritate istud quoque nescire te fingis quantos labores circa tuas inquisitiones sustinerimus? sed bene quod meas potissimum manus incidisti et inter Orci caneros iam ipsos adhaesisti datura scilicet aetatum 10 tantae contumaciae poenas' et audaciter in capillos eius immissa manu trahebat eam nequaquam renitentem. quam ubi primum inductam oblatamque sibi conspexit Venus, lactissimum eacinnum extollit et qualem solent frequentare irati, caputque quatiens et ascalpens aurem dexteram 'tandem' inquit 15 'dignata es socrum tuam salutare? an potius maritum qui tuo uulnere periclitatur, interuisere uenisti? sed esto secura, iam enim excipiam te ut bonam nurum condecet' et 'ubi sunt' inquit 'Sollicitudo atque Tristities, ancillae meae?' quibus intro uocatis torquendam tradidit eam. at illae sequentes erile prae- 20 ceptum Psyche misellam flagellis afflictam et ceteris tormentis exercebat iterum dominae conspectui reddunt. tunc rursus sublato risu Venus 'set ecce' inquit 'nobis turgidi uentris sui lenocinio commouet miserationem unde me praeclara subole [177] auam beatam scilicet faciet. felix uero ego quae in ipso 25 aetatis meae flore uocabor auia et uilis ancillae filius nepos Veneris audiet. quamquam inepta ego frustra filium dicam. impares enim nuptiae et praeterea in uilla sine testibus et patre non consentiente factae legitimae non possunt uideri ac

4 fores sic Fq famulitio Iahnus: famulitio F et, supra add. comitua,
 q 7 cepisti F 10 habes istu Fq 11 poenas F. 12 renitentem f: reti-
 renitentem
 nentem ut uid. F, retinentem q 14 frequentare Iahnus: frequen add. in
 marg. furen F, furen q 15 dexteram F, dexteram q 23 set Iah-
 nius: & F, om. q turgidi (fuit t) F, turgidi q 24 sobole f 25 fa-
 ciat Fq 26 r a in uocabor auia (ita etiam q) in ras. scripsit manus
 secunda in F 27 quamquam F

per hoc spurius iste nascetur, si tamen partum omnino perferre te patiemur.’

His editis inuolat eam uestemque plurifariam diloricat capilloque discisso et capite conquassato grauiter affligit et ac-
5 cepto frumento et hordeo et milio et papauere et cicere et lente et faba commixtisque acruatim confusis in unum grumulum sic ad illam ‘uideris enim mihi tam deformis ancilla nullo alio sed tantum sedulo ministerio amatores tuos promereri, iam ergo et ipsa frugem tuam periclitabor. discerne se-
10 minum istorum passiuam congeriem singulisque granis rite dispositis atque seiugatis ante istam uesperam opus expeditum approbato mihi.’

Sic assignato tantorum seminum cumulo ipsa cenae nuptiali concessit. nec Psyche manus admolitur inconditae illi et
15 inextricabili moli sed immanitate praecepti consternata silens obstupescit. tunc formicula illa paruula atque ruricola certa difficultatis tantae laborisque miserta contubernalis magni dei soerusque saenitiam execrata discurrens nauiter connoceat corrogatque cunetam formicarum accolarum classem ‘miseremini
20 terrae omniparentis agiles alumnae, miseremini et Amoris uxori, puellae lepidae, periclitanti prompta uelocitate succurrite.’ ruunt aliae superque aliae sepedum populorum undae summoque studio singulae granatim totum digerunt acruum separatimque distributis dissitisque generibus e conspectu perniciter
25 abeunt.

Sed initio noctis e conuiuio nuptiali uino madens et fragrans balsama Venus remeat totumque reuincta corpus rosis micantibus uisaeque diligentia miri laboris ‘non tuum,’ inquit

3 uestem q; . . F, uestē | q̄ q 4 cōquassato . (fuit l) F, cōquassato
q 9 ipfā F, ipfā q discernere Fq 13 cenae (ae a pr. manu
corr. ex a) Fq nuptialf corr. ex nubtialf in F 14 nec q: ne F
15 couī nata F, com̄ nata q 16 ruricola q: ruricula F certa tum
Oudendorpius: certata Fq (c. cererif supra add. in q), certa iam coniecit
Steuvechius, certatim *Wassius*, cordata *Hildebrandius* 18 execrata sic Fq
20 amorī . (fuit l) F, amorif (l add. manus secunda) q 22 sepe dū F
26 nuptialf . (fuit l) F, nuptialf q flaganf F

‘nequissima nec tuarum manuum istud opus sed illius cui tuo, immo et ipsius malo placuisti’ et frusto cibarii panis ei proiecto cubitum facessit. interim Cupido solus interioris domus unci cubiculi custodia clausus cohercebatur acriter partim ne petulanti luxurie uulnus grauaret, partim ne cum sua cupita conueniret. sic ergo distentis et sub uno tecto separatis amatoribus tetra nox exanclata.

Sed Aurora commodum inequitante uocatae Psychae Venus infit talia ‘uidesne illud nemus quod fluuio praeterlenti ripisque longis attenditur, cuius imi gurgites uicinum fontem despiciunt? oues ibi nitentes aurique colore florentes incustodito pastu uagantur. inde de coma pretiosi uelleris floccum mihi confestim quoquo modo quaesitum afferas censeo.’

XII Perrexit Psyche uolenter non obsequium quidem illa funtura sed requiem malorum praecipitio fluuialis rupis habitura. sed inde de fluuio musicae suauis nutricula leni crepitu dulcis aurae diuinitus inspirata sic uaticinatur arundo uiridis ‘Psyche, tantis aerumnis exercita, neque tua miserrima morte meas sanctas aquas polluas nec uero istius orae contra formidabiles oues feras aditum quoad de solis flagrantia mutuatae calorem truci rabie solent efferri cornuque acuto et fronte saxea et non numquam uenenatis morsibus in exitium saeuire mortalium, sed dum meridies solis sedauerit uaporem et pecuda spiritus fluuialis serenitate conquieuerint, poteris sub illa procerissima platano quae mecum simul unum fluentum bibit latenter abscondere. et cum primum mitigata furia laxauerint oues animum, per-

2 frusto ut uid. f: furto F_q plecto. (fuit l) F 4 cubiculi . (fuit l) F 5 luxurie φ: luxuria (a in ras. scripsit manus secunda) F 6 posterior l in distentis in ras. in F 7 est post nox add. f c in exanclata in ras. scripsit manus sec. in F, exanclata φ 8 psyche F 11 auri..|cole (fuit ue) F, aurueco|le φ 17 uaticin^{na} F 20 . fohf (fuit c) F. e fohf φ fraglantia F_q mutuata . (fuit e ut uid.) F, mutuata φ 22 nunquā F fç-ure (fuit r) F 23 pecuda Hildebrandius: pecula F, pecula φ 25 te ante abscondere om. F_q, add. uulgo sed cf. VIII 5 p. 136, 21.

cussis frondibus attingui nemoris lanosum aurum repperies quod passim stirpibus conexis obhaerescit.¹

Sic arundo simplex et humana Psychen aegerrimam salutem suam docebat. nec auscultatu penitus intento diligenter
5 instructa illa cessauit sed obseruatis omnibus furatrina facili flauentis auri mollitie congestum gremium Veneri reportat. nec tamen apud dominam saltem secundi laboris periculum secundum testimonium meruit sed contortis superciliis subridens amarum sic inquit 'nec me praeterit huius quoque facti auctor
10 adulterinus. sed iam nunc ego sedulo periclitabor an oppido forti animo singularique prudentia sis praedita. uidesne insistentem celsissimae illi rupi montis ardui uerticem de quo fontis atri fuscae defluunt undae proxumaeque conceptaculo uallis inclusae Stygias inrigant paludes et rauca Cocyti fluenta
15 nutriunt? indidem mihi de summi fontis penita scaturrigine rorem rigentem hauritum ista confestim deferres urnula.'

Sic aiens crustallo dedolatum uasculum, insuper ei grauiora comminata tradidit.

At illa studiose gradum celerans montis extremum petit
20 tumulum certe, uel illic inuentura uitae pessimae finem. sed cum primum praedicti iugi conterminos locos appulit, uidet rei uastae letalem difficultatem. namque saxum immani magnitudine procerum et inaccessa salebritate lubricum mediis e faucibus lapidis fontes horridos euomebat qui statim proni foraminis lacunis editi perque procliue delapsi et angusti canalis
[179] exarto contacti tramite proxumam conuallem latenter incidebant. dextra laeuaque cautibus cauatis proserpunt et longa colla

1 attingui *F* nemoris *f*: nemori *F* nemori *q* 2 conuexif *F*, cō-
uexif *q* 4 penitus intento *Iahnus*: penitendo *F*, penitendo *q* di-
gen^h *F* 5 . illa (*fuit c aut o*) *F* 9 qq; *om. F'* 14 inclusa stygiaf
(*ft in ras. a manu secunda*) *F*, inclusa est ygiaf (*ft add. manus secunda*) *q*
rauca *Lipsius*: pauca *Fq* cocyti *F* 16 hauritū *deletum in F* defer
. urnula (*fuit t*) *F*, deferet urnula *f*, defer furnula (*sed postea distinctum*
deferet urnula) *q* 19 cele-rant (*fuit t ut uid.*) *F* 20 inuentura uitae]
nuitē *F*, iuite *q* 23 medif e raucib; *F*, medif faucib; *f*, medife raucibuf
corr. in meduf e faucibuf q 27 catib; *F*

porrecti sacui dracones inconiuae uigiliae luminibus addietis et in perpetuam lucem populis exeubantibus. iamque et ipsae metum incutiebant uocales aquae. nam et 'discede' et 'quid facis? uide' et 'quid agis? caue' et 'fuge' et 'peribis' subinde clamant. sic impossibilitate ipsa mutata in lapidem Psyche 5 quamuis praesenti corpore sensibus tamen aberat et inextricabilis periculi mole prorsus obruta lacrumarum etiam extremo solacio carebat. nec Prouidentiae bonae graues oculos innocen-
 XV tis animae latuit aerumna. nam optimi Iouis regalis ales illa repente propansis utrimque pinnis affuit rapax aquila memor- 10 que ueteris obsequii, quo ductu Cupidinis Ioui pocillatorem Phrygium sustulerat, opportunam ferens opem deque numen in uxoris laboribus pereolens alti culminis diales uias deserit et ob os puellae praeuolans incipit 'at tu simplex alioquin et expers rerum talium: speras quippe te sanctissimi nec minus 15 truculenti fontis uel unam stillam posse furari uel omnino contingere. dis etiam ipsique Ioui formidabiles aquas istas Stygias uel fando comperisti? quodque uos deieratis per numina deorum, deos per Stygis maiestatem solere? sed cedo istam urnulam' et protinus adreptam complexa ungue festinat 20 libratisque pinnarum nutantium motibus inter genas saeuientium dentium et trisulea uibramina draconum remigium dextra laeuaque porrigens nolentes aquas et ut abiret inde ocuis minantes excipit, commenta se ob iussum Veneris petere eique

2 ^ppetuà F cupulif F et corr. in pupulif q 3 metum incutiebant Iahnus: sem& munebant Fq 5 mutata (fuit t̄ ut uid.) F lupide corr. a prima manu in lapide F, lupide corr. in lapidē q 6 p̄fenti sic Fq inextricabilis] hif extricabilif Fq 8 1 p̄udentia bona add. in margine F 9 optimi Scaliger: p̄mi (hoc est primi) Fq 11 po et ll in pocillatorē in ras. (pro ll uid. fuisse t) in F 12 frigiū subftulerat oportunā F 15 talū . F quippe Iahnus: q; F 16 truculenti . (fuit t) F 17 dnl F 18 ftigial F deieratif f: deieceratif Fq 19 ftigif F sed F 20 complexa ungue Iahnus: cōpletāq; Fq festinat sic Fq, festinat iter coniecit Oudendorpius 21 motibus Heinsius: molibuf F 23 no in nolentes in ras. manu sec. scripta in F, uolentes q inde ocuis Oudendorpius: innoxul Fq minantes (min in ras. a secunda manu) F, potantes q 24 commenta se Iahnus: cōment; Fq

se praeministrare quare paulo facilior adeundi fuit copia. sic XVI
 acceptam cum gaudio plenam urnulam Psyche Veneri citata
 rettulit.

Nec tamen nutum deae saeuientis uel tunc expiare potuit.
 5 nam sic eam maiora atque peiora flagitia comminans appellat
 renidens exitiabile 'iam tu quidem magna uideris quaedam
 mihi et alta prorsus malefica quae talibus praeceptis meis ob-
 temperasti nauiter. sed adhuc istud, mea pupula, ministrare
 debebis. sume istam pyxidem' et dedit protinus 'et usque ad
 10 inferos et ipsius Orci ferales penates te derige. tunc conferes
 pyxidem Proserpinae 'petit de te Venus' dicito 'modicum de
 tua mittas ei formositate uel ad unam saltem diceulam suffi-
 [180] ciens. nam quod habuit dum filium curat aegrotum consumpsit
 atque contriuit omne.' sed haud immaturius redito quia me
 15 necesse est indidem delitam theatrum deorum frequentare.'

Tunc Psyche uel maxime sensit ultimas fortunas suas et XVII
 uelamento reiecto ad promptum exitium sese compelli manifeste
 comperit. quidni? quae suis pedibus ultro ad Tartarum man-
 nesque commeare cogeretur. nec eunctata diutius pergit ad
 20 quampiam turrim praecaltam indidem sese datura praecipitem;
 sic enim rebatur ad inferos recta atque pulcherrime se posse
 descendere. sed turris prorumpit in uocem subitam et 'quid te'
 inquit 'praecipitem, o misella, quaeris extinguere? quidque
 iam nouissimo periculo laborique isto temere succumbis? nam
 25 si spiritus corpore tuo semel fuerit seiugatus, ibis quidem pro-
 fecto ad imum Tartarum sed inde nullo pacto redire poteris. mihi
 ausulta. Laeadaemo Achaiae nobilis ciuitas non longe sita est: XVIII
 huius conterminam deuus abditam locis quaere Taenarum. inibi
 spiraculum Ditis et per portas hiantes moustratur iter inuium,

9 et ante usque om. F, add. manu sec. in q 10 orci . (fuit l) F
 derig& F, derige . (fuit t) q 14 redito fq: reddito F 15 est ante
 ididē in ras. a secunda manu scriptum in F 20 posterius se deletum
 in F daturà Fq 21 recte Fq atque proin celerrime coniecit Iah-
 nius 23 que deletum in F 24 iâ praeter^s euanuit in F, legitur in q
 26 michi F 27 lacedemo F 25 conterminâ ('erasum) F abditâ
 ('erasum) F r in tenarū corr. ut uid. in l in F

cui te limite transmeato simul commiseris, iam canale directo perges ad ipsam Orci regiam. sed non hactenus uacua debebis per illas tenebras incedere sed offas polentae mulso coneretas ambabus gestare manibus, at in ipso ore duas ferre stipes. iamque confecta bona parte mortiferae uiae continuaberis claudum asinum lignorum gerulum cum agasone simili, qui te rogabit decidentis sarcinae fusticulos aliquos porrigas ei, sed tu nulla uoce deprompta tacita praeterito. nec mora cum ad flumen mortuum uenies, cui praefectus Charon protenus expectans portorium, sic ad ripam ulteriorem sutili cumba deducit 10 commeantes. ergo et inter mortuos auaritia uiuit nec Charon ille et Ditis pater, tantus deus, quicquam gratuito facit set moriens pauper uaticum debet quaerere et aes si forte praemanu non fuerit, nemo eum expirare patietur. huic squalido seni dabis nauli nomine de stipibus quas feres alteram 15 sic tamen ut ipse sua manu de tuo sumat ore. nec setius tibi pigrum fluentum transmeanti quidam supernatans senex mortuus putris adtollens manus orabit ut eum intra nauigium trahas nec tu tamen inlicita adflectare pietate. transito fluuio 20 modicum te progressam textrices orabunt anus telam struentes, manus paulisper accommodes, nec id tamen tibi contingere fas est. nam haec omnia tibi et multa alia de Veneris insidiis [181] orientur ut uel unam de manibus omittas offulam. nec putes futile istud polentacium damnum leue. altera enim perdita lux haec tibi prorsus denegabitur. canis namque praegrandis teriugo 25 et satis amplo capite praeditus, immanis et formidabilis tonantibus oblatrans faucibus mortuos, quibus iam nil mali potest facere, frustra territando ante ipsum limen et atra atria Proserpinae semper excubans seruat uacuum Ditis domum. hunc offrenatum unius offulae praeda facile praeteribis, ad ipsam 30 que protinus Proserpinam introibis, quae te comiter excipiet

1 cui *Floridus*: cumf *Fq* directo *Fq* 2 horci *F* acten; *F*
 3 pollente *F* 5 cōtinuauerif *F* 7 roga]bit sic *F* decidentis *Gruterus*:
 decidenti *Fq* 12 et Ditis *scripsi*: ditif et *F* 13 l& sic *F* 18
 putrif *f*: putria *F* (et ante corr.) *q* 19 fluui *F* 20 progressa *Fq*
 26 conantib; *Fq* 27 facib; *F*

ac benigne ut et molliter assidere et prandium opipare suadeat
 sumere. sed tu et humi reside et panem sordidum petitum
 esto, deinde nuntiato quid adueneris susceproque quod offeretur
 rursus remeans canis saeuitiam offula reliqua redime ac deinde
 5 auaro nauitae data quam reseruaueras stipe transitoque eius
 fluuio recolens priora uestigia ad istum caelestium siderum
 redies chorum. sed inter omnia hoc obseruandum praecipue tibi
 eenseo ne uelis aperire uel inspicere illam quam feres pyxi-
 dem uel omnino diuinae formonsitatis abditum curiosius then-
 10 saurum.'

Sic turris illa prospicua uaticinationis munus explicuit. nec XX
 morata Psyche pergit Taenarum sumptisque rite stipibus illis
 et offulis infernum decurrit meatum transitoque per silentium
 asinario debili et amnica stipe uectori data, neglecto superna-
 15 tantis mortui desiderio et spretis textricum subdolis precibus
 et offulae cibo sopita canis horrenda rabie domum Proserpinae
 penetrat. nec offerentis hospitae sedile delicatum uel cibum
 beatum amplexa sed ante pedes eius residens humilis cibario
 pane contenta Veneriam pertulit legationem. statimque secreto
 20 repletam conclusamque pyxidem suscipit et offulae sequentis
 fraude caninis latratibus obseratis residuaque nauitae reddita
 stipe longe uegetior ab inferis recurrit. et repetita atque ado-
 rata candida ista luce quamquam festinans obsequium terminare
 mentem capitur temeraria curiositate et 'ecce' inquit 'inepta
 25 ego diuinae formonsitatis gerula, quae nec tantillum quidem
 indidem mihi delibo uel sic illi amatori meo formonso placi-
 tura' et cum dicto reserat pyxidem. nec quicquam ibi rerum XXI
 nec formonsitas ulla sed infernus somnus ac uere Stygius qui
 statim coperculo reuelatus inuadit eam crassaque soporis ne-
 30 bula cunetis eius membris perfunditur et in ipso uestigio
 [182] ipsaque semita conlapsam possidet. et iacebat immobilis et

2 petitú esto *f* et (sed ex correctura) *q*: petitu mefta *F* 3 offeret̄
q: effereť *F* 4 remeāť *q*: remeaf *F* 5 q̄uitiē *F* 8 pi|xidē *Fq*
 11 ul̄ p̄p̄ītia add. in mg. *F* 12 tenafú *F* 17 dedicatú *Fq* 21 ob-
 feruat̄f deleta u *Fq* 23 quanquam *F* 24 iepta ego *q*: inepte . . (fuit go) *F*
 25 nec sic *F* 26 michi *F* 27 pixidē *F* 29 crafoq; *F* 31 clapfa
F, collapfa *q*

nihil aliud quam dormiens cadauer. sed Cupido iam cicatrice
 solida reualescens nec diutinam suae Psyches absentiam tol-
 lerans per altissimam cubiculi quo cohibebatur elapsus fene-
 stram reffectisque pinnis aliquanta quiete longe uelocius prouo-
 lans Psychem accurrit suam detersoque somno curiose et rur- 5
 sum in pristinam pyxidis sedem recondito Psychem innoxio
 punctulo sagittae suae suscitatur et 'ecce' inquit 'rursum perie-
 ras, misella, simili curiositate. sed interim quidem tu prouin-
 ciam, quae tibi matris meae praecepto mandata est, exsequere
 nauiter, cetera egomet uidero.' his dictis amator leuis in pin- 10
 nas se dedit, Psyche uero confestim Veneri munus reportat
 Proserpinae.

XXII Interea Cupido amore nimio peresus et aegra facie matris
 suae repentinam sobrietatem pertimescens ad armillum redit
 alisque pernibus caeli penetrato uertice magno Ioui supplicat 15
 suamque causam probat. tunc Iuppiter prehensa Cupidinis
 buccula manumque ad os suum relata consauiat atque sic ad
 illum 'licet tu' inquit 'domine fili, numquam mihi concessu
 deum decretum seruari honorem sed istud pectus meum, quo
 leges elementorum et uices siderum disponuntur, conuulneris 20
 assiduis ictibus crebrisque terrenae libidinis foedaueris casibus
 contraque leges et ipsam Iuliam disciplinamque publicam tur-
 pibus adulteriis existimationem famamque meam laeseris in
 serpentes in ignes in feras in aues et gregalia pecua serenos
 uultus meos sordide reformando, at tamen modestiae meae me- 25
 mor quodque inter istas meas manus creueris, cuncta perficiam
 dum tamen scias aemulos tuos cauere ac, siqua nunc in terris
 puella praepollet pulchritudine, praesentis beneficii uicem per
 eam mihi repensare te debere.'

XXIII Sic fatus iubet Mercurium deos omnes ad contionem pro- 30
 tinuis conuocare ac siqui coetu caelestium defuisset, in poenam
 decem milium nummum conuentum iri pronuntiare. quo metu

1 nichil F 8 punctiã præter p et ' cunuit in F, legitur (sed in la-
 cuna a secunda manu scriptum) in q 9 que F: qd f mandatũ f
 14 armillũ F, armilẽ f et margo F 17 cõauat F: cõabiat f 21
 fedaueris F 24 in imbres coniecit Iahnus 31 cõtu F penã F

statim completo caelesti theatro pro sede sublimi sedens procerus Iuppiter sic enuntiat

‘Dei conscripti Musarum albo, adulescentem istum quod manibus meis alumnatus sim, profecto scitis omnes, cuius primae iuuentutis caloratos impetus freno quodam coerendos existimaui. sat est cotidianis eum fabulis ob adulteria eundasque corruptelas infamatum. tollenda est omnis occasio et luxuria puerilis nuptialibus pedicis alliganda. puellam elegit [153] et uirginitate priuauit: teneat possideat, amplexus Psychem 10 semper suis amoribus perfruatur.’ et ad Venerem conlata facie ‘nec tu’ inquit ‘filia, quicquam contristare nec prosapiae tantae tuae statuique de matrimonio mortali metuas. iam faxo nuptias non impares sed legitimas et iuri ciuili congruas’ et ilico per Mercurium arripi Psychem et in caelum perducere iubet. porrecto 15 ambrosiae poculo ‘sume’ inquit ‘Psyche et immortalis esto nec unquam digredietur a tuo nexu Cupido sed istae uobis erunt perpetuae nuptiae.’

Nec mora cum cena nuptialis affluens exhibetur. accumbat summum torum maritus, Psychem gremio suo complexus. 20 sic et cum sua Iunone Iuppiter ac deinde per ordinem toti dei. tunc poculum nectaris, quod uinum deorum est, Ioui quidem suus pocillator ille rusticus puer, ceteris uero Liber ministrabat. Vulcanus cenam coquebat, Horae rosis et ceteris floribus purpurabant omnia, Gratiae spargebant balsama, Musae 25 uoce canora personabant, Apollo cantauit ad citharam, Venus suauis musicae suppari gressu formosa saltauit, scaena sibi sic concinnata ut Musae quidem eorum canerent, tibiae inflaret Satyrus et Paniscus ad fistulam diceret. sic rite Psyche conuenit in manum Cupidinis et nascitur illis maturo partu 30 filia, quam Voluptatem nominamus.’

3 alio adoleſcentē F 4 ſit (erasum^s, t add. manus ſecunda) F
6 fauuh F' 11 profapie f: piofa pię F 13 iuri Iahnius: iure F
18 cęna F exhibē F 19 torū (ſuit ſ) F 23 cęnā F 25
uoce Guilelmus: qq; F ch|terā F 26 ſuppari greſſu Scaliger:
ſup mgreſſu F 27 ſic] ſi Fq cęnnataſ (ſ add. manus ſecunda) F
inflarent ſaturuſ F 25 dicerent F 30 quā² (add. manus ſecunda)
F, quā φ no....|minam; (o corr. ut uid. ex u) F, nomina|m; φ

XXV Sic captivae puellae delira et temuleuta illa narrabat anicula. sed astans ego non procul dolebam me Hercules quod pugillares et stilum non habebam quis tam bellam fabellam praenotarem. Ecce confecto nescio quo graui proelio latrones adueniunt onusti, non nulli tamen immo promptiores uulneratis 5 domi relictis et plagas recurantibus ipsi ad reliquas occultatas in quadam spelunca sarcinas ut aiebant proficisci gestiunt. prandioque raptim tubureinato me et equum meum uectores rerum illarum futuros fustibus exinde tundentes producent in uiam multisque cliuis et anfractibus fatigatos prope ipsam 10 uesperam perducunt ad quampiam speluncam unde multis onustos rebus rursus ne breuiculo quidem tempore refectos obiter reducunt tantaque trepidatione festinabant ut me plagis multis obtundentes propellentesque super lapidem propter uiam positum deicerent. unde crebris aequae ingestis ictibus crure 15 dextero et ungula sinistra me debilitatum aegre ad exurgendum compellunt. et unus 'quo usque' inquit 'ruptum istum asellum nunc etiam claudum frustra pascemus?' et alius 'quid [184] quod et pessimo pede domum nostram accessit nec quicquam idonei lucri exinde cepimus sed uulnera et fortissimorum occi- 20 siones.' alius iterum 'certe ego cum primum sarcinas istas quamquam inuitus pertulerit, protinus cum uulturiis gratissimum pabulum futurum praecipitabo.'

Dum secum mitissimi homines altercant de mea nece, iam et domum perueneramus. nam timor unguilas mihi alas fecerat. 25 tum quae ferebamus amoliti properiter nulla salutis nostrae cura set ne meae quidem necis habita comitibus adscitis, qui uulnerati remanserant, 'dudum recurrunt, relaturi taedia, ut aiebant, nostrae tarditatis. nec me tamen mediocris carpebat scrupulus contemplatione comminatae mihi mortis et ipse mecum 30

3 quis scripsi: q F et, add. in marg. 1. quo, q ^{bel} uelâ (bel add. manus secunda) F. uellâ q 4 Ecce in ras. in F, ecce q p̄ho. F 5 uulneratif f: uulnerati Fq 7 agebant F, agebant q 8 meū deletum in F, om. 13 trepidatio|ne festinabant in ras. a man. sec. in F 22 quauquam F 23 paululū, u a secunda manu corr. in b, F 26 tum quae] cumq; Fq 25 relaturi taedia codices interpolati: relatori tēdio F

quid stas, Luci, uel quid iam nouissimum expectas? mors et haec acerbissima decreto latronum tibi comparata est. nec magno conatu res indiget. uides istas rupinas proximas et praeacutas in his prominentes silices, quae te penetrantes
 5 antequam decideris, membratim dissipabunt. nam et illa ipsa praeclara magia tua uictum laboresque tibi tantum asini uerum corium non asini crassum sed hirundinis tenuae membranulum circumdedit. quin igitur masculum tandem sumis animum tuaeque saluti dum licet consulis? habes summam opportuni-
 10 tatem fugae dum latrones absunt. au custodiam anus semimortuae formidabis quam licet claudi pedis tui calce unica finire poteris? — sed quo gentium capessetur fuga uel hospitium quis dabit? haec quidem inepta et prorsus asinina cogitatio. quis enim uiantium uectorem suum non libenter auferat.'

15 Et alacri statim nisu lorum, quo fueram destinatus, abrumpo meque quadripedi cursu proripio nec tamen acutulae anus miluinos oculos effugere potui. nam ubi me conspexit absolutum, capta super sexum et aetatem audacia lorumprehendit ac me deducere ac reuocare contendit. nec tamen ego memor exitia-
 20 bilis propositi latronum pietate ulla commoueor sed incussis in eam posteriorum pedum calcibus profinus adplodo terrae. at illa quamuis humi prostrata loro tamen tenaciter inhaerebat ut me procurrentem aliquantisper tractu sui sequeretur. et occipit statim clamoris ululatus auxiliium ualidioris manus implorare.
 25 sed frustra fletibus cassum tumultum commouebat quippe cum nullus adforet qui suppetias ei ferre posset nisi sola illa uirgo captiua, quae uocis exitu procurrentem uidet Hercules memorandi spectaculi scaenam, non tauro sed asino dependentem
 [185] Dirceam aniculam sumptaque constantia uirili facinus audet
 30 pulcherrimum. extorto et enim loro manibus eius me placidis gannitibus ab impetu reuocatum nauiter inscendit et sic ad cur-

2 aceruiffima F 4 scilicet F, scilicet (fuit e) φ penetrantes antequam *Pricaeus*: penetrante quā Fφ 6 : uictū (*erasa* 1) F, uultū φ
 7 membranullū Fφ 9 oportunitatē F 16 astutulē *add. marg.* F 19 f in exitiabilif *scripsit manus secunda in F*, exitiabilif φ 24 clamofif φ:
 clamof F, clamāf f 27 exitu sic Fφ 30 placidif sic Fφ

XVIII sum rursus incitat. ego simul uoluntariae fugae uoto et liberandae uirginis studio sed et plagarum suasu, quae me saepicula comonebant, equestri celeritate quadripedi cursu solum replaudens uirginis delicatas uoculas adhinnire temptabam. sed et scalpendi dorsi mei simulatione non numquam obliquata ceruice 5 pedes decoros puellae basiabam. tunc illa spirans altius caelumque sollicito nutu petens

'Vos' inquit 'Superi, tandem meis supremis periculis opem facite, et tu, Fortuna durior iam saeuire desiste. sat tibi miseris istis cruciatibus meis litatum est. tuque praesidium meae 10 libertatis meaeque salutis si me domum peruexeris incolumem parentibusque et formoso proco reddideris, quas tibi gratias perhibebo, quos honores habebo, quos cibos exhibebo? iam primum iubam istam tuam probe pectinatam meis uirginalibus monilibus adornabo, frontem uero crispatam prius decoriter 15 discriminabo caudaeque setas incuria lauacri congestas et horridas comam diligenter monilibus bullisque te multis aureis inoculatum ueluti stellis sidereis relucentem et gaudiis popularium pomparum ouantem sinu serico progestans nucleos edu-

XVIII lia mitiora te meum sospitatore[m] cotidie saturabo. sed nec 20 inter cibos delicatos et otium profundum uitaeque totius beatitudinem deerit tibi dignitas gloriosa. nam memoriam praesentis fortunae meae diuinaeque prouidentiae perpetua testatione signabo et depictam in tabula fugae praesentis imaginem meae domus atrio dedicabo. uisetur et in fabulis audietur do- 25

2 comouebant Fq 4 admnre F, admire q 5 scapendi (l add. et p corr. ex u manus secunda) F, sca|uendi q obhquat; aceruice (; add. manus secunda) F, obhquata | aceruice (priorem a add. manus altera) q

6 b in basiabam corr. ex u manus secunda in F, uasiabā q 13 q in quof (ante honores) corr. a manu secunda ex o in F, quof q 15 monilib; Fq, manibus uulgo 17 comam diligenter scripsi: cōpta diligentia F ante monilibus add. pectinabo sed in lacuna et nisi fallor ab altera manu quamquam eiusdem aetatis scriptum q (nihil tale in F) 20 sa..turabo ut uid. (supra a add. ^s man. secunda) F, fagnabo sed in lac. et ut uid. ab altera sed aequali manu in q 21 et] est Fq 25 fauhf F'

ctorumque stilis rudis perpetuabitur historia 'asino uectore uirgo regia fugiens captiuitatem.' accedes antiquis et ipse miraculis. etiam credemus exemplo tuae ueritatis et Phryxum arieti supernatasse et Arionem delphinum gubernasse et Europam tauro
 5 supereubasse. quod si uere Iupiter mugiuit in bouem, potest in asino meo latere aliqui uel uultus hominis uel facies deorum.'

Dum haec identidem puella replicat uotisque crebros intermiscet suspiritus, ad quoddam peruenimus triuuium unde me
 10 adrepto capistro dirigere dextrorsum magnopere gestiebat quod ad parentis eius ea scilicet iretur uia. sed ego gnarus latrones illac ad reliquas commeasse praedas, renitebar firmiter atque
 [186] sic in animo meo tacitus expostulabam 'quid facis infelix puella? quid agis? eur festinas ad Oreum? quid meis pedibus
 15 facere contendis? non enim te tantum uerum etiam me perditum ibis.' sic nos diuersa tendentes et in causa finali de proprietate soli inmo uiae hereiscundae contententes rapinis suis onusti coram deprehendunt ipsi latrones et ad lunae splendorem iam inde longius cognitos risu maligno salutant.
 20 et unus e numero sic appellat 'quorsum istam festinanti ue-
 stigio lucubratis uiam nec noctis intempestae Manes Laruasque formidatis? at tu, probissima puella, parentes tuos interu-
 sere properabas? sed nos et solitudini tuae praesidium praestabimus et ad parentes tuos iter monstrabimus' et unus
 25 manu secutus prehensio loro retrorsum me circumtorquet nec baculi nodosi quod gerebat suetis ictibus temperat. tunc ingrat-
 is ad promptum recurrens exitium reminiscor doloris ungu-
 lae et occipio nutanti capite claudicare. sed 'ecce' inquit ille qui me retraxerat 'rursum titubas et uacillas? et putres isti tui
 30 pedes fugere possunt, ambulare nesciunt? at paulo ante pinna-
 tam Pegasi uincebas celeritatem.'

XXX

Dum sic mecum fustem quatiens benignus iocatur comes,

1 rudis] iugis coniecit de Rooy spicilegii p. 45 3 trixū F 4
 arionē (o add. manus secunda) F delphinū, add. in margine no, F 6
 alq sic F, alqd q 28 occipio . (uid. fuisse occipipo) Fq 29 bac-
 cillas Fq (b corr. in u a secunda manu in q)

iam domus eorum extremam loriam perueneramus. et ecce de quodam ramo procerae cupressus induta laqueum anus illa pendebat. quam quidem detractam protinus cum suo sibi funiculo deuinctam dedere praecipitem puellaque statim distenta uinculis cenam, quam postuma diligentia praeparauerat infelix 5 anicula, ferinis inuadunt animis.

XXXI Ac dum auida uoracitate cuncta contruncant, iam incipiunt de nostra poena suaque uindicta secum considerare. et utpote in coetu turbulento uariae fuere sententiae ut primus uiuam cremari censeret puellam, secundus bestiis obici suaderet, tertius patibulo suffigi iuberet, quartus tormentis excarnificare 10 praeciperet. certe calculo cunctorum utcumque mors ei fuerat destinata. tunc unus omnium sedato tumultu, placido sermone sic orsus est

‘Nec sectae collegii nec mansuetudini singulorum ac ne 15 meae quidem modestiae congruit pati uos ultra modum delictique saeuire terminum nec feras nec cruces nec ignes nec tormenta ac ne mortis quidem maturatae festinas tenebras accessere. meis itaque consiliis auscultantes uitam puellae sed quam meretur largimini. nec uos memoria deseruit utique quid 20 iam dudum decreueritis de isto asino semper pigro quidem sed manducone summo, nunc etiam mendaci fictae debilitatis et uirginalis fugae sequestro ministroque. hunc igitur iugulare 187] crastino placeat totisque uacuefacto praecordiis per mediam aluum nudam uirginem, quam praetulit nobis, insuere ut sola 25 facie praeminente ceterum corpus puellae nexu ferino coherceat, tunc super aliquod saxum seruposum insiticium et fartilem

XXXII asinum exponere et solis ardentis uaporibus tradere. sic enim cuncta, quae recte statuistis. ambo sustinebunt et mortem asinus quam pridem meruit et illa morsus ferarum, cum uer- 30 mes membra laniabunt, et ignis flagrantiam, cum sol nimiis

4 p̄cepti/en puella . quae F, p̄cipitem (prior i corr. ex e) puellaq;
 (q: in ras.) q 5 postuma . (fuit l) Fq 8 pena F 9 cetu F
 13 fedata ut uid. F' 16 pati f̄q: patri F 18 accessere sic Fq
 30 orful Fq (in F add. m manus recentior) ūmuf F et (corr. i in e) q
 31 numuf q: nimuf F

caloribus inflammavit uterum, et patibuli cruciatum, cum canes et uultures intima protrahent uiscera. sed et ceteras eius acrumnas et tormenta numerate. mortuae bestiae ipsa uiuens uentrem habitabit, cum faetore nimio nares aestuet, inediae
 5 diutinae letali fame tabescet nec suis saltem liberis manibus mortem sibi fabricare poterit.

Talibus dictis non pedibus sed totis animis latrones in eius uadunt sententiam. quam meis tam magnis auribus accipiens quid aliud quam meum crastinum deflebam cadauer?

LIBER VII

Vt primum tenebris abiectis dies inalbebat et candidum solis I curriculum cuncta conlustrabat, quidam de numero latronum peruenit. sic enim mutuae salutationis officium indicabat. is in primo speluncae aditu residens et ex anhelitu recepto spiritu
 15 tale collegio suo nuntium facit

Quod ad domum Milonis Hypatini quam proxime diripimus pertinet, discussa sollicitudine iam possumus esse securi. postquam uos enim fortissimis uiribus cunctis ablatis castra nostra remeastis, immixtus ego turbelis popularium do-
 20 lentique atque indignanti similis arbitrabar super inuestigatione facti cuius modi consilium caperent et an et quatenus latrones placeret inquiri, renuntiaturus uobis uti mandaueratis omnia. nec argumentis dubiis sed rationibus probabilibus congruo cunctae multitudinis consensu nescio qui Lucius auctor
 25 [188] manifestus facinoris postulabatur, qui proximis diebus fictis commendaticiiis litteris Miloni sese uirum commentitus bonum artius conciliauerat ut etiam hospitio susceptus inter familiares intimos haberetur plusculisque ibidem diebus demoratus falsis amoribus ancillae Milonis animum inrepens ianuae claustra

4 fetore *F* 9 *subscriptum* ego falluistul | legi & em̄dam rome felix.
 METAMORPHOSEON. LIB. VI. € xp̄hc INCIP LIB. VII. feher̄. in *F* 11 in-
 abebat *F* 14 anelhtu *F* 15 facit *F* 19 castra *q*: craftra *F* 21
 caper& *F*, cap& *q*, caperetur *coniecit* Hildebrandius

sedulo explorauerat et ipsa membra in quis omne patrimonium .
 II condi solebat curiose perspexerat. nec exiguum scelerati mon-
 strabatur indicium, quippe cum eadem nocte sub ipso flagitii
 momento idem profugisset nec exinde usquam compareret, iam
 et praesidium fugae quo uelocius frustratis insecutoribus pro-
 cul ac procul abderet sese, eidem facile suppeditasse: equum
 namque illum suum candidum uectorem futurum duxisse secum.
 plane seruum eius ibidem in hospitio repertum scelerum con-
 siliorumque erilium futurum indicem per magistratus in publi-
 cam custodiam receptum et altera die tormentis uexatum plu-
 ribus ac paene ad ultimam mortem: excarnificatum nil quicquam
 rerum talium esse confessum, missos tamen in patriam Lucii
 uiros multos numero qui reum poenas daturum sceleris in-
 quirerent.⁷

Haec eo enarrante ueteris fortunae et illius beati Lucii
 praesentisque aerumnae et infelicis asini facta comparatione
 medullitus ingemebam subiitque me non de nihilo ueteris pri-
 scaeque doctrinae uiros finxisse ac pronuntiasse caecam et
 prorsus exoculatam esse Fortunam quae semper suas opes ad
 malos et indignos conferat nec unquam iudicio quemquam mor-
 talium eligat, immo uero cum eis potissimum deuersetur quos
 procul si uideret, fugere deberet, quodque cunctis est extre-
 mius, uarias opiniones, immo contrarias nobis attribuat ut et
 malus boni uiri fama gloriatur et innocentissimus contra no-
 xio rumore plectatur. ego denique quem saeuissimus eius im-
 petus in bestiam et extremae sortis quadripedem deduxerat
 cuiusque casus etiam quouis iniquissimo dolendus atque mise-
 randus merito uideretur, crimine latrocinii in hospitem mihi
 carissimum postulabar. quod crimen non modo latrocinium,

1 membra] 'membri' Augustae Taurinorum hodie cameras aedium
 uocant 4 iam scripsi: nã F 6 ac pcul deleta in F suppedittaff&
 (& partim in ras., uid. fuisse e) suppedittaffe q 7 nanq; F 12 luci
 urof (u u in ras. scripsit manu secunda; pro u fuerat l) F, luci
 illuf q 13 penal F 15 eo om. F^o ena-rrante (fuit a) F 17 ni-
 chilo F 20 unquã F quenquã F 21 eligit F if F, huf q
 24 innocentissimof F noxio rumore Casaubonus: noxiôrũ ore F 29
 ka|riffimũ F

uerum etiam parricidium quisque rectius nominarit. nec mihi
 tamen licebat causam meam defendere uel unico uerbo saltem
 denegare. denique ne mala conscientia tam scelesto crimini
 praesens uiderer silentio consentire, hoc tantum impatientia
 5 perductus uolui dicere 'non feci.' et uerbum quidem praece-
 [189] dens semel ac saepius inmodice clamitauit, sequens uero nullo
 pacto disserere potui sed in prima remansi uoce, et identidem
 boauit 'non non' quamquam nimia rotunditate pendulas uibras-
 sem labias. sed quid ego pluribus de Fortunae saeuitate con-
 10 queror? quamquam nec istud puduit me cum meo famulo meo-
 que uectore illo equo factum conseruum atque coniugem.

Talibus cogitationibus fluctuantem subit me illa cura po- III
 tior qua statuto consilio latronum manibus uirginis decretam
 me uictimam recordabar uentremque crebro suspiciens meum
 15 iam misellam puellam parturibam. sed ille qui commodum
 falsam de me notoriam pertulerat, expromptis mille aureum,
 quos insutu laciniae contexerat quosque uariis uiatoribus de-
 tractos, ut aiebat, pro sua frugalitate communi conferebat arcae,
 infit etiam de salute commilitonum sollicite sciscitari. cognito-
 20 que quosdam, immo uero fortissimum quemque uariis quidem
 sed inpigris casibus oppetisse, suadet tantisper pacatis itine-
 ribus omniumque proeliorum seruatis induciis inquisitioni com-
 militonum potius insisteretur et tirocinio nouae iuuentutis ad
 pristinae manus numerum Martiae cohortis facies integraretur.
 25 nam et inuitos terrore compelli et uolentes praemio prouocari
 posse nec paucos humili seruilique uitae renuntiantes ad instar
 tyrannicae potestatis sectam suam conferre malle. se quoque
 iam dudum pro sua parte quendam conuenisse hominem et
 statu procerum et aetate iuuenem et corpore uastum et manu
 strenuum, eique suasisse ac denique persuasisse ut manus he-
 30 betatas diutina pigritia tandem referret ad frugem meliorem

5 perductus *Floridus*: pductus *F* S posterius ñ (*ita etiam q*) corr.
a sec. m. in fi in F S et 10 quanquam *F* rotunditate *f*: rutunditate *F* 9
 sequitate *Fq*: sequitate *f* 17 uitorib; *F* 18 . p (*uid. fuisse p*) *F* 20
 quenque *F* 21 ^{ob}adpetisse *F*, oppetisse *q* 22 phoz *F* 28 ⁿquedà *F*
 29 ebetataf *F*

bonoque secundae dum posset frueretur ualeitudinis, nec manum ualidam erogandae stipi porrigeret sed hauriendo potius exereret auro. talibus dictis uniuersi omnes adsensere et illum qui iam comprobatus uideretur, adscisci et alios ad supple-
 V dum numerum uestigari statuunt. tunc profectus et paululum 5 commoratus ille perducit immanem quendam iuuenem, uti fuerat pollicitus, nescio an ulli praesentium comparandum — nam praeter ceteram corporis molem toto uertice cunctos antepollebat et ei commodum lanugo malis inserpebat — sed plane centunculis disparibus et male consarcinatis semiamictum, inter 10 quos pectus et uenter crustata crassitie reluctabant. sic introgressus ‘hauete’ inquit ‘fortissimo deo Marti clientes mihique iam fidi commilitones, et uirum magnanimae uiuacitatis uolentem uolentes accipite, libentius uulnera excipientem quam [190] aurum manu suscipientem ipsaque morte, quam formidant alii, 15 meliorem. nec me putetis egenum uel abiectum, neue de pannulis istis uirtutes meas aestimetis. nam praefui ualidissimae manus totamque prorsus deuastauit Macedoniam. ego sum praedo famosus Haemus ille Thracius, cuius totae prouinciae nomen horrescunt, patre Therone aequae latrone inclito prognatus, 20 humano sanguine nutritus interque ipsos manipulos factionis VI educatus heres et aemulus uirtutis paternae. sed omnem pristinam sociorum fortium multitudinem magnasque illas opes exiguo temporis amisi spatio. nam procuratorem principis ducenaria perfunctum, dehinc fortuna tristiore decussum, praete- 25 reuntem me † orato fueram adgressus. sed rei noscendae carpo ordinem. fuit quidam multis officiis in aula Caesaris clarus atque conspicuus, ipsi etiam probe spectatus. hunc insimulatum quorundam astu proiecit extorrem saeuens inuidia. sed uxor eius Plotina, quaedam rarae fidei atque singularis pudicitiae 30 femina quae decimo partus stipendio uiri familiam fundauerat, spretis atque contemptis urbicae luxuriae deliciis fugientis cō-

2 . fed (uid. fuisse S; F, Sed q 3 ad fenere q: adfenere F 12 habete Fq 20 aequae Lipsius: atque Fq 25 pter|entē (erasum ?) F, p̄teū|te q 29 asto (sed ductus euanidos refinxit manus secunda ut dici nequeat quid primitus scriptum fuerit) F, astū q

mes et infortunii socia tonso capillo in masculinam faciem re-
 formato habitu pretiosissimis monilium et auro monetali zonis
 refertis incincta inter ipsas custodientium militum manus et
 gladios nudos intrepida cunctorum periculorum particeps et
 5 pro mariti salute peruigilem curam sustinens aerumnas adsi-
 duas ingenio masculo sustinebat. iamque plurimis itineris diffi-
 cultatibus marisque terroribus exantlatis Zacynthum petebat,
 quam sors ei fatalis decreuerat temporariam sedem. sed cum VII
 primum litus Actiacum, quo tunc Macedonia delapsi grassa-
 10 bamus, appulisset, nocte promota tabernulam quandam litori
 nauique proximam uitatis maris fluctibus incubabant: inuadi-
 mus et diripimus omnia nec tamen periculo leui temptati dis-
 cessimus. simul namque primum sonum ianuae matrona per-
 cepit, procurrens in cubiculum clamoribus inquietis cuncta
 15 miscuit milites suosque famulos nominatim sed et omnem
 uiciniam suppetiatum conuocans nisi quod pauore cunctorum,
 qui sibi quisque metuentes delitescabant, effectum est ut im-
 pune discederemus. sed protinus sanctissima — uera enim
 dicenda sunt — et unice fidei femina bonis artibus gratiosa
 20 precibus ad Caesaris numen porrectis et marito reditum cele-
 [191] rem et adgressurae plenam uindictam impetrauit. denique
 noluit esse Caesar Haemi latronis collegium et confestim interiuit.
 tantum potest nutus etiam magni principis. tota denique factione
 25 me furatus aegre solus mediis Orci faucibus ad hunc euasi
 modum. sumpta ueste muliebri florida in sinus flaccidos abun-
 dante mitellaque textili contecto capite calceis femininis albis
 illis et tenuibus indutus et in sequiorem sexum incertus atque
 absconditus asello spicas ordeacias gerenti residens per me-
 30 dias acies infesti militis transabiui. nam mulierem putantes
 asinariam concedebant liberos abitus quippe cum mihi etiam

VII

VIII

5 fuſtnēf (- add. manus secunda) F, fuſtinenſ q 7 zachynthū F
 9 littuf acta cū (c corr. in t) Fq 13 nanq; F, nāq; q 15 oīē (i ut
 uid. deleta) F, om̄ē q 22 coligrū Fq interibit (v add. manus se-
 cunda) F, interibit q 26 habundante F 30 tranſaurui F' 31
 adit; Fq

tunc depiles genae laeui pueritia splendicarent. nec ab illa tamen paterna gloria uel mea uirtute descuii quamquam semitrepidus iuxta mucrones Martios constitutus sed habitus alieni fallacia tectus, uillas seu castella solus adgrediens, uiaticulum mihi conrasi' et diloricatis statim pannulis in medium duo 5 milia profudit aureorum et 'en' inquit 'istam sportulam, immo uero dotem collegio uestro libens meque uobis ducem fidissimum, si tamen non recusatis, offero breui temporis spatio lapideam istam domum uestram facturus auream.'

VIII Nec mora nec cunctatio sed calculis omnibus ducatum 10 latrones unanimes ei deferunt uestemque lautiusculam proferrunt sumeret abiecto centunculo diuite. sic reformatus singulis exoseculatus et in summo puluinari locatus cena poculisque magnis inauguratur. tunc sermonibus mutuis de uirginis fuga deque mea uectura et utrique destinata monstruosa morte cogno- 15 scit et ubi locorum esset illa percontatus deductusque, uisa ea, ut erat uinculis onusta, contorta et uituperanti nare discessit et 'non sum quidem tam brutus uel certe temerarius' inquit 'ut scitum uestrum inhibeam sed malae conscientiae reatum intra me sustinebo si quod bonum mihi uidetur dissimulauero. sed prius 20 fiduciam uestri causa sollicito mihi tribuite cum praesertim uobis, si sententia haec mea displicuerit, liceat rursus ad asinum redire. nam ego arbitror latrones quique eorum recte sapiunt nihil anteferre lucro suo debere ac ne ipsam quidem saepe aliis damnosam ultionem. ergo igitur si perdidistis in 25 asino uirginem, nihil amplius quam sine ullo compendio indignationem uestram exercucritis. quin ego censeo deducendam eam ad quampiam ciuitatem ibique uenundandam. nec enim leui pretio distrahi poterit talis aetatula. nam et ipse quosdam [192] lenones pridem cognitos habeo quorum poterit unus magnis 30 equidem talentis, ut arbitror, puellam istam praestinare condigne natalibus suis fornicem processuram nec in similem fugam discursuram: non nihil etiam cum lupanari seruerit, uin-

2 quamquam *F* 4 ulla *F* φ 11 uniamel *F*, unanimes φ 12 diuite
F φ , diuitem *coniecit Scriuerius* 13 cenę puculisq; (*prior u corr. in o*)
F, cene poculisq; φ 26 nichil *F* 33 discursuram *codices interpolati:*
discurrã *F* φ nichil *F* φ

dictae uobis depensuram. hanc ex animo quidem meo sententiam conducibilem protuli sed uos uestrorum estis consiliorum rerumque domini.²

Sic ille latronum fisci aduocatus nostram causam pertu- X
 5 lerat, uirginis et asini sospitator egregius. sed in diutina deliberatione ceteri cruciantes mora consilii mea praecordia, immo miserum spiritum, libentes tandem nouicii latronis accedunt sententiae et protinus uinculis exsoluunt uirginem. quae quidem simul uiderat illum iuuenem fornicisque et lenonis
 10 audierat mentionem, coepit risu laetissimo gestire ut mihi merito subiret uituperatio totius sexus, cum uiderem puellam proci iuuenis amore nuptiarumque castarum desiderio simulato lupanaris spurci sordidique subito delectari nomine. et tunc quidem totarum mulierum secta moresque de asini pendebant
 15 iudicio. sed ille iuuenis sermone repetito 'quin igitur' inquit 'supplicatum Marti Comiti pergimus et puellam simul uendituri et socios indagaturi? sed, ut uideo, nullum uspiam pecus sacrificatui ac ne uinum quidem potatui adfatim uel sufficiens habemus. decem mihi itaque legate comites, quis contentus
 20 proximum castellum petam, inde uobis epulas saliares comparaturus.'

Sic eo profecto ceteri copiosum instruunt ignem aramque cespite uirenti Marti deo faciunt.

Nec multo post adueniunt illi uinarios utres ferentes et XI
 25 gregatim pecua comminantes. unde praelectum grandem hircum annosum et horricomen Marti Secutori Comitique uictimant. et ilico prandium fabricatur opipare. tunc hospes ille 'non modo' inquit 'expeditionum praedarumque uerum etiam uoluptatum uestrarum ducem me strenuum sentire debetis' et
 30 adgressus insigni facilitate nauiter cuncta praeministrat. uerrit sternit coquit, tuceta concinnat, adponit scitule sed praecipue poculis crebris grandibusque singulos ingurgitat. interdum tamen insimulatione promendi, quae posecebat usus, ad puellam

10 cepit *F* 12 castra ^r*F* 14 recta *F**φ* 20 priorem *f* in saha-
 ref add. manus secunda in *F*, aharef *φ* 29 ftrenuá *f*: ftrenú *F**φ* 31
 tuceta *F**φ*

ne praesenti negotio ut alienus discreparem, porrectis auribus
 proflatisque naribus rudiui fortiter, immo tonanti clamore per-
 sonui. et illam thalamo receptam commode parentes sui fouebant,
 me uero cum ingenti iumentorum ciuiumque multitudine confestim
 5 retro Tlepolemus agebat non inuitum. nam et alias curiosus
 et tunc latronum captiuitatis spectator optabam fieri. quos
 quidem colligatos adhuc uino magis quam uinculis deprehen-
 dimus. totis ergo prolatis erutisque rebus et nobis auro argen-
 toque et ceteris onustis ipsos partim constrictos, uti fuerant,
 10 prouolutosque in proximas rupinas praecipites dedere, alios
 uero suis sibi gladiis obruncatos reliquere.

Tali uindicta laeti et gaudentes ciuitatem reuicimus. et
 [194] illas quidem diuitias publica custodela commisere, Tlepolemo
 puellam repetitam lege tradidere. exin me suum sospitorem XIII
 15 nuncupatum matrona prolixè curitabat ipsoque nuptiarum die
 praesepium meum ordeo passim repleri iubet faenumque ca-
 melo Baetrinae sufficiens apponi. sed quas ego condignas Fo-
 tidi diras deuotiones inprecer quae me formauit non canem
 sed asinum quippe cum uiderem largissimae cenae reliquiis
 20 rapinisque canes omnes inescatos atque distentos. post noctem
 unican et rudimenta Veneris recens nupta gratias summas
 apud suos parentes ac maritum mihi meminisse non destitit
 quoad summos illi promitterent honores habituri mihi. conuo-
 catis denique grauioribus amicis consilium datur quo potissi-
 25 mum facto digne remunerarer. placuerat uni domi me conclu-
 sum et ostiosum hordeo lecto fabaque et uicia saginari. sed
 optinuit alius qui meae libertati prospexerat suadens ut rure-
 stribus potius campis in greges equinos lasciuiens discurrerem
 daturus dominis equarum incensu generoso multas mulas
 30 alumnas. ergo igitur euocato statim armentario equisone magna XV

5 retro . (uid. fuisse l) F, retrō (sed non est uirgula qua ur significa-
 tur: alibi uix occurrit) γ plepolem; F 10 rapinae Fγ 11 reli-
 quere γ: relinquere F 12 ciuitate . (add. manus secunda, in ras. fuit l)
 F, ciuitate γ 14 me suum Beroaldus: meū Fγ 15 curitabat Schi-
 ckeradius: curitabat, add. in marg. curuta F, curutabat γ 16 feminaq;
 Fγ 25 uti F, uni γ

cum praefatione deducendus adsignor. et sane gaudens laetusque praecurrebam sarcinis et ceteris oneribus iam nunc renuntiaturus nauctaque libertate ueris initio pratis herbantibus rosas utique reperturus aliquas. subibat me tamen illa etiam sequens cogitatio quod tantis actis gratiis honoribusque plurimis⁵ asino meo tributis humana facie recepta multo tanto pluribus beneficiis honestarer. sed ubi me procul a ciuitate gregarius ille preduxerat, nullae deliciae ac ne ulla quidem libertas excipit. nam protinus uxor eius auara quidem nequissimaque illa mulier molae machinariae subiugum me dedit frondosoque¹⁰ baculo subinde castigans panem sibi suisque de meo parabat corio. nec tantum sui cibi gratia me fatigare contenta uicinorum etiam frumenta mercennaris discursibus meis conterebat. nec mihi misero statuta saltem cibaria pro tantis praestabantur laboribus. namque hordeum meum frietum et sub eadem¹⁵ mola meis quassatum ambagibus colonis proximis uenditabat, mihi uero per diem laboriosae machinae adtento sub ipsa uespera furfures apponebat ineretos ac sordidos multoque lapide salebrosos.

XVI Talibus aerumnis edomitum nouis fortuna saeua tradidit²⁰ cruciatibus, scilicet ut, quod aiunt, domi forisque fortibus factis adoriae plenae gloriarer. equinis armentis namque me congregem pastor egregius mandati dominici serus auscultator [195] aliquando permisit. at ego tandem liber asinus laetus et tripudians graduque molli gestiens equas opportunissimas iam²⁵ mihi concubinas futuras deligebam. sed haec etiam spes hilarior in capitale processit exitium. mares enim ob admissuram Veneream pasti satianter ac diu saginati terribiles riuales et alioquin utique quouis asino fortiores de me metuentes sibi et adulterio degeneri praecauentes nec hospitalis Ionis seruato³⁰

3 ra in pratif in ras. scripsit manus secunda in F, partif q^r 6 multa tanta Fq^e 9 auare F, auara q 22 nanq; F 23 feruf Fq, c. feruf add. in margine q 27 capital (e add. manus secunda) F, capital q 28 Veneream Wowerus: ueterē F riuales et alioquin utique scripsi: ahof | ahqu & utiq; F, ahof (c. ahaf add. in margine) ahogn & utiq; q

foedere riuaalem summo furentes persecuntur odio. hic elatis
 in altum uastis pectoribus arduus capite et sublimis uertice
 primoribus in me pugillatur unguis, ille terga pulposis torulis
 obesa conuertens postremis uelitur calcibus, alius hinnitu
 5 maligno comminatus remulsis auribus dentiumque candentium
 renudatis costis totum me commorsitat. sic apud historiam de
 rege Thracio legeram qui miseros hospites ferinis equis suis
 lacerandos deuorandosque porrigebat. adeo ille praepotens ty-
 rannus sic parcus hordei fuit ut edacium iumentorum famem
 10 corporum humanorum largitione sederet. ad eundem modum XVII
 distractus et ipse uariis equorum incursibus rursus molares
 illos circuitus requirebam. uerum fortuna meis cruciatibus in-
 satiabilis aliam mihi denuo pestem instruxit. delegor enim ligno
 monte deuehundo puerque mihi praefectus imponitur omnibus
 15 ille quidem deterrimus. nec me montis excelsi tantum arduum
 fatigabat iugum, nec saxeas tantum sudas incursando contri-
 bam unguis, uerum fustium quoque crebris ictibus procliue de-
 dolabar ut usque plagarum mihi medullaris insideret dolor
 coxaeque dexteræ semper ictus incutiens et unum feriendo locum
 20 dissipato corio et ulceris latissimi facto foramine immo fouea
 uel etiam fenestra nullus tamen desinebat identidem uulnus
 sanguine delibutum obtundere. lignorum uero tanto me pre-
 mebat pondere ut fascium molem elephanto, non asino para-
 tam putares. ille uero etiam quotiens in alterum latus prae-
 25 ponderans declinabat sarcina, cum deberet potius grauantis
 ruinae fustes demere et leuata paulisper pressura sanare me
 uel certe in alterum latus translatis peraequare, contra lapidi-
 bus additis insuper sic iniquitatem ponderis medebatur. nec XVIII
 tamen post tantas meas clades inmodico sarcinae pondere
 30 contentus cum fluuium transcendere in qui forte praeter uiam
 [196] defluebat, peronibus suis ab aquae madore consulens ipse quo-

1 federe F hodie F 3 coruhf Fq 5 remulslf sic Fq
 6 afeif (hoc fuisse uidetur) corr. a secunda manu in costis F, afeif q,
 haftis uulgo 14 michi F 17 pchue sic Fq, perditte coniecit Hilde-
 brandius 22 linoz F 23 fasciũ f: fariũ F, fariũ q elephanto F
 28 miqtate corr. a secunda manu in meqtate in F, miqtate q 31 pedib;
 f: p oib; ut uid. F, pomib; add. in marg. peromb; q

que insuper lumbos meos insiliens residebat, exiguum scilicet et illud tantae molis superpondium. ac siquo easu limo caenoso ripae supercilio lubricante oneris impatientia prolapsus deruissem, cum deberet egregius agaso manum porrigere, capistro suspendere, cauda subleuare, certe partem tanti oneris 5 quoad resurgerem saltem detrahere, nullum quidem defesso mihi ferebat auxilium sed occipiens a capite immo uero et ipsis auribus totum me compilabat, caedit fusti grandissimo donec fomenti uice ipsae me plagae suscitarent. idem mihi talem etiam excogitauit perniciem. spinas acerrimas et punctu 10 uenenato uiriosas in fascem tortili nodo constrictas caudae meae pensilem deligauit cruciatum ut incessu meo commotae incitataeque funestis aculeis infeste me conuulnerarent. ergo igitur ancipiti malo laborabam. nam cum me cursu proripueram fugiens acerbissimos incursus, uehementiore nisu spinarum 15 feriebar: si dolori parcens paululum restitsem, plagis compellebar ad cursum. nec quicquam uidebatur aliud excogitare puer ille nequissimus quam ut me quoquo modo perditum iret, idque iurans etiam non nunquam comminabatur. et plane fuit quod eius detestabilem malitiam ad peiores conatus stimularet. 20 nam quadam die nimia eius insolentia expugnata patientia mea calces in eum ualidas extuleram. denique tale facinus in me comminiscitur. stuppae sarcina me satis onustum probeque funiculis constrictum producit in uiam deque proxima uillula spirantem carbunculum furatus oneris in ipso meditullio re- 25 ponit. iamque fomento tenui calescens et enutritus ignis surgebat in flammam et totum me funestus ardor inuaserat nec ullum pestis extremae suffugium nec salutis aliquod apparet solacium et ustrina talis moras non sustinens [et] meliora consilia praeuertitur. sed in rebus scaenis adfulsit fortunae nutus 30 hilarior nescio an futuris periculis me reseruans, certe praesente statutaque morte liberans. nam forte pluuiae pridianae

3 honerif *F* 5 certè (*crasum*) *F*, certe *q* S cidit *F* inter
cidit et fusti lacuna quattuor litterarum in *Fq* sed nihil periit 15 acer-
uissimos *F* 23 probeque *Stenechius*: ppeq; *Fq* 25 caruunculū *F*
29 et *deleui*

recens conceptaculum aquae lutulentae proximum conspicatus
 ibi memet inprovido salfu totum abicio flammaque prorsus
 extincta tandem et pondere leuatus et exitio liberatus euado.
 sed ille deterrimus ac temerarius puer hoc quoque suum ne-
 5 quissimum factum in me retorsit gregariisque omnibus adfir-
 mauit me sponte uicinatorum foculos transeuntem titubanti gradu
 [197] prolapsum ignem ultroneum accessisse. mihi et arridens addi-
 dit 'quo usque ergo frustra pascemus igninum istum?'

Nec multis interiectis diebus longe peioribus me dolis
 10 petiuit. ligno enim quod gerebam in proximam casulam uen-
 dito uacuum me ducens iam se nequitiae meae proclamans
 imparem miserrimumque istud magisterium rennuens querelas
 huius modi concinnat 'uidetis istum pigrum tardissimumque et XXI
 15 etiam angit. ut quemque enim uiatorem prospexerit siue illa
 scitula mulier siue uirgo nubilis seu tener puellus, eos illico
 disturbato gestamine non nunquam etiam ipsis stramentis
 abiectis furens incurrit et homines amator talis appetit et humi
 prostratis illis inhians illicitas atque incognitas temptat libi-
 20 dines et ferinas uoluptates auersa Venere inuitat ad nuptias.
 nam imaginem etiam sauii mentiendo ore improbo compulsat
 ac morsitat. quae res nobis non mediocres lites atque iurgia,
 immo forsitan et crimina pariet. nunc etiam uisa quadam ho-
 nesta iuvene, ligno quod deuehebat abiecto dispersoque in eam
 25 furiosos direxit impetus et festiuus hic amasio humo sordida
 prostratam mulierem ibidem incoram omnium gestiebat inscen-
 dere. quod nisi ploratu questuque femineo conclamatum uiato-
 rum praesidium accurrisset ac de mediis unguis ipsius esset
 erepta liberataque, misera illa compauita atque dirupta ipsa
 30 quidem cruciabilem cladem sustinuisset, nobis uero poenale
 reliquisset exitium.'

S igninũ Ff, c. igninum add. in margine q 9 peiorib; ff: peiorib; F
 14 praeter Iuntina: p̄ Ff 15 queng; F 16 puelluf f: puellu F,
 puella q eos scripsi: fefe F, ecce coniecit Stewechius, sit Ouldendorpius
 17 fagmentis coniecit Vulcanius 21 fabu f 22 morficat Ff medio-
 cref f: mediocref F, mediocref q
 30 penale F

XXII Talibus mendaciis admiscendo sermones alios qui meum uerecundum silentium uehementius premerent, animos pastorum in meam perniciem atrociter suscitauit. denique unus ex illis 'quin igitur publicum istum maritum' inquit 'immo communem omnium adulterum illis suis monstruosis nuptiis condignam 5 uictimamus hostiam' et 'heus tu puer' ait 'obtruncato protinus eo intestina quidem canibus nostris iacta, ceteram uero carnem omnem operariorum cenae reserua. nam corium adfirmatum cineris inspersu dominis referemus eiusque mortem de lupo facile mentiemur. sublata cunctatione accusator ille meus 10 noxius, ipse etiam pastoralis exsecutor sententiae laetus et meis insultans malis calcisque illius admonitus quam inefficacem fuisse me Hercules doleo, protinus gladium cotis adritu parabat.

XXIII Sed quidam de coetu illo rusticorum 'nefas' ait 'tam bel- 15 lum asinum sic enecare et propter luxuriam lasciuiamque ama- [19S] toriam criminatum opera seruitioque tam necessario carere, cum alioquin exsectis genitalibus possit neque in Venerem ullo modo surgere uosque omni metu periculi liberare, insuper etiam longe crassior atque corpulentior effeci. multos ego scio non 20 modo asinos inertes uerum etiam ferocissimos equos nimio libidinis laborantes atque ob id truces uesanosque adhibita tali detestatione mansuetos ac mansues exinde factos et oneri ferundo non inhabiles et cetero ministerio patientes. denique nisi uobis suadeo nolentibus, possum spatio modico interiecto, 25 quo mercatum proximum obire statui, petitis e domo ferramentis huic curae praeparatis ad uos actutum redire trucemque amatorem istum atque insuauem dissitis femoribus emasculare et quouis ueruece mitiorem efficere.'

XXIII Tali sententia mediis Orci manibus retractus set extremae 30 uitae despiciens maerebam et in nouissima parte corporis totum me perituum deflebam. inedia denique continua uel

15 cętu F 19 * . furgere F, furgere φ metu] cętu φ et ut uid. F
 23 honeri F 29 uebece (r add. et u corr. in b a man. secunda) F,
 uerbece φ 30 extracto fet extreme pene referuato a m. sec. in litura F,
 uera seruauit φ , cf. Keilius obs. p. 80 32 * uł (uid. fuisse ł) F, ł φ

praecipiti ruina memet ipse quaerebam extinguere moriturus
 quidem nihilo minus sed moriturus integer. dumque in ista
 necis meae decunctor electione, matutino me rursum puer ille
 peremptor meus contra montis suetum ducit uestigium. iamque
 5 me de cuiusdam uastissimae ilicis ramo pendulo destinato
 paululum uiam supergressus ipse securi lignum quod deueheret,
 recidebat. et ecce de proximo specu uastum attollens caput
 funesta proserpit ursa. quam simul conspexi, pauidus et repen-
 tina facie conterritus totum corporis pondus in postremos po-
 10 plites recello arduaue ceruice sublimer eleuata lorum quo
 tenebar rumpo meque protinus pernici fugae committo perque
 prona non tantum pedibus uerum etiam toto proiecto corpore
 propere deuolutus immitto me campis subpatentibus et summo
 studio fugiens inmanem ursam ursaque peiorem illum puerum.

15 Tunc quidam uiator solitarium uagumque me respiciens XXV
 inuadit et properiter inscensum baculo quod gerebat obuerberans
 per obliquam ignaramque me ducebat uiam. nec inuitus
 ego cursui me commodabam relinquens atrocissimam uiril-
 itatis lanienam. ceterum plagis non magnopere commouebat
 20 quippe consuetus ex forma concidi fustibus. sed illa fortuna
 meis casibus perueicax tam opportunum latibulum misera cele-
 ritate praeuersa nouas instruxit insidias. pastores enim mei
 [199] perditam sibi requirentes uaculam uariasque regiones pera-
 grantes occurrunt nobis fortuito statimque me cognitum ca-
 25 pistro prehensum attrahere gestiunt. sed audacia ualida resi-
 stens ille fidem hominum deumque detestabatur 'quid me
 raptatis uiolenter? quid inuaditis?'

'An te nos tractamus inciuiliter, qui nostrum asinum fu-
 ratus abducis? quin potius effaris ubi puerum eiusdem agaso-
 30 nem necatum scilicet occultaris?' et ilico detractus ad terram

2 quidem *F*, equidem φ nichilo *F* S p̄serpit *F*, p̄serpit φ 11
 cōmitto φ et ut uid. (*primaria enim scriptura fere tota euanuit*) *F*, cō-
 citato ut uid. *f* 13 et φ : hodie non comparet in *F* 19 lamē . nā
 (add. manus secunda) *F*, lamē . nā φ 20 ma in ex forma scripsit in
 rasura manus secunda (*primitus m̄r uel ma fuisse uidetur*), omittit φ 28
 an] am *F* φ 29 efferat̄ *F*, effar̄ φ

pugnisque pulsatus et calcibus contusus infit deierans nullum semet uidis seductorem sed plane continuatum solutum et solitari-um ob indicinae praemium occupasse domino tamen suo restitutum. 'atque utinam ipse asinus' inquit quem nunquam profecto uidissem, uocem quiret humanam dare meaeque testi-
5 monium innocentiae perhibere posset! profecto uos huius iniuriae pigeret.'

Sic adseuerans nihil quiequam promouebat. nam collo constrictum reducent eum pastores molesti contra montis illius
XXVI siluosa nemora, unde lignum puer solebat egerere. nec uspiam 10 ruris aperitur ille sed plane corpus eius membratim laceratum multisque dispersum locis conspicitur. quam rem procul dubio sentiebam ego illius ursae dentibus esse perfectam et Hercules dicerem quod sciebam, si loquendi copia suppeditaret. sed quod solum poteram tacitus licet serae uindictae gratulabar. et ca-
15 dauer quidem disiectis partibus tandem totum repertum aegre-que concinnatum ibidem terrae dedere, meum uero Bellerophonem, abactorem indubitatum eruentumque percussorem criminantes ad casus interim suas uinetum perducunt quoad renascenti die sequenti deductus ad magistratus, ut aiebant, 20 poenae redderetur.

Interim dum puerum illum parentes sui plangoribus que-
rebantur et adueniens ecce rusticus nequaquam promissum suum frustratus destinatum sectionem meam flagitat 'non est' in his inquit unus 'indidem praesens iactura nostra sed plane 25 crastino libet non tantum naturam uerum etiam caput quoque ipsum pessimo isto asino demetere. nec tibi ministerium deerit istorum.'

XXVII Sic effectum est ut in alterum diem clades differretur mea. at ego gratias agebam bono puero quod saltem mortuus unam 30 carnificinae meae dieculam donasset. nec tamen tantillum sal-

1 pugniq; F^v 2 contiuaatū F, cōtinatū q 3 indicine Fq suo re-
stitutum atque utinā praeter euanuerunt in F, leguntur in q 5 u-
ditte uocē praeter cē euanuerunt in F, leguntur in q 8 nichil F
11 operit, o a secunda manu in rasura F, ap¹ q 17 bellerofontē F
21 penē F 23 & om. q 27 demetere Heinsius: demere F 28 oꝛ
in istoꝛ in ras. in F 30 mortuus q: mort; (sed deletum) F

tem gratulationi meae quietiue spatium datum. nam mater
 pueri mortem deplorans acerbam filii fleta et lacrimosa fusca-
 que ueste contacta ambabus manibus trahens cinerosam cani-
 [200] tiem heulans et exinde proclamans stabulum inrumpit meum
 5 tunsisque ac diuerberatis uehementer uberibus incipit et nunc
 iste securus ineumbens praesepio uoracitati suae deseruit et
 insatiabilem profundumque uentrem semper esitando distendit
 nec aerumnae meae miseretur uel detestabilem casum defuncti
 magistri recordatur sed scilicet senectam infirmitatemque meam
 10 contemnit ac despicit et impune se laturum tantum scelus cre-
 dit: at utcumque se praesumit innocentem. est enim congruens
 pessimis conatibus contra noxiam conscientiam sperare securi-
 tatem. nam pro deum fidem, quadrupes nequissime, licet pre-
 cariam uocis usuram sumeres, cui tandem uel ineptissimo
 15 persuadere possis atrocitatem istam culpa carere cum propu-
 gnare pedibus et arcere morsibus misello puero potueris? an
 ipsum quidem saepius incursare calcibus potuisti, moriturum
 uero defendere alacritate simili nequisti? certe dorso receptum
 auferres protinus et infesti latronis eruentis manibus eriperes,
 20 postremum deserto deiectoque illo conseruo magistro comite
 pastore non solus aufugeres. an ignoras eos etiam, qui mori-
 turis auxilium salutare denegarint, quod contra bonos mores
 id ipsum fecerint, solere puniri? sed non diutius meis cladibus
 laetaberis homicida. senties efficiam misero dolori naturales
 25 uires adesse⁷ et cum dicto subsertis manibus exsoluit suam XXVIII
 sibi fasciam pedesque meos singillatim inligans indidem con-
 stringit artissime scilicet ne quod uindictae meae superesset
 praesidium. et pertica, qua stabuli fores offirmari solebant,
 arrepta non prius me desiit obtundere quam uictis fessisque
 30 uiribus suoapte pondere degrauatus manibus eius fustis esset
 elapsus. tunc de brachiorum suorum cita fatigatione conquesta
 procurrit ad focum ardentemque fitionem gerens mediis ingui-

2 acerbá *f*: aceruá *F*, aceruá *g* 11 an *F*, at *g* 13 quadrupet
sic Fg 15 atrocitate istá *F*, atrocitate ista *g* carere *F*: uacare *g*
 20 deiectoq; *Fg*, dereheto *add. in margine F* 23 fecerint *deletum post*
fecerint in F 29 arrepta *g*: abrepta *F*

nibus obtrudit donec solo quod restabat nisus praesidio liquida fimo strictim egesta faciem atque oculos eius confoedassem. qua caecitate atque faetore tandem fugata est a me pernicies. ceterum titione delirantis Altheae Meleager asinus interisset.

LIBER VIII

5

I Noctis gallicinio uenit quidam iuuenis proxima ciuitate, ut [201] quidem mihi uidebatur unus ex famulis Charites, puellae illius quae mecum aput latrones pares aerumnas exanclauerat. is de eius exitio et domus totius infortunio mira ac nefanda ignem propter adsidens inter conseruorum frequentiam sic adnuntiauit 10

Equisones opilionesque et busequae, iam fuit Charite! nobisque misella et quidem casu grauissimo nec uero incommitata Manes adiuit. sed ut cuncta noritis, referam uobis a capite, quae gesta sunt quaeque possent merito doctiores, quibus stilos fortuna subministrat, in historiae specimen chartis 15 inuoluere.

Erat in proxima ciuitate iuuenis natalibus praenobilis, loco clarus et pecuniae fuit satis locuples sed luxurie popinali scortisque et diurnis potationibus exercitatus atque ob id factionibus latronum male sociatus nec non etiam manus in- 20fectus humano cruore, Thrasyllus nomine. idque sic erat et II fama dicebat. hic cum primum Charite nubendo maturisset,

1 obtrudit donec φ : obtrudit; donec F 2 egesta F , egesta φ
 cf. daff'e F 3 pernicie (cf. *add. manus secunda*) F , pernicies φ 4 sub-
 scriptum ego falluistis legi & emdaui rome Felix. Metaphora morfofeon.
 Lib VII. Exphc. Incipit liber VIII. Feliciter. | in F 8 exanclauerat F ,
 exanclauerat φ 10 annuntiauit F 11 opilionesque et busequae, iam
 scripsi (opilionesque et busequae *uulgo*): opilionesq; | & iam busef (*posterior*
 f. *inducta*) que F , opilionesq; etiā buse q̄ φ 12 nobisque scripsi: nobis q̄
 (h. e. qui) $F\varphi$, nobis quam *uulgo* 13 manus F , manus φ noritis φ
 et ut uid. F , neritis f a capite om. Hildebrandius 18 loco] quo $F\varphi$,
 equo *ueteres editiones*, loco uel eloquio Hildebrandius et] eo $F\varphi$
 luxurie popinali Hildebrandius: luxurie popinalis F , luxurie popinalis φ
 20 nec (*corr. manus secunda*) F , nec φ 21 thrasyllus F

inter praecipuos procos summo studio petitionis eius munus
 obierat et quamquam ceteris omnibus id genus uiris antistaret
 eximiisque muneribus parentum inuitaret iudicium, mo-
 rum tamen inprobatus repulsae contumelia fuerat aspersus.
 5 ac dum erilis puella in boni Tlepolemi manus uenerat, fir-
 miter deorsus delapsam nutriens amorem et denegati tha-
 lami permiscens indignationem cruento facinori quaerebat
 accessum. nactus denique praesentiae suae tempestillam occa-
 sionem, sceleri quod diu cogitarat accingitur. ac die quo prae-
 10 donum infestis mucronibus puella fuerat astu uirtutibusque
 sponsi sui liberata, turbae gratulantium exultans insigniter
 permiscuit sese salutique praesenti ac futurae suboli nouorum
 maritorum gaudibundus ad honorem splendidae prosapiae inter
 praecipuos hospites domum nostram receptus occultato consilio
 15 sceleris amici fidelissimi personam mentiebatur. iamque ser-
 monibus assiduis et conuersatione frequenti, non numquam
 [202] etiam cena poculoque communi carior cariorque factus in
 profundam ruinam Cupidinis sese paulatim nescius praecipitau-
 rat. quidni cum flamma saeni amoris parua quidem primo
 20 uapore delectet sed fomentis consuetudinis exaestuans immodi-
 cis ardoribus totos amburat homines.

Diu denique deliberauerat secum Thrasyllus, quod nec III
 clandestinis colloquiis opportunum repperiret locum et adulte-
 rinae Veneris magis magisque praecclusos aditus copia custo-
 25 dientium cerneret, nouaeque atque gliscentis affectionis firmis-
 simum uinculum non posse dissociari perspiceret, et puellae,
 si uellet, quamquam uelle non posset, furatrinae coniugale in-
 commodaret rudimentum; et tamen ad hoc ipsum quod non
 potest, contentiosa perniciē quasi posset impellitur. quod nunc
 30 arduum factu putatur, amore per dies roborato facile uidetur
 effectū. spectate denique sed, oro, sollicitis animis intendite
 quorsum furiosae libidinis proruperit impetus.

2 et 27 quanquam *F* 5 bon¹ (1 *add. man. sec.*) *F*, bon *φ* 12 praesenti
 ac futurae *Lipsius*: praesentia future *Fφ* soboli *φ* 16 nunquam *F* carior
 corr. ex carioris in *F* 18 roinā *F* 20 fomentis *scripsi*: fomētū *Fφ*
 22 thrasilluf *F* quod *Salmasius*: quo *F*, q *φ* 27 coniugales *F*

III Die quadam uenatum Tlepolemus assumpto Thrasylo pe-
tebat indagaturus feras. quid tamen in capreis feritatis est?
nec enim Charite maritum suum quaerere patiebatur bestias
armatas dente uel cornu. iamque apud frondosum tumulum
ramorumque densis tegminibus umbrosum prospectu uestiga- 5
torum obsaepitis capreis canes uenationis indagini generosae
mandato cubili residentes inuadere bestias immittuntur statim-
que sollertis disciplinae memores partitae totos praecingunt
aditus tacitaque prius seruata mussitatione signo sibi repen-
tino reddito latratibus feruidis dissonisque miscent omnia. nec 10
ulla caprea nec pauens dammula nec prae ceteris feris mitior
cerua sed aper immanis atque inusitatus exsurgit toris callosae
cutis obesus, pilis inhorrentibus corio squalidus, setis insur-
gentibus spinae hispidus, dentibus attritu sonaci spumeus,
oculis aspectu minaci flammeus, impetu saeuo frementis oris 15
totus fulmineus. et primum quidem cauum procaciores, quae
comminus contulerant uestigium, genis hac illae iactatis con-
sectas interfecit, dein calcata retiola qua primos impetus re-
V duxerat transabiit. et nos quidem cuncti pauore deterriti et
alioquin innoxii uenationibus consueti tunc etiam inermes 20
atque immuniti tegumentis frondis uel arboribus latenter ab-
scondimus, Thrasyllus uero nactus fraudium opportunum deci-
pulum sic Tlepolemum captiose compellat

‘Qui stupore confusi uel etiam cassa formidine similes
humilitati seruorum istorum uel in modum pauoris feminei 25
deiecti tam opimam praedam mediis manibus amittimus? quin [203]
equos insecundimus? quin ocius indipiscimur? et cape uenabu-
lum et ego sumo lanceam’ nec tantillum morati protinus insi-
liunt equos ex summo studio bestiam insequentes. nec tamen
illa genuini uigoris oblita retorquet impetum et incendio feri- 30
tatis ardescens dente compulso quem primum insiliat cuncta-

1 thlasylo F 6 obseptis F indagini. (fuit t) F, indagini q 7
inuadere.. (fuit nt) F, inuaderent q 9 mustitatione F 13 fetis F,
fetis q 21 abscondimus] cf. p. 104, 25 25 ceruorum coniecit Iaco-
bus de Rhoer (feriae Dauentrienses, p. 226) 27 ocul sic Fq i cape
coniecit Heinsius: & cape F

bunda rimatur. sed prior Tlepolemus iaculum, quod gerebat, insuper dorsum bestiae contorsit. at Thrasyllus ferae quidem pepercit sed equi quo uehebatur Tlepolemus postremos poplites lancea feriens amputat. quadrupes recedens qua sanguis
 5 effluerat toto tergo supinatus inuitus dominum suum deuoluit ad terram. nec diu et eum furens aper inuadit iacentem ac primo laciuias eius, mox ipsum resurgentem multo dente lanianuit. nec coepti nefarii bonum piguit amicum uel suae saeuitiae litatum saltem tanto periculo cernens potuit expleri,
 10 sed percito atque plagosa crura [uulnera] contegenti suumque auxilium miseriter roganti per femus dexterum dimisit lanceam tanto ille quidem fidentius quanto crederet ferri uulnera similia futura prosectu dentium. nec non tamen ipsam quoque bestiam facili manu transadigit. ad hunc modum definito VI
 15 iuvene exciti latibulo suo quisque familia maesta coneurrimus. at ille quamquam perfecto noto, prostrato inimico laetus ageret, nultu tamen gaudium tegit et frontem adseuerat et dolorem simulat et cadauer, quod ipse fecerat, auide circumplexus omnia quidem lugentium officia sollerter affinxit sed solae lacrimae
 20 procedere noluerunt. sic ad nostri amaritudinem, qui uere lamentabamur, conformatus manus suae culpam bestiae dabat.

Necdum satis scelere transacto Fama dilabitur et cursus primos ad domum Tlepolemi detorquet et aures infelicis nuptae percutit. quae quidem simul percepit tale nuntium quale non
 25 audiet aliud, amens et uecordia percita cursuque bacchata furibundo per plateas populosas et arua rurestria fertur insana uoce casum mariti quiritans. confluunt ciuium maestae cateruae, secuntur obuui dolore sociatq, ciuitas euncta uacuatur studio uisionis. et ecce mariti cadauer accurrit labantique spiritu
 30 totam se super corpus effudit ac paenissime ibidem quam deuouerat ei reddidit animam. sed aegre manibus erepta suo-

3 pepciff& eq F et corr. in pepē f& q 4 quadrupes sic F 5 tergo] ergo Fq 6 et q: sed F 5 cepti q: euanuit in F 9 leuitie litatū (ita q) praeter se euanuit in F 10 f: (ita q) euanuit in F uulnera om. uulgo 16 quanquam F 20 amaritudinē (ita q) praeter dme' euanuit in F 21 cōfirmatuf Fq 29 accurrit q: accurrit F

rum inuita remansit in uita, funus uero toto feralem pompam
prosequente populo deducitur ad sepulturam. [204]

VII Sed Thrasyllus nimium nimius clamare plangere et quas
in primo maerore lacrimas non habebat, iam scilicet crescente
gaudio reddere et multis caritatis nominibus ueritatem ipsam 5
fallere. illum amicum coetaneum contubernalem, fratrem de-
nique addito nomine lugubre ciere, nec non interdum manus
Charites a pulsandis uberibus amouere, luctum sedare, heiula-
tum coercere, uerbis palpantibus stimulum doloris obtundere,
uariis exemplis multiuagi casus solacia nectere, cunctis tamen 10
mentitae pietatis officiis studium contrectandae mulieris adhi-
bere odiosumque amorem suum perperam delectando nutrire.
sed officiis inferialibus statim factis puella protinus festinat 5
ad maritum suum demere cunctasque prorsus pertemptat uias,
certe illam lenem otiosamque nec telis ullis indigentem sed 15
placidae quieti consimilem: inedia denique misera et incuria
squalida tenebris imis abscondita iam cum luce transegerat.
sed Thrasyllus instantia peruicaci partim per semet ipsum
partim per ceteros familiares ac necessarios, ipsos denique
puellae parentes extorquet tandem iam lurore et inluuie paene 20
conlapsa membra lauacro, cibo denique confoueret. at illa pa-
rentum suorum alioquin reuerens inuita quidem uerum religio-
sae necessitati subcumbens uultu non quidem hilario uerum
paulo sereniore obiens, ut iubebatur, uiuentium munia, prorsus
in pectore, immo uero penitus in medullis luctu ac maerore 25
carpebat animum et dies totos totasque noctes insumebat lu-

7 lugubre *de Rooy spicilegii p. 45* (lugubriter *Pricaeus*): lugere *F*,
lugubri *q* 12 lactando *coniecit Heinsius* 13 stato more explicitis
coniecit Heinsius 16 inedia *F* 24 paulo *q*: pau— *F* (*folii 160 dex-*
tera pars lacera fuisse uidetur, membranae enim particula ueteri mem-
branae inglutinata est ita ut aliquot uerba perierint: factum hoc esse
ante codicem q exaratum demonstrauit Keilius observationum criticarum p.
77 sq.) obiens *uulgo*: obediens *F* muma (*a manu secunda in lacuna*;
sequitur a manu antiqua ma) *q*: ma *F* prurful *Fq* 25 inspectore *F*,
inspectore *q* ^{pectore} i medullis (*a manu secunda in lacuna*) *q*: hf *F* 26 &
dies totos (*a manu prima*) *q*: tot *F* luctuoso desiderio (*praeter derio a*
manu secunda in lacuna) *q*: derio *F*

etuoso desiderio et imagines defuncti, quas ad habitum dei
 Liberi formauerat, adfixo seruitio diuinis percolens honoribus
 ipso sese solacio cruciabat. Thrasyllus praeceps alioquin et de VIII
 ipso nomine temerarius priusquam dolorem lacrimae satiarent
 5 et percitae mentis resideret furor, et in sese nimietatis senio
 lassesceret luctus, adhuc flentem maritum, adhuc uestes lace-
 rantem, adhuc capillos distrahentem non dubitauit de nuptiis
 conuenire et impudentiae labe tacita pectoris sui secreta frau-
 desque ineffabiles detegere. sed Charite uocem nefandam et
 10 horruit et detestata est et uelut graui tonitru procellaque si-
 deris uel etiam ipso diali fulmine percussa corruit corpus et
 obnubilauit animam. sed interuallo reualescente paulatim spi-
 ritu ferinos mugitus iterans etiam scaenam pessimi Thrasylli
 15 perspicieus ad linam consilii desiderium petitoris distulit.
 [205] tunc inter moras umbra illa misere trucidati Tlepolemi sanie
 eruentam et pallore deformem attollens faciem quietem pudicam
 interpellat uxoris

‘Mi coniux quod tibi prorsus ab alio diei non licebit, et si
 pectori tuo iam permaneat nostri memoria uel acerbae mortis
 20 meae casus foedus caritatis intercidit, quouis alio feliciter mari-
 tare, modo ne in Thrasylli manum sacrilegam conuenias, neue
 sermonem conferas nec mensam accumbas nec toro adquiescas.
 fuge mei percussoris eruentam dexteram. noli parricidio nu-
 ptias auspicari. uulnera illa, quorum sanguinem tuae lacrimae
 25 proluerunt, non sunt tota dentium uulnera sed lancea mali

1 quaf ad habitum dei (*a manu sec. in lacuna*) φ : qu F 2 fora-
 uerat $F\varphi$ seruitio diuinis percolens (*a manu sec. in lacuna*) φ : f
 (*sequitur lacuna 19 uel 20 litterarum*) F 3 solatio cruciabat (*praeter*
folia a manu sec. in lacuna, deinde a manu prima) tharasyllus φ : folac (*la-*
cuna 22 litterarum) rasyllus F alioquin et de ipō noīe (*in lacuna a*
manu secunda praeter alio) φ : alio F 10 tonitru¹ F , tonitru φ 13
 iterans F : reterans φ 15 sanie *Meursius*: sane $F\varphi$ 19 pmaneat
 φ : pmanat F acerue F , acerbe f , acerue φ 20 fedul F 24 tuae
Keilius: he (*in lacuna a manu secunda*) φ , e F 25 uulnera sed φ :
 uul F

Thrasylli me tibi fecit alienum¹ et addidit cetera omnemque scaenan sceleris inluminat.

VIII At illa ut primum maesta quicuerat, toro impressa facie etiam nunc dormiens lacrimis emanantibus decoras genas cohumidat et uelut quoddam tormentum subitum patiens luctu redin- 5 tegrato prolixum heulatum fundit discissaque interula decora brachia saeuientibus palmulis conuerberat. nec tamen cum quoquam participatis nocturnis imaginibus sed indicio facinoris prorsus dissimulato et nequissimum percussorem punire et acrumnabili uitae sese subtrahere tacita decernit. ecce rursus improuidae 10 uoluptatis detestabilis petitor aures obseratas de nuptiis obtundens aderat. sed illa elementer aspernata sermonem Thrasylli astuque miro personata instanter garrienti summissequē deprecanti

‘Adhuc’ inquit ‘tui fratris meique carissimi mariti facies 15 pulchra illa in meis deuersatur oculis, adhuc odor cinnameus ambrosei corporis per nares meas percurrit, adhuc formonsus Tlepolemus in meo uiuit pectore. boni ergo et optimi consules si luctui legitimo miserrimae feminae necessarium concesseris tempus quoad residuis mensibus spatium reliquum compleatur 20 anni, quae res cum meum pudorem tum etiam tuum salutare commodum respicit, ne forte in maturitate nuptiarum indignatione iusta manes acerbos mariti ad exitium salutis tuae suscitemus.’

X Nec isto sermone Thrasyllus sobriefactus uel saltem tem- 25

1 thrasylli F et addidit (praeter dit in lacuna a manu secunda) q: dit F 2 illuminat at illa (praeter illum et illa in lacuna a manu secunda) q: inlum . . . illa F 3 impressa facie etiam Keilius: faciem impressa (omisso etiā) in lacuna a manu secunda q: iā F 4 emanantib9 genas cohumidat in lacuna a manu secunda q: ema (sequitur lacuna 22 litterarum) ndat (non ndat) F 5 tormto inuenta queti excussa luctu in lac. a manu sec. praeter torm in q. torm (lacuna 29 litterarum) ctu F, supplementa Keilii adscripsi 6 heu heu eulat Discissaque interula praeter heu in lac. a manu sec. q, heula (hoc certe esse uidetur) (lacuna 20 litterarum) la F (add. in marg. iterula), supplementa sunt Keilii decora brachia (in lacuna a manu secunda) q: decorabchua F 10 improuidae] imperor uide (sed inductum) F, impetor uide q, an in maerore uiduae scribendum? 15 km F 23 aceruof F

pestiua pollicitatione recreatus identidem pergit linguae sauciantis susurros improbos inurguere quoad simulanter reuicta Charite suscipit 'istud equidem certe magnopere deprecanti concedas necesse est, mi Thrasyllē, ut interdum taciti clandestinos coitus obeamus nec quisquam persentiscat familiarium quoad dies reliquos metiatur annus.'

Promissioni fallaciosae mulieris oppressus subeubuit Thrasyllus et prolixè consentit de furtiuo concubitu noctemque et operas exoptat ultro tenebras uno potiundi studio postponens omnia. 'sed heus tu' inquit Charite 'quam probe ueste contentus omnique comite uiduatus prima uigilia tacitus fores meas accedas unoque sibilo contentus nutricem istam meam opperiare quae claustris adhaerens excubabit aduentui tuo. nec setius patefactis aedibus acceptum te nullo lumine conscio ad meum perducet cubiculum.'

Placuit Thrasyllō scaena feralium nuptiarum. nec sequius aliquid suspicatus sed expectatione turbidus de diei tantum spatio et uesperae mora querebatur. sed ubi Sol tandem nocti decessit, ex imperio Charites adornatus et nutricis captiosa uigilia deceptus inrepat cubiculum pronus spei. tunc anus de iussu dominae blandiens ei furtim depromptis calicibus et oenophoro, quod inmixtum uino soporiferum gerebat uenenum, crebris positionibus auide ac secure haurientem mentita dominae tarditatem quasi parentem adsideret aegrotum facile sepeliuit ad somnum. iamque eo ad omnes iniurias exposito ac supinato introuocata Charite masculis animis impetuque diro fremens inuadit ac supersistit sicarium

'En' inquit fidus coniugis mei comes, en uenator egregius, en carus maritus. haec est illa dextra quae meum sanguinem fudit, hoc pectus quod fraudulentas ambages in meum concinnauit exitium, oculi isti quibus male placui, qui quodam modo futuras tenebras auspicantes uenientes poenas antecedunt. qui-

1 lingue fatiati *deleta in F*, lingue fatiati *φ* 2 quoad] *quā F*, *q φ*
 6 reliquof *f*: reliquof *Fφ* annū *F'φ* 10 charitate *Fφ* (*charite marg. φ*)
 19 adornatuf *φ*: adhortatuf *F* 21 oenophoro *F* 32 penaf *F*

esce securus, beate somniare. non ego gladio, non ferro petam. absit ut simili mortis genere cum marito meo coaequeris. uiuo tibi morientur oculi nec quicquam uidebis nisi dormiens. faxo feliciorem necem inimici tui quam uitam tuam sentias. lumen certe non uidebis, manu comitis indigebis, Chariten non tenebis, nuptias non frueris, nec mortis quiete recreaberis nec uitae uoluptate laetaberis sed incertum simulacrum errabis inter Orcum et Solem et diu quaeres dexteram quae tuas expugnauit pupulas, quodque est in aerumna miserrimum nescies de quo queraris. at ego sepulchrum mei Tlepolemi tuo luminum cruore libabo et sanctis manibus eius istis oculis parentabo. sed quid mora temporis dignum cruciatum lucraris et meos forsitan tibi pestiferos imaginariis amplexus? relictis somnolentis tenebris ad aliam poenalem euigila caliginem. attolle uacuum faciem, uindictam recognosce, infortunium intellege, aerumnas computa. sic pudicae mulieri tui placuerunt oculi, sic faces nuptiales tuos illuminarunt thalamos. ultrices habebis pronubas et orbitatem comitem et perpetuae conscientiae stimulum.

XIII

Ad hunc modum uaticinata mulier acu crinali capite deprompta Thrasylli conuulnerat tota lumina eumque prorsus exoculatum relinquens dum dolore nescio crapulam cum somno discutit, arrepto nudo gladio quo se Tlepolemus solebat iningere, per mediam ciuitatem cursu furioso proripit se, procul dubio nescio quod scelus gestiens recta monumentum mariti contendit. at nos et omnis populus, nudatis totis aedibus studiose consequimur hortati mutuo ferrum uaesanis extorquere manibus. sed Charite capulum Tlepolemi propter assistens gladioque fulgenti singulos abigens ubi fletus uberes et lamentationes uarias cunctorum intuetur

'Abicite' inquit 'importunas lacrimas, abicite luctum meis uirtutibus alienum. uindicaui in mei mariti cruentum preem-

6 recreaueris ante emendat. secundae manus Fφ 7 letaberis f, letaberis φ: letaueris F 10 ū in sepulchrū in ras. a secunda manu scriptum in F, sepulchrū φ 14 penale F attolle] ac tu in (praeter a in ras. a sec. manu scripta) F, attale φ 25 recta Vrsinus: lecta Fφ (sed in F deletum) 27 uefamf F: uefamf φ 28 capulū φ: caput F

ptorem, punita sum funestum mearum nuptiarum praedonem. iam tempus est ut isto gladio deorsus ad meum Tlepolemum uiam quaeram. et enarratis ordine singulis quae sibi per XIII
 somnium nuntiauerat maritus quoque astu Thrasyllum indu-
 5 ctum petisset, ferro sub papillam dexteram transadacto corruit et in suo sibi peruolutata sanguine postremo balbutiens incerto sermone perflauit animam uirilem. tunc prope familiares miserae Charites accuratissime corpus ablutum unita sepultura ibidem marito perpetuam coniugem reddidere.

10 Thrasyllus uero cognitis omnibus nequiens idoneum exitium praesenti clade reddere certusque tanto facinori nec gladium sufficere sponte delatus ibidem ad sepulchrum 'ultronea uobis, infesti Manes, en adest uictima' saepe clamitans, ualuis super sese diligenter obseratis inedia statuit elidere sua sen-
 15 tentia damnatum spiritum.'

Haec ille longos trahens spiritus et non nunquam inlaerimans XV
 grauiter adfectis rusticis adnuntiabat. tunc illi mutati domini nouitatem metuentes et infortunium domus erilis altius miserantes fugere comparant. sed equorum magister qui me curandum
 20 magna ille quidem commendatione susceperat, quidquid in casula pretiosum conditumque seruabant meo atque aliorum iumentorum dorso repositum asportans sedes pristinas deserit. gerebamus infantulos et mulieres, gerebamus pullos anseres haedos catellos et quidquid infirmo gradu fugam morabatur, nostris quoque
 25 pedibus ambulabat. nec me pondus sarcinae quamquam enormis [208] urguebat quippe gaudiali fuga detestabilem illum executorem uirilitalis meae relinquentem.

Siluosi montis asperum permensi iugum rursusque reposita camporum spatia peruecti iam uespera semitam tenebrante
 30 peruenimus ad quoddam castellum frequens et opulens, unde

2 mei *f*, meū *ut uid.* *F*, mei *q* 5 *ē*corruit *Fq* 7 *p*flaut *F*, per-
 flaut *q* 8 *m*ifere. *F*, *m*ifere *q* *m*unita *Fq* 13 *u*ictuma *praeter*
ui a sec. manu in rasura in F, *u*ictuma *q* 14 *m*ēdia *F*, *m*edia *q*
 22 *a*sportant *q*: *a*dsportant *F* 23 *a*n|seret (*n add. et mediam e*
corr. ex a manus secunda) *F*, *p*asseret *q* *ē*dof 25 *q*uanquam *F*
 29 *p*ecodu *F*

nos incoelae nocturna, immo uero matutina etiam prohibebant
 egressione. lupos enim numerosos grandes et uastis corporibus
 sarcinosos ac nimia ferocitate saeuientes passim rapinis adsue-
 tos infestare cunctam illam regionem iamque ipsas uias obsi- 5
 dere et in modum latronum praetereuntes adgredi, immo etiam
 uaesana fame rabidos finitimas expugnare uillas exitiumque
 inertissimorum pecudum ipsis iam humanis capitibus imminere.
 denique ob iter illud, qua nobis erat commeandum, iacere se-
 mesa hominum corpora suisque uisceribus nudatis ossibus
 cuncta candere ac per hoc nos quoque summa cautione uiae 10
 reddi debere idque uel in primis obseruitare ut luce clara et
 die iam prouecto et sole florido uitantes undique latentes in-
 sidias, cum et ipso lumine dirarum bestiarum repigratur im-
 petus, non laciniatim disperso sed cuneatim stipato commeatu
 XVI difficultates illas transabiremus. sed nequissimi fugitiui du- 15
 ctiores illi nostri caecae festinationis temeritate ac metu incertae
 insecutionis sprete salubri monitione nec expectata luce pro-
 xuma circa tertiam ferme uigiliam noctis onustos nos ad uiam
 propellunt. tunc ego metu praedicti periculi quantum potui
 turbae medius et inter conferta iumenta latenter absconditus 20
 elunibus meis adgressionibus ferinis consulebam. iamque me
 cursu celeri ceteros equos antecellentem mirabantur omnes. sed
 illa pernicitas non erat alacritatis meae sed formidinis indicium.
 denique mecum ipse reputabam Pegasum inclutum illum metu
 magis uolaticum fuisse ac per hoc merito pinnatum proditum 25
 dum in altum et ad usque caelum subsilit ac resultat formidans
 scilicet igniferae morsum Chimaerae. nam et illi pastores qui
 nos agebant, in speciem proelii manus obarmauerant. hic lan-
 ceam, ille uenabulum, alius gerebat spicula, fustem alius, sed
 et saxa, quae salebrosa semita largiter subministrabat. erant 30
 qui sudes praeacutas attollerent. plerique tamen ardentibus
 facibus proterrebant feras. nec quicquam praeter unicam tubam
 deerat quin acies esset proliaris. sed nequicquam frustra

10 uia *F* 14 disperfos *Fq* 21 adgeffionib; *Fq* 25 uolanticú *F'*
 26 subfuit *q*: fuffuit *F* 27 elunere *F* 28 phí *F* 32 nec *q*: ne *F*
 33 pharif *F*

[209] timorem illum satis inanem perfuncti longe peiores inhaesimus
 laqueos. nam lupi forsitan confertae iuuentutis strepitu uel
 certe nimia luce flammaram deterriti uel etiam aliorum gras-
 santes nulli contra nos aditum tulerunt ac ne procul saltem
 5 ulli comparuerant. uillae uero, quam tunc forte praeteribamus, XVII
 coloni multitudinem nostram latrones rati satis agentes rerum
 suarum eximieque trepidi canes rabidos et immanes et qui-
 busuis lupis et ursis saeuiores, quos ad tutelae praesidia eu-
 riose fuerant alumnati, iubilationibus solitis et cuiusque modi
 10 uocibus nobis inhortantur, qui praeter genuinam ferocitatem
 tumultu suorum exasperati contra nos ruunt et undique laterum
 circumfusi passim insiliunt ac sine ullo dilectu iumenta simul
 et homines lacerant diuque grassati plerosque prosternunt.
 cerneret non tam Hercules memorandum quam miserandum
 15 etiam spectaculum canes copiosos ardentibus animis alios fu-
 gientes arripere, alios stantibus inhaerere, quosdam iacentes
 inscindere et per omnem nostrum commeatum morsibus am-
 bulare. ecce tanto periculo malum maius insequitur. de sum-
 mis enim tectis ac de proximo colle rusticani illi saxa super
 20 nos raptim deuoluunt ut discernere prorsus nequiremus qua
 potissimum caueremus clade. comminus canum an eminus la-
 pidum. quorum quidem unus caput mulieris, quae meum dor-
 sum residebat, repente percussit. quo dolore commota statim
 25 fletu cum clamore sublato maritum suum pastorem illum sup-
 petiatum ciet. at ille deum fidem clamitans et cruorem uxoris XVIII
 abstergens altius quiritabat.

‘Quid miseros homines et laboriosos uiatores tam crudeli-
 bus animis inuaditis atque obteritis? quas praedas inhiatis?
 quae damna uindicatis? at non speluncas ferarum uel cautes
 30 incolitis barbarorum ut humano sanguine profuso gaudeatis.’
 uix haec dicta et statim lapidum congestus cessauit imber et
 infestorum canum reuocata conquieuit procella. unus illine de-
 nique de summo cupressus cacumine ad nos inquit ‘non uestro-

1 inefim; F 9 cuiusque modi *scripsi*: cuiuscemodi Fq 14 miserandū F'
 26 abtgergenf q: abtgergenf F 28 inhiatis *scripsi*: munitis sic Fq (cf. u. 33
 non uestrorum spoliatorum cupidine) punitis *coniecit Oudendorpius*

rum spoliorum cupidine latrocinamur sed hanc ipsam cladem de uestris protelamus manibus. iam denique pace tranquilla securi potestis incedere.'

Sic ille, sed nos plurifariam uulnerati reliquam uiam capessimus alius lapidis, alius morsus uulnera referentes, uniuersi 5 tamen saucii. aliquanto denique uiae permenso spatio peruenimus ad nemus quoddam proceris arboribus consitum et praetentibus uiretis amoenum, ubi placuit illis ductoribus nostris [210] refectui paululum conquiescere corporaque sua diuerse laniata sedulo recurrere. ergo passim prostrati solo primum fatigatos 10 animos recuperare ac dehinc uulneribus medelas uarias adhibere festinant. hic cruorem praeterfluentis aquae rore deluere, ille spongiis madidatis tumores comprimere, alius fascioliis hiantes uincire plagas. ad istum modum saluti suae quisque consulebat. 15

VIII Interea quidam senex de summo colle prospectat quem circum capellae pascentes opilionem esse profecto clamabant. eum rogauit unus e nostris haberetne ueni lactem uel adhuc liquidum uel in caseum recentem inchoatum. at ille diu capite quassanti 'uos autem' inquit 'de cibo uel poculo uel omnino 20 ulla refectione nunc cogitatis? an nulli scitis quo loco consideritis?' et cum dicto conductis ouiculis conuersus longe recessit. quae uox eius et fuga pastoribus nostris non medioerem pauorem incussit. ac dum perterriti de loci qualitate seiscitari gestiunt nec est qui doceat, senex alius magnus ille quidem, 25 grauatus annis, totus in baculum pronus et lassum trahens uestigium ubertim lacrimans per uiam proximat uisisque nobis cum fletu maximo singulorum iuuenum genua contingens sic adorabat

XX 'Per Fortunas uestrosque Genios sic ad meae senectutis 30 spatia ualidi lactique ueniatis, decepto seni subsistite meumque paruulum ab inferis ereptum eanis meis reddite. nepos namque meus et itineris huius suauis comes dum forte passe-

12 deluere sic Fq 13 spongiis Fq 18 lacte (° deletum) F, lac q
19 inchoatū sic Fq, inchoatum uulgo, (recenter coagulatum coniecit Heinsius) 20 quaffante¹ F, quaffanti q 33 paffarē F, pafferē q

rem incantantem sepiculae consecratur arripere, delapsus in proximam foueam, quae fruticibus imis subpatet, in extremo iam uitae consistit periculo quippe cum de fletu ac uoce ipsius auum sibi saepiculae clamitantis uiuere illum quidem sentiam, sed per corporis, ut uidetis, mei defectam ualitudinem opitulari nequeam. at uobis aetatis et roboris beneficio facile est subpetiari miserrimo seni puerumque illum nouissimum successioneis meae atque unicam stirpem sospitem mihi facere.²

Sic deprecantis suamque canitiem distrahentis totos quidem miseruit. sed unus praeceteris et animo fortior et aetate iuuenior et corpore ualidior quique solus praeter alios incolumis proelium superius euaserat, exurgit alacer et percontatus quoniam loci puer ille decidisset, monstrantem digito non longe frutices horridos senem illum inpigre comitatur. ac dum pabulo nostro suaque cura relecti sarcinulis quisque sumptis suis uiam capessunt, clamore primum nominatim cientes illum iuuenem frequenter inelamant, mox hora diutina commoti mittunt e suis accessitorem unum qui requisitum comitem tempestiuae uiae commonefactum reduceret. at ille modicum commoratus refert sese buxanti pallore trepidus, mira super conseruo suo renuntiat. conspicatum se quippe supinato illi et iam ex maxima parte consumpto immanem draconem mandentem insistere nec ullum usquam miserrimum senem comparere illum. qua recognita et cum pastoris sermone conlata, qui eum prorsus hunc illum nec alium locorum inquilinum praeminabatur, pestilenti deserta regione uelociori se fuga proripiunt nosque pellunt crebris tudentes fustibus. celerime denique longo itinere confecto pagum quendam accedimus ibique totam perquiescimus noctem, ubi coeptum facinus oppido memorabile narrare cupio.

XXI

XXII

5 ualitudinē f 10 fortiori., r1 corr. a sec. manu in r (num rasura deinde sit dubites) F, fortior q 12 plū F 24 miserimū Fq 25 q euū prf; | hunc illū nec aliū cocorū inqinū p̄mnebaŕ (° crasum) inducta in F, q euū prf; hūc illū nec aliū | cocorū iqinū p̄mnebaŕ non deleta in q, an qui saeuum prorsus hunc [illum nec] anguem locorum inquilinum praeminabatur scribendum? 28 celerime ante secundae man. corr. Fq 30 ceptū F

Seruus quidam, cui cunctam familiae tutelam dominus permiserat suus quique possessionem maximam illam, in quam deuerteramus, uillicabat, habens ex eodem famulatio conseruam coniugem, liberae cuiusdam extrariaeque mulieris flagrabat cupidine. quo dolore paelicatus uxor eius instricta cunctas 5 mariti rationes et quicquid horreo reconditum continebatur admoto combussit igne. nec tali damno tori sui contumeliam uindicasse contenta iam contra sua saeuens uiscera laqueum sibi nequit infantulumque, quem de eodem marito iam dudum suscepit, eodem funiculo nequit seque per altissimum puteum 10 adpendicem paruulum trahens praecipitat. quam mortem dominus eorum aegerrime sustinens arreptum seruulum, qui causam tanti sceleris uxori suae praestiterat, nudum ac totum melle perlitum firmiter alligauit arbori ficulneae cuius in ipsa cariota stipite inhabitantium formicarum nidificia horriebant 15 et ultro citro commeabant multiuga scaturigine. quae simul dulcem ac mellitum corporis nidorem persentiscunt, paruis quidem sed numerosis et continuis morsiunculis penitus inhaerentes per longi temporis cruciatum ita carnibus atque ipsis uisceribus adesis homine consumpto membra nudarunt ut ossa 20 tantum uiduata pulpis nitore nimio candentia funestae cohaerent arbori.

XXIII Haec quoque detestabili deserta mansione paganos in summo luctu relinquentes rursum pergimus dieque tota campestris emensi uias ciuitatem quandam populosam et nobilem iam fessi 25 peruenimus. inibi larem sedesque perpetuas pastores illi statuere decernunt quod et longe quaesituris firmae latebrae uiderentur et annonae copiosae beata celebritas inuitabat. triduo denique iumentorum reffectis corporibus quo uendibiliores uideremur, ad mercatum producemur magnaue uoce praekonis 30 pretia singulis nuntiantis equi atque alii asini opulentis empto-

1 cuncta *fy*: cuncta *F* 3 famulatio *F* et ante corr. secundae man. *g*
 4 coniugam *F*, coniugam *g* flagrabat (*r* add. man. sec.) *F* 12 ante arreptum
 deletum ad in *F* 14 ipso *F* 15 horriebant (add. prima manus) *F*,
 horriebant *g* 19 cruciatu *Fg* 29 uen|diu|horel *F* 30 producim; *F'*

ribus praestinantur, at me relictum solum ac subsiciuum cum fastidio plerique praeteribant. iamque taedio contrectationis eorum, qui de dentibus meis aetatem computabant, manum cuiusdam factore sordentem, qui gingiuas identidem meas putidis scalpebat digitis, mordicus adreptam plenissime conterui. quae res circumstantium ab emptione mea utpote ferocissimi deterruit animos. tunc praeco disruptis faucibus et rauca uoce saucius in meas fortunas ridiculos construebat iocos quem ad finem cantherium istum uenui frustra subiciemus et uetulum
 10 extritis unguulis debilem et dolore deformem et in hebeti pigritia ferocem nec quicquam amplius quam ruderarium cribum? atque ideo uel donemus eum cuiquam siqui tamen faenum suum perdere non grauatur?

Ad istum modo praeco ille cachinnos circumstantibus com-
 15 mouebat. sed illa fortuna mea saeuissima, quam per tot regiones iam fugiens effugere uel praecedentibus malis placare non potui, rursus in me caecos detorsit oculos et emptorem aptissimum duris meis casibus mire repertum obiecit. scitote qualem: cinaedum et senem cinaedum caluum quidem sed cincin-
 20 nis semicanis et pendulis capillatum, unum de triuali popularium faece qui per plateas et oppida cymbalis et crotalis personantes deamque Syriam circumferentes mendicare compellunt. is nimio praestinandam studio praeconem rogat cuiatis essem. at ille Cappadocum me et satis forniculum denuntiat. rursus requirit
 25 annos aetatis meae. sed praeco lasciuiens mathematicus quidem qui stellas eius disposuit, quantum ei numerauit annum sed ipse scilicet melius istud de suis nouit professionibus. quamquam enim prudens crimen Corneliae legis incurram si ciuem Romanum pro seruo tibi uendidero, quin enis bonum et
 30 frugi mancipium quod te et foris et domi poterit iuuare?

Sed exinde odiosus emptor aliud de alio non desinit

1 at] ac *F*ϕ 3 etatē *F*, etatē ϕ 4 gingibal *F*ϕ 5 plenissime sic *F*ϕ, paenissime *uulgo* ceterum praeter c̄ in *ras.* a manu sec. scriptum in *F*, cōgerui ϕ 7 disruptis *F* 11 ampli; *f*: ampli *F* cribū sic *F* (cf. 'crivello') 12 atque ideo uel ϕ: quare in *ras.* fere 11 litt. scripsit m. sec. in *F*
 16 fugens (1 add. man. sec.) *F* 19 cinedū bis *F* cincinū *F*' 20 triualis *f*ϕ: tribualis *F* 21 cribal *F* 22 syria *F*, siriā ϕ 25 quauquam *F*

XXV quaerere, denique de mansuetudine etiam mea percontatur anxie. at praeco 'ueruicem' inquit 'non asinum uides ad usus [213] omnes quietum, non mordacem nec calcitronem quidem sed prorsus ut in asini corio modestum hominem inhabitare credas. quae res cognitu non ardua. nam si faciem tuam mediis eius femi- 5 nibus immiseris, facile periclitaberis quam grandem tibi demonstraret patientiam.'

Sic praeco lurchonem tractabat dicacule sed ille cognito cauillatu similis indignanti 'at te' inquit 'cadauer surdum et mutum delirumque praekonem omnipotens et omniparens Dea 10 Syria et sanctus Sabadius et Bellona et mater Idea, cum suo Adone Venus domina caecum reddant, qui scurrilibus iam dudum contra me uelitaris iocis. an me putas, inepte, iumento fero posse deam committere ut turbatum repente diuinum deiciat simulacrum egoque miser cogar erinibus solutis discurre- 15 re et deae meae humi iacenti aliquem medicum quaerere?'

XXVI Accepto tali sermone cogitabam subito uelut lymphaticus exilire ut me ferocitate cernens exasperatum emptionem desineret. sed praueinit cogitatum meum emptor anxius pretio depenso statim, quod quidem gaudens dominus scilicet taedio 20 mei facile suscepit, septemdecim denarium, et ilico me tumida spartea deligatum tradidit Philebo. hoc enim nomine censebatur iam meus dominus. at ille susceptum nouicium famulum trahebat ad domum statimque illinc de primo limine proclamat 'puellae, seruum uobis pulchellum en ecce mercatus perduxī.' 25 sed illae puellae chorus erat cinaedorum quae statim exultan-

2 ūbecē^{pu} F; ūbecē^q 3 calcitronē Fq 6 emiserit F post pe-
 ichtaberit (b corr. ex u manu. prima) add. uident m. recentissima in F, om. q
 S lurchonē Fq cognito (1 add. man. sec.) F, cognito q 10 de af-
 syria & (fuit l) F; dea -sirma et (fuit l) q 11 mater idea fq: mater dea
 ut uid. F 12 reddant f: reddunt Fq 16 quērrē F 17 .ccepto
 (in ras. scripsit A manu. secunda) F sermonē (uid. fuisse ') F ly-
 phatic; F 21 u in denariū a manu sec. in ras. scripta in F, denariū q
 umida Scaliger: tumida. (t in ras. scripsit manu. secunda; post a in ras.
 fuit l) F. tumida q 25 mercat. (uid. fuisse a: in ras. add.; manu. se-
 cunda) F, mercata q 26 cinedoq F

tes in gaudium fracta [rauca] et effeminata uoce clamores absonos intollunt rati scilicet uere quempiam hominem seruulum ministerio suo paratum. sed postquam non ceruam pro uirgine sed asinum pro homine succidaneum uidere, nare detorta ma-
 5 gistrum suum uarie cauillantur. non enim seruum sed maritum illum scilicet sibi perduxisse. et 'heus' aiunt 'caue ne solus exedas tam bellum scilicet pullulum sed nobis quoque tuis palumbulis non nunquam impertias.'

Haec et huius modi mutuo blaterantes praeseptio me pro-
 10 ximo deligant. erat quidam iuuenis satis corpulentus, conlaticia stipe de mensa paratus qui foris quidem circumgestantibus deam cornu canens adambulabat, domi uero promiscui operis partiarior agebat concubitus. hic me simul domi conspexit libenter adpositis largiter cibariis gaudens adloquitur 'uenisti tandem miserrimi laboris uicarius. sed diu uiuas et dominis
 [214] placeas et meis defectis iam lateribus consulas.' haec audiens iam meas futuras nouas cogitabam aerumnas.

Die sequenti uariis coloribus indusiati et deformiter quis-
 que formati facie caenoso pigmento delita et oculis obunctis
 20 graphice prodeunt, mitellis et crocotis et carbasinis et bombycinis iniecti. quidam tunicas albas in modum lanciolarum quoquouersum fluente purpura depictas cingulo subligati, pedes luteis induti calceis deamque serico contactam amiculo mihi gerendam imponunt brachiisque suis umero tenus renudatis
 25 adtollentes immanes gladios ac secures euantes exsiliunt incitante tibiae cantu lymphaticum tripudium. nec paucis pererratis casulis ad quandam uillam possessoris beati perueniunt et ab ingressu primo statim absonis ululatibus constrepentes fana-

1 fractae F .rauca (ante r in ras. a fuit. rauca praeter a in ras. scripsit m. secunda) F, arauca (sed a add. manus secunda) q, seclisit Connegieterus
 7 uellū F, uellū q 9 pximū Fq 12 pmiscui. (fuit f) F, pmiscui q
 13 partiarior f: partiarior F, partiarior q cūbir9 f: cūbir; ut uid. F, cōcubm; q 17 meaf fq: mea F 20 grafice F crococo|tūf
 (f in ras. a manu sec.) F, crocrocogif q bonbycimf F 24 brachufq; F
 25 leuantef (l in ras. a manu sec. fuit f opinor) F, euantef (u corr. in b) q

tice peruolant diuque capite demisso ceruices lubricis intor-
 quentes motibus crinesque pendulos in circulum rotantes et
 non nunquam morsibus suos incursantes musculos ad postre-
 mum ancipiti ferro quod gerebant, sua quisque brachia dissicant. 5
 inter haec unus ex illis bacebatur effusius ac de imis
 praeordiis anhelitus crebros referens uelut numinis diuino
 spiritu repletus simulabat sauciam uaeordiam prorsus quasi
 deum praesentia soleant homines non sui fieri meliores sed
 debiles effici uel aegroti. 10
 spectata denique quale caelesti prouidentia meritum reportauerit. infit uaticinatione clamosa confecto
 mendacio semet ipsum incessere atque criminari quasi contra
 fas sanctae religionis designasset aliquid et insuper iustas
 poenas noxii facinoris ipse de se suis manibus exposcere.
 arrepto denique flagro quod semiuiris illis proprium gestamen
 est, contortis tenis lanosi uelleris prolixo fimbriatum et mul- 15
 tiungis talis ouium tesseratum indidem sese multinodis commul-
 cat ictibus mire contra plagarum dolores praesumptione mu-
 nitus. cerneret prosectu gladiatorum ictuque flagrorum solum
 spurcitiae sanguinis effeminati madescere. quae res incutiebat
 mihi non paruam sollicitudinem uidenti tot uulneribus largiter 20
 profusum cruorem nequo casu deae peregrinae stomachus, ut
 quorundam hominum lactem sic illa sanguinem concupisceret
 asininum. sed ubi tandem fatigati uel certe suo laniatu satiati
 pausam carnificinae dedere, stipes aereas immo uero et argen-
 teas multis certatim offerentibus sinu recepere patulo nec non 25
 et uini cadum et lactem et caseos et farris et siliginis aliquid [215]
 et non nullis hordeum deae gerulo donantibus auidis animis
 conradentes omnia et in sacculos huic quaestui de industria

1 .puolant (*in ras. fuit p*) *F*, prouolant *coniecit Scriuerius* 3 ū
 nun'quā *F* 5 bachat̄ *F* 6 numim *Fq* 8 feri (1 *add. man. sec.*)
F, feri *q* 10 cōficto *q*: cōficto *F* 12 diffignaff& *Fq* 13 penaf *F*
 noxi *F* 15 tēmf *F*, genf *q*, c. tegmf *add. marg. q*, taeniis *coniecit*
Oudendorpius 16 tal. (*fuit f*) *F*, talif *q* ouuā (1 *erasum. super ouu*
erasum ut uid. ouū) *F*, ouū *q* multimodif (1 *add. man. secunda*) *Fq*
 19 cie *in spurcitie in ras. a manu sec. scriptum, spurcitia deletum in marg.*
F, spurcitia *corr. in spurcitie in q* langumif *ff*: langume *ut uid. F*
 madescere *f*: adescere *Fq* 22 concupisceret *Beroaldus: cōspicer& F*

praeparatos farcientes dorso meo congerunt ut duplici scilicet sarcinae pondere grauatus et horreum simul et templum incederem.

Ad istum modum palantes omnem illam depraedabantur XXVIII
 5 regionem. sed in quodam castello copia laetati largioris quae-
 sticuli gaudiales instruunt dapes. a quodam colono fictae uati-
 cinationis mendacio pinguiusimum deponunt arietem qui deam
 Syriam esurientem suo satiaret sacrificio probeque disposita
 cenula balneas obeunt ac dehinc lauti quendam fortissimum
 10 rusticianum industria laterum atque imis uentris bene praepa-
 ratum comitem cenae secum adducunt paucisque admodum
 praegustatis olusculis ante ipsam mensam spurcissima illa
 propudia ad illicitae libidinis extrema flagitia infandis urigi-
 nibus efferantur passimque circumfusi nudatum supinatunque
 15 iuuenem execrandis oribus flagitabant. nec diu tale facinus
 meis oculis tolerantibus 'porro Quirites' proclamare gestiui sed
 uiduatum ceteris syllabis ac litteris processit O tantum sane
 clarum ac ualidum et asino proprium sed inopportuno plane
 tempore. namque de pago proximo complures iuuenes abactum
 20 sibi noctu perquirentes asellum nimioque studio cuncta deuor-
 soria scrutantes intus aedium audito ruditu meo praedam ab-
 seonditam latibulis aedium rati coram rem inuasuri suam in-
 prouisi conferto gradu se penetrant palamque illos execrandas
 foeditates obeuntes deprehendunt iam iamque uicinos undique
 25 percientes turpissimam scaenam patefaciunt, insuper ridicule
 sacerdotum purissimam laudantes castimoniam. hac infamia XXX
 consternati, quae per ora populi facile dilapsa merito inuisos
 ac detestabiles eos cunctis effecerat, noctem ferme circa me-
 diam collectis omnibus furtim castello facessunt bonaque inti-
 30 neris parte ante iubaris exortum transacta iam die claro soli-
 tudines auias nacti multa secum prius conlocuti accingunt se
 meo funeri deaque uehiculo meo sublata et humi reposita cun-

4 mudû F' 15 orib; Ff, corr. in urigimbul man. recentissima in F
 17 fillab F 18 inoportuno F 24 foeditates F 26 ac Fg 28
 effecerant F 30 tranfacta g: tranfactâ F 31 nacti fg

ctis stramentis me renudatum ac de quadam quercu destinatum flagro illo pecuinis ossibus catenato uerberantes paene ad extremam confecerant mortem. fuit unus qui poplites meos eneruare [216] secure sua comminaretur, quod de pudore illo candido scilicet suo tam deformiter triumphassem. sed ceteri non meae salutis 5 sed simulacri iacentis contemplatione in uita me retinendum censuere. rursum itaque me refertum sarcinis, planis gladiis minantes perueniunt ad quandam nobilem ciuitatem. inibi uir principalis et alias religiosus et eximie deam reuerens tinnitu cymbalorum et sonu tympanorum cantusque Phrygii mulcentibus 10 modulis excitus procurrit obuiam deamque notiuo suscipiens hospitio nos omnis intra consaeptum domus amplissimae constituit numenque summa ueneratione atque hostiis opimis placare contendit.

XXI Hic ego me potissimum capitis periclitatum memini. nam 15 quidam colonus partem uenationis inmanis cerui pinguiissimum femus domino illi suo numeri miserat, quod incuriose pone culinae fores non altiuscule suspensum canis adaeque uenaticus latenter inuaserat, laetusque praeda prope custodientes oculos euaserat. quo damno cognito suaque reprehensa neglegentia 20 coeus diu lamentatus lacrimis inefficacibus iam iamque domino cenam flagitante maerens et utcunque metuens altius filio suo paruulo consalutato adreptoque funiculo mortem sibi nexu laquei comparabat. nec tamen latuit fidam uxorem eius casus 25 extremus mariti sed funestum nodum uiolenter inuadens manibus ambabus 'adeone' inquit 'praesenti malo perterritus mente excidisti tua nec fortuitum istud remedium, quod deum prouidentia subministrat, intueris? nam siquid in ultimo fortunae turbine resipiscis, expergite mi auscultate et aduenam istum asinum remoto quodam loco deductum iugula femusque 30 eius ad similitudinem perditum detractum et accuratius in prouidentis sapidissime percoctum adpone domino ceruini uicem.

1 renudatū F' 9 deam de Rooy spicilegii p. 45: dm Ff 10
 frygn (post. 1 in ras. add. man. secunda F' 12 confectū F' 18
 -suspensū F, suspensū g

Nequissimo uerberoni sua placuit salus de mea morte et multum conseruae laudata sagacitate destinatae iam lanienae cultros acuebat.

LIBER VIII

5 Sic ille nequissimus carnifex contra me manus impias I
 [217] obarmabat, at ego praecipitante consilium periculi tanti praesentia nec expectata diutina cogitatione lanienam imminentem fuga uitare statui protinusque uinculo, quo fueram deligatus, abrupto cursu me proripio totis pedibus ad tutelam salutis
 10 crebris calcibus uelitatus ilicoque me raptim transcurta proxima porticu triclinio, in quo dominus aedium sacrificales epulas cum sacerdotibus deae cenitabat, incunctanter immitto nec pauca rerum adparatus eibarii, mensas etiam impetu meo collido atque disturbo. qua rerum deformi strage paterfamilias
 15 commotus ut importunum atque lasciuum me cuidam famulo curiose traditum certo aliquo loco clausum iubet cohiberi ne rursus conuiuium placidum simili petulantia dissiparem. hic astulo commento scitule munitus et mediis lanii manibus ereptus custodela salutaris mihi gaudebam carceris.
 20 Sed nimirum nihil fortuna rennuente licet homini nato dexterum prouenire nec consilio prudenti uel remedio sagaci diuinae prouidentiae fatalis dispositio subuerti uel reformari potest. mihi denique id ipsum commentum quod momentariam salutem repperise uidebatur, periculum grande immo praesens
 25 exitium conflauit aliud. nam quidam subito puer mobili ac II
 trepida facie percitus, ut familiares inter se susurrabant, irrumpit triclinium suoque annuntiat domino de proximo angiportu canem rabidam paulo ante per posticam impetu miro sese direxisse ardentique prorsus furore uenaticos canes inua-

2 destinatae *f et post corr. q*: destinata *Fq* 2 iam *scripsi*: etiam *F*
 3 *subscriptum* ego falluisti legi & emdaui rome. felix. | Metaphora morphoeon. LIB. VIII. explic. Incip. VIII. in *F* 6 confilio *f* 13 *post*
 et: a delctum gen; in *Fq* 16 loco aliquo *F'* iuffit *post* clausum *add.*
 man. recentissima in *F*, om. *q*, iubet *add. marg. q* 20 nichil *fy*: nihil *F*

sisse ac dehinc proximum petisse stabulum atque ibi pleraque iumenta incurrisse pari saeuitia nec postremum saltem ipsis hominibus pepercisse. nam Myrtilum mulionem et Hephacstionem cocum et Hypatarium cubicularium et Apollonium medicum, immo uero et plures alios ex familia abigere temptantes uariis morsibus quemque lacerasse, certe uenenatis morsibus contacta non nulla iumenta efferari iam simili rabie. quae res omnium statim percussit animos rati que me etiam eadem peste infectum ferocire arreptis cuiusque modi telis mutuoque ut exitium commune protelarent cohortati ipsi potius eodem uasaniae morbo laborantes persecuntur. nec dubio me lanceis illis uel uenabulis, immo uero et bipennibus, quae facile famuli subministrauerant, membratim compilassent, ni respecto subiti periculi turbine cubiculum, in quo mei domini deuertebant, protinus inrupissem. tunc clausis obseratisque super me foribus obsidebant locum quoad sine ullo concessionis suae periculo pestilentiae letalis pernicaci rabie possessus ac peresus absumerer. quo facto tandem libertatem nactus solitariae fortunae munus amplexus super constratum lectum abiectus post multum equidem temporis somnum humanum quieui.

III Iamque clara die mollitie cubiculi refota lassitudine uegetus exurgo atque illos, qui meae tutelae peruigiles excubias agitauerant, ausculto de meis sic altercare fortunis 'adhucine miserum istum asinum iugi furore iactari credimus? immo uero iam uirus increscente saeuitia prorsus extinctum.' sic opinionis uariae terminum ad explorationem conferunt ac de rima quadam prospiciunt sanum me atque sobrium otiose consistere. iamque ultro foribus patefactis plenius an iam sim mansuefactus periclitantur. sed unus ex his de caelo scilicet missus mihi sospitator argumentum explorandae sanitatis meae tale com-

2 incurrisse *f*: incurruisse *Fg* 3 efestione *F* 4 hypatarium *Fg*,
 Hypaspasium *coniecit Oudendorpius* 6 quenq: *F* 7 extracta *F*, cō-
 tracta *g* efferata tria simili *Fg*, c. efferata *add. in marg. g* 9 cuius-
 que modi *scripsi*: cuiusque modi *F* 10 beramie *F*, beramie *g* 16 con-
 gressionis *coniecit Lipsius*, contagionis *Wassius* 15 adsumerer *F*, af-
 fumerer *g* 26 exploracione *F*

monstrat ceteris ut aquae recentis completam peluem offerrent
 potui meo ac si intrepidus et more solito sumens aquis adli-
 bescerem, sanum me atque omni morbo scirent expeditum:
 contra uero si uisum contactumque laticis uitarem ac perhor-
 5 rescerem, pro comperto noxiam rabiem pertinaciter durare.
 hoc enim libris etiam pristinis proditum obseruari solere. isto IIII
 placito uas immane confestim aquae perlucidae de proximo
 petitae fonte cunctantes adhuc offerunt mihi, at ego sine ulla
 mora progressus etiam obuio gradu satis sitienter pronus et
 10 totum caput inferens salutare uere equidem illas aquas hau-
 riebam. iamque et plausus manum et aurium flexus et ductum
 capistri et quiduis aliud periclitantium placide patiebar quoad
 contra uaesanam eorum praesumptionem modestiam meam li-
 quido cunctis adprobarem.

15 Ad istum modum uitato duplici periculo die sequenti rur-
 sum diuinis exuuiis onustus cum crotalis et cymbalis circum-
 [219] foraneum mendicabulum producor ad uiam. nec paucis casulis
 atque castellis oberratis deuertimus ad quempianam pagum urbis
 opulentiae quondam, ut memorabant incolae. inter semiruta
 20 uestigia conditum et hospitio proximi stabuli recepti cognosci-
 mus lepidam de adulterio cuiusdam pauperis fabulam, quam
 uos etiam cognoscatis uolo.

Is gracili pauperie laborans fabriles operas praebendo V
 paruis illis mercedibus uitam tenebat. erat ei tamen uxorcula
 25 etiam satis quidem tenuis et ipsa, uerum tamen postrema
 lasciuia famigerabilis. sed die quadam dum matutino ille ad
 opus susceptum proficiscitur, statim latenter inrepat eius ho-
 spitium temerarius adulter. ac dum Veneris conuolationibus
 securius operantur, maritus ignarus rerum ac nihil etiam tum
 30 tale suspicans inprouisus hospitium repetit. iamque clausis et
 obseratis foribus uxoris laudata continentia ianuam pulsat si-
 bילו etiam praesentiam suam denuntiante. tunc mulier callida

S petite q: petito (o in ras.) F 10 inferent F, uergent q 13
 nefanā (post. a a manu sec. in ras.) F, uefanā q 16 exubnt F 23
 if q: hic a manu sec. in ras. F gracili f: ..acili F p̄bendo F:
 p̄hendof ut uid. f, p̄bendo q 29 nichil F 30 ospitiū F

et ad huius modi flagitia perastutula tenacissimis amplexibus expeditum hominem dolio, quod erat in angulo semiobrutum sed alias uacuum, dissimulanter abscondit, et patefactis aedibus adhuc introeuntem maritum aspero sermone accipit 'sicine uacuus et otiosus insinuatis manibus ambulabis mihi nec obito 5 consueto labore uitae nostrae prospicies et aliquid cibatum parabis? at ego misera pernox et per diem lanificio neruos meos contorqueo ut intra cellulam nostram saltem lucerna luceat. quanto me felicior Daphne uicina quae mero et prandio matutino saucia cum suis adulteris uolutatur!' 10

VI Sic confutatus maritus 'aequid istic est?' ait 'nam licet forensi negotio officinator noster attentus ferias nobis fecerit, tamen hodiernae cenulae nostrae prospexi. uides istud dolium quod semper uacuum frustra locum detinet tantum et re uera praeter impedimentum conuersationis nostrae nihil praestat 15 amplius? istud ego quinque denariis cuidam uenditauit et adest ut dato pretio secum rem suam ferat. quin itaque praecingeris mihi que manum tantisper accommodas ut exobrutum protinus tradatur emptori.'

E re nata fallacia mulier temerarium tollens cachinnum 20 'magnum' inquit 'istum uirum ac strenuum negotiatorem nacta sum qui rem, quam ego mulier et intra hospitium contenta iam dudum septem denariis uendidi, minoris distraxit.'

Additamento pretii laetus maritus 'et quis ille' ait 'qui tanto pretio praestinauit?' 25

At illa 'olim, inepte' inquit 'descendit in dolium sedulo soliditatem eius probaturus.'

VII Nec ille sermoni mulieris defuit sed exurgens alacriter [220] 'uis' inquit 'uerum scire, mater familias? hoc tibi dolium nimis uetustum est et multifariam rimis hiantibus quassum' ad ma- 30 ritumque eius dissimulanter conuersus 'quin tu quicumque es homuncio, lucernam' ait 'actutum mihi expedis ut erasis in-

4 introentē *F'* 9 felicior (e *add m. sec.*) *F* daphne *F* 11 et quid *F* 13 uides istud *f*: uides ut *F*, uide sis ut *g* 15 nihil *F*
 16 quumque *g*: septē in *ras. a manu recentissima F* 24 additamento *Fg*
 27 soliditate *F'* 30 uetustū - (fuit *l*) *F*, uetustul *corr. in uetustum g*

trinsecus sordibus diligenter aptum usui possis dinoscere nisi nos putas aes de malo habere?' nec quicquam moratus ac suspicatus acer et egregius ille maritus accensa lucerna 'discede' inquit 'frater et otiosus adsiste donec probe procuratum istud tibi repraesentem' et cum dicto nudatus ipse delato lumine scabiam uetustam cariosae testae occipit exculpere. at uero adulter bellissimus ille pusio inclinatum dolio pronam uxorem fabri superincuruatus secure dedolabat. ast illa capite in dolium demisso maritum suum astu meretricio tractabat ludiere. hoc et illud et aliud et rursus aliud purgandum demonstrat digito suo donec utroque opere perfecto acceptis septem denariis calamitosus faber collo suo gerens dolium coactus est ad hospitium adulteri perferre.

Pauculis ibi diebus commorati et munificentia publica saginati uaticinationisque crebris mercedibus suffarcinati purissimi illi sacerdotes nouum quaestus genus sibi comminiscuntur. sorte unica tabulis pluribus enotata consulentes de rebus uariis plurimos ad hunc modum cauillantur. sors hac erat

ideo coniuncti terram proscindunt boues

ut in futurum laeta germinent sata.

tum siquī matrimonium sorte coaptantes interrogarent, rem ipsam responderi aiebant iungendos conubio et satis liberum procreandis. si possessiones praestinaturus quaereret, merito boues ut et iugum et arua sementis florentia pronuntiari. si quis de profectioe sollicitus diuinum caperet auspiciū, iunctos iam paratosque quadripedum cunctorum mansuetissimos et iurum promitti de glebae germine. si proelium capessiturus uel latronum factionem persecuturus utiles necne processus sciscitaretur, additam uictoriam forti praesagio contende-
bant quippe cernices hostium iugo subacturi et praedam de rapinis uberrimam fructuosamque capturi.

4 otiusuf *F'* 7 uelliffim; *F* 10 rursuf aliud *F*, rurs; aliud *q*
 17 tabulis pluribus *scripsi*: p casulif pluribus (*in F* casulif a manu secunda scriptum: quid perierit non dispicio) *Fq*, per casum pluribus uulgo
 18 cabillant *F'* 25 caperetur *Fq* (*in F* librarius primum scripserat caperet)
 27 p̄hū *F* 30 subacturi *F*, subacturi *q*

Ad istum modum diuinationis astu captioso contraxerant
 VIII non paruas pecunias sed adsiduis interrogationibus argumenti
 satietate iam defecti rursus ad uiam prodeunt, uiam tota [221]
 quam nocte confeceramus longe peiorem. quidni? lacunosis
 incilibus uoraginosam partim stagnanti palude fluidam et alibi 5
 subluuie caenosa lubricam. crebris denique offensaculis et assiduis
 lapsibus iam contusis eruribus meis uix tandem ad campestris
 semitas fessus euadere potui. et ecce nobis repente de tergo
 manipulus armati supercurrunt equites aegreque cohibita equo-
 rum curruli rabie Philebum ceterosque comites eius inuolant 10
 auidi colloque constricto et sacrilegos impurosque compellantes
 interdum pugnis obuerberant nec non manicis etiam uinctos
 coartant et identidem urgenti sermone comprimunt promerent
 ocuis aureum cantharum, promerent auctoramentum illud sui
 sceleris quod simulatione sollemniū, quae in operto factita- 15
 uerant, ab ipsis puluinaribus matris deum clanculo furati
 prorsus quasi possent tanti facinoris euadere supplicium tacita
 X profectioe adhuc luce dubia pomerium peruaserint. nec defuit
 qui manu super dorsum meum iniecta in ipso deae quam ge-
 rebam gremio scrutatus repperiret atque incoram omnium 20
 aureum depromeret cantharum. nec isto saltem tam nefario
 scelere impuratissima illa capita confutari terrerique potuere sed
 mendoso risu cauillantes 'en' inquit 'indignae rei scaeuita-
 tem quam plerique insontes periclitantur homines! propter
 unicum cantharum, quem deum mater sorori suae deae Syriae 25
 hospitale munus optulit, noxios religionis antistites ad discrimen uocari capitis.'

Haec et alias similis afaunus frustra adblatterantes eos

3 totā F 6 tenosa Fq 9 cohibite quoque F 12 uinctos
Vulcanius: cunctos Fq 14 ocuis *Beroaldus*: potius F auctora-
 mentum F' 19 manu F' 22 scere F' 23 inuidioso *coniecit*
Cobius, mendaci *Floridus* 25 cantharum, *add. in marg.* calculū F,
 calculū q 27 an in uocari in ras. 4 litt. scripsit man. secunda
 in F, uocari q 28 haec q et ut uid. F, his f alia Fq, alia f
 similia Fq, similia; f afaunus (*tertia a a manu sec. corr. in 1*) F, affan-
 nus, *add. in marg.* affanus q, cf. 188, 3 adblatterantes *Elmenhorstius*:
 t pef .
 ablaterant in *deleta* F, ablaterant q

retrorsus abducunt pagani statimque uinctos in Tullianum con-
 pingunt cantharoque et ipso simulacro, quod gerebam apud
 fani donarium redditis ac consecratis altera die productum me
 rursum uoce praeconis uenui subiciunt septemque nummis ca-
 5 rius, quam prius me comparauerat Philebus, quidam pistor de
 proximo castello praestinauit protinusque frumento etiam
 coempto adfatim onustum per iter arduum serupis et huiusce
 modi stirpibus infestum ad pistrinum quod exercebat per-
 ducit.

10 Ibi complurium iumentorum multiuii circuitus intorquebant XI
 molas ambage uaria nec die tantum, uerum perpeti etiam nocte
 prorsus instabili machinarum uertigine lucubrabant peruigilem
 farinam. sed dum erudimentum seruitii perhorrescerem scilicet,
 nouus dominus loca lautia prolixè praebuit. nam et diem pri-
 15 mum illum feriatum dedit et cibariis abundanter instruxit prae-
 sepium. nec tamen illa otii saginaeque beatitudo durauit ulte-
 rius sed die sequenti molae, quae maxima uidebatur, matutinus
 adstituor et ilico uelata facie propellor ad incurua spatia
 20 flexuosi canalis ut in orbe termini circumfluentis reciproco
 gressu mea recalcanis uestigia uagarer errore certo. nec tamen
 sagacitatis ac prudentiae meae prorsus oblitus facilem me tiro-
 cinio disciplinae praebui. sed quamquam frequenter cum inter
 homines agerem, machinas similiter circumrotari uidissem, ta-
 25 men ut expers et ignarus operis stupore mentito defixus hae-
 rebam, quod enim rebar ut minus aptum et huius modi mini-
 sterio satis inutilem me ad alium quempiam utique leuiorem
 laborem legatum iri uel otiosum certe cibatum iri. sed frustra
 sollertiam damnosam exercui. complures enim protinus baculis
 30 securus etiam nunc, repente signo dato et clamore conferto
 plagas ingerentes acruatim adeo me strepitu turbulentant ut
 cunctis consiliis abiectis ilico scitissime taeniae sparteae totus

5 c)parauerant *F'* tileb; *F* 7 coèto *F* 8 pistrinũ *f*: pristinũ
Fq 13 sed dum *f*: sed mihi *Fq* scilicet & inductum in *F* 21 ty-
 rocino *F* 22 quamquam *F* 27 cibatu *q*: cibatu *F* 28 uaculis *F'*
 32 teme *F*

XII innixus discursus alacres obirem. at subita sectae commutatione risum toto coetui commoueram.

Iamque maxima diei parte transacta defectum alioquin me helcio sparteo dimoto nexu machinae liberatum adplicant prae-
sepio. at ego quamquam eximie fatigatus et refectione uirium 5
uehementer indignus et prorsus fame perditus tamen familiari
curiositate attonitus et satis anxius, postposito cibo qui copio-
sus aderat, inoptabilis officinae disciplinam cum delectatione
quadam arbitrabar. di boni! quales illic homunculi uibicibus
liuidinis totam cutem depicti dorsumque plagosum scissili cen- 10
tunculo magis inumbrati quam obtecti, non nulli exiguo tegili
tantum modo pubem iniecti, cuncti tamen sic tunicati ut essent
per pannulos manifesti frontes litterati et capillum semirasi et
pedes anulati, tum lurore deformes et fumosis tenebris uapo-
rosae caliginis palpebras adesi atque adeo male luminati et in 15
modum pugilum, qui puluisculo perspersi dimicant, farinulenta

XIII cinere sordide candidati. iam de meo iumentario contubernio
quid uel ad quem modum memorem? quales illi muli senes
uel cantheri debiles? circa praeseptum capita demersi contrun-
cabant moles palearum, ceruice cariota uulnerum putredine 20
follicantes nares languidas adsiduo pulsu tussedinis hiulci, pe-
tora copulae sparteae tritura continua exulcerati, costas per-
petua castigatione ossium tenus renudati, ungulas multiuia
circumcursione in enorme uestigium porrecti totumque corium
ueterno atque scabiosa macie exasperati. tales familiae fune- 25
stum mihi etiam metuens exemplum ueterisque Lucii fortunam
recordatus et ad ultimam salutis metam detrusus summisso
capite macrebam. nec ullum usquam cruciabilis uitae solacium
aderat nisi quod ingenita mihi curiositate recreabar dum prae-
sentiam meam parui facientes libere quae uolunt omnes et 30

2 cœtui F 4 dimoto. (fuit l) F, dimotof q 5 quamquam ex-
umeq̄ (, eras.) F 9 dn F 10 libidmif Fq, liuidineis coniecit Salmasius,
liuidulis Marklandus 16 p̄p̄li f: p̄p̄li Fq 21 naref f: nare Fq
22 sparteae Fq 25 ueterno q: ueterna F 27 salutis metam detrusus
summisso Stevechius: salutis me tandè (sed in F potius u uidetur post a
esse et supra a erasum) tru fū misso Fq 29 ingentâ (, erasum) F,
ingenita q

agunt et loquuntur. nec inmerito priscae poeticae diuinus auctor
 apud Graios summae prudentiae uirum monstrare cupiens mul-
 tarum ciuitatum obitu et uariorum populorum cognitu summas
 adeptum uirtutes cecinit. nam et ipse gratas gratias asino meo
 5 memini quod me suo celatum tegmine uariisque fortunis exer-
 citatum etsi minus prudentem, multiscium reddidit. fabulam XIII
 denique bonam prae ceteris suaue comptam ad aures uestras
 adferre decreui et en occipio.

Pistor ille qui me pretio suum fecerat, bonus alioquin uir
 10 et adprime modestus, pessimam et ante cunctas mulieres longe
 deterrimam sortitus coniugam poenas extremas tori larisque
 sustinebat ut Hercules eius uicem ego quoque tacitus frequen-
 ter ingemiscerem. nec enim uel unum uitium nequissima illi
 feminae deerat sed omnia prorsus ut in quandam caenosam
 15 latrinam in eius animum flagitia confluerant: saeua scaeua
 uirosa ebriosa peruicax pertinax, in rapinis turpibus auara, in
 sumptibus foedis profusa, inimica fidei, hostis pudicitiae. tunc
 spretis atque calcatis diuinis numinibus in uicem certae reli-
 gionis mentita sacrilega praesumptione dei, quem praedicaret
 20 unicum confictis obseruationibus uacuis fallens omnes homines
 et miserum maritum decipiens matutino mero et continuo stu-
 pro corpus manciparat. talis illa mulier miro me perseque- XV
 batur odio. nam et antelucio recubans adhuc subiungi machinae
 nouicium clamabat asinum et statim ut cubiculo primum pro-
 25 cesserat insistens iubebat incoram sui plagas mihi quam plu-
 rimas irrogari et cum tempestiuo prandio laxarentur iumenta
 cetera, longe tardius applicari praesepio iubebat. quae saeuitia
 multo mihi magis genuinam curiositatem in suos mores am-
 pliauerat. nam et adsiduo plane commeantem in eius cubiculum
 30 quendam sentiebam iuuenem cuius et faciem uidere cupiebam
 ex summo studio, si tamen uelamentum capitis libertatem tri-
 buisset meis aliquando luminibus. nec enim mihi sollertia de-

11 penaf F 13 ingemelcerè F 16 uirofa F, uirofa g 17 fe-
 dif F' 24 cl...bat (quid inter l et b sit non dispicio) F, clamabat g
 27 prior p in applicari corr. ut uid. ex u a manu sec. in F 28 in fuof
 praeter post. l a manu sec. in ras. in F, i fuof

fuisset ad detegenda quoquo modo pessimae feminae flagitia. sed anus quaedam stupri sequestra et adulterorum internuntia [224] de die cotidie inseparabilis aderat. cum qua protinus ientaculo ac dehinc uino mero mutuis uicibus uelitata scaenas fraudulenta in exitium miserrimi mariti subdolis ambagibus con- 5 struebat. at ego quamquam grauiter susceusens errori Fotidis, quae me dum auem fabricat, perfecit asinum, isto tamen uel unico solacio aerumnabilis deformitatis meae recreabar quod auribus grandissimis praeditus cuncta longule etiam dissita XVI facillime sentiebam. denique die quadam timidae illius aniculae 10 sermo talis meas adfertur auris

De isto quidem, mi erilis, tecum ipsa uideris quem sine meo consilio pigrum et formidolosum familiarem istum sortita es qui insuauis et odiosi mariti tui caperratum supercilium ignauiter perhorrescit ac per hoc amoris languidi desidia tuos 15 uolentes amplexus diseruciat. quanto melior Philetaerus adulescens et formosus, et liberalis et strenuus et contra maritorum inefficaces diligentias constantissimus! dignus Hercules solus omnium matronarum deliciis perfrui, dignus solus coronam auream capite gestare uel ob unicum istud quod nunc 20 nuper in quendam zelotypum maritum eximio studio commentus est. audi denique et amatorum diuersum ingenium compara.

XVII Nosti quendam Barbarum nostrae ciuitatis decurionem, quem Scorpionem pro morum acritudine uulgus appellat. hic 25 uxorem generosam et eximia formositate praeditam mira eustodela munitam domi suae quam cautissime cohibebat.

Ad haec ultima pistoris illa uxor subiciens 'quidni?' inquit 'noui diligenter. Areten meam condiscipulam memoras.'

2 an; (a a sec. manu) F, an; q̄ quaedã f̄q̄: quen. F stuprũ Fq̄, deinde sequestrũ F, sequestre q̄, c. stupri sequestra add. marg. q̄ et om. Fq̄ 4 uelitata | cenat F 6 quamquam F 10 temulentae coniecit Wouerus, uidae Scioppius, uidae uel madidae Heinsius, tremulae Pricaeus, tinnulae Wassius, tumidae Hildebrandius 11 aurif F, aurif q̄ 13 formidolosũ q̄: formidolosũ F 16 phileterus Fq̄ 24 .ofti (N add. man. secunda) F, nofti q̄ 25 pro Pricaeus: p̄ F 26 formositate F

'ergo' inquit anus 'nosti totam Philetaeri et ipsius fabulam?'
'minime gentium' inquit 'sed nosse ualde cupio et oro, mater,
ordine mihi singula retexe.'

Nec commorata illa sermocinatrix inmodica sic anus inci-
5 pit 'Barbarus iste cum necessariam profectionem pararet pudici-
tiamque carae coniugis conseruare summa diligentia cuperet,
seruulum suum Myrmecem fidelitate praecipua cogitum secreto
commonet suaeque dominae custodelam omnem permittit, car-
cerem et perpetua uincula, mortem denique uiolentam defamem
10 comminatus si quisquam hominum uel in transitu digito tenus
eam contigisset idque deierans etiam confirmat per omnia
diuina numina. ergo igitur summo pauore perculsum Myrme-
cem acerrimum relinquens uxori secutorem securam dirigit
[225] profectionem. tunc obstinato animo uehementer anxius Myr-
15 mex nec usquam dominam suam progredi sinebat et lanificio
domestico districtam inseparabilis adsidebat ac tantum neces-
sario uespertini lauacri progressu adfixus atque conglutinatus
extremas manu prendens lacinias mira sagacitate commissae
prouirgiae fidem tuebatur. sed ardentem Philetaeri uigilantiam XVIII
20 matronae nobilis pulchritudo latere non potuit. atque hac ipsa
potissimum famosa castitate et insignis tutelae nimietate in-
stinctus atque inflammatus quiduis facere, quiduis pati paratus
ad expugnandam tenacem domus disciplinam totis accingitur
uiribus certusque fragilitatis humanae fidei et quod pecuniae
25 cunctae sint difficultates peruiuae auroque soleant adamantinae
etiam perfringi fores, opportune nactus Myrmecis solitatem, ei
amorem suum aperit et supplex eum medellam cruciatui deprecatur.
nam sibi statutam decretamque mortem proximare ni maturius
cupito potiat. nec eum tamen quicquam in re facili formi-
30 dare debere quippe cum uespera solus fide tenebrarum con-
tactus atque absconditus introrepere et intra momentum tem-
poris remeare posset, his et huiusce modi suadelis ualidum

1 philetheri F 7 myrmecen Fφ 9 de fame coniecit Coluius
11 ctingiff& F, contingiff& φ degeranf Fφ 12 myrmecen F 15
suā fφ: sua F 19 philetheri F 26 myrmecif F solitatē sic Fφ
29 cupita coniecit Pricaeus

addens cuneum qui rigentem prorsus serui tenacitatem uiolenter diffunderet. porrecta enim manu sua demonstrat ei nouitate nimia candentes solidos aureos quorum uiginti quidem puellae destinasset, ipsi uero decem libenter offerret. exhorruit Myrmex inauditum facinus et oclulis auribus effugit protinus. nec auri tamen splendor flammeus oculos ipsius exire potuit sed quam procul semotus et domum celeri gradu prouectus uidebat tamen decora illa monetae lumina et opulentam praedam iam tenebat animo miroque mentis salo et cogitationum dissensione misellus in diuersas sententias carpebatur ac distrahebatur. illic fides, hic lucrum, illic cruciatus, hic uoluptas. ad postremum tamen formidinem mortis uicit aurum. nec saltem spatio cupido formonsae pecuniae leniebatur sed nocturnas etiam curas inuaserat pestilens auaritia ut quamuis erilis eum comminatio domi cohiberet, aurum tamen foras euocaret. tunc deuorato pudore et dimota cunctatione sic ad aures dominae mandatum perfert. nec a genuina leuitate desciiuit mulier sed execrando metallo pudicitiam suam protinus auctorata est. ita gaudio perfusus ad suae fidei praecipitium Myrmex non modo capere uerum saltem contingere, quam exitio suo uiderat, pecuniam cupiens et magnis suis laboribus perfectum desiderium Philetaero laetitia percitus nuntiat, statimque destinatum praemium reposit, et tenet nummos aureos manus Myrmecis quae nec aereos norat. iamque nocte promota solum perducit ad domum, probeque capite contectum amatorem strenuum infert adusque dominae cubiculum. commodum nouis amplexibus Amori rudi litabant, commodum prima stipendia Veneri militabant nudi milites et contra omnium opinionem captata noctis opportunitate inprouisus maritus adsistit. suae domus ianuam iam pulsat iam clamat iam saxo fores uerberat et ipsa tarditate magis magisque suspectus dira comminatur Myrmeci supplicia. at ille repentino malo perturbatus et misera trepidatione ad inopiam consilii deductus, quod solum poterat nocturnas

1 addent ad cuneum *Fg* 2 diffunderet *Fg* 9 miroque; *fg*: moroque; *F*
 16 sic] hic coniecit *Roaldus*, ocus *Oudendorpius* 18 exexorando ut uid.
F', exexorando *g* 22 philetaero *F* 31 myrmeci *F*

tenebras sibi causabatur obsistere quin clauem curiose absconditam repperiret. interdum Philetaerus cognito strepitu raptim tunicas iniectus sed plane prae turbatione pedibus intectis procurrit cubiculo. tunc Myrmex tandem claue pessulis subiecta
 5 repandit fores et recipit etiam tunc fidem deum boantem dominum eoque propere cubiculum petente clandestino transcurso dimittit Philetaerum. quo iam pro limine liberato securus sui clausa domo rursus se reddidit quieti.

Sed dum prima luce Barbarus procedit cubiculo, uidet sub
 10 lectulo soleas incognitas quibus inductus Philetaerus inrepserrat suspectisque e re nata quae gesta sunt, non uxori, non ulli familiarium cordolio patefacto, sublatis eis et in sinum fur-
 tim absconditis, iusso tantum Myrmece per conseruos uincto for-
 rum uersus adtrahi, tacitos secum mugitus iterans rapidum
 15 dirigit gressum, certus solearum indicio uestigium adulteri posse se perfacile indipisci. sed ecce per plateam dum Barbarus nultu turgido subductisque superciliis incedit iratus ac pone
 eum Myrmex uinculis obrutus non quidem coram noxae pre-
 hensus, conscientia tamen pessima permixtus lacrimis uberibus
 20 ac postremis lamentationibus inefficacem commouet miserationem, opportune Philetaerus occurrens quamquam diuerso quodam negotio destinatus repentina tamen facie permotus, non enim deterritus, recolens festinationis suae delictum ut cetera con-
 227] sequenter suspicatus, sagaciter extemplo sumpta familiari con-
 25 stantia dimotis seruulis inuadit cum summo clamore Myrmecem pugnisque malas eius elementer obtundens 'at te' inquit 'nequissimum et periorum caput, dominus iste tuus et cuncta caeli numina, quae deierando temere deuotasti, pessimum pessime perduint! qui de balneis soleas hesternae die mihi furatus es: dignus, Hercules,
 30 dignus qui et ista uincula conferas et insuper carceris etiam tenebras perferas.'

Hac opportuna fallacia uigorati iuuenis inductus, immo sub-

2 et 10 et 21 philefitheruf F 7 philefitheru F 12 eif ed f: u fed Fφ
 forti Fφ 13 mirmice F 14 uerful] ūfo Fφ 15 phenfū . (uirgulam
 man. secunda) F, phenfū. add. in marg. c. phenful φ 19 peruictus coniecit
 add. Stevechius 26 ^{at} ad F, ad φ 32 immo os sublitus coniecit Stevechius

latus et ad credulitatem delapsus Barbarus postliminio domum regressus uocato Myrmece soleas illas offerens et ignouit ex animo et uti domino redderet, cui surripuerat, suasit.²

XXII Hactenus adhuc anicula garriente suscipit mulier 'beatam illam quae tam constantis sodalis libertate fruitur! at ego mi- 5 sella molae etiam sonum et ecce illius scabiosi asini faciem timentem familiarem incidi.'

Ad haec anus 'iam tibi ego probe suasum et confirmatum animi amatorem illum alacrem uadimonio sistam' et insuper 10 condicta uespertina regressione cubiculo facessit.

At pudica uxor statim cenas saliares comparat, uina pretiosa defacat, pulmenta recentia tucetis temperat mensa largiter instructa. denique ut dei cuiusdam aduentus, sic expectatur adulteri. nam et opportune maritus foris apud naccam proximum cenitabat. ergo igitur meridie propinquante helcio 15 tandem absolutus refectionique secure redditus non tam Hercules laboris libertatem gratulabar quam quod reuelatis luminibus liber etiam cunctas facinorosae mulieris artes prospectare poteram. sol ipsum quidem delapsus Oceanum subterrenas orbis plagas inluminabat et ecce nequissimae anus adhaerens lateri 20 temerarius adulter aduentat puer admodum et adhuc lubrico genarum splendore conspicuus, adhuc adulteros ipse delectans. hunc multis admodum sauiis exceptum mulier cenam iubet

XXIII paratam adcumbe. sed ut primum occursoriam potionem et inchoatum gustum extremis labiis contingebat adulescens, multo 25 celerius opinione rediens maritus aduentat. tunc uxor egregia diras deuotiones in eum deprecata et crurum eius fragium abominata, exsanguis formidine trepidantem adulterum alueo ligneo, quo frumenta confusa purgari consueuerant, temere propter iacenti suppositum abscondit ingenitaque astutia dissi- 30 mulato tanto flagitio intrepidum mentita nultum percontatur de marito cur utique contubernalis artissimi deserta cenula

4 Acten; F 9 uadimoniu F', uadimonia^o q 17 reuelatif fq: re-
 uela...f F 23 fabul f, fuaunf q 27 crurifragium coniecit Heinsius
 28 albeo Fq' (qualo uel uanno iligno uel iligneo coniecit Heinsius) 29
 contufa coniecit Wassius

[228] praematurus adforet. at ille dolenti prorsus animo suspirans adsidue

‘Nefarium’ inquit ‘et extremum facinus perditae feminae tolerare nequiens fuga me proripui. hem qualis, di boni, matrona, quam fida quamque sobria turpissimo se dedecore foedavit! iuro per istam ego sanctam Cererem me nunc etiam meis oculis de tali muliere minus credere.’

His instincta uerbis mariti audacissima uxor noscendae rei cupiens non cessat optundere totam prorsus a principio fabulam promeret. nec destitit donec eius uoluntati succubuit maritus et sic, ignarus suorum, domus alienae percenset infortunium

‘Contubernalis mei fullonis uxor alioquin seruati pudoris **XXIII** ut uidebatur femina, quae secundo rumore gloriosa larem mariti pudice gubernabat, occulta libidine prorumpit in adulterum quempiam. cumque furtiuos amplexus obiret adsidue, ipso illo denique momento quo nos lauti cenam petebamus cum eodem illo iuvene miscbatur in Venerem. ergo nostra repente turbata praesentia subitario ducta consilio eundem **XXV** illum subiectum contegit uimineae cauea, quae fustium flexu tereti in rectum aggregata cumulum lacinias circumdatas suffusa candido fumo sulfuris inalbabat, eoque iam ut sibi uidebatur tutissime celato mensam nobiscum secura participat. interdum acerrimo grauique odore sulfuris iuuenis inescatus atque obnubilatus intercluso spiritu diffuebat utque est ingenium uiuacis metalli, crebras ei sternutationes commouebat. atque ut primum ex regione mulieris pone tergum eius maritus acceperat sonum sternutationis — quod enim putaret ab ea profectum — solito sermone salutem ei fuerat imprecatus et iterato **XXV** rursus et frequentato saepius donec rei nimietate commotus quod

4 dn F 5 fedauit F 6 iuro F 14 d'ō rum in fecdō . . .
 rumore a manu secunda in ras. scripta in F, f'ep secundoꝝ ore q 17
 lauti..|nā (uid. fuisse ce, ante nā add. ce man. sec.) F, lauti cenā q 19
 curuata Fq 21 tereti Oudendorpius: ter& Fq aggerata Fq fuf-
 fisa Fq, suffusa aut suffita uulgo 22 sulphuris q: sulphur F 24 ful-
 puris F

res erat tandem suspicatur. et impulsa mensa protinus remotaque cauca producit hominem crebros anhelitus aegre reflantem inflammatusque indignatione contumeliae gladium flagitans iugulare moriturum gestiebat, ni respecto communi periculo uix eum ab impetu furioso cohibuissem adseuerans breui absque 5 noxa nostri suapte inimicum eius uolentia sulfuris periturum. nec suadela mea sed ipsius rei necessitate lenitus quippe iam semiuuuum illum in proximum deportat angiportum. tum uxorem eius tacite suasi ac denique persuasi secederet paululum atque ultra limen tabernae ad quampiam tantisper familiarem 10 sibi mulierem quoad spatio feruens mariti sedaretur animus qui tanto calore tantaque rabie percussus non erat dubius aliquid etiam de se suaque coniuge tristius profecto cogitare. talium contubernalis epularum taedio fugatus larem reueni meum.² 15

XXVI

Haec recensente pistore iam dudum procax et temeraria mulier uerbis execrantibus fullonis illius detestabatur uxorem illam perfidam, illam impudicam, denique uniuersi sexus grande dedecus, quae suo pudore postposito torique genialis calcato foedere larem mariti lupanari maculasset infamia, iamque per- 20 dita nuptae dignitate prostitutae sibi nomen adsciuerit. addebat et tales oportere uiuas exuri feminas. et tamen taciti uulneris et suae sordidae conscientiae commonita quo maturius stupratorem suum tegminis cruciatu liberaret, identidem suadebat maritum temperius quieti recedere. at ille utpote intercepta 25 cena profugerat prorsus ieiunus, mensam potius comiter postulabat. adponebat ei propere quamuis inuita mulier quippini destinatae alii. sed mihi penitus carpebantur praecordia et praecedens facinus et praesentem deterrimae feminae constantiam cogitanti mecumque sedulo deliberabam siquo modo pos- 30 sem detectis ac reuelatis fraudibus auxilium meo perhibere domino illumque, qui ad instar testudinis alueum succubabat,

1 pten; F, ptin; *g* 6 fulpurif F 13 cogitaret F'*g* talium
Lipsins: alhū F*g*, alud f 20 federe F 22 talef f: talif F, talif ^e*g*
23 comota F' 26 pfuger& F 28 pent; (*in ras.* F, penita *g*
32 albeū F'

depulso tegmine cunctis palam facere. sic erili contumelia me
 cruciatum tandem caelestis respexit prouidentia. nam senex
 claudus cui nostra tutela permissa fuerat, uniuersa nos iumenta
 id hora iam postulante ad lacum proximum bibendi causa gre-
 5 gatim prominabat. quae res optatissimam mihi uindictae sub-
 ministravit occasionem. namque praetergrediens obseruatos
 extremos adulteri digitos, qui per angustias caui tegminis pro-
 minebant, obliquata atque infesta unguula compressos usque ad
 summam minutiem contero donec intolerabili dolore commotus
 10 sublato flebili clamore repulsoque et abiecto alueo conspectui
 profano redditus seaenam propudiosae mulieris patefecit. nec
 tamen pistor damno pudicitiae magnopere commotus exsangu
 pallore trepidantem puerum serena fronte et propitiata facie
 commulcens inquit

15 'Nihil triste de me tibi, fili, metuas. non sum barbarus
 nec agresti morum squalore praeditus nec ad exemplum nae-
 cinae truculentiae sulfuris te letali fumo necabo ae ne iuris
 quidem seueritate lege de adulteriis ad discrimen uocabo ca-
 pitis tam uenustum tamque pulchellum puellum sed plane cum
 20 uxore mea partiario tractabo. nec hereiscundae familiae sed
 communi diuidendo formula dimicabo ut sine ulla controuersia
 [230] uel dissensione tribus nobis in uno conueniat lectulo. nam et
 ipse semper cum mea coniuge tam concorditer uixi ut ex secta
 prudentium eadem nobis ambobus placerent. sed aequitas ipsa
 25 patitur habere plus auctoritatis uxorem quam maritum.'

Talis sermonis blanditiae cauillatum deducebat ad torum XXVIII
 nolentem puerum, sequentem tamen et pudicissima illa uxore
 altrorsus disclusa solus ipse cum puero cubans gratissima cor-
 ruptarum nuptiarum uindicta perfruebatur. sed cum primum
 30 rota solis lucida diem peperit, uocatis duobus e familia uali-
 dissimis, quam altissime sublato puero ferula nates eius obuier-

S c̄p̄ressol f: c̄p̄.e.sol (sup. p fuit ~) F, c̄p̄ressol q 10 albo F'
 12 exsangu f: exsangu F, exangu q 15 nichil F 17 sulphur F
 18 seueritate Fq 20 hereiscunde F, hereiscunde q 28 alterorsus F'q
 30 pepit praeter e et t in ras. a manu secunda in F, peperit q ualidif-
 fime F'

berans 'tu autem' inquit 'tam mollis ac tener et admodum puer defraudatis amatoribus aetatis tuae flore mulieres adpetis atque eas liberas et conubia lege sociata conrumpis et intempestium tibi nomen adulter uindicas?'

His et pluribus uerbis compellatum et insuper adfatim ⁵ plagis castigatum forinsecus abicit. at ille adulterorum omnium fortissimus insperata potitus salute tamen nates candidas illas noctu diuque diruptus maerens profugit. nec setius pistor ille nuntium remisit uxori eamque protinus de XXVIII sua proturbauit domo. at illa praeter genuinam nequitiam ¹⁰ contumelia etiam quamuis iusta tamen altius commota atque exasperata ad armillum reuertitur et ad familiares feminarum artes accenditur magnaue cura requisitam ueteratricem quandam feminam, quae deuotionibus ac maleficiis quiduis efficere posse credebatur, multis exorat precibus multisque suffarcinat ¹⁵ muneribus alterum de duobus postulans uel rursum mitigato conciliari marito uel si id nequiverit, certe larua uel aliquo diro numine immisso uiolenter eius expugnari spiritum. tunc saga illa et diuini potens primis adhuc armis facinorosae disciplinae suae uelitur et uehementer offensum mariti fle- ²⁰ etere atque in amorem impellere conatur animum. quae res cum ei sequius ac rata fuerat proueniret, indignata numinibus et praeter praemii destinatum compendium contemptione etiam stimulata ipsi iam miserimi mariti incipit imminere capiti umbramque uiolenter peremptae mulieris ad exitium eius in- ²⁵ stigare.

XXX Sed forsitan lector scrupulosus reprehendens narratum meum sic argumentaberis 'unde autem tu, astutule asine, intra terminos pistrini contactus, quid secreto ut adfirmas mulieres gesserint scire potuisti?' accipe igitur quem ad modum homo ³⁰ curiosus iumentum faciem sustinens cuncta quae in perniciem pistoris mei gesta sunt cognoui. [231]

Diem ferme circa mediam repente intra pistrinum mulier reatu miraque tristitiae deformis apparuit flebili centunculo se-

8 diruptus *q*: drrupt; *F* 17 larua *f**q*: larba *F* 23 cōtentione *Fq*
28 argūmtaueris *F'* 29 contentus *uulgo*

miamicta, nudis et intectis pedibus, lurore buxco macieque foedata et discerptae comae semieanae sordentes inspersu cineris plerumque eius anteuentulae contegebant faciem. haec talis manu pistori elementer iniecta quasi quippiam secreto
 5 conlocutura in suum cubiculum deducit eum et adducta fore quam diutissime demoratur. sed cum esset iam confectum omne frumentum quod inter manus opifices tractauerant, necessarioque peti deberet aliud, seruuli cubiculum propter adstantes dominum uocabant operique supplementum postulabant.
 10 atque ut illis saepicule et interuocaliter clamantibus nullus respondit dominus, iam forem pulsare ualidius et quod diligentissime fuerat oppessulata, maius peiusque aliquid opinantis ualido reducto uel diffracto cardine tandem patefaciunt aditum. nec uspiam reperta illa muliere uident e quodam
 15 figillo constrictum iamque exanimem pendere dominum eumque nodo ceruicis absolutum detractumque summis plangoribus summisque lamentationibus atque ultimo lauacro procurant peractisque feralibus officiis frequenti prosequente comitatu tradunt sepulturae.

20 Die sequenti filia eius accurrit e proximo castello, in XXXI quod pridem denupserat, maesta atque crines pendulos quatiens et interdum pugnis obtundens ubera, quae nullo quidem domus infortunium nuntiante cuncta cognorat, sed ei per quietem obtulit sese flebilis patris sui facies adhuc nodo reuincta
 25 ceruice eique totum nouercae scelus aperuit de adulterio de maleficio et quem ad modum laruatus ad Inferos demeasset. ea cum se diutino plangore cruciasset, concursu familiarium cohibita tandem pausam luctui fecit. iamque nono die rite completis apud tumulum sollemnibus familiam supellectilemque
 30 et omnia iumenta ad hereditariam deducit auctionem. tunc unum larem uarie dispergit uenditionis incertae licentiosa fortuna. me denique ipsum pauperculus quidam hortulanus comparat quinquaginta nummis, magno ut aiebat sed ut communi

2 foedata. F 4 pistori *Beroaldus*: pistoris F^q 5 ^{cu} ..biculū (*fuit* si)
 F, fibiculū, *add. in marg.* c. cubiculū ^c 13 nisi F. ¹ n ^q 29 sup-
 plectileq; F

XXXII labore uictum sibi quaereret. res ipsa mihi poscere uidetur ut huius quoque seruitii mei disciplinam exponam.

Matutino me multis holeribus onustum proximam ciuitatem deducere consuerat dominus atque ibi uenditoribus tradita mercede dorsum insidens meum sic hortum redire. ac dum ⁵ [232] fodiens dum irrigans ceteroque incuruus labore deseruit, ego tantisper otiosus placita quiete recreabar. sed ecce siderum ordinatis ambagibus per numeros dierum ac mensuum remeans annus post mustulentas autumnii delicias ad hibernas Capricorni pruinas deflexerat et adsiduis pluuiis nocturnisque rorationibus ¹⁰ sub dio et intecto conclusus stabulo continuo disruciabar frigore, quippe cum meus dominus prae nimia paupertate ne sibi quidem, nedum mihi posset stramen aliquod uel exiguum tegimen parare sed frondoso casulae contentus umbraculo degeret. ad hoc matutino lutum nimis frigidum gelusque praeacuta ¹⁵ frustra nudis inuadens pedibus enitebar ac ne suetis saltem cibariis uentrem meum replere poteram. namque et mihi et ipsi domino cena par ac similis, oppido tamen tenuis aderat lactucae ueteres et insuaues illae, quae seminis enormi senecta ad instar scoparum in amaram caenosi sucus cariem exo- ²⁰ lescent.

XXXIII Nocte quadam paterfamilias quidam de pago proximo tenebris inluniae caliginis impeditus et imbre nimio madefactus atque ob id ab itinere directo cohibitus ad hortulum nostrum iam fesso equo deuenterat receptusque cômiter pro tem- ²⁵ pore, licet non delicato, necessario tamen quietis subsidio remunerari benignum hospitem cupiens promittit ei de praediis suis sese daturum et frumenti et oliui aliquid et amplius duos uini cados. nec moratus meus sacculo et utribus uacuis secum adportatis nudae spinae meae residens ad sexagesimum sta- ³⁰ dium profectionem comparat. eo iam confecto uiae spatio peruenimus ad praedictos agros ibique statim meum dominum comis hospes opipari prandio participat. iamque eis poculis

2 ferutu f: ferutu F et ante corr. q 3 honuftu F 9 autumnii sic Fq 11 duo f 14 contactus uulgo 20 cenosi F 22 qdā de f: qd me ut uid. F, q me q 27 begnignu F p̄sidni Fq 33 uf F

mutuis alternantibus mirabile prorsus euenit ostentum. una de
 cetera cohorte gallina per mediam cursitans aream clangore
 genuino uelut ouum parere gestiens personabat. eam suus
 dominus intuens 'o bona' inquit 'ancilla et satis fecunda quae
 5 multo iam tempore cotidianis nos partibus saginasti! nunc
 etiam cogitas, ut uideo, gustulum nobis praeparare. et heus'
 inquit 'puer, calathum fetui gallinaceo destinatum angulo solito
 collocato.' ita uti fuerat itissum procurante puero gallina con-
 10 suetae lecticulae spreto cubili ante ipsos pedes domini prae-
 maturum sed magno prorsus futurum scrupulo prodidit partum.
 non enim ouum [quod scimus illud] sed pinnis et unguibus et
 oculis et uoce etiam perfectum edidit pullum, qui matrem suam
 233] coepit continuo comitari. nec eo setius longe maius ostentum XXXIII
 et quod omnes merito perhorrescerent exoritur. sub ipsa enim
 15 mensa, quae reliquias prandii gerebat, terra dehiscente imitus
 largissimus emicuit sanguinis fons. hinc resultantes uberrumae
 guttae mensam cruore perspergunt. ipsoque illo momento, quo
 stupore defixi mirantur ac trepidant diuina praesagia, concurrunt
 20 unus e cella uinaria nuntians omne uinum, quod olim diffusum
 fuerat, in omnibus doliis feruenti calore et prorsus ut igne
 copioso subdito rebullire. uisae interea mustelae etiam mor-
 tuum serpentem forinsecus mordicus adtrahentes, et de ore
 pastorei canis uirens exiliit ranula ipsumque canem qui proxi-
 mus consistebat aries adpetitum unico morsu strangulauit.
 25 haec tot ac talia ingenti pauore domini illius et familiae totius
 ad extremum stuporem deiecerant animos quid prius quidue
 posterius, quid magis quid minus numinum caelestium leniendis
 minis quot et qualibus procuraretur hostiis. adhuc omnibus XXXV
 expectatione taeterrimae formidinis torpidis accurrit quidam

1 alternantibus *Modius*: altercantibus *F* 3 uelud *F* 4
 gallina
 ancilla *F*, ancilla *q*, ancilla coniecit *Meursius* 5 partibus; (u a man. ae-
 que antiqua add.) *F*, partibus; *q* 7 calathum (c corr. ut uid. ex g) *F*, galathum *q*
 9 ipso *f*: ipso *F* 11 quod scimus; illud inducta in *F*, non inducta in *q*
 13 cepit *F* 15 dehiscente *codices interpolati*: descendit *F* 16 largissimum
 f: largissimum *F* f in fons a manu sec. in ras. in *F*, fons *q* uber-
 1 rume *F* 21 mustelae etiam *f*: muste letitia *q* et ut uid. *F* 22 adtra-
 2 etes (etes in ras. a manu sec.) *F* 28 adhoc *F*

seruulus magnas et postremas domino illi fundorum clades adnuntians. namque is adultis iam tribus liberis doctrina instructis et uerecundia praeditis uiuebat gloriosus. his adulescentibus erat cum quodam paupere modicae casulae domino uetus familiaritas. at enim casulae paruulae conterminos magnos et beatos agros possidebat uicinus potens et diues et iuuenis et prosapiae maiorum gloria male utens pollensque factionibus et cuncta facile faciens* in ciuitate, hostili modo uicini tenuis incursabat pauperiem pecua trucidando, boues abigendo, fruges adhuc immaturas obterendo. iamque tota frugalitate spoliatum ipsis etiam glebulis exterminare gestiebat finiumque inani commota quaestione terram totam sibi uindicabat. tunc agrestis uerecundus alioquin auaritia diuitis iam spoliatus, ut suo saltem sepulchro paternum retineret solum, amicos plurimos ad demonstrationem finium trepidans eximie corrogarat. aderant inter alios tres illi fratres cladibus amici

XXXVI quantulum quantulum ferentes auxilium. nec tamen ille uaesanus tantillum praesentia multorum ciuium territus uel etiam confusus, licet non rapinis, saltem uerbis temperare noluit sed illis clementer expostulantibus feruidosque eius mores blanditiis permulcentibus repente suam suorumque carorum salutem quam sanctissime adinrans adseuerat parui se pendere tot mediatorum praesentiam, denique uicinum illum auriculis per suos seruulos sublatum de casula longissime statimque proiectum iri. quo dicto insignis indignatio totos audientium pertemptauit animos. tunc unus e tribus fratribus incunctanter et paulo liberius respondit frustra eum suis opibus confisum tyrannica superbia comminari, cum alioquin pauperes etiam liberali legum praesidio de insolentia locupletium consueuerint uindicari. quod oleum flammae. quod sulfur incendio, quod flagellum Furiae, hoc et iste sermo truculentiae hominis nutrimento fuit. iamque ad extremam insaniam uaeors suspendium sese et totis illis

11 glebulis F, glebulis q 15 exume F, eximie q 17 quantulum
 posterius deletum in F 22 mediatoꝛ F: mentitorum coniecit Pricaeus,
 metatorum Womerus, metitorum Brantius 23 amiculis coniecit Wome-
 rus. maniculis Brantius 30 fulpur F 32 uecorf Fq

et ipsis legibus mandare proclamans canes pastorecios uillaticos
 feros atque immanes aduetos abiecta per agros esitare ca-
 dauera, praeterea etiam transeuntium uiatorum lasciuis morsi-
 bus alumnatos, laxari atque in eorum exitium inhortatos im-
 5 mitti praecepit. qui simul signo solito pastorum incensi atque
 inflammati sunt, furiosa rabie conciti et latratibus etiam absonis
 horribiles eunt in homines eosque uariis adgressi uulneribus
 distrahunt ac lacerant nec fugientibus saltem compescunt sed
 eo magis iritatiores secuntur. tunc inter confertam trepidae XXXVII
 10 multitudinis stragem e tribus iunior offenso lapide atque ob-
 tunsis digitis terrae prosternitur saeuisque illis ac ferocissimis
 canibus instruit nefariam dapem. protinus enim nacti prae-
 dam iacentem miserum illum adulescentem frustatim discerpunt.
 atque ut eius letalem ululatum cognouere ceteri fratres, accur-
 15 runt maesti suppetias obuolutisque lacinia laeuis manibus la-
 pidum crebris iactibus propugnare fratri atque abigere canes
 adgrediuntur. nec tamen eorum ferociam uel conterere uel
 expugnare potuere quippe cum miserrimus adulescens ultima
 uoce prolata uindicarent de pollutissimo diuite mortem fratris
 20 iunioris ilico laniatus interisset. tunc reliqui fratres non tam
 Hercules desperata quam ultro neglecta sua salute contendunt
 ad diuitem atque ardentibus animis impetuque uaesano lapidi-
 bus crebris in eum uelitantur. at ille cruentus et multis ante
 flagitiis similibus exercitatus percussor iniecta lancea duorum
 25 alterum per pectus medium transadegit. nec tamen peremptus
 ac prorsum exanimatus adulescens ille terrae concidit. nam
 telum transuectum atque ex maxima parte pone tergum ela-
 psum soloque nisus uiolentia defixum rigore librato suspenderat
 235] corpus. sed et quidam de seruulis procerus et ualidus sicario
 30 illi ferens auxilium lapide contorto tertii illius iuuenis dexte-
 rum brachium longo iactu petierat sed impetu casso per ex-
 tremos digitos transcurrens lapis contra omnium opinionem
 deciderat innoxius. non nullam tamen sagacissimo iuueni pro- XXXVIII

2 effitare (*sed t fortasse e est*) F, exficcare *q* 3 lasciuis *scripsi*:
 passib; F, passiuus *coniecit Coluius* . 5 ^e p̄cipit F 10 p̄ide (*t in ras.*
a manu sec.) F 12 p̄ten; F 13 adolescentē F

uentus humanior uindictae speculam subministrauit. ficta nam-
que manus suae debilitate sic crudelissimum iuuenem compel-
lat 'fruere exitio totius nostrae familiae et sanguine trium
fratrum insatiabilem tuam crudelitatem pascere et de prostratis
tuis ciuibus gloriose triumphare dum scias, licet priuato suis 5
possessionibus paupere fines usque et usque proterminaueris,
habiturum te tamen uicinum aliquem. nam haec etiam dex-
tera, quae tuum prorsus amputasset caput, iniquitate fati con-
tusa decidit.'

Quo sermone alioquin exasperatus furiosus latro raptus 10
gladio sua miserimum iuuenem manu perempturus inuadit
audis. nec tamen sui molliorem prouocarat quippe insperato
et longe contra eius opinionem resistens iuuenis complexu for-
tissimo arripit eius dexteram magnoque nisu ferro librato
multis et crebris ictibus impuram elidit diuitis animam et ut 15
accurrentium etiam familiarium manu se liberaret, confestim
adhuc inimici sanguine delibuto mucrone gulam sibi prorsus
exsecuit.

Haec erant quae prodigiosa praesagauerant ostenta, haec
quae miserimo domino fuerant nuntiata. nec ullum uerbum 20
ac ne tacitum quidem fletum tot malis circumuentis senex
quiuit emittere sed arrepto ferro, quo commodum inter suos
epulones caseum atque alias prandii partes diuiserat, ipse quo-
que ad instar infelicissimi sui filii iugulum sibi multis ictibus
contrucidat quoad super mensam cernulus corruens portentuosi 25
eruoris maculas noui sanguinis fluuio proluit.

XXXVIII Ad istum modum puncto breuissimo dilapsae domus for-
tunam hortulanus ille miseratus suosque casus grauiter inge-
mescens deprensus pro prandio lacrimis uacuasque manus
complodens saepicule protinus inscenso me retro quam uene- 30
ramus uiam capessit. nec innoxius ei saltem regressus euenit.
nam quidam procerus et ut indicabat habitus atque habitudo,

5 triumphare dum *Pricacus*: triumphandū (d ut uid. erasurus fuit librarius)
F, triumphandū q 12 nec tam sui molliore (ita F et ante corr. secundae
man. q) prouocarat inducta in F, non inducta in q 14 librato ff: libe-
rato F 19 praesagauerant sic F 22 arrepto q: abrepto F 24 iu-
gulū (supra add. gulā) q: iugulā F 29 deprensus sic F

miles e legione factus nobis obuius superbo atque adroganti sermone percontatur quorsum uacuum duceret asinum? at meus adhuc maerore permixtus et alias Latini sermonis ignarus tacitus praeteribat. nec miles ille familiarem cohibere quiuit
 5 insolentiam sed indignatus silentio eius ut conuicio, uiti quam
 236] tenebat obtundens eum dorso meo proturbat. tunc hortulanus subplicue respondit sermonis ignorantia se quid ille diceret scire non posse. ergo igitur Graece subiciens miles 'ubi' inquit 'ducis asinum istum?' respondit hortulanus petere se ciuitatem proximam. 'sed mihi' inquit 'operae eius opus est nam de proximo castello sarcinas praesidis nostri cum ceteris iumentis debet aduehere' et iniecta statim manu loro me, quo ducebar, arreptum incipit trahere. sed hortulanus prioris plagae uulnere prolapsus capite sanguinem detergens rursus deprecatur ciuilius atque mansuetius uersari commilitonem idque per spes prosperas eius orabat adiurans. 'nam et hic ipse' aiebat 'iners asellus et nihilo minus morbo detestabili caducus uix etiam paucos holerum manipulos de proximo hortulo solet anhelitu languido fatigatus subuehere nedum ut rebus amplioribus idoneus uideatur gerulus.' sed ubi nullis precibus mitigari
 20 militem magisque in suam perniciem aduertit efferari iamque inuersa uite de uastiore nodulo cerebrum suum diffindere, currit ad extrema subsidia simulansque e re ad commouendam miserationem genua eius uelle contingere summissus atque incuruatus
 25 arreptis eius utrisque pedibus sublimem elatum terrae grauiter adplodit et statim qua pugnis qua cubitis qua morsibus, etiam de uia lapide correpto totam faciem manusque eius et latera conuerberat. nec ille ut primum humi supinatus est, uel repugnare uel omnino munire se potuit sed plane identidem comminabatur, si surrexisset sese concisurum eum machaera
 30 sua frustatim. quo sermone eius commonefactus hortulanus eripit ei spatham eaque longissime abiecta rursus saeuioribus eum

XXXX

12 debet ut uid. F' 17 nichil-omn; (uid. fuisse h) E, nichilomn; q morbo. (fuit. q;) E, morboq; q 18 manculof F 23 simulansque e re Stewechius: simulans querere ad F, simulans q̄rere ad q 29 surrexisset sic F machera F

plagis adgreditur. nec ille prostratus et praeuentus uulneribus ullum repperire saluti quiens subsidium, quod solum restabat simulat sese mortuum. tunc spatham illam secum asportans hortulanus incenso me concito gradu recta festinat ad ciuitatem nec hortulum suum saltem curans inuisere ad quempiam sibi de-⁵uertit familiarem. cunctisque narratis deprecatur periclitanti sibi ferret auxilium seque cum suo sibi asino tantisper occultaret quoad celatus spatio bidui triduiue capitalem causam euaderet. nec oblitus ille ueteris amicitiae prompte suscipit meque per scalas complicitis pedibus in superius cenaculum adtracto¹⁰ hortulanus deorsus in ipsa tabernula derepit in quandam cistulam et supergesto delitescit orificio.

XXXXI At miles ille, ut postea didici, tandem uelut emersus graui crapula, nutabundus tamen et tot plagarum dolore saucius baculoque se uix sustinens ciuitatem aduentat confususque de¹⁵ impotentia deque inertia sua quicquam ad quenquam referre popularium sed tacitus iniuriam deuorans quosdam commilitones nactus istas tum clades enarrat suas. placuit ut ipse quidem contubernio se tantisper absconderet — nam praeter propriam contumeliam militaris etiam sacramenti genium ob²⁰ amissam spatham uerebatur — ipsi autem signis nostris enotatis inuestigationi uindictaeque sedulam darent operam. nec defuit uicinus perfidus qui nos ilico occultari nuntiaret. tum commilitones accersitis magistratibus mentiuntur sese multi pretii uaseulum argenteum praesidis in uia perdidisse idque²⁵ hortulanum quendam repperisse nec uelle restituere sed apud familiarem quendam sibi delitescere. tunc magistratus et damno et praesidis nomine cognito ueniunt ad deuersorii nostri fores claraque uoce denuntiant hospiti nostro nos, quos occultaret apud se certo certius, dedere potius quam discrimen proprii³⁰ subiret capitis. nec ille tantillum conterritus salutique studens

11 tabernacula drepit *F* *q* 12 ante digesto deletum & in *F*, add. *q* supgesto *F*; superiecto coniecit *Pricaeus* delitesci torificio *F* et ante corr. *q*, delitescenti torificio *f*, delitescit torificio post corr. *q*, delitescentem torificio coniecit *Bernhardyus* 15 ante tu del. ista in *F*, istaf non del. in *q* 26 apud *F* 25 et addidit *Pricaeus* 28 cognato ut uid. *F* deufon *f*: deufon *F*, deufon *q*

eius quem in suam receperat fidem, quicquam de nobis fatetur ac diebus plusculis nec uidisse quidem illum hortulanum contendit. contra commilitones ibi nec uspiam illum delitescere adiurantes genium principis contendebant. postremum magi-
 5 stratibus placuit obstinate denegantem scrutinio detegere. immissis itaque lietoribus ceterisque publicis ministeriis angulatum cuncta sedulo perlustrari iubent nec quisquam mortalium ac ne ipse quidem asinus intra limen comparere nuntiatur. tunc gliscit uiolentior utrimquesecus contentio: militum pro XXXXII
 10 comperto de nobis adseuerantium fidemque Caesaris identidem implorantium, at illius negantis adsidueque deum numen obtestantis. qua contentione et clamoso strepitu cognito curiosus alioquin et inquieti procacitate praeditus asinus dum obliquata ceruice per quandam fenestrulam quidnam sibi uellet tumultus
 15 ille prospicere gestio, unus e commilitonibus casu fortuito conlimatis oculis ad umbram meam cunctos testatur incoram. magnus denique continuo clamor exortus est et emensis protinus scalis iniecta manu quidam me uelut captiuum detrahunt. iamque omni sublata cunctatione scrupulosius contemplantes
 20 singula, cista etiam illa reuelata repertum productumque et oblatum magistratibus miserum hortulanum poenas scilicet capite pensurum in publicum deducunt carcerem summoque risu meum prospectum cauillari non desinunt. unde etiam de prospectu et umbra asini natum est frequens prouerbum.

LIBER X

Die sequenti meus quidem dominus hortulanus quid egerit I nescio, me tamen miles ille, qui propter eximiam impotentiam pulcherrime uapularat, ab illo praesepio nullo equidem contradicente deductum abducit atque a suo contubernio — hoc

11 ad *F* 12 cōtentione *φ*: cōtione *F* 17 pten¹; *F* 21 penaf *F* 24
subscriptum Ego falluſtuf legi & em̄daui rome felix. Ohibio & pbino|uc conf.
 In foro martif c̄troſiſiā declamanſ oratori endelechro. | Rurfuf c̄ſtantinupoh
 recognoui cefario & attico coff. ^N LIB. VIII. EXPLICIT. INCIPIT X in *F*

enim mihi uidebatur — sarcinis propriis onustum et prorsum exornatum armatumque militariter producit ad uiam. nam et galeam nitore praemicantem et scutum cereo longius relucens sed etiam lanceam longissimo hastili conspicuam, quae scilicet non disciplinae tunc quidem causa sed propter terrendos miseros uiatores in summo atque edito sarcinarum cumulo ad instar exercitus sedulo composuerat. confecta campestri nec adeo difficili uia ad quandam ciuitatulam peruenimus nec in stabulo sed in domo cuiusdam decurionis deuertimus. statimque me commendato cuidam seruulo ipse ad praepositum suum, qui mille armatorum ducatum sustinebat, sollicite proficiscitur.

II Post dies pluculos ibidem designatum scelestum ac nefarium facinus memini, sed ut uos etiam legatis, ad librum profero. dominus aedium habebat iuuenem filium probe litteratum atque ob id consequenter pietate modestia praecipuum, quem tibi quoque prouenisse cuperes uel talem. huius matre multo ante defuncta rursus matrimonium sibi reparauerat ductaque alia filium procreauerat alium, qui adaeque iam duodecimum annum aetatis supercesserat. sed nouerca forma magis quam moribus in domo mariti praepollens seu naturaliter impudica seu fato ad extremum impulsu flagitium oculos ad priuignum adiecit. iam ergo, lector optime, scito te tragoediam, non fabulam legere et a socco ad cothurnum ascendere. sed mulier illa quam diu primis alimentis Cupido paruulus nutriebatur, inbecillis adhuc eius uiribus facile ruborem tenuem deprimens silentio resistebat. at ubi completis igne uaesano totis praecordiis inmodice bacchatus Amor exaestuabat, saeuienti deo iam succubuit, et languore simulato uuluus animi mentitur in corporis ualitudine. iam cetera salutis uultusque detrimenta et aegris et amantibus examussim conuenire nemo qui nesciat: pallor deformis, marcentes oculi, lassa genua, quies turbida et suspiritus cruciatus tarditate uehementior. crederes

3 cereo *scripsi*: cetera *F*
 lucens *F* 13 designatū *Fq*
 24 cū tñū *F* 25 quandū *F*
 tudinem *coniecit Bernhardus*

longius relucens *Elmenhorstius*: longiore
 20 supercefferat *Dousa*: supgefferat *Fq*
 alimentis *Coluius*: elementis *F* 30 uale-
 tudinem *Fq*

et illam fluctuare tantum uaporibus februm, nisi quod et flebat. heu medicorum ignarae mentes! quid uenae pulsus, quid caloris intemperantia, quid fatigatus anhelitus et utrimqueseucus iactatae crebriter laterum mutuae uicissitudines? di boni! quam
 5 facilis licet non artificii medico, cuius tamen docto Veneriae cupidinis comprehensio eum uideas aliquem sine corporis calore flagrantem. ergo igitur inpatientia furoris altius agitata III
 diutinum rupit silentium et ad se uocari praecipit filium. quod nomen in eo ipso, sed ne ruboris admoneretur, libenter eraderet.
 10 nec adulescens aegrae parentis moratus imperium, senili tristitie striatam gerens frontem cubiculum petit uxoris patris matrisque fratris, utcumque debitum sistens obsequium. sed illa cruciabili silentio diutissime fatigata et ut in quodam uado dubitationis haerens omne uerbum quod praesenti sermoni pu-
 15 tabat aptissimum rursus improbens, nutante etiam nunc pudore, unde potissimum caperet exordium decunctatur. at iuuenis nihil etiam tunc sequius suspicatus summisso uultu rogat ultro praesentis causas aegritudinis. tunc illa nacta solitudinis dam-
 20 nosam occasionem prorumpit in audaciam et ubertim adlacrimans laciniisque contegens faciem uoce trepida sic eum breuiter adfatur

‘Causa omnis et origo praesentis doloris et etiam medela ipsa et salus unica mihi tute ipse es. isti enim tui oculi per meos oculos ad intima delapsi praecordia meis medullis acer-
 25 rimum commouent incendium. ergo miserere tua causa pereuntis nec te religio patris omnino deterreat, cui morituram prorsus seruabis uxorem. illius enim recognoscens imaginem in tua facie merito te diligo. habes solitudinis plenam fiduciam, habes capax necessarii facinoris otium. nam quod nemo nouit, paene
 30 non fit.’

Repentino malo perturbatus adulescens quamquam tale fa- III
 cinus protinus exhorruisset, non tamen negationis intempestiua

4 laterum *f*: lateron *ut uid. F*, lateron¹ *φ* du¹ *F* 9 in eof ipfof
 fed *F*, i eof ipfof *f*; *φ*, in eo ipso scilicet *coniecit Oudendorpius* 10 tri-
 stitie *F*, tristitie *φ* 17 nichil *F* . 29 pene *f*, pene *φ*: pene; *ut uid. F*
 31 adolecent quamquam *F*

seueritate putauit exasperandum sed caetae promissionis dilatione leniendum. ergo prolixè pollicetur et bonum caperet animum refectionique se ac saluti redderet impendio suadet [240] donec patris aliqua profectioe liberum uoluptati concederetur spatium statimque se refert a noxio conspectu nouercae. et 5 magnam domus cladem ratus indigere consilio pleniore ad quendam compertae grauitatis educatorem senem protinus refert. nec quicquam diutina deliberatione tam salubre uisum quam fuga celeri procellam fortunae saeuientis euadere. sed impatiens uel exiguae dilationis mulier ficta qualibet causa 10 confestim marito miris persuadet artibus ad longissime dissitas festinare uillulas. quo facto maturatae spei uaesania praecèps promissae libidinis flagitat uadimonium. sed iuuenis modo istud modo aliud causae faciens execrabilem frustratur eius conspectum quoad illa nuntiorum uarietate pollicitationem sibi 15 denegatam manifesto perspicuens mobilitate lubrica nefarium amorem ad longe deterius transtulisset odium et adsumpto statim nequissimo et ad omne facinus emancipato quodam dotali seruulo perfidiae suae consilia communicat nec quicquam melius uidetur quam uita miserum priuare iuuenem. ergo 20 missus continuo furcifer uenenum praesentarium comparat idque uino diligenter dilutum insontis priuigni praeparat exitio. ac dum de oblationis opportunitate secum noxii deliberant homines, forte fortuna puer ille iunior, proprius pessimae feminae filius, post matutinum laborem studiorum domum se recipiens, 25 prandio iam capto sitiens repertum uini poculum, in quo uenenum latebat inclusum, nescius fraudis occultae continuo perduxit haustu, atque ubi fratri suo paratam mortem ebibit, exanimis terrae procumbit ilicoque repentina pueri pernicie paedagogus commotus ululabili clamore matrem totamque ciet 30 familiam. iamque cognito casu noxiae potionis uarie quisque praesentium auctores insimulabant extremi facinoris. sed dira illa femina et malitiae nouercalis exemplar unicum non acerba filii morte, non parricidii conscientia, non infortuio domus,

2 pollicet̄ q: pollicerē F 28 aufu F atque q: qui in ras. a manu secunda F 29 ilicoq; F 33 acerba f: acerua F

non luctu mariti uel aerumna funeris commota clade familiae
 uindictae compendium traxit missoque protinus cursore qui
 uianti marito domus expugnationem nuntiaret, ac mox eodem
 ocus ab itinere regresso personata nimia temeritate insimulat
 5 priuigni ueneno filium suum interceptum. et hoc quidem non
 adeo mentiebatur quod iam destinatam iuueni mortem praeue-
 nisset puer, sed fratrem iuniorem fingeat ideo priuigni scelere
 [241] peremptum, quod eius probrosae libidini qua se comprimere
 temptauerat nolisset succumbere. nec tam inmanibus contenta
 10 mendaciis addebat sibi quoque ob detectum flagitium eundem
 illum gladium comminari. tunc infelix duplici filiorum morte
 percussus magnis aerumnarum procellis aestuat. nam et iunio-
 rem incoram sui funerari uidebat et alterum ob incestum par-
 ricidiumque capitis scilicet damnatum iri certo sciebat. ad hoc
 15 uxoris dilectae nimium mentitis lamentationibus ad extremum
 subolis implebatur odium.

Vixdum pompae funebres et sepultura filii fuerat explicata VI
 et statim ab ipso eius rogo senex infelix ora sua recentibus
 adhuc rigans lacrimis trahensque cinere sordentem canitiem
 20 foro se festinus immittit. atque ibi tum fletu tum precibus
 genua etiam decurionum contingens nescius fraudium pessimae
 mulieris in exitium reliqui filii plenis operabatur affectibus
 illum incestum paterno thalamo, illum parricidam fraterno
 exitio et in comminata nouercae caede sicarium. tanta denique mi-
 25 seratione tantaque indignatione curiam sed et plebem maerens
 inflammauerat ut remoto iudicandi taedio et accusationis ma-
 nifestis probationibus et responsionis meditatis ambagibus
 cuncti conclamarint lapidibus obrutum publicum malum publice
 uindicari.

30 Magistratus interim metu periculi proprii, ne de paruis
 indignationis elementis ad exitium disciplinae ciuitatisque se-
 ditio procederet, partim decuriones deprecari partim populares
 conspescere ut rite et more maiorum iudicio reddito et utrim-

8 pbofē F, pbofe φ 9 noluisse^t φ: noluisse F tam] tam (h. e.
 tamen) Fφ 10 mendacif φ: mendacif ut uid. F 16 fobohf f 17
 fuerant f

quesecus allegationibus examinatis ciuilitur sententia prome-
 retur nec ad instar barbaricae feritatis uel tyrannicae impotentia
 damnaretur aliquis inauditus et in pace placida tam dirum
 VII saeculo proderetur exemplum. placuit salubre consilium et
 ilico iussus praeco pronuntiat patres in curiam conuenirent. 5
 quibus protinus dignitatis iure consueta loca residentibus rur-
 sum praeconis uocatu primus accusator incedit. tunc demum
 clamatus inducitur etiam reus et exemplo legis Atticae Mar-
 tiique iudicii causae patronis denuntiat praeco neque principia
 dicere neque miserationem commouere. haec ad istum modum 10
 gesta compluribus mutuo sermocinantibus cognoui. quibus
 autem uerbis accusator urserit, quibus rebus diluerit reus ac
 prorsus orationes altercationesque neque ipse absens apud
 praesepium scire neque ad uos quae ignorari possum enun-
 tiare, sed quae plane comperi ad istas litteras proferam. simul 15
 enim finita est dicentium contentio ueritatem criminum fidem-
 que probationibus certis instrui nec suspicionibus tantam con-
 iecturam permitti placuit atque illum potissimum seruum qui
 solus haec ita gesta esse scire diceretur, sisti modis omnibus
 oportere. nec tantillum cruciarius ille uel fortuna tam magni 20
 iudicii uel confertae conspectu curiae uel certe noxia conscientia
 sua deterritus, quae ipse finxerat quasi uera adseuerare atque
 adserere incipit. quod se uocasset indignatus fastidio nouercae
 iuuenis, quod ulescens iniuriam filii eius mandauerit necem,
 quod promisisset grande silentii praemium, quod recusanti mor- 25
 tem sit comminatus, quod ueneuum sua manu temperatum
 dandum fratri reddiderit, quod ad criminis probationem reser-
 uatum poculum neclexisse suspicatus sua postremum manu
 porrexerit puero. haec eximia enim ad ueritatis imaginem
 uerberone illo simulata cum trepidatione perferente finitum est 30
 VIII iudicium. nec quisquam decurionum tam aequus remanserat
 iuueni quin eum euidenter noxae compertum insui culleo pro-
 nuntiaret. cum iam sententiae pares cunctorum ad unum ser-

5 conuenit & F' 6 pten: F 9 pconeq; q: pconeq; F' 18 potissimū f:
 pptissimū Fq 19 iesta F 20 uel forma coniccit Brantius 21 uel
 cferet f: uelle cferet F, uelle cferet q 30 simulata cum trepidatione Ou-
 dendorpius: simulatū trepidatione Fq

monem congruentibus ex more perpetuo in urnam aeream deberent conici, quo semel conditis calculis iam cum rei fortuna transacto nihil postea commutari licebat sed mancipabatur potestas capitis in manum carnificis, unus e curia senior prae
 5 ceteris compertae fidei atque auctoritatis praecipuae medicus orificium urnae manu contegens nequis mitteret calculum temere, haec ad ordinem pertulit

‘Quod aetatis sum, uobis adprobatum me uixisse gaudeo, nec patiar falsis criminibus petito reo manifestum homicidium
 10 perpetrari, nec uos qui iure iurando adstricti indicatis inductos seruuli mendacio peierare. ipse non possum calcata numinum religione conscientiam meam fallens perperam pronuntiare. ergo ut res est, de me cognoscite.

Furcifer iste, uenenum praesentarium comparare sollicitus VIII
 15 centumque aureos solidos offerens pretium, me non olim conue-
 nerat, quod aegroto cuidam dicebat necessarium qui morbi inextricabilis ueterno uehementer implicatus uitae se cruciatui
 subtrahere gestiret. at ego perspicuus malum istum uerberonem blaterantem atque inconcinne causificantem certusque ali-
 20 quod moliri flagitium, dedi quidem potionem, dedi; sed futurae
 [243] quaestioni praecauens non statim pretium quod offerebatur
 accepi. ‘sed ne forte aliquis’ inquam ‘istorum quos offers au-
 reorum nequam uel adulter repperiatur, in hoc ipso sacco
 conditos eos anulo tuo praenota donec altera die nummulario
 25 praesente comprobentur.’ sic inductus signauit pecuniam quam
 exinde, ut iste repraesentatus est iudicio, iussi de meis aliquem
 curriculo taberna promptam adferre et en ecce perlatam coram
 exhibeo. uideat et suum sigillum recognoscat. nam quem
 ad modum eius ueneni frater insimulari potest quod iste com-
 30 parauerit?

Iugens exinde uerberonem corripit trepidatio et in uicem X
 humani coloris succedit pallor infernus perque uniuersa membra

1 erèà F, erèà φ 2 coiici Fφ 3 nichil F 5 fidei f: fidi F
 7 ornè F' 8 adpbatù. F. appbatù φ quod ad hoc aetatis sum uobis
 approbatus coniecit Priscaus dixisse Fφ 9 petito reo f: petitor eo
 φ et ut uid. F 14 .urcifer F, Furcifer fφ 17 imphicit: f 28 exhibeo F

frigidus sudor emanabat. tunc pedes incertis alternationibus commouere, modo hanc modo illam capitis partem scalpere et ore semiclauso balbutiens nescio quas afannas effutire ut eum nemo prorsus a culpa uacuum merito crederet. sed reualescente rursus astutia constantissime negare et accersere mendacii non 5 desinit medicum. qui praeter iudicii religionem cum fidem suam coram lacerari uideret, multiplicato studio uerberonem illum contendit redarguere donec iussu magistratum ministeria publica contrectatis nequissimi serui manibus anulum ferreum deprehensum cum signo sacculi conferunt, quae comparatio 10 praecedentem roborauit suspicionem. nec rota uel eculeus more Graecorum tormentis eius apparatus iam deerant sed obfirmatus mira praesumptione nullis uerberibus ac ne ipso quidem succumbit igni.

XI Tum medicus 'non patiar' inquit 'Hercules, non patiar uel 15 contra fas de innocente isto iuvene supplicium uos sumere uel hunc ludificato nostro iudicio poenam noxii facinoris euadere. dabo enim rei praesentis euidentis argumentum. nam cum uenenum peremptorium comparare pessimus iste gestiret nec meae sectae crederem conuenire causas ulli praebere mortis nec 20 exitio sed saluti hominum medicinam quaesitam esse didicissem, uerens ne si daturum me negassem, intempestiua repulsa uiam sceleri subministrarem et ab alio quopiam exitiabilem mercatus hic potionem uel postremum gladio uel quouis telo nefas inchoatum perficeret, dedi uenenum sed somniferum, 25 mandragoram illum grauedinis compertae famosum et morti similimi soporis efficacem. nec mirum desperatissimum istum latronem certum extremae poenae, quae more maiorum in eum competit, cruciatus istos ut leuiore facile tolerare. sed si uere puer meus [244] temperatam manibus sumpsit potionem, uiuit et quiescit et 30 dormit et protinus marcido sopore discusso remeabit ad diem lucidam: quod si uere peremptus est, si morte praeuentus est, quaeratis licet causas mortis eius alias.'

XII Ad istum modum seniore adorante placuit, et itur confestim

3 afannas *Fq.* *cf. p. 160, 28* 12 offirmaτ; *F* 17 penâ *F*
 26 illū *Fq.*, illud *f* 27 efficacē *Fq.*, efficax *f* 28 penę *F*

magna cum festinatione ad illud sepulcrum quo corpus pueri depositum iacebat. nemo de curia, de optimatibus nemo ac ne de ipso quidem populo quisquam qui non illuc curiose confluerit. ecce pater suis ipse manibus cooperculo capuli remoto commodum discusso mortifero sopore surgentem postliminio mortis deprehendit filium eumque complexus artissime uerbis impar praesenti gaudio producit ad populum. atque ut erat adhuc feralibus amiculis instrictus atque obditus deportatus ad iudicium puer. iamque liquido serui nequissimi atque
 5 motu commodum discusso mortifero sopore surgentem postliminio mortis deprehendit filium eumque complexus artissime uerbis impar praesenti gaudio producit ad populum. atque ut erat adhuc feralibus amiculis instrictus atque obditus deportatus ad iudicium puer. iamque liquido serui nequissimi atque
 10 mulieris nequioris patefactis sceleribus procedit in medium nuda ueritas et nouercae quidem perpetuum indicitur exilium, seruus uero patibulo suffigitur et omnium consensu bono medico sinuntur aurei, opportuni somni pretium. et illius quidem senis famosa atque fabulosa fortuna prouidentiae diuinae condignum excipit exitum, qui momento modico, immo puncto
 15 exiguo post orbitatis periculum adulescentium duorum pater repente factus est.

At ego tunc temporis talibus fatorum fluctibus uolutabar. XIII miles ille qui me nullo uendente comparauerat et sine pretio
 20 suum fecerat, tribuni sui praecepto debitum sustinens obsequium litteras ad magnum scriptas principem Romam uersus perlaturus uicinis me quibusdam duobus seruis fratribus undecim denariis uendidit. his erat diues admodum dominus. at illorum alter pistor dulciarius qui panes et mellita concin
 25 nabat edulia, alter cocus qui sapidissimis intrimentis succum pulmenta condita uapore molliabat. unico illi contubernio communem uitam sustinebant meque ad uasa illa compluria gestanda praedestinarant quae dominis regiones plusculas pererrantibus uariis usibus erant necessaria. adsciscor itaque inter
 30 duos illos fratres tertius contubernalis haud ullo tempore tam beniuolam fortunam expertus. nam uespera post opiparas cenas earumque splendidissimos apparatus multas numero partes in cellulam suam mei solebant reportare domini: ille porcorum

1 sepulchrū F 13 opportunū somni f: opportunū ōi F, oportunū
 ōmī φ 14 fabulosa f: fabosa Fφ 19 cōra|rauerat rat F' 24
 cōmnebat F' 30 t̄tiuf ante t̄tiuf inductum in F

pullorum piscium et cuiusque modi pulmentorum largissimas reliquias, hic panes crustula lucunculos hamos lacertulos et plura [245] scitamenta mellita. qui cum se refecturi clausa cellula balneas petissent, oblatis ego diuinitus dapibus adfatim saginabar. nec enim tam stultus eram tamque uere asinus ut dulcissimis illis 5
 XIII relictis cibis cenarem asperrimum faenum. et diu quidem pulcherrime mihi furatrinae procedebat artificium quippe adhuc timide et satis parce subripienti de tam multis pauciora nec illis fraudes ulla in asino suspicantibus. at ubi fiducia latendi pleniore capta partes opimas quasque deuorabam et iucundiora 10 eligens abligurribam dulcia, suspicio non exilis fratrum pupugit animos et quamquam de me nihil etiam tum tale crederent, tamen cotidiani damni studiose uestigabant reum, illi uero postremo etiam mutuo sese rapinae turpissimae criminabantur. iamque curam diligentio- 15 rem et acriorem custodelam et dinumerationem adhibebant partium. tandem denique rupta uerecundia sic alter alterum compellat

‘At istud iam neque aequum ac ne humanum quidem cotidie ac partes electiores surripere atque eis diuenditis peculium latenter augere, de reliquis aequam uindicare diuisionem. 20 si tibi denique societas ista displicet, possumus omnia quidem cetera fratres manere, ab isto tamen nexu communionis discedere. nam uideo in immensum damni procedentem querelam nutrire nobis immanem discordiam.’

Subicit alius ‘laudo istam tuam me Hercules et ipse constantiam quod cotidie furatis clanculo partibus praeuenisti querimoniam quam diutissime sustinens tacitus ingemescebam ne uiderer rapinae sordidae meum fratrem arguere. sed bene quod utrimquese- 25 cius sermone prolato iacturae remedium quaeritur ne silentio procedens simultas Eteocleas nobis contentiones pariat.’ 30

1 cuiusque modi *scripsi*: cuiuscemodī F 2 lucunculos *Scaliger*: iucunculof F, nun^{cu}culof q laterculos *coniecit Coluius* 11 b in abligurribā in ras. a secunda manu scripta in F, abligurribā q 12 quamquam F mchl F
 13 cotidiani- (fuit c) Fq 19 nī Fq 23 querelā F 27 querimonia F
 29 utrimsecus *coniecit Heinsius* iacturę mediū F, iacture mediū q 30 centionib; Fq

His et similibus altercati conuiciis deierantur utrique nul- XV
lam se prorsus fraudem, nullam denique subreptionem facti-
tasse sed plane debere cunctis artibus communis dispendii
latronem inquiri. nam neque asinum qui solus interesset ta-
5 libus cibus adfici posse et tamen cotidie partes electiles con-
parere nusquam nec utique cellulam suam tam immanes inuo-
lare muscas ut olim Harpyiae fuere, quae diripiebant Phineias
dapes.

Interea liberalibus cenis inescatus et humanis adfatim
10 cibus saginatus corpus obesa pinguitie compleueram, corium
aruina succulenta molliueram, pilum liberali nitore nutriueram.
[246] sed iste corporis mei decor pudori peperit grande dedecus.
insolita namque tergoris uastitate commoti faenum prorsus in-
tactum cotidie remanere cernentes iam totos ad me dirigunt
15 animos. et hora consueta uelut balneas petituri clausis ex
more foribus per quandam modicam cauernam rimantur me
passim expositis epulis inhaerentem. nec ulla cura iam damni
sui habita mirati monstruosas asini delicias risu maximo di-
rumpuntur uocatoque uno et altero ac dein pluribus conseruis
20 demonstrant infandam memoratu hebetis iumentu gulam. tantus
denique ac tam liberalis cachinnus cunctos inuaserat ut ad
aures quoque praetereuntis perueniret domini. sciscitatus de- XVI
nique quid bonum rideret familia, cognito quod res erat, ipse
quoque per idem prospiciens foramen delectatur eximie. ac de-
25 hinc risu ipse quoque latissimo ad usque intestinorum dolorem
redactus, iam patefacto cubiculo proxime consistens coram ar-
bitratur. nam et ego tandem ex aliqua parte mollius mihi
reidentis fortunae contemplatus faciem gaudio praesentium
fiduciam mihi subministrante nec tantillum commotus securus
30 esitabam quoad nouitate spectaculi laetus dominus aedium
duci me iussit, immo uero suis etiam ipse manibus ad tricli-
nium perduxit mensaque posita omne genus edulium solidorum
et inlibata fereula iussit adponi. at ego quamquam iam bellule
suffarcinatus, gratiosum commendatioremque me tamen ei facere

7 fineiaf F 15 uelud F 22 p̄reuntif q: p̄reunctif F 24
exumē F, eximie q 28 facie Fq 33 quamquam F uellule F

cupiens esurienter exhibitas escas adpetebam. nam et quod potissimum abhorreret asino excogitantes scrupulose ad explorandam mansuetudinem id offerebant mihi, carnes lasere infectas, altilia pipere inspersa, pisces exotico iure perfusos. interim conuiuium summo risu personabat. quidam denique 5 praesens scurrula 'date' inquit 'sodali huic quippiam meri.'

Quod dictum dominus secutus 'non adeo' respondit 'absurde locutus es furcifer: ualde enim fieri potest ut contubernalis noster poculum quoque mulsi libenter adpetat.' et 'heus' ait 'puer, lautum diligenter ecce illum aureum cantharum mulso 10 contempera et offer parasito meo, simul quod ei praebiberim commoneto.'

Ingens exin oborta est epulorum expectatio. nec ulla tamen ego ratione conterritus otiose ac satis genialiter contorta in modum linguae postrema labia grandissimum illum calicem 15 uno haustu perhausi. clamor exurgit consona uoce cunctorum salute me prosequentium. magno denique delibutus gaudio dominus uocatis seruis suis emptoribus meis iubet quadruplum [248] restitui pretium meque cuidam acceptissimo liberto suo et satis peculiatu magna praefatus diligentia tradidit, qui me satis hu- 20 mane satisque comiter nutriebat et quo se patrono commendatiorem faceret, studiosissime uoluptates eius per meas argutias instruebat. et primum me quidem mensam accumbere suffixo cubito, dein adductari et etiam saltare sublati primoribus pedibus perdocuit, quodque esset adprime mirabile, uer- 25 bis nutum commodare ut quod nollem relato, quod uellem deiecto capite monstrarem, sitiensque pocillatore respectu ciliis alterna coniuens bibere flagitarem. atque haec omnia perfacile oboediebam quae nullo etiam monstrante scilicet facerem. sed uerebar ne si forte sine magistro humano ritu ederem, plera- 30 que rati scaeuum praesagium portendere, uelut monstrum

1 exhibitaf F quod] qd (h. e. quid) Fq 10 aureū. (fuit f) F 11 offer fq: offerf ni fallor F 16 pauī clamor q: pauxi. Clamor (C in ras. a manu sec.) F 17 salute me psequentiū inducta in F 24 saltare (fuit u) F, salutare q 25 qd; f: quoq; Fq 27 pocillatorē F et ante corr. q 28 combent F, conuent (u corr. ut uid. ex b) q 29 oboediebā F 31 portenderē Fq

ostentumque me obruncatum uulturiis opimum pabulum redderent. iamque rumor publice crebuerat quo conspectum atque famigerabilem meis miris artibus effeceram dominum: hic est qui sodalem conuiuamque possidet asinum, luctantem asinum, 5 saltantem asinum, uoces humanas intellegentem, sensum nutibus exprimentem.

Sed prius est ut uobis quod initio facere debueram, uel XVIII nunc saltem referam quis iste uel unde fuerit Thiasus — hoc enim nomine meus nuncupabatur dominus. oriundus patria 10 Corintho, quod caput est totius Achaiae prouinciae, ut eius prosapia atque dignitas postulabat, gradatim permensis honoribus quinquennali magistratu fuerat destinatus et ut splendori capessendorum responderet fascium, munus gladiatorium tri-
15 denique gloriae publicae studio tunc Thessaliam etiam accerserat nobilissimas feras et famosos inde gladiatores comparaturus. iamque ex arbitrio dispositis coemptisque omnibus domuitionem parabat spretis luculentis illis suis uehiculis ac posthabitis decoris raedarum carpentis quae partim contacta,
20 partim reuelata frustra nouissimis trahebantur consequiis: equis etiam Thessalicis et aliis iumentis Gallicanis quibus generosa suboles perhibet pretiosam dignitatem: me phaleris aureis et fucatis ephippiis et purpureis tapetis et frenis argenteis et pictilibus balteis et tintinnabulis perargutis exornatum
25 ipse residens amantissime non nunquam comissimis adfatur sermonibus atque inter alia pleraque summe se delectari profitebatur quod haberet in me simul et conuiuam et uectorem.

At ubi partim terrestri, partim maritimo itinere confecto XVIII Corinthum accessimus, magnae ciuium turbae confluebant, ut
30 mihi uidebatur, non tantum Thiasi dantes honori quam mei conspectus cupientes. nam tanta etiam ibidem de me fama peruaserat ut non medioeri quaestui praeposito illi meo fuero. qui cum multos uideret nimio fauore lusus meos spectare ge-

1 pauulū F' 3 ante hic deleta q in F 19 redarum Modius:
p̄darū Fp 30 ante thiasi erasa f ut uid. in F

stientes, obserata fore atque singulis eorum seorsus admissis stipes acceptans non paruas summulas diurnas corradere consuerat.

Fuit in illo conuenticulo matrona quaedam pollens et opulens, quae more ceterorum uisum meum mercata ac dehinc 5 multiformibus ludicris delectata per admirationem adsiduam paulatim in admirabilem mei cupidinem incidit nec ullam uac-sanæ libidini medelam capiens ad instar asinariae Pasiphaeae complexus meos ardentem expectabat, grandi denique praemio cum altore meo depecta est noctis unius concubitu. at ille 10 nequaquam *ut* posset de me suaue prouenire, lucro suo tantum contentus, adnuit.

XX Iam denique cenati e triclinio domini decesseramus et iam dudum praestolantem cubiculo meo matronam offendimus. di boni qualis ille quamque praeclarus apparatus! quattuor eu- 15 nuchi confestim puluillis compluribus uentose tumentibus pluma delicata terrestrem nobis cubitum praestruunt sed et stragula ueste auro ac murice Tyrio depicta probe consternunt ac desuper breuibus admodum sed satis copiosis puluillis, aliis nimis modicis quis maxillas et cervices delicatae mulieris suffulcire 20 consuerunt, superstruunt. nec dominae uoluptates diutina sua praesentia morati clausis cubiculi foribus facessunt. at intus cerei praeclara micantes luce nocturnas nobis tenebras inalbabant.

XXI tunc ipsa cuncto prorsus spoliata tegmine, taenia quoque qua decoras deuinxerat papillas, lumen propter adsistens de stagneo 25 uasculo multo sese perungit oleo balsamo meque indidem largissime perfricat sed multo tanto impensius crura, etiam nates perfundit meas. tunc exoseculata pressule, non qualia in lu-

1 forful *F*, forful *q* admif. *F*, admiffi *f*, admiffi *q* 11 nequã
 quà (*crasum*) poss& de me suaue puenire *F*, at ille nequaquã poss& de me
 (suaue *add. marg.*) puenire *q* (ut *addidit Spengelius Mus. Rhenani noui XVI*
36) 12 contentul *q* et ut *uid. F*, cēfenū *f* 14 dn *F* 15 quanq; *F*
 20 mulherel *Fq* 24 tenia *F* 27 tanta *F* crura, etiam nates *Lipsius*:
 cura etiam nates *F* 28 post meas *sequitur* Tunc ; *illius enim fragmenti*
quod Elmenhorstius adscripsit, emendare prae pudore noluit, Hildebrandius
accuratissime enarrauit, nec uola nec uestigium apparet in F, in margine
inferiore a manu saeculi quarti decimi additum est in q

panari solent basiola lactari uel meretricum poscinumma uel
 aduentorum negotinumma sed pura atque sincera instruit et
 blandissimos adfatus 'amo' et 'cupio' et 'te solum diligo'
 'sine te iam uiuere nequeo' et cetera quis mulieres et alios in-
 5 ducunt et suas testantur adfectiones, capistroque me prehen-
 sum more quo didiceram reclinat facile quippe cum nil noui
 [249] nihilque difficile facturis mihi uiderer praesertim post tantum
 temporis tam formosae mulieris cupientis amplexus obiturus.
 nam et uino pulcherrime atque copioso memet madefeceram et
 10 unguento fragrantissimo prolubium libidinis suscitaram. sed **XXII**
 angebar plane non exili metu reputans quem ad modum tantis
 tamque magnis erribus possem delicatam matronam inscen-
 dere uel tam lucida tamque tenera et lacte ac melle confecta
 membra duris unguibus complecti labiasque modicas ambrosio-
 15 rore purpurantes tam amplo ore tamque enormi et saxeis den-
 tibus deformis sauiri, nouissime quo pacto quamquam ex un-
 guiculis perpruriscens mulier tam uastum genitale susciperet.
 heu me qui dirupta nobili femina bestiis obiectus munus in-
 structurus sim mei domini! molles interdum uoculas et adsidua
 20 saua et dulces gannitus commorsicantibus oculis iterabat illa.
 et in summa 'teneo te' inquit 'teneo, meum palumbulum, meum
 passerem' et cum dicto uacuas fuisse cogitationes meas ine-
 ptumque monstrat metum. artissime namque complexa totum me
 prorsus sed totum recepit. illa uero quotiens ei parcens nates
 25 recellebam, accedens totiens nisu rabido et spinamprehendens
 meam adpliciore nexu inhaerebat ut Hercules etiam deesse
 mihi aliquid ad supplendam eius libidinem crederem nec Mi-
 notauri matrem frustra delectatam putarem adultero mugiente.
 iamque operosa et peruigili nocte transacta, uitata lucis con-
 30 scientia facessit mulier condicto pari noctis futurae pretio.

Nec grauate magister meus uoluptates ex eius arbitrio **XXIII**

1 ma in poscinumma in ras. in F, poscinumma q 2 negatinumma Fq
 5 C in Capistroq; a manu sec. in F, capistroq; q 7 nichilq; F 1c
 pluuiū f 16 labiari F quanquam F 18 dirrupta F, 20 labia f
 22 passare F 25 raudo corr. in rapido F, rabido q 29 lucif F,
 lucif, add. in marg. c. lucif q

largiebatur partim mercedes amplissimas acceptando, partim nouum spectaculum domino praeparando. incunctanter ei denique libidinis nostrae totam detegit scaenam. at ille liberto magnifice munerato destinat me spectaculo publico. et quoniam neque egregia illa uxor mea propter dignitatem neque prorsus 5 ulla alia inueniri poterat, grandi praemio uilis acquiritur aliqua sententia praesidis bestiis addicta, quae mecum in coram publicam populi caueam frequentaret. eius poenae talem cognoueram fabulam.

Maritum habuit cuius pater peregre proficiscens mandauit 10 uoxi suae, matri eiusdem iuuenis — quod enim sarcina praegnationis oneratam eam relinquebat — ut si sexus sequioris edidisset foetum, protinus quod esset editum necaretur. at illa prae absentia mariti natam puellam insita matribus pietate praeuenta desciiuit ab obsequio mariti eamque prodidit uicinis alummandam 15 regressoque iam marito natam necatamque nuntiauit. sed ubi [250] flos aetatis nuptialem uirgini diem flagitabat, nec ignaro marito dotare filiam pro natalibus quibat, quod solum potuit filio suo tacitum secretum aperuit. nam et oppido uerebatur nequo casu caloris iuuenalis impetu lapsus nescius nesciam sororem incur- 20 reret. sed pietatis spectatae iuuenis et matris obsequium et sororis officium religiose dispensat et arcanis domus uenerabilis silentii custodiae tradidit plebeiam facie tenus praetendens humanitatem. sic necessarium sanguinis sui munus adgreditur ut desolatam uicinam puellam parentumque praesidio uiduatam 25 domus suae tutela receptaret ac mox artissimo multumque sibi dilecto contubernali largitus de proprio dotem liberalissime traderet. sed haec bene atque optime plenaque cum sanctimonia disposita feralem fortunae nutum latere non potuerunt cuius instinctu domum iuuenis protinus se direxit saeua riualitas. et 30 ilico haec eadem uxor eius quae nunc bestiis propter haec ipsa fuerat addicta, coepit puellam uelut aemulam tori suceu-

XXIII

6 potuerat *Fp* uihf *f*: bilhf *Fp* anqrit̄ *F*, aqqr̄it̄ *f*, aq̄qr̄it̄ *q*ⁿ
 8 penē *F* 13 fetū. (*fuit* *ſ*) *F* abftmentia *Fp* 22 archanif *F*
 23 facieten; *sic* *Fp* 31 hac *F*, hac *q* 32 cepit *F*
 c. hec

bamque primo suspicari dehinc detestari dehinc crudelissimis laqueis mortis insidiari. tale denique comminiscitur facinus.

Anulo mariti surrepto rus profecto mittit quendam seruum sibi quidem fidelem sed de ipsa fide pessime merentem
 5 qui puellae nuntiaret quod eam iuuenis profectus ad uillulam uocaret ad sese addito ut sola et sine ullo comite quam maturissime perueniret. et nequa forte nasceretur ueniendi cunctatio, tradit anulum marito subtractum qui monstratus fidem uerbis adstipularetur. at illa mandatu fratris obsequens — hoc
 10 enim sola sciebat — respecto etiam signo eius quod offerebatur, nauiter ut praeceptum fuerat incommitata festinat. sed ubi fraudis extremae lapsa decipulo laqueos insidiarum accessit, tunc illa uxor egregia sororem mariti libidinosae furiae stimulis efferata primum quidem nudam flagris ultime uerberat, dehinc,
 15 quod res erat clamantem quodque frustra paelicatus indignatione bulliret, fratrisque nomen saepius iterantem uelut mentitam atque cuncta fingentem titione candenti inter media femina detruso crudelissime necauit.

Tunc acerbae mortis exciti nuntiis frater et maritus ac- XXV
 20 currunt uariisque lamentationibus defletam puellam tradunt sepulturae. nec iuuenis sororis suae mortem tam miseram et a qua minime par erat inlatam aequo tolerare quiuit animo
 25] sed medullitus dolore commotus acerrimaeque bili noxio furore perfusus exin flagrantissimis febribus ardebat ut ipsi quoque
 25 iam medela uideretur necessaria. sed uxor quae iam pridem nomen uxoris cum fide perdiderat, medicum conuenit quendam notae perfidiae qui iam multarum palmarum spectatus proeliis magna dexterarum suarum tropaea numerabat eique protinus quin-
 30 quaginta promittit sestertia ut ille quidem momentarium uenum uenderet, illa autem emeret mortem mariti sui. quo confecto simulatur necessaria praecordiis leniendis bilique subtrahendae illa praenobili spotio quam sacram doctiores nominant sed in eius uice subditur alia Proserpinae sacra saluti. iam-

4 fidè Fy merentè F 15 quodque Oudendorpius: quoque F
 pehcat; F 22 a qua Floridus: quæ F, q̄ q̄ erat erat F' 28
 tropea F 30 emere (t add. man. sec.) Fq

XXVI que praesente familia et non nullis amicis et adfinibus aegro
 medicus poculum probe temperatum manu sua porrigebat. sed
 audax illa mulier ut simul et conscium secleris amoliretur et
 quam desponderat pecuniam lucraretur, coram detento calice
 'non prius' inquit 'medicorum optime, non prius carissimo mihi 5
 marito trades istam potionem quam de ea bonam partem hau-
 seris ipse. unde enim scio an noxium in ea lateat uenenum?
 quae res utique te tam prudentem tamque doctum uirum ne-
 quaquam offendit si religiosa uxor circa salutem mariti solli-
 cita necessariam adfero pietatem.' 10

Qua mira desperatione truculentae feminae repente pertur-
 batus medicus excussusque toto consilio et ob angustiam tem-
 poris spatio cogitandi priuatus antequam trepidatione uel aliqua
 eunctatione ipsa daret malae conscientiae suspicionem, indidem
 de potione gustauit ampliter. quam fidem secutus adulescens 15
 etiam sumpto calice quod offerebatur hausit. ad istum modum
 praesenti transaeto negotio medicus quam celerrime domum re-
 meabat salutifera potione pestem praecedentis ueneui festinans
 extinguere. nec eum obstinatione sacrilega qua semel coeperat
 truculenta mulier ungue latius a se discedere passa est 'prius- 20
 quam' inquit 'digesta potione medicinae prouentus appareat'
 sed aegre precibus et obtestationibus eius multum ac diu fa-
 tigata tandem abire concessit. interdum perniciem caecam
 totis uisceribus furentem medullae penitus adtraxerant, multum
 denique saucius et grauedine somnulenta iam demersus domum 25
 peruadit aegerrime. uixque enarratis cunctis ad uxorem man-
 dato saltem promissam mercedem mortis geminatae depo-
 sceret, sic elisus uiolenter spectatissimus medicus effundit
 spiritum.

XXVII Nec ille tamen iuuenis diutius uitam tenuerat sed inter 30
 fictas mentitasque lacrimas uxoris pari casu mortis fuerat ex-
 tinctus. iamque eo sepulto paucis interiectis diebus quis feralia
 mortuis litantur obsequia, uxor medici pretium geminae mortis
 petens aderat. sed mulier usquequaque sui similis fidei sup-
 [252]

19 ceperat F 21 pbent; (b corr. in u a man. sec.) F 22 egra
 F, egra q 29 spf F'

- primens faciem praetendens imaginem blandiculae respondit et omnia prolixè adenumulateque pollicetur et statutum praemium sine mora se reddituram constituit modo paucillum de ea potione largiri sibi uellet ob incepti negotii persecutionem.
- 5 quid pluribus? laqueis fraudum pessimiarum uxor inducta medici facile consensit et quo se gratiorem locupletis feminae faceret, properiter domo petita totam prorsus uenenam pyxidem mulieri tradidit. quae grandem scelerum nanta materiam longe lateque cruentas suas manus porrigit.
- 10 Habebat filiam paruulam de marito quem nuper necauerat. XXVIII huic infantulae quod leges necessariam patris successione deferrent, sustinebat aegerrime inhiansque toto filiae patrimonio imminebat et capiti. ergo certa defunctorum liberorum matres [sceleratas] hereditates excipere, talem parentem praebuit qua-
- 15 lem exhibuerat uxorem prandioque commento pro tempore et uxorem medici simul et suam filiam ueneno eodem percussit. sed paruulae quidem tenuem spiritum et delicata ac tenera praecordia conficit protinus uirus infestum, at uxor medici dum noxiis ambagibus pulmones eius pererrat tempestas detestabi-
- 20 lis potionis primum suspicata quod res erat, mox urgente spiritu iam certo certior contendit ad ipsam praesidis domum magnoque fidem eius protestata clamore et populi concitato tumultu utpote tam immania detectura flagitia efficit statim sibi simul et domus et aures praesidis patefierent. iamque ab
- 25 ipso exordio crudelissimae mulieris cunctis atrocitatibus diligenter expositis repente mentis nubilo turbine correpta semihiantes adhuc compressit labias et attritu dentium longo stridore reddito ante ipsos praesidis pedes exanimis corruit. nec ille uir alioquin exercitus tam multiforme facinus excetrae ue-
- 30 nenatae dilatione languida passus marcescere confestim cubiculariis mulieris adtractis ueritatem eruit

1 ymaginè F 4 ab F'q incepti F 7 facter (t in ras. uid. fuisse &) F' 13 matres sceleratas q et ut uid. F, mater scelerata f, sceleratas deleui, celeratas coniecit Pricaeus 18 at f: ad F, ad q 25 diligentes F'q' 26 femiantes F' 29 excetrae Elmenhorstius: exereta (sed deletum) F, exceterū q 31 ueritatē meruit (— add. manus secunda) F

atque illam minus quidem quam merebatur sed quod dignus cruciatus alius excogitari non poterat, certe bestiis obiciendam pronuntiauit.

XXVIII Talis mulieris publicitus matrimonium confarraturus ingen-
tisque angore oppido suspensus expectabam diem muneris sae-⁵
pius quidem mortem mihi metu uolens consciscere priusquam [253]
scelerosae mulieris contagio macularer uel infamia publici
spectaculi depudescerem. sed priuatus humana manu, priuatus
digitis, ungula rotunda atque mutila gladium stringere nequa-
quam poteram. plane tenui specula solabar clades ultimas 10
quod uer in ipso ortu iam gemmulis floridis cuncta depingeret
et iam purpureo nitore prata uestiret et commodum dirupto
spineo tegmine spirantes cinnameos odores promicarent rosae
quae me priori meo Lucio redderent.

Dies ecce muneri destinatus aderat: ad consaeptum caueae 15
prosequente populo pompatico fauore deducor. ac dum ludicris
seanicorum choreis primitiae spectaculi dedicantur, tantisper
ante portam constitutus pabulum laetissimi graminis, quod in
ipso germinabat aditu, libens adfectabam, subinde curiosos
oculos patente porta spectaculi prospectu gratissimo reficiens. 20

Nam puelli puellaeque uirenti florentes aetatula forma
conspicui, ueste nitidi, incessu gestuosi Graecanicam saltaturi
pyrrhicam dispositis ordinationibus decoros ambitus inerrabant
nunc in orbem rotatum flexuosi, nunc in obliquam seriem co-
nexi et in quadratum patorem cuneati et in cateruae discidium 25
separati. at ubi discursus reciproci multimodas ambages tubae
terminalis cantus explicuit, aulaeo subducto et complicitis si-
paris scaena disponitur.

XXX Erat mons ligneus ad instar incliti montis illius quem
uates Homerus Idaeum cecinit, sublimi instructus fabrica, 30

1 illa Fg 6 metu uolens Fg, mea uolens manu f 8 priuata
ut. uid. F' 9 rotunda F 11 uer] ul F, l, add. in marg. c. uer g
12 dirrupto F 15 consaeptum F 18 paulu F' 22 graecanicam
saltaturi pyrrhicam *Hildebrandius*: graecanica faltaĩ pyrricã F, graecanica
faltaĩ ypiricã *addito in marg.* faltatura g 24 orbem *Oudendorpius*:
orbe F 26 multimodis F 27 albeo F, albeo g 30 ideu F su-
blimi g: sublimis F

consitus uirectis et uiuis arboribus, summo cacumine de manibus
 fabri fonte manante, fluuiialis aquas eliquans. capellae pau-
 culae tondebant herbulas et in modum Paridis Phrygii pastoris
 barbaricis amiculis umeris defluentibus pulchre indusiatus adu-
 5 lescens aurea tiara contecto capite pecuarium simulabat ma-
 gisterium. adest luculentus puer nudus nisi quod ephoebica
 chlamyda sinistrum tegebat umerum, flauis crinibus usquequa-
 que conspicuus et inter comas eius aureae pinnulae cognatione
 simili sociatae prominebant quem caduceum et uirgula Mer-
 10 curium indicabant. is saltatorie procurrens malumque bracteis
 inauratum dextra gerens, qui Paris uidebatur porrigit, quid
 mandaret Iuppiter nutu significans et protinus gradum scitule
 referens e conspectu facessit. insequitur puella uultu honesta
 in deae Iunonis speciem similis: nam et caput stringebat dia-
 15 dema candida, ferebat et sceptrum. inrupit alia quam putares
 [254] Mineruam, caput contecta fulgenti galea et oleaginea corona
 tegebatur ipsa galea, clypeum attollens et hastam quatiens et
 qualis illa cum pugnat. super has introcessit alia uisendo XXXI
 decore praepollens, gratia coloris ambrosei designans Venerem
 20 qualis fuit Venus cum fuit uirgo, nudo et intecto corpore per-
 fectam formositatem professa nisi quod tenui pallio bombycino
 inumbrabat spectabilem pubem. quam quidem laciniam curio-
 sulus uentus satis amanter nunc lasciuiens reflabat ut dimota
 pateret flos aetatulae, nunc luxurians aspirabat ut adhaerens
 25 pressule membrorum uoluptatem graphice liciniaret. ipse autem
 color deae diuersus in speciem, corpus candidum quod caelo
 demeat, amictus caeruleus quod mari remeat. iam singulas
 uirgines quae deae putabantur comites, Iunonem qui-
 dem Castor et Pollux, quorum capita cassides ouatae stellarum

1 confitus summo cacumine, de canalibus labri fonte manante et fluui-
 ales aquas eliquans *coniecit Heinsius* 3 frign *F* Phrygii pastoris *seclui-*
sit Scriuerius, Paridis *Oudendorpius* 4 defluentib; *F*, defluentib; *q* 6
 ephoebica *F* 7 chlamyda *F* 8 *e₃*. *F*, *e₃* *q* 17 *ältä F* 18
 S in Sup in ras. a manu sec. in *F*, sup *q* 21 bombycino *F* 22
 pubè. (*uid. fuisse l*) *F*, pubè *q* 25 grafice *F* 27 cerulaf *F* 28
 ante comites *add. sui obibant editiones ueteres* 29 quaz capite *Fq*
 ouatae *Salmasius*: obate *F*, obate *q*

apicibus insignes contegebant, sed et isti Castores erant scaenici pueri. haec puella varios modulos Iastia concinente tibia procedens quæta et inadfectata gesticulatione nutibus honestis pastori pollicetur si sibi præmium decoris addixisset, ei sese regnum totius Asiae tributuram. at illam quam cultus armorum 5 Mineruam fecerat, duo pueri muniebant, proeliaris deae comites armigeri Terror et Metus nudis insultantes gladiis. at pone tergum tibicem Dorium canebat bellicosum et permiscens bombis grauibus tinnitus acutos in modum tubæ saltationis agilis uigorem suscitabat. hæc inquieto capite et oculis in aspectu 10 minacibus citato et intorto genere gesticulationis alacer demonstrabat Paridi si sibi formæ uictoriam tradidisset, fortem tropæisque bellorum inelutum suis adminiculis futurum.

XXXII Venus ecce cum magno fauore caueae in ipso meditullio scaenæ, circumfuso populo lactissimorum paruulorum dulce 15 subridens constitit. Dionæ illos teretes et lacteos puellōs diceres tu Cupidines ueros de caelo uel mari commodum inuolasse. nam et pinnulis et sagittulis et habitu cetero formæ præclare congruebant et uelut nuptiales epulas obiturae dominae coruscis prælucebant facibus. et influunt innuptarum 20 puellarum decoræ suboles hinc Gratia gratissimæ, inde Horæ pulcherrimæ, quæ iaculis floris sertis et soluti deam suam propitiantes scitissimum construxerant eorum, dominae uoluptatum ueris coma blandientes. iam tibiæ multiforabiles cantus Lydios dulciter consonant. quibus spectatorum pectora 25 suaue mulcentibus longe suauior Venus placide commoueri [255]

1 scenici F 2 Iastia *Ondendorpius*: Iastia^u (u add. man. secunda)
 F, Iastia q 4 ei 'uir doctus': et F 5 at in ras. a sec. manu in F,
 ad q 6 pharid F 7 insaltantef Fq 8 tibicem Dorium *Iuntina*:
 tibicenoriū Fq 9 inuit: F. inuit; q saltationis Fq 12 tropeisq; F
 14 ipsa Fq 15 scenæ F 16 constitit *codices interpolati*: cōstituta (pro
 u librarius *primum picturus fuit* 1) F, cōstituta q Dionæ scripsi:
 mone (e erasa, m corr. in p a secunda manu) F, moene q 19 nuptiales
 epulaf fq: nuptialf epulaf F 21 sobolef f 22 iaculis] calathis con-
 iccit *Heinsius* 23 ante scitissimū deletum scitaf in F, nihil deletum in q
 24 ueraf f ueris dono conicit *Elmenhorstius*, Veneris coma uulgo

cunctantique lente uestigio et leniter fluctuante spinula et sensim adnutante capite coepit incedere mollique tibiaram sono delicatis respondere gestibus et nunc mite coniuentibus, nunc acre comminantibus gestire pupulis et non nunquam saltare
 5 solis oculis. haec ut primum ante iudicis conspectum facta est, nisu brachiorum polliceri uidebatur, si fuisset deabus ceteris antelata, daturam se nuptam Paridi forma praecipuam sui que consimilem. tunc animo uolenti Phrygius iuuenis malum quod tenebat aureum uelut uictoriae calculum puellae
 10 tradidit.

Quid ergo miramini uilissima capita, immo forensia pe- XXXIII
 cora immo uero togati uulturii si toti nunc iudices sententias suas pretio nundinantur, cum rerum exordio inter deos et homines agitatam iudicium corruperit gratia et originalem sententiam magni Iouis consiliis electus iudex rusticanus et opilio
 15 lucro libidinis uendiderit cum totius etiam suae stirpis exitio? sic Hercules et aliud sequens iudicium inter inclitos Achiuorum duces celebratum uel cum falsis insimulationibus eruditione doctrinaque praepollens Palamedes proditiōnis damnatur uel
 20 uirtute Martia praepotenti praefertur Vlixes modicus Aiaci maximo. quale autem et illud iudicium apud legiferos Athenienses catos illos et omnis scientiae magistros? nonne diuinae prudentiae senex quem sapientia praetulit cunctis mortalibus deus Delphicus, fraude et inuidia nequissimae factionis circumuentus uelut corruptor adulescentiae quam frenis coherebat,
 25 herbae pestilentis suco noxio peremptus est relinquens ciuibus ignominiae perpetuae maculam, cum nunc etiam egregii philosophi sectam eius sanctissimam praecoptent et summo beatitudinis studio iurent in ipsius nomen! sed nequis indignationis
 30 meae reprehendat impetum secum sic reputans 'ecce nunc pa-

1 fluctuante spinula *Schickeradius*: fluctuantef pinnulaf F, fluctuantef pennulaf q. 2 cepit F 3 combentib; F 5 simulè F' frygius F
 11 minamini F' ferenfia F 17 sequius coniecit Oudendorpius 19 uel om. Fq, add. uulgo
 20 Uhxef editio princeps: auxief Fq 22
 omnis f: omni F, omni q 27 filofophi F 28 eis corr. a secunda manu in eius in Fq

tiemur philosophantem nobis asinum' rursus unde decessi re-
uertar ad fabulam.

XXXIII Postquam finitum est illud Paridis iudicium, Iuno quidem
cum Minerua tristes et iratis similes e scaena redeunt indigna-
tionem repulsae gestibus professae, Venus uero gaudens et 5
hilaris laetitiam suam saltando toto cum choro professa est.
tunc de summo montis cacumine per quandam latentem fistu-
lam in excelsum prorumpit uino crocus diluta sparsimque de-
fluens pascentis circa capellas odoro perpluit imbre donec in
meliorem maculatae speciem canitiem propriam luteo colore 10
mutarent. iamque tota suaue fragrante cauea montem illum [256]
ligneum terrae uorago decepit.

Ecce quidam miles per mediam plateam dirigit cursum
petiturus iam populo postulante illam de publico carcere mu-
lierem quam dixi propter multiforme scelus bestii esse dam- 15
natam meisque praeclaris nuptiis destinata. et iam torus
genitalis scilicet noster futurus accuratissime disternebatur
lectus Indica testudine perlucidus plumea congerie tumidus,
ueste serica floridus. at ego praeter pudorem obeundi publice
concubitus, praeter contagium scelestae pollutaeque feminae, 20
metu etiam mortis maxime cruciabar sic ipse mecum reputans
quod in amplexu Venerio scilicet nobis cohaerentibus quac-
cumque ad exitium mulieris bestia fuisset immissa, non adeo
uel prudentia sollers uel artificio docta uel abstinentia frugi
posset prouenire ut adiacentem lateri meo laceraret mulierem, 25
XXXV mihi uero quasi indemnato et innoxio parceret. ergo igitur
non de pudore iam sed de salute ipsa sollicitus dum magister
meus lectulo probe coaptando districtus inseruit et tota familia
partim ministerio uenationis occupata, partim uoluptario spe-
ctaculo adtonita meis cogitationibus liberum tribuebatur arbi- 30
trium nec magnopere quisquam custodiendum tam mansuetum
putabat asinum, paulatim furtiuum pedem proferens portam
quae proxima est potitus iam cursu me celerrimo proripio

S ^y bino φ : bino *corr.* in iuno F 11 fraglante F 15 bestnf φ :
bestnf F 25 delict; F φ 32 pot^râ (r *add. manu secunda*) F, portâ φ
33 me in *ras. manu secunda* in F, & φ

sexque totis passuum milibus perneciter confectis Cenchreas
 peruado, quod oppidum audit quidem nobilissimae coloniae
 Corinthiensium, adluitur autem Aegaeo et Saronico mari. inibi
 portus etiam tutissimum nauium receptaculum magno frequen-
 5 tatur populo. uitatis ergo turbulis et electo secreto litore prope
 ipsas fluctuum aspergines in quodam mollissimo harenae gremio
 lassum corpus porrectus refoueo. nam et ultimam diei metam
 curriculum solis deflexerat et uespernae me quieti traditum
 dulcis somnus oppresserat.

LIBER XI

[257] Circa primam ferme noctis uigiliam experrectus pauore I
 subito uideo praemicantis lunae candore nimio completum orbem
 commodum marinis emergentem fluctibus nactusque opaeae
 noctis silentiosa secreta, certus etiam summam deam praecipua
 15 maiestate pollere resque prorsus humanas ipsius regi prouidentia
 nec tantum pecunia et ferina uerum inanima etiam diuino eius
 luminis numinisque nutu uegetari, ipsa etiam corpora terra caelo
 marique nunc incrementis consequenter augeri, nunc detrimentis
 obsequenter imminui, fato scilicet iam meis
 20 tot tantisque cladibus satiato et spem salutis licet tardam sub-
 ministrante augustum specimen deae praesentis statui deprecari
 confestimque discussa pigra quiete alacer exurgo meque pro-
 tinus purificandi studio marino lauacro trado septiesque sub-
 merso fluctibus capite, quod eum numerum praecipue reli-
 25 gionibus aptissimum diuinus ille Pythagoras prodidit, laetus
 et alacer deam praepotentem lacrimoso uultu sic adprecabar

'Regina caeli siue tu Ceres alma frugum parens originalis II
 quae repertu laetata filiae uetustae glandis ferino remoto pa-
 bulo mihi commonstrato cibo nunc Eleusiniam glebam perecolis
 30 — seu tu caelestis Venus quae primis rerum exordiis sexuum
 diuersitatem generato amore sociasti et aeterna subole humano

2 audit *F*φ, est *f* 3 egeo *F* 9 *subscriptum* METHAMORFOSON
 LIB X. ερχη. | εγο falluisti legi & emdaui rome felix. INCIP. | LIB XI.
 feliciter in *F* 14 sumata *F*φ 23 sumerfo *F* 31 subole. (*fuit* t) *F*

genere propagato nunc circumfluo Paphi sacrario coleris — seu Phoebi soror quae partu fetarum medelis lenientibus recreato populos tantos educasti praeclarisque nunc ueneraris delubris Ephesi — seu nocturnis ululatus horrenda Proserpina triformi facie laruales impetus comprimens terraeque 5 claustra cohibens lucos diuersos inerrans uario cultu propitiaris — ista luce feminea conlustrans cuncta moenia et udis ignibus nutriens laeta semina et solis ambagibus dispensans incerta lumina — quoquo nomine quoquo ritu quaqua facie te fas est inuocare: tu meis iam nunc extremis aerumnis subsiste, 10 tu fortunam conlapsam adfirma, tu saeuis exanclatis casibus pausam pacemque tribue: sit satis laborum, sit satis periculorum. depelle quadripedis diram faciem, redde me conspectui [258] meorum, redde me meo Lucio. ac siquod offensum numen inexorabili me saeuitia premit, mori saltem liceat si non licet uiuere.' 15

III Ad istum modum fuis precibus et adstructis miseris lamentationibus rursus mihi marcentem animum in eodem illo cubili sopor circumfusus oppressit. nec dum satis coniueram et ecce pelago medio nenerandos deis etiam uultus attollens emergit diuina facies. ac dehinc paulatim toto corpore perlucidum 20 simulacrum excusso pelago ante me constitisse uisum est. eius mirandam speciem ad uos etiam referre conitar si tamen mihi disserendi tribuerit facultatem paupertas oris humani uel ipsum numen eius dapsilem copiam locutilis facundiae subministrauerit. 25

Iam primum crines uberrimi prolixique et sensim intorti per diuina colla passiuè dispersi molliter defluebant. corona multiformis uariis floribus sublimem distrinxerat uerticem cuius media quidem super frontem plana rotunditas in modum speculi uelut nimbo [argumentum] lunae candidum lumen emica- 30

5 larbalet *F'* 7 uulgo *uulgo*: undf *F* et addito in margine c. nudf *φ*, uuidis coniecit *Pontanus* 9 quaq; *Fφ* 17 michi *F* 18 coniueram *Iuntina*: coniferà *F*, coniferà *φ* 19 di .etiam *F*, deif etiam *φ* 24 copiam . *F*, copiam e *φ* 29 rotunditas *F'* 30 uelut nimbo *scripsi*: (fuerunt enim qui lunam ex rore compactam crederent cf. praefationis in *Martianum Capellam* p. 49) uel immo *F* argumentum deleui, augmentum coniecit *Eriacaeus*, arcuamentum *Stewechius*

bat, dextra laeuaque sulcis insurgentium uiperarum cohibita,
 spicis etiam Cerialibus desuper porrectis multicolor bysso tenui
 pertexta nunc albo candore lucida nunc croceo flore lutea nunc
 roseo rubore flammida, et quae longe longeque etiam meum
 5 confutabat optutum palla nigerrima splendescens atro nitore,
 quae circumcirca remeans et sub dexterum latus ad umerum
 laeuum recurrens umbonis uicem deiecta parte lacinae multi-
 plici contabulatione dependula ad ultimas oras nodulis fimbria-
 rum decoriter confluctuabat. per intectam extremitatem et in **III**
 10 ipsa eius planitie stellae dispersae coruscabant earumque media
 semenstris luna flammeos spirabat ignes. quaqua tamen in-
 signis illius pallae perfluebat ambitus, indiuiduo nexu corona
 totis floribus totisque constructa pomis adhaerebat. iam gesta-
 mina longe diuersa. nam dextra quidem ferebat acreum cre-
 15 pitaculum cuius per angustam lamminam in modum baltei re-
 curuatam traiectae mediae paucae uirgulae crispante brachio
 trigeminos iactus reddebant argutum sonorem. laeuae uero
 cymbium dependebat aureum, cuius ansulae qua parte con-
 spicua est insurgebat aspis caput extollens arduum ceruicibus
 20 late tumescentibus. pedes ambroseos tegebant soleae palmae
 uietricis foliis intextae. talis ac tanta spirans Arabiae felicia
 germina diuina me uoce dignata est

[259] 'En adsum tuis commota, Luci, precibus, rerum naturae V
 parens, elementorum omnium domina, saeculorum progenies
 25 initialis, summa numinum, regina Manium, prima caelitem,
 deorum dearumque facies uniformis, quae caeli luminosa cul-
 mina, maris salubria flamina, inferum deplorata silentia nuti-
 bus meis dispenso: cuius numen unicum multiformi specie,
 ritu uario, nomine multiiugo totus ueneratur orbis. inde pri-
 30 migenii Phryges Pessinuntiam deum matrem, hinc Autochtho-
 nes Attici Cecropeiam Mineruam, illic fluctuantes Cyprii Pa-
 phiam Venerem, Cretes sagittiferi Dictynnam Dianam, Siculi

11 flammeof *F* φ 20 sole *F*, sole φ 21 arabie felicia *deleta in F*
 germina φ : gemina *F* 23 tuis φ : tui *F* 29 totu *F* φ 30 pessin-
 numtant dñm *F* φ (*Pessinuntiam coniecit Wowerus*) autochthones *F* 31
 phlaphia *F*

trilingues Stygiam Proserpinam, Eleusini uestustam deam Cererem et Iunonem alii, Bellonam alii, Hecatam isti, Rhamnusi-
 am illi, qui nascentis dei Solis inchoantibus inlustrantur radiis Aethiopes Arique priscaque doctrina pollentes Aegyptii
 caerimoniis me propriis percolentes appellant uero nomine re- 5
 ginam Isidem. adsum tuos miserata casus, adsum fauens et propitia. mitte iam fletus et lamentationes omitte, depelle maerorem. iam tibi prouidentia mea inlucescit dies salutaris. ergo igitur imperiis istis meis animum intende sollicitum. diem qui dies ex ista nocte nascetur, aeterna mihi nuncupauit religio, 10
 quo sedatis hibernis tempestatibus et lenitis maris procellosis fluctibus nauigabili iam pelago rudem dedicantes carinam primitias commeatus libant mei sacerdotes. id sacrum nec sollicita nec profana mente debetis opperiri. nam meo monitu sacerdos in ipso procinctu pompae roseam manu dextera sistro 15
 cohaerentem gestabit coronam. incunctanter ergo dimotis turbulentis alacer continuare pompam mea uolentia fretus et de proximo clementer uelut manum sacerdotis osculabundus rosis decerptis pessimae mihiq̄ue destabilis iam dudum beluae istius corio te protinus exue. nec quicquam rerum mearum reformi- 20
 des ut arduum. nam hoc eodem momento quo tibi uenio simul et ibi praesens quae sunt sequentia sacerdoti meo per quietem facienda praecipio. meo iussu tibi constricti comitatus decedent populi. nec inter hilares caerimonias et festiua spectacula quisquam deformem istam quam geris faciem perhorrescet uel 25
 figuram tuam repente mutatam sequius interpretatus aliquis maligne criminabitur. plane memineris et penita mente conditum semper tenebis mihi reliqua uitae tuae curricula ad usque terminos ultimi spiritus uadata. nec iniurium, cuius beneficio redieris ad homines ei totum debere quod uiues. 30
 uiues autem beatus, uiues in mea tutela gloriosus et cum spa- [260]

1 *stigiã F* eleusini *Fq* 2 et *add. f, om. Fq* hecatam *F*
 h ramnusiã *F* 3 *-.q F, et q q* 4 ethiopef *F* 10 nuncupabit *Fq*
 16 cohaerentẽ *F* 17 mea *Coluius: meã F* uolentia (1 *add. man. secunda*)
F, uolentia q 19 michiq; *F* 22 ibi *Vulcanius: tibi F* 24 hylaref *F*

tium saeculi tui permensus ad inferos demearis, ibi quoque in ipso subterraneo semirotondo me quam uides Acherontis tenebris interlucentem Stygiisque penetralibus regnantem, campos Elysios incolens ipse tibi propitiam frequens adorabis. quod
 5 si sedulis obsequiis et religiosis ministeriis et tenacibus castimoniis numen nostrum promerueris, scies ultra statuta fato tuo spatia uitam quoque tibi prorogare mihi tantum licere.

Sic oraculi uenerabilis sine prologo numen inuictum in se VII recessit. nec mora cum summo protinus absolutus pauore et
 10 gaudio ac dein sudore nimio permixtus exurgo summeque miratus deae potentis tam claram praesentiam, marino rore respersus magnisque imperiis eius intentus monitionis ordinem recolebam. nec mora cum noctis atrae fugato nubilo sol exurgit aureus et ecce discursu religioso ac prorsus triumphali
 15 turbulae complent totas plateas tantaque hilaritudine praeter peculiarem meam gestire mihi cuncta uidebantur ut pecua etiam cuiusque modi et totas domos et ipsum diem serena facie gaudere sentirem. nam et pruinam pridianam dies apri-
 20 auiculae prolectatae uerno uapore concentus suaues adsonarent matrem siderum, parentem temporum orbisque totius dominam blando mulcentes adfaminc. quid quod arbores etiam, quae pomifera subole fecundae quaeque earum tantum umbra contentae steriles austrinis laxatae flatibus germine foliorum re-
 25 nidentes clementi motu brachiorum dulces strepitus obsibabant magnoque procellarum sedato fragore ac turbido fluctuum tumore posito mare quietas adluuies temperabat, caelum autem nubilosa caligine disiecta nudo sudoque luminis proprii splendore candebat.

30 Ecce pompae magnae paulatim procedunt anteludia uotiuus VIII cuiusque studiis exornata pulcherrime. hic incinctus balteo militem gerebat, illum succinctum chlamyde crepidas et uena-

2 femirutundo *F'* 4 elisiof *F* 5 regiof^{li} *F* 17 cuiusque modi
scripsi: cuiuscemodi *F* 20 pauore *F'* 23 subole *corr. in* fobole *F*
 cōtenta ē erilef *F*, contenta ē herilef *φ* 24 filiorū *Fφ* 27 adlubief *Fφ*
 30 uotiuus *Brantius*: uotib; *Fφ* 32 chlamyde *F*

bula uenatorem fecerant, alius soccis obauratis indutus serica ueste mundoque pretioso et adtextis capiti crinibus incessu perfluo feminam mentiebatur. porro alium ocreis scuto galea ferroque insignem e ludo putares gladiatorio procedere. nec ille deerat qui magistratum fascibus purpuraque luderet nec 5 qui pallio baculoque et baxeis et hireino barbitio philosophum fingeret nec qui diuersis harundinibus alter aucupem cum uisco alter piscatorem cum hamis induceret. uidi et ursam mansuem cultu matronali, sella uehebatur, et simiam pilleo textili crocoticisque Phrygiis Catamiti pastoris specie aureum gestantem poculum et asinum pinnis adglutinatis adambulantem cuidam seni debili ut illum quidem Bellerophontem, hunc autem diceres Pegasum, tamen rideres utrumque.

VIII Inter has oblectationes ludicras popularium quae passim uagabantur iam sospitatricis deae peculiaris pompa moliebatur. 15 mulieres candido splendentibus amicimine, uario laetantes gestamine, uerno florentes coronamine quae de gremio per uiam qua sacer incedebat comitatus solum sternebant flosculis, aliaeque nitentibus speculis pone tergum reuersis uenienti deae obuium commonstrarent obsequium et quae pectines eburnos ferentes 20 gestu brachiorum flexuque digitorum ornatum atque obpexum crinium regalia fingerent, illae etiam quae ceteris unguentis et geniali balsamo guttatim excusso conspargebant plateas. magnus praeterea sexus utriusque numerus lucernis taedis cereis et alio genere facium [lumine] siderum caelestium stirpem 25 propitiantes. symphoniae dehinc suaves, fistulae tibiaeque modulibus dulcissimis personabant. eas amoenus lectissimae iuuentutis ueste niuea et cataclista praenitens sequebatur chorus carmen uenustum iterantes quod Camenarum fauore sollers poeta modulatus edixerat, quod argumentum referebat interim 30 maiorum antecantamenta uotorum. ibant et dicati magno Sarapi tibicines qui per oblicum calamum ad aurem porrectum

1 foccif *fq*: occif *F* induct; *Fq* 2 capiti^e *F*, capite *q* 5
 facib; *Fq* 6 hireino *F* 10 frygnif *F* 25 faciũ lumine *q* et, ad-
 dito in margine facti lumimf, *F*, lumine *deleuit Vulcanius* syderũ *F*
 26 siphomẽ *F* tybrẽq; *F* 27 amẽn; *F* 28 cathaclysta *F*

dexteram familiarem templi deique modulum frequentabant, ut plebi cuique facilem sacris uiam dari praedicarent. tunc X
 influunt turbae sacris diuinis initiatae uiri feminaeque omnis dignitatis et omnis aetatis linteae uestis candore puro luminosi, illae limpido tegmine crines madidos obuolutae, hi capillum derasi funditus uertice praenitentes, magnae religionis terrena sidera aereis et argenteis immo uero aureis etiam sistris argutum tinnitum constrepentes. sed antistites sacrorum proceres illi qui candido linteamine cinctum pectoralem ad
 10 usque uestigia strictim iniecti potentissimorum deum proferebant insignis exuuias. quorum primus lucernam claro praemicantem porrigebat lumine non adeo nostris illis consimilem quae uespertinas illuminant epulas sed aureum cymbium medio sui patore flammulam suscitans largiorem. secundus uestitu
 15 [262] quidem similis sed manibus ambabus gerebat altaria [id est auxilia] quibus nomen dedit proprium deae summatibus auxiliariis prouidentia. ibat tertius attollens palmam auro subtiliter foliatam nec non Mercuriale etiam caduceum. quartus aequitatis ostendebat indicium deformatam manum sinistram por
 20 recta palmula quae genuina pigritia, nulla calliditate nulla sollertia praedita uidebatur aequitati magis aptior quam dextera. idem gerebat et aureum uasculum in modum papillae rotundatum de quo lacte libabat. quintus auream uannum aureis congestam ramulis et alius ferebat amphoram.
 25 Nec mora cum dei dignati pedibus humanis incedere prodeunt, hic horrendus ille superum commeator et inferum nunc atra nunc aurea facie sublimis attollens canis ceruices arduas Anubis laeua caduceum gerens, dextera palmam uirentem quatiens. huius uestigium continuum sequebatur bos in erectum
 30 leuata statum, bos, omnia parentis deae fecundum simulacrum, quod residens umeris suis proferebat unus e ministerio beato

1 ut plebi cuique *scripsi*: pleriq; qui *F* 5 hic *Fq* 7 *lystrif F* 11 exu-
 bial *Fq* lummanè ut *uid. F'*, *p̄micantè q* 13 uespertinal *f*: uespertina *Fq*
 cybiū *F*, tybiū, *addito in marg. tibiū q* 15 id est auxilia *deleuit Hil-*
debrandius 23 rotundatū *F* 26 horrendus *d'Orleans*: horrendū *F*
 29 hu; *fq*: nu; ut *uid. F*, cu; *margo F* 30 fecundū *F*

gressu gestuoso. ferebatur ab alio cista secretorum capax penitus celans operata magnificae religionis. gerebat alius felici suo gremio summi numinis uenerandam effigiem non pecoris non auis non ferae ac ne hominis quidem ipsius consimilem sed sollerti repertu etiam ipsa nouitate reuerendam altioris⁵ utcumque et magno silentio tegendae religionis argumentum ineffabile sed ad istum plane modum fulgente auro figuratam: urnula faberrime cauata, fundo quam rotundo miris extrinsecus simulacris Aegyptiorum effigiata eius orificium non altiuscule leuatam in canalem porrectum longo riuulo prominebat. ex¹⁰ alia uero parte multum recedens spatiosa dilatione adhaerebat ansa quam contorto nodulo supersedebat aspis squameae ceruicis striato tumore sublimis.

XII Et ecce praesentissimi numinis promissa nobis accedunt beneficia et fata salutemque ipsam meam gerens sacerdos ad¹⁵ propinquat ad ipsum praescriptum diuinae promissionis ornatum dextera proferens sistrum deae, mihi coronam et Hercules coronam consequenter, quod tot at tantis exanclatis laboribus tot emensis periculis deae maximae prouidentia adluctantem mihi saeuissime fortunam superarem. nec tamen gaudio subi²⁰ tario commotus inclementi me cursu proripui uerens scilicet ne repentino quadripedis impetu religionis quietus turbaretur ordo sed placido ac prorsus humano gradu cunctabundus pau^[263] latim obliquato corpore sane diuinitus decedente populo sensim inrepo. at sacerdos ut reapse cognoscere potui, nocturni²⁵ commonefactus oraculi miratusque congruentiam mandati muneris confestim restitit et ultro porrecta dextera ob os ipsum meum coronam exhibuit. tunc ego trepidans adsiduo pulsu micanti corde coronam quae rosis amoenis intexta fulgurabat auido ore susceptam cupidus promissi deuorauit. nec me fefellit caeleste³⁰ promissum. protinus mihi delabatur deformis et ferina facies. ac primo quidem squalens pilus defluit ac dehinc cutis crassa

1 gestuofu *F'* 2 gerebat *f* *q*: ferebat *F* 7 figuratam *Oudendorpius*: figurata *f*, figuratâ *q* et ut uid. *F* 8 rutundo *F'* 11 parete *F'*
 25 reable *F* 28 exhibuit *F* 29 amēn *F*

tenuatur, uenter obesus residet, pedum plantae per ungulas
 in digitos exeunt, manus non iam pedes sunt sed in erecta
 porriguntur officia, ceruix procera cohibetur, os et caput ro-
 tundatur, aures enormes repetunt pristinam paruitatem, dentes
 5 saxei redeunt ad humanam minutiem et quae me potissimum
 cruciabat ante, cauda nusquam! populi mirantur, religiosi ue-
 nerantur tam euidentem maximi numinis potentiam et consi-
 milem nocturnis imaginibus magnificentiam et facilitatem re-
 formationis claraque et consona uoce, caelo manus adtendentes
 10 testantur tam inlustre deae beneficium. at ego stupore nimio XIII
 defixus tacitus haerebam animo meo tam repentinum tamque
 magnum non capiente gaudium, quid potissimum praefarer
 primarium, unde nouae uocis exordium caperem, quo sermone
 nunc renata lingua felicius auspicarer, quibus quantisque uer-
 15 bis tantae deae gratias agerem. sed sacerdos utcumque diuino
 monitu cognitis ab origine cunctis cladibus meis quamquam et
 ipse insigni permotus miraculo nutu significato prius praecipit
 tegendo mihi linteam dari laciniam. nam me cum primum ne-
 fasto tegmine despoliauerat asinus, compressis in artum femi-
 20 nibus et superstrictis accurate manibus quantum nudo licebat
 uelamento me naturali probe munieram. tunc e cohorte reli-
 gionis unus inpigre superiorem exutus tunicam supertexit me
 celerrime. quo facto sacerdos uultu geniali et Hercules perhu-
 mano in aspectum meum attonitus sic effatur
 25 ^c Multis et uariis exanclatis laboribus magnisque fortunae XV
 tempestatibus et maximis actus procellis ad portum quietis et
 aram Misericordiae tandem, Luci; uenisti nec tibi natales ac
 ne dignitas quidem, uel ipsa qua flores usquam doctrina pro-
 fuit sed lubrico uirentis aetatulae ad seruiles delapsus uolu-
 30 [264] ptates curiositatis inprosperae sinistrum praemium reportasti.
 sed utcumque fortunae caecitas dum te pessimis periculis dis-
 cruciat, ad religiosam istam habitudinem inprouida produxit
 malitia. eat nunc et summo furore saeuat et crudelitati suae

3 rutunda^t F 6 cōparuit ante populi add. manus saeculi quinti de-
 cimi in F, om. φ post ueneran^t inductum re in F, om. φ 8 ymagi-
 nib; F 13 sermone sic Fφ 16 quanquam F 18 heniā Fφ 19 altū Fφ

materiem quaerat aliam. nam in eos quorum sibi uitas seruitium deae nostrae maiestas uindicauit, non habet locum casus infestus. quid latrones, quid ferae, quid seruitium, quid asperimorum itinerum ambages reciprocae, quid metus mortis cotidianaef nefariae fortunae profuit? in tutelam iam receptus es 5 fortunae sed uidentis, quae suae lucis splendore ceteros etiam deos illuminat. sume iam uultum laetiozem candido isto habitu tuo congruentem, comitare pompam deae sospitatricis inouanti gradu. uideant inreligiosi uideant et errorem suum recognoscant. en ecce pristinis aerumnis absolutus Isidis magnae prudentia gaudens Lucius de sua fortuna triumphat. quo tamen tutior sis atque munitior, da nomen sanctae huic militiae cuius non olim sacramento etiam rogabaris, teque iam nunc obsequio religionis nostrae dedica et ministerii iugum subi uoluntarium. nam cum coeperis deae seruire, tunc magis senties fructum 15 tuae libertatis.

XXVI Ad istum modum uaticinatus sacerdos egregius fatigatos anhelitus trahens contieuit. exin permixtus agmini religioso procedens comitabar sacrarium totae ciuitati notus ac conspicuus, digitis hominum nutibusque notabilis. omnes in me populi fabulabantur 'hunc omnipotentis hodie deae numen augustum reformauit ad homines. felix Hercules et ter beatus qui uitae scilicet praecedentis innocentia fideque meruerit tam praeclarum de caelo patrocinium ut renatus quodam modo statim sacrorum obsequio desponderetur.' 25

Inter haec et festorum uotorum tumultum paulatim progressi iam ripam maris proximamus atque ad ipsum illum locum quo pridie meus stabulauerat asinus peruenimus. ibidem simulacris rite dispositis nauem faberrime factam picturis miris Aegyptiorum circumsecus uariegatam summus sacerdos 30 taeda lucida et ouo et sulfure sollempnissimas preces de casto

2 locū f: locuf F, locuf, addito in marg. c. locū, q 8 inouanti Al-
 dus: inuouandi F, inuouandi q 12 cui; n̄ oli sacra m̄to etiā rogauerif
 inducta in F 15 ceperif F .tunc F, t̄c q 29 faberrime f: fauer-
 rime F 30 egyptioꝝ F circumsecus uariegatam Stewechius: circūfectuf
 uarie|grecā Fq 31 fulpure F

praefatus ore quam purissime purificatam deae nuncupavit de-
 dicauitque. huius felicitis aluei nitens carbasus litteras uoti in-
 textas progerebat. ecce litterae uotum instaurabant de noui
 5 commeatus prospera nauigatione. iam malus insurgit pinus ro-
 tunda splendore sublimis, insigni carchesio conspicua et puppis
 intorta chenisco bracteis aureis uestita fulgebat omnisque prorsus
 carina citro limpido perpolita florebat. tunc cuncti populi
 tam religiosi quam profani uannos onustas aromatis et huiusce
 10 modi suppliciis certatim congerunt et insuper fluctus libant
 intritum lacte confectum donec muneribus largis et deuotionibus
 faustis completa nauis absoluta strophis ancoralibus peculiari
 serenoque flatu pelago redderetur. quae postquam cursus spatio
 prospectum sui nobis incertat, sacrorum geruli sumptis rursum
 15 quae quisque detulerant alacres ad fanum reditum capessunt simili
 structu pompae decori.

At cum ad ipsum iam templum peruenimus, sacerdos maximus
 XVII
 quique diuinis effigies progerebant et qui uenerandis penetralibus
 pridem fuerant initiati, intra cubiculum deae recepti disponunt rite
 simulacra spirantia. tunc ex his unus,
 20 quem cuncti grammatea dicebant, pro foribus assistens coetu
 pastophorum — quod sacrosancti collegii nomen est — uelut in
 contionem uocato indidem de sublimi suggestu de libro, de litteris
 fausta uota praefatus principi magno senatuique et equiti totoque
 Romano populo, nauticis nauibus quaeque
 25 sub imperio mundi nostratis reguntur, renuntiat sermone ritumque
 Graeciensi ita † ἀοια ἐφεσια. quam uocem feliciter cunctis
 euenire signauit populi clamor insecutus. exin gaudio delibuti

2 aluei *f*: albei *F* littere uotū ingestāl (— *add. manus secunda*) *F*,
 littere uotū ingestāl *q*, litteras uoti intextas *coniecit Hildebrandius*, littera-
 tum uotum ingestans *Scruiuerius*, litteras uocum intextas *Oudendorpius* 4
 nauigauone *ut uid. F'*. nauigatioe *q* rutunda *F* 5 insigni *Salmasius*:
 insigni *F* 9 suppliciu *f* 12 piaculari *coniecit Marklandus* 14
 fūtal *F* 15 strictu *Fq*, ritu *Wowerus*, structu *codices interpolati* de-
 cori at *scripsi*: decorat cū (at *in* decorat *in ras. a manu secunda*) *F*, de-
 corat. cū *q*, decori ac *uulgo* 19 *if F*, *hif q* 20 cētū *F* 24 *queq*;
sic F 26 grecienſi *F* ἀοια ἐφεσια. *Fq*. ἂ οἶα Ἐφεσία *coniecit*
Spengelius 26 qua uoce *coniecit Spengelius*

populares thallos uerbenas corollas ferentes exosculatis uestigiis deae quae gradibus haerebat argento formata ad suos discedunt lares. nec tamen me sinebat animus ungue latius indidem digredi sed intentus *in* deae specimen pristinos casus meos recordabar. 5

XVIII Nec tamen Fama uolucris pigra pinnarum tarditate cessa-
uerat sed protinus in patria deae prouidentis adorabile bene-
ficium meamque ipsius fortunam memorabilem narrauerat pas-
sim. confestim denique familiares ac uernulae quique mihi
proximo nexu sanguinis cohaerebant, luctu deposito quem de 10
meae mortis falso nuntio susceperant, repentino laetati gaudio
uarie quisque munerabundi ad meum festinant ilico diurnum
reducemque ab inferis conspectum. quorum desperata ipse etiam
facie recreatus oblationes honestas aequi bonique facio quippe
cum mihi familiares quod ad cultum sumptumque largiter sup- 15
peteret deferre prospicue curassent.

XVIII Adfatis itaque ex officio singulis narratisque probe meis
et pristinis aerumnis et praesentibus gaudiis me rursum ad
deae gratissimum mihi refero conspectum aedibusque conductis 20
intra consaeptum templi larem temporarium mihi constituo
deae ministeriis adhuc priuatis adpositus contuberniisque sacer-
dotum indiuiduus et numinis magni cultor insperabilis. nec
fuit nox una uel quies aliqua uisu deae monituque ieiuna sed
crebris imperiis sacris suis me iam dudum destinatum nunc
saltem censebat initiari. at ego quamquam cupienti uoluntate 25
praeditus tamen religiosa formidine retardabar, quod enim se-
dulo percontaueram difficile religionis obsequium et castimo-
niorum abstinentiam satis arduam cautoque circumspectu ui-
tam quae multis casibus subiacet esse muniendam. haec iden-
tidem mecum reputans nescio quo modo quamquam festinans 30
differebam.

XX Nocte quadam plenum gremium suum uisus est mihi sum-

4 in *add. uulgo* 15 quod ad *Steuvechius*: quoad *F* suppeteret
Steuvechius: succederet & (fuit r) *F* 17 Affatis *f* probe meis et *scripsi*:
meis p & *Fp* 20 cēptū *F* 23 eiuna *F*, ei-una *g* 25 et 30 quan-
quam *F* 27 retabar (*rda add. manus secunda*) *F*

mus sacerdos offerre ac requirenti quid utique istud, respon-
disse partes illas de Thessalia mihi missas, seruum etiam
meum indidem superuenisse nomine Candidum. hanc experre-
ctus imaginem diu diuque apud cogitationes meas reuoluebam
5 quid rei portenderet praesertim cum nullum unquam habuisse
me seruum isto nomine nuncupatum certus essem. ut tamen
sese praesagium somni porrigeret, lucrum certum modis omni-
bus significari partium oblatione credebam. sic anxius et in
prouentum prosperiorem attonitus templi matutinas apertiones
10 opperiebar. ac dum uelis candentibus reductis in diuersum
deae uenerabilem conspectum adprecamur et per dispositas
aras circumiens sacerdos rem diuinam procurat, supplicamen-
tis sollemnibus deae *de* penetrali fontem petitum spondeo
libat: rebus iam rite consummatis inchoatae lucis salutationi-
15 bus religiosi primam nuntiantes horam perstrepunt. et ecce
superueniunt de patria quos ibi reliqueram famulos cum me
Fotis malis incapistrasset erroribus — incognitis scilicet fa-
mulis meis — nec non et equum quoque illum meum reducen-
tes quem diuerse distractum notae dorsualis agnitione recupe-
20 rauerant. quare sollertiam somni tum mirabar uel maxime
quod praeter congruentiam lucrosae pollicitationis argumento
serui Candidi equum mihi reddidisset colore candidum.

Quo facto idem sollicitus sedulum colendi frequentabam XXI
ministerium spe futura beneficiis praesentibus pignerata. nec
25 minus in dies mihi magis magisque accipiendorum sacrorum
cupido gliscebat summisque precibus primarium sacerdotem
saepissime conueneram petens ut me noctis sacratae tandem
[267] arcanis initiaret. at ille uir alioquin grauis et sobriae religionis
obseruatione famosus clementer ac comiter et ut solent parentes
30 in maturis liberorum desideriis modificari meam differens instan-
tiam spei melioris solaciis alioquin anxium mihi permulcebat

2 seruū. (fuit l) F 12 pcurat Fφ (in F t in ras.; uid. fuisse nt)
13 de *add. codices interpolati* fontem Lipsius: fonte Fφ 15 ecce φ:
ece F 17 fotif f: fotidif Fφ incognitis scripsi: cognitif Fφ 19
drūse F dofualis F^r 22 candido F' 26 glifsebat F 28 ar-
chanif F

animum. nam et diem quo quisque possit initiari deae nutu demonstrari et sacerdotem qui sacra debeat ministrare eiusdem prouidentia deligi, sumptus etiam caerimoniis necessarios simili praecepto destinari. quae cuncta nos quoque obseruabili patientia sustinere censebat quippe cum auiditati contumaciae- 5 que summe cauere et utramque culpam uitare ac neque uocatus morari nec non iussus festinare deberem. nec tamen esse quemquam de suo numero tam perditae mentis uel immo destinatae mortis qui non sibi quoque seorsum iubente domina temerarium atque sacrilegum audeat ministerium subire no- 10 xamque letalem contrahere. nam et inferum claustra et salutis tutelam in deae manu posita ipsamque traditionem ad instar uoluntariae mortis et precariae salutis celebrari, quippe cum transactis uitae temporibus iam in ipso finitae lucis limine constitutos quis tamen tuto possint magna religionis committi 15 silentia, numen deae soleat elicere et sua prouidentia quodam modo renatos ad nouae reponere rursus salutis curricula. ergo igitur me quoque oportere caeleste sustinere praeceptum quamquam praecipua euidentiue magni numinis dignatione iam dudum felici ministerio nuncupatum destinatumque nec secus 20 quam cultores ceteri cibus profanis ac nefariis iam nunc temperare quo rectius ad arcana purissimae religionis secreta peruaderem.

XXII Dixerat sacerdos nec inpatientia corrumpebatur obsequium meum sed intentus miti quiete et probabili taciturnitate se- 25 dulum quot dies obibam culturae sacrorum ministerium. nec me fefellit uel longi temporis prolatione cruciauit deae potentis benignitas salutaris sed noctis obscurae non obscuris imperiis euidenter monuit aduenisse diem mihi semper optabilem, quo me maximi uoti compotiret, quantoque sumptu deberem 30 procurare supplicamentis, ipsumque Mithram illum suum sacerdotem praecipuum diuino quodam stellarum consortio ut aiebat mihi coniunctum sacrorum ministrum decernit.

3 caerimonis¹ F 18 quanquam F 20 felicit¹ Fq 22 archana F
 25 intenta F', intentus q 26 quot] qd Fq, an scribendum quinque? (cf.
 223, 26 decem) 30 compotiret Lipsius: cōpeter& Fq 32 diuino¹ F

Quis et ceteris beniuolis praeceptis summatis deae recreatus animi necdum satis luce lucida discussa quiete protinus ad receptaculum sacerdotis contendo atque eum cubiculo suo commodum prodeuntem continuatus saluto. solito constanter
 5 ⁵ destinaueram iam uelut debitum sacris obsequium flagitare. [268] at ille statim ut me conspexit prior 'o' inquit 'Luci te felicem, te beatum quem propitia uoluntate numen augustum tantopere dignatur! et quid' inquit 'iam nunc stas otiosus teque ipsum demoraris? adest tibi dies uotis adsiduis exoptatus quo deae
 10 multinominis diuinis imperiis per istas meas manus piissimis sacerorum arcanis insinueris' et iniecta dextera senex commissinus ducit me protinus ad ipsas fores aedis amplissimae ritumque sollempni apertionis celebrato ministerio ac matutino peracto sacrificio de operis adyti profert quosdam libros litteris ignorabilibus
 15 praenotatos, partim figuris cuiusque modi animalium concepti sermonis compendiosa uerba suggerentes, partim nodosis et in modum rotae tortuosis capreolatinque condensis apicibus a curiositate profanorum lectione munita. indidem mihi praedicat quae forent ad usum teletae necessario praeparanda. ea protinus
 20 nauiter et aliquanto liberalius partim ipse partim per meos socios coemenda procuro. iamque tempore ut aiebat sacerdos id postulante stipatum me religiosa cohorte deducit ad proximas balneas et prius sueto lauacro traditum praefatus deum ueniam purissime circumrorans abluit rursumque ad templum reductum
 25 iam duabus diei partibus transactis ante ipsa deae uestigia constituit secretoque mandatis quibusdam quae uoce meliora sunt, illud plane cunctis arbitris praecipit decem continuis illis diebus cibariam uoluptatem cohercerem neque ullum animal essem et inuinius essem. quis uenerabili continentia rite seruatis iam dies aderat diuino destinatus uadimonio et sol curuatus intrahebat uesperam. tum ecce confluunt undique turbae
 30 sacerorum ritu uetusto uariis quisque me muneribus honorantes

XXIII

4 continat; (u ^u add. man. secunda) F, continuatuf q 6 inqd F 11
 archiamf F 14 adita F 15 cuiusque modi scripsi: cuiuscemodi q,
 cuiuscemo F 28 cibariā f: cibarial Fq 29 continentia (fuit) F
 30 . dief (fuit d) F adherat F 31 intrabat F^{he}

tunc semotis procul profanis omnibus linteo rudique me con-
 tectum amicimine arrepta manu sacerdos deducit ad ipsius sac-
 rarii penetralia. quaeras forsitan satis anxie studiose lector
 quid deinde dictum quid factum: dicerem si dicere liceret, co-
 gnosceres si liceret audire. sed parem noxam contraherent ⁵
 aures et linguae illae temerariae curiositatis. nec te tamen
 desiderio forsitan religioso suspensum angore diutino cruciabo.
 igitur audi sed crede quae uera sunt.

Accessi confinium mortis et calcato Proserpinae limine per
 omnia uectus elementa remeavi, nocte media uidi solem candido ¹⁰
 coruscantem lumine, deos inferos et deos superos accessi coram [269]
 et adoraui de proximo. ecce tibi rettuli quae quamuis audita
 ignores tamen necesse est. ergo quod solum potest sine pia-
 culo ad profanorum intellegentias enuntiari referam. mane
 factum est et perfectis sollempnibus processu duodecim sacratus ¹⁵
 stolis habitu quidem religioso satis, sed effari de eo nullo uin-
 culo prohibeor quippe quod tunc temporis uidere praesentes
 plurimi. namque in ipso aedis sacrae meditullio ante deae
 simulacrum constitutum tribunal ligneum iussus superstiti bys-
 sina quidem sed floride depicta ueste conspicuus. et umeris ²⁰
 dependebat pone tergum talorum tenuis pretiosa chlamyda. qua-
 qua tamen uiseres, colore uario circumnotatis insignibar anima-
 libus; hinc dracones Indici, inde grypes Hyperborei quos in
 speciem pinnatae alitis generat mundus alter. hanc Olympi-
 cam stolam sacrati nuncupant. at manu dextera gerebam flam- ²⁵
 mis adultam facem et caput decore corona cinxerat palmae
 candidae foliis in modum radiorum prosistentibus. sic ad instar
 Solis exornato et in uicem simulacri constituto repente uelis
 reductis in aspectum populus errabat. exhinc festissimum ce-
 lebraui natalem sacrorum et suaues epulae et faceta conuiuia. ³⁰
 dies etiam tertius pari caerimoniarum ritu celebratus et ienta-
 culum religiosum et teletae legitima consummatio. paucis de-

3 a Q in penetralia Queraf in rasura 3 uel 4 litterarum a secunda
 manu scripta in F, penetralia. queraf φ 5 cōtrahent . . (fuit opinor
 e) F, contrahente φ 21 chlamyda F 23 ypborei F 24 olīpiacā F
 25 ad F 28 exornatū F' φ 29 erabat F

hinc ibidem commoratus diebus inexplicabili uoluptate simulacri
 diuini perfruebar inremunerabili quippe beneficio pigneratus.
 sed tandem deae monitu licet non plene tamen pro meo modulo
 supplicue gratiis persolutis tardam satis domuitionem comparo
 5 uix equidem abruptis ardentissimi desiderii retinaculis. pro-
 uolutus denique ante conspectum deae et facie mea diu detergis
 uestigiis eius lacrimis obortis singultu crebro sermonem inter-
 ficiens et uerba deuorans aio

‘Tu quidem sancta et humani generis sospitatrix perpetua XXV
 10 semper fouendis mortalibus munifica dulcem matris adfectionem
 miserorum casibus tribuis. nec dies nec quies ulla ac ne mo-
 mentum quidem tenue tuis transcurrit beneficiis otiosum quin
 mari terraque protegas homines et depulsis uitae procellis sa-
 lutarem porrigas dexteram qua fatorum etiam inextricabiliter
 15 contorta retractas licia et fortunae tempestates mitigas et stel-
 larum noxios meatus cohibes. te superi colunt, obseruant in-
 feri, tu rotas orbem, lumnas solem, regis mundum, calcas Tar-
 [270] tarum. tibi respondent sidera, redeunt tempora, gaudent numina,
 seruiunt elementa. tuo nutu spirant flamina nutriunt nubila,
 20 germinant semina, crescunt germina. tuam maiestatem perhor-
 rescunt aues caelo meantes, ferac montibus errantes, serpentes
 solo latentes, beluae ponto natantes. at ego referendis laudi-
 bus tuis exilis ingenio et adhibendis sacrificiis tenuis patrimonio:
 nec mihi uocis ubertas ad dicenda quae de tua maiestate sentio
 25 sufficit nec ora mille linguaeque totiaem uel indefessi ser-
 monis aeterna series. ergo quod solum potest religiosus qui-
 dem sed pauper alioquin, efficere curabo: diuinos tuos uultus
 numenque sanctissimum intra pectoris mei secreta conditum
 perpetuo custodiens imaginabor.’

30 Ad istum modum deprecatō summo numine complexus
 Mithram sacerdotem et meum iam parentem colloque eius multis
 osculis inhaerens ueniam postulabam quod eum condigne tantis
 beneficiis munerari nequirem. diu denique gratiarum geren- XXVI
 darum sermone prolixo commoratus tandem digredior et recta

4 gratul f: gratul ni fallor F, gratul q 22 uelue F' 25 .ora
 (fuit h) F, ora q 31 colog: F 32 qd d̄m Fq

patrium larem reuisurus meum post aliquam multum temporis contendo paucisque post diebus deae potentis instinctu raptim constrictis sarcinulis naue conscensa Romam uersus profectio- nem dirigo tutusque prosperitate uentorum ferentium Augusti portum celerrime ac dehinc carpento peruolau i uesperaque quam 5 insequabatur Iduum Decembrium sacrosanctam istam ciuitatem accedo. nec ullum tam praecipuum mihi exinde studium fuit quam cotidie supplicare summo numini reginae Isidis quae de templi situ sumpto nomine Campensis summa cum ueneratione propitiatur. eram cultor denique adsiduus fani quidem aduena, 10 religionis autem indigena.

XXVII Ecce transecurso signifero circulo sol magnus annum com- pleuerat et quietem meam rursus interpellat numinis benefici cura peruigilis et rursus teletae, rursus sacrorum commonet. mirabar quid rei temptaret, quid pronuntiaret futurum: quidni 15 plenissime iam dudum uidebar initiatus. ac dum religiosum scrupulum partim apud meum sensum disputo partim sacra- rum consiliis examino, nouum mirumque plane comperior deae quidem me tantum sacris inbutum ac magni dei deumque summi parentis inuicti Osiris necdum sacris inlustratum. quamquam 20 enim conexa immo uero unita ratio numinis religionisque esset, tamen teletae discrimen interesse maximum: prohinc me quo- que peti magno etiam deo famulum sentire deberem. nec diu [271] res in ambiguo stetit. nam proxima nocte uidi quendam de sacratis linteis iniectum qui thyrsos et hederas et tacenda quac- 25 dam gerens ad ipsos meos lares collocaret et occupato sedili meo religionis amplae denuntiaret epulas. is ut agnitionem mihi scilicet certo aliquo sui signo subministraret, sinistri pedis talo paululum reflexo cunctabundo clementer incedebat uestigio. sublata est ergo post tam manifestam deum uoluntatem ambi- 30 guitatis tota caligo et ilico deae matutinis perfectis salutationibus

8 regina eisdif Fq 9 Campensis Beroaldus: copenfis Fq 12
magnum coniecit Beroaldus 15 temptaret F, temptar& q 18 10 n in
examino nouu in ras. 4 litterarum a sec. manu scripta in F, examio nouu q
20 quanquam F 21 unita ratio cod. interpolati: a ra in munita ratio in
ras. 3 litt. a sec. manu scripta in F, munit arto q, inunita ratio coniecit
Hildebrandius 23 magno f: mano Fq 25 hederal F

summo studio percontabar singulos eccui uestigium simile sit
 ut somnium. nec fides afuit. nam de pastophoris unum
 conspexi statim praeter indicium pedis cetero etiam statu atque
 habitu examussim nocturnae imagini congruentem quem Asinium
 5 Marcellum uocitari cognoui, postea reformationis meae *non* ali-
 enum nomen. nec moratus conueni protinus eum sane nec ipsum
 futuri sermonis ignarum quippe iam dudum consimili praecepto
 sacrorum ministrandorum commonefactum. nam sibi uisus est
 quiete proxima dum magno deo coronas exaptat, et de eius ore
 10 quo singulorum fata dictat audisse mitti sibi Madaurensē
 sed admodum pauperem cui statim sua sacra deberet ministrare,
 nam et illi studiorum gloriam et ipsi grande compendium sua
 comparari prouidentia. ad istum modum desponsus sacris XXVIIII
 sumptuum tenuitate contra uotum meum retardabar. nam et
 15 uiriculas patrimonii peregrinationis adtriuierant impensae et
 erogationes urbanae pristinis illis prouincialibus antistabant.
 plurimum ergo duritia paupertatis intercedente, quod ait uetus
 prouerbum, inter sacrum et saxum positus cruciabar nec setius
 tamen identidem numinis premebar instantia. iamque saepicule
 20 non sine magna turbatione stimulatus postremo iussus ueste
 ipsa mea quamuis paruula distracta sufficientem contrasi sum-
 mulam et id ipsum praeceptum fuerat specialiter. ‘an tu’ in-
 quit ‘siquam rem uoluptati struendae moliris, laciniis tuis ne-
 quaquam parceres, nunc tantas caerimonias aditurus impaeni-
 25 tendae te pauperiei cunctaris committere?’

Ergo igitur cunctis adfatim praeparatis decem rursus die-
 bus inanimis contentus cibus insuper etiam Serapis principalis
 dei nocturnis orgiis inlustratus, plena iam fiducia germanae
 religionis obsequium diuinum frequentabam. quae res summum
 30 peregrinationi meae tribuebat solacium nec minus etiam uictum
 [272] uberiorem subministrabat, quidni, spiritu fauentis Euentus quae-
 sticulo forensi nutrito per patrocina sermonis Romani.

1 eccui *Stewechi*us: & q *F*q simile fit *Stewechi*us: similib *F* 2 *la-*
*cunam indicau*i fides *Iuntina*: fide *F*q 3 ceteros *F* 5 non *addidit*
Vrsinus alinū *F* 6 *post* nom̄ *deletum* & *in* *F* 15 *peregrinationes* *f*
 27 Serapis *codices interpolati*: *derascap* *F*q

XXVIII Et ecce post pauculum tempus inopinatis et usquequaque mirificis imperiis deum rursus interpellor et cogor tertiam quoque teletam susceperare. nec leui cura sollicitus sed oppido suspensus animi mecum ipse cogitationes exercitius cogitabam quorsus noua haec et inaudita se caelestium porrigeret intentio, quid subcisium quamuis iteratae iam traditioni remansisset. nimirum perperam uel minus plene consuluerunt in me sacerdos uterque et Hercules iam de fide quoque eorum opinari coeptabam sequius. quo me cogitationis aestu fluctuantem ad instar insaniae percitum sic instruxit nocturna diuinatione clemens imago

‘Nihil est’ inquit ‘quod numerosa serie religionis quasi quicquam sit prius omissum terreare. quin adsidua ista numinum dignatione laetum capesse gaudium et potius exulta ter futurus quod alii uel semel uix conceditur, teque de isto numero merito praesume semper beatum. ceterum futura tibi sacrorum traditio pernecessaria est si tecum nunc saltem reputaueris exuuias deae quas in prouincia sumpsisti in eodem fano depositas perseuerare nec et Romae diebus sollempnibus uel supplicare eis uel cum praeceptum fuerit, felici illo amietu illustrari posse. quod felix itaque ac faustum salutareque tibi sit, animo gaudiali rursus sacris initiare deis magnis auctoribus.’

XXX Haecenus diuini somnii suada maiestas quod usus foret pronuntiauit. nec deinceps postposito uel in supinam procrastinationem reiecto negotio statim sacerdoti meo relatis quae uideram, inanimae protinus castimoniae iugum subeo et lege perpetua praescriptis illis decem diebus spontali sobrietate multiplicatis instructum teletae comparo largius, ex studio pietatis magis quam mensura rebus collatis. nec Hercules labo-

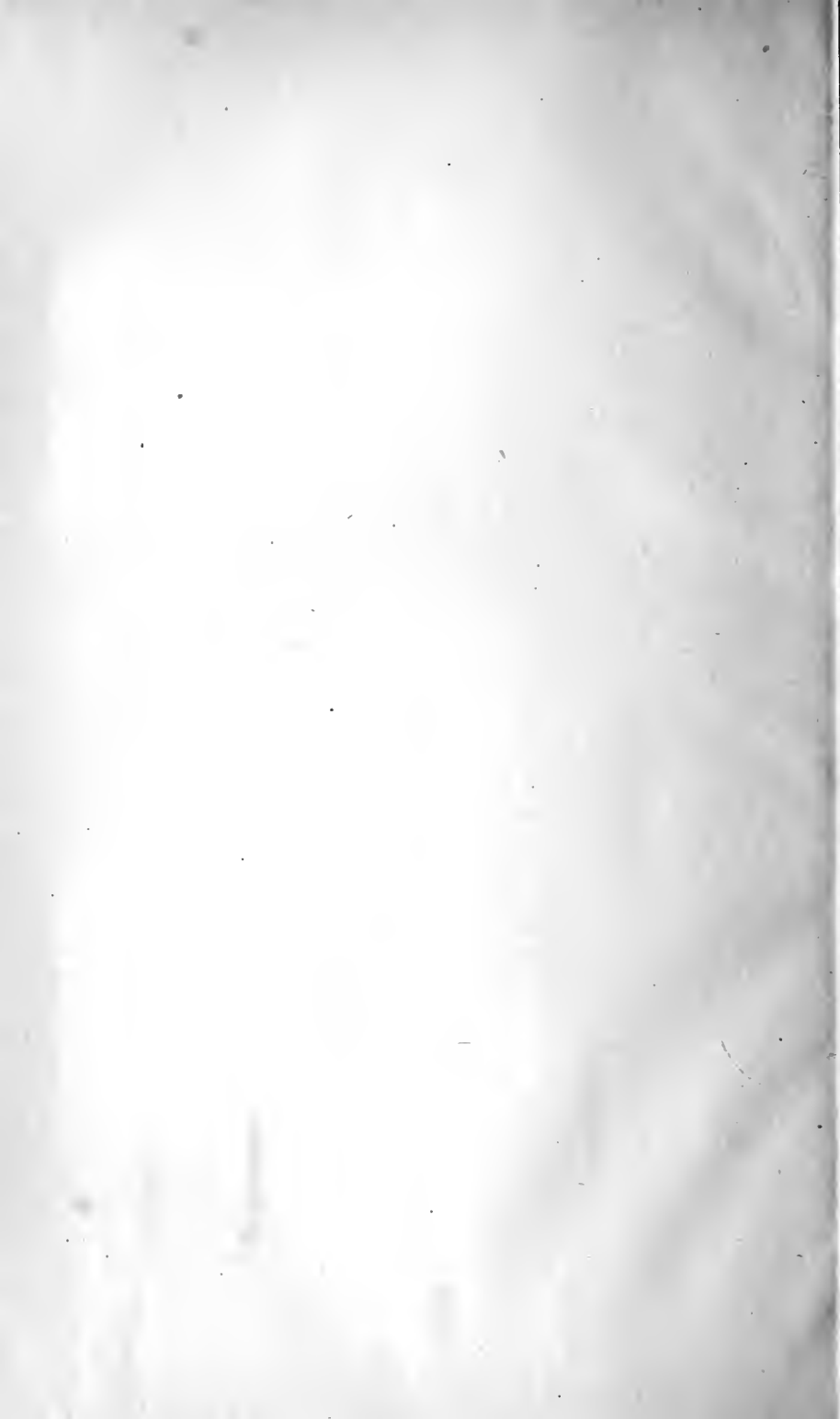
3 susceperare *Woverus*: suscitare *F* 9 ceptabam *F* 12 nichil *F*
 iqd *F* 13 quaquam *F* terreare *uulgo*: terrere *F* 18 exubias *F* 19
 fumo *F* 20 nisi *F* 22 diu *F* 24 acten; *F* 29 teletae] ac letae *F*,
 ac lege *g* largius *Elmenhorstius*: largitus *F* 30 quam mensuram
 collatis *E*, quam mensuram collatis *g*, quam mensura rebus collatis *uulgo*, an
 mensura rerum . . . collatis?

rum me sumptuumque quidquam tamen paenituit quidui liberali
 deum prouidentia iam stipendiis forensibus bellule fotum. deni-
 que post dies admodum pauculos deus deum magnorum potior
 et maiorum summus et summorum maximus et maximorum re-
 5 gnator Osiris non alienam quampiam personam reformatus sed
 coram suo illo uenerando me dignatus adfamine per quietem
 praecipere uisus est, quam nunc incunctanter gloriosa in foro
 redderem patrocina nec extimescerem maliuolorum dissemina-
 [273] tiones quas studiorum meorum laboriosa doctrina ibi deseruie-
 10 bat. ac ne sacris suis gregi cetero permixtus deseruirem, in
 collegium me pastophorum suorum, immo inter ipsos decurio-
 num quinquennales adlegit. rursus denique abraso capillo col-
 legii uetustissimi et sub illis Sullae temporibus conditi munia non
 obumbrato uel obfecto caluitio sed quoquouersus obuio gaudens
 15 obibam.

2 uellula *Fq* 7 praecipere *Beroaldus*: recipere *F* faro *F*, fāro *q*
 8 maleuolorum *F*, maliuolorum *q* 11 pasto|forū *F* 12 abraso *scripsi*:
 qua raro *Fq*, quam raso *Beroaldus* 13 fylle *F* 15 nihil subscriptum
 in *F*

Lege in contextu p. 21, 26 pascuae 53, 28 facnerof. 115, 3 Phri-
xum — in adnotatione p. 35. 6 coeptitica F 39, 2 heulabam 60, 6
Rooy 61, 5 Floridus 188. 2 efficacè 5, 27 infimare dudum recte
emendatum est

4816

LL

Author Apuleius, Lucius. Asinus Aureus A6557asE

Title Metamorphoseon libri XI; ed. by Fyssenhardt.

**University of Toronto
Library**

**DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET**

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 13 21 25 05 007 6